

วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

TLA Research Journal

Journal of the Thai Library Association

ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2567)

ISSN 3027-6977 (Online)

บรรณาธิการแถลง

ปริญญ์ ขวัญเรียง

บรรณาธิการประจำฉบับ

ดวงแก้ว เงินพูลทรัพย์, สนทยา สาลี, วชิราภรณ์ คลังธนบุรณ์, โชคดำรงค์ จงจอหอ, คมกริช รุมตอน

บทความวิจัย

- การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับห้องสมุดในประเทศไทยเทียบประเทศญี่ปุ่น
ไข่มุก เหล่าสุนทร, อำพัน เหล่าสุนทร
- พฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนกับคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์
ประอรนุช หงษ์ทอง
- การพัฒนาระบบชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ชาธิ์ฟ ลามาก
- Knowledge Management with SECI Model to Develop Sustainable Learning Process under the Principles of Sufficiency Economy of Non-Formal and Informal Education Students, Rusamilae Sub-District, Pattani
Nawapon Kaewsuan, Thanidaphat Saengtong
- การวิเคราะห์เนื้อหา “วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา”
ฐิติชญาณ์ ทวนดิลก, ชุติมา สัจจามันท์
- การพัฒนาออนไลน์ความรู้ด้านผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง
วรรณพร อารยะพันธ์, อรรวรา ไสคำ, จิตติวัฒน์ ตาคำ
- แนวทางการพัฒนาหอบรรณสารสนเทศในฐานะแหล่งเรียนรู้อัตลักษณ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
อารยา ศรีบัวบาน
- พฤติกรรมสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ชญัญลักษณ์ ใจเที่ยง
- ปัจจัยในการตัดสินใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ในการเข้าศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษและบรรณารักษศาสตร์
ปัทมา จรัสรุ่งรวีวรร, วรรณุช ศรีพล้ง, ชนันรัตน์ รูปใหญ่, กัญญารัตน์ ศรีสวัสดิ์, สุมาลินี ไชยศรีสุข, วาสนา ขาวผ่อง

บทวิจารณ์หนังสือ

- เอกสารการสอนชุดวิชาการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล หน่วยที่ 1-15
ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ

วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

TLA Research Journal

Journal of the Thai Library Association

Volume 17 Issue 2 (July - December 2024)

ISSN 3027-6977 (Online)

Editor's Note

Prin Khwanriang

Editorial

Duangkaew Ngernpoolsap, Sonthaya Salee, Wachiraporn Klungthanaboon, Chokthamrong Chongchorhor,
Komgrit Rumdon

Research Article

- **Comparative Study on Library Laws and Foundational Data: A Case of Thailand and Japan**
Kaimuk Laosunthara, Ampan Laosunthara
- **High School Executives' Behavior and Service Quality of High School Library in Phetchaburi and Prachuap Khiri Khan Provinces**
Pra-oranuch Hongthong
- **The Development of a Hybrid Service Fee Payment System for the John F. Kennedy Library, Office of Academic Resources, Prince of Songkla University**
Shareef Lamak
- **Knowledge Management with SECI Model to Develop Sustainable Learning Process under the Principles of Sufficiency Economy of Non-Formal and Informal Education Students, Rusamilae Sub-District, Pattani**
Nawapon Kaewsuwan, Thanidaphat Saengtong
- **A Content Analysis of Academic Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University**
Thitichaya Tuandilok, Chutima Sacchanand
- **The Development of Ontology Knowledge of Ethnic Group Textiles in Highland Areas**
Watsaporn Arayaphan, Ornwara Saikham, Thitiwat Ta-Kham
- **The Guidelines for developing the information library as an Identity learning resource of King Mongkut's University of Technology Thonburi**
Araya Sribouban
- **Information Behavior for Learning Intangible Cultural Heritage of Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts Students**
Thunyaluk Jaitiang
- **Decision Factors of High School Students in the service area of Ubon Ratchathani Rajabhat University for admission to the Bachelor of Education program, Department of English and Library Science**
Pattama Jaratroongraweeon, Woranuch Sriphalang, Chananrath Roobyai, Kunyarat Srisawat,
Sumalineee Chaisrisuk, Wassana Khawpong

Book Review

- **Digital preservation Unit 1-15**
Preedee Pluemsamrungit

วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

TLA Research Journal

Journal of the Thai Library Association

สารบัญ

บทความวิจัย

การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับห้องสมุด ในประเทศไทยเทียบประเทศญี่ปุ่น

ไข่มุก เหล่าสุนทร, อำพันธ์ เหล่าสุนทร

1 - 23

พฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนกับคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์

ประอรนุช หงษ์ทอง

24 - 42

การพัฒนาระบบชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชาร์ฟ ลามาก

43 - 66

Knowledge Management with SECI Model to Develop Sustainable Learning Process under the Principles of Sufficiency Economy of Non-Formal and Informal Education Students, Rusamilae Sub-District, Pattani

Nawapon Kaewsuwan, Thanidaphat Saengton

67 - 79

การวิเคราะห์เนื้อหา “วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา”

ฐิติชญาณ์ ทวนดิลก, ชุติมา สัจจามันท์

80 – 95

การพัฒนาออนไลน์ความรู้ด้านผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

วรรณพร อารยะพันธ์, อรรวรา ไสคำ, ธิตินันท์ คำคำ

96 – 117

แนวทางการพัฒนาหอบรรณสารสนเทศในฐานะแหล่งเรียนรู้อัตลักษณ์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

อารยา ศรีบัวบาน

118 – 133

พฤติกรรมสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของนักศึกษา

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ธัญญาลักษณ์ ใจเที่ยง

134 – 154

ปัจจัยในการตัดสินใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตพื้นที่บริการ
ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ในการเข้าศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาอังกฤษและบรรณารักษศาสตร์

ปัทมา จรัสรุ่งรวิวรร, วรณช ศรีพล้ง, ชนันรัตน์ รูปใหญ่

กัญญารัตน์ ศรีสวัสดิ์, สุมาลินี ไชยศรีสุข, วาสนา ชาวผ่อง

155 – 166

บทวิจารณ์หนังสือ : เอกสารการสอนชุดวิชาการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล 13315

ปรีดี ปลื้มส รากุญกิจ

167 – 170

สารบัญ

Research Article

Comparative Study on Library Laws and Foundational Data: A Case of Thailand and Japan

Kaimuk Laosunthara, Ampan Laosunthara

1 - 23

High School Executives' Behavior and Service Quality of High School Library in Phetchaburi and Prachuap Khiri Khan Provinces)

Pra-oranuch Hongthong

24 - 42

The Development of a Hybrid Service Fee Payment System for the John F. Kennedy Library, Office of Academic Resources, Prince of Songkla University

Shareef Lamak

43 - 66

การจัดการความรู้ด้วยวงจร SECI Model เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลรูสะมิแล จังหวัดปัตตานี

หาวพล แก้วสุวรรณ และฐานิดาภักดิ์ แสงทอง

67 - 79

A Content Analysis of Academic Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University

Thitichaya Tuandilok, Chutima Sacchanand

80 - 95

The Development of Ontology Knowledge of Ethnic Group Textiles in Highland Areas

Watsaporn Arayaphan, Ornwara Saikham, Thitiwat Ta-Kham

96 – 117

The Guidelines for Developing the Information Library as an Identity Learning Resource of King Mongkut's University of Technology Thonburi

Araya Sribouban

118 – 133

**Information Behavior for Learning Intangible Cultural Heritage of
Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts Students**

Thunyaluk Jaitiang

134 – 154

**Decision Factors of High School Students in the Service Area of Ubon Ratchathani
Rajabhat University for Admission to the Bachelor of Education Program,
Department of English and Library Science**

**Pattama Jaratroongraweewon, Woranuch Sriphalang, Chananrath Roobyai,
Kunyarat Srisawat, Sumalineee Chaisrisuk, Wassana Khawpong**

155 – 166

Book Review : เอกสารการสอนชุดวิชาการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล 13315

Preedee Pluemsamrungit

167 – 170

บรรณาธิการแถลง (Editor's Note)

วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ตั้งแต่ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2566 (2023) เป็นต้นมา วารสารจะต้องมีบทความที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษไม่น้อยกว่า 1 บทความต่อฉบับ และเมื่อได้เดินทางมาถึงช่วงปลายปีที่ 17 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2567 (2024) วารสารยังคงมุ่งมั่นที่จะรักษามาตรฐานและพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยตั้งแต่ปีที่ 18 (2568/2025) เป็นต้นไป วารสารได้เปลี่ยนแปลงกำหนดออก เป็นปีละ 3 ฉบับคือ ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน) ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม)

ตามที่แผนกวิจัยและพัฒนา สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ได้ดำเนินการจัดประชุมและนำเสนอบทความทางวิชาการระดับชาติ เรื่อง การจัดการศึกษาและวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 2 (The 2nd National Conference on Education Management, Library & Information Science Research for SDGs) เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2567 ที่ผ่านมา ณ ห้องปรีณซ์ บอลรูม 3 ชั้น 11 อาคาร 1 โรงแรมปรีณซ์ พาเลซ มหานาค กรุงเทพมหานคร โดยในภาคเช้าเป็นการบรรยายพิเศษ หัวข้อเรื่อง “สารสนเทศเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืน” จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กันยารัตน์ เควียเซน ตามด้วยการเสวนาทางวิชาการเรื่อง “ปัญญาประดิษฐ์เสริมพลังการวิจัยบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” จาก ศาสตราจารย์ ดร.ปณิศา วรรณพิรุณ และอาจารย์ ดร.ยุพธนา เจริญรัตน์ ดำเนินการเสวนาโดย อาจารย์ ดร.ปริญญ์ ขวัญเรียง ส่วนภาคบ่ายเป็นการนำเสนอผลงานทั้งในรูปแบบโปสเตอร์และแบบบรรยาย โดยมีผลงานแบบโปสเตอร์ที่ได้รับการพิจารณาถึงกรอบคุณภาพเบื้องต้นจากคณะกรรมการ จำนวน 28 ผลงาน และผลงานในรูปแบบบรรยาย จำนวน 14 ผลงาน ซึ่งได้รับความสนใจจากผู้เข้าร่วมโครงการทั้งจากนิสิต/นักศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก ครู อาจารย์ บรรณารักษ์ นักวิชาชีพ นักวิชาการและผู้สนใจทั่วไป จำนวนทั้งสิ้น 120 คน ทั้งนี้หากผลงานดังกล่าวผ่านเกณฑ์คุณภาพ จะได้รับการประเมินคุณภาพทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน/ผลงาน เพื่อจัดพิมพ์เผยแพร่ในรูปแบบ Proceedings หรือจัดพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ต่อไป

สำหรับโครงการประชุมและนำเสนอบทความทางวิชาการระดับชาติ ในปีต่อไป (ครั้งที่ 3) จะจัดขึ้นในห้วงเวลาเดียวกันนี้ ผู้สนใจสามารถติดตามข่าวสารและความเคลื่อนไหวได้จากสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ หรือจากบรรณาธิการแถลง (Editor's Note) ในวารสารฉบับต่อไปได้เช่นกัน ขอขอบคุณทีมงานกองบรรณาธิการ คณะผู้เขียน ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพบทความและขอขอบคุณ อาจารย์รังสรรค์ สุคำภา นักวิจัยระดับปริญญาเอกแห่ง Bielefeld University ที่ช่วยตรวจสอบคุณภาพของภาษาในบทความภาษาอังกฤษ

บรรณาธิการ (Editor-in-Chief)

อาจารย์ ดร.ปริญญ์ ขวัญเรียง

บทบรรณาธิการ

วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ (TLA Research Journal) ISSN 1906-0793 หรือ eISSN 2730-4094 ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับนี้นับเป็นปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2567) พิมพ์เผยแพร่ในรูปแบบวารสารอิเล็กทรอนิกส์ที่เว็บไซต์ https://www.tci-thaijo.org/index.php/tla_research โดยดำเนินการผ่านระบบ Thai Journals Online (ThaiJO) ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Citation Index Centre: TCI) เป็นวารสารวิชาการที่ผ่านการรับรองคุณภาพจาก TCI ให้อยู่ในวารสารกลุ่มที่ 1

วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ฉบับนี้ตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัยที่ผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน โดยมีบทความในฉบับจำนวน 9 บทความ ได้แก่ 1) การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับห้องสมุดในประเทศไทยเทียบกับประเทศญี่ปุ่น 2) พฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนกับคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ 3) การพัฒนาระบบชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 4) Knowledge Management with SECI Model to Develop Sustainable Learning Process under the Principles of Sufficiency Economy of Non-Formal and Informal Education Students, Rusamilae Sub-District, Pattani 5) การวิเคราะห์เนื้อหาวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 6) การพัฒนาออนไลน์ความรู้ด้านผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง 7) แนวทางการพัฒนาหอบรรณสารสนเทศในฐานะแหล่งเรียนรู้อัตลักษณ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี 8) พฤติกรรมสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ 9) ปัจจัยในการตัดสินใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ในการเข้าศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษและบรรณารักษศาสตร์ และบทวิจารณ์หนังสือเอกสารการสอนชุดวิชา การสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล 13315

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาคุณภาพของวารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ให้ก้าวต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง เพื่อใช้เป็นเวทีสำหรับการนำเสนอผลงานและเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และสาขาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และเป็นสื่อกลางและพื้นที่ในการพัฒนาบุคลากรวิชาชีพห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนเพื่อการพัฒนาวิชาการและวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารเทศศาสตร์สู่ความก้าวหน้าของสังคมในระดับชาติและภูมิภาคอาเซียนสืบไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงแก้ว เงินพูลทรัพย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สนทยา สาลี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วชิราภรณ์ คลังธนบูรณ์

อาจารย์ ดร.โชคธำรงค์ จงจอหอ

คมกริช รุมดอน

บรรณาธิการประจำฉบับ

การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับห้องสมุด ในประเทศไทยเทียบประเทศญี่ปุ่น¹

ไข่มุก เหล่าสุนทร² และอำพัน เหล่าสุนทร^{3*}

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการศึกษากฎหมายและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับห้องสมุดในญี่ปุ่น ประเทศไทยเพื่อทำความเข้าใจและวางโครงสร้างห้องสมุดในประเทศไทยในอนาคต เพราะห้องสมุดเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เป็นหัวใจของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงต้องมีโครงสร้างหน้าที่ที่ชัดเจน เพื่อให้การสนับสนุนงบประมาณเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีการจัดทำข้อมูลพื้นฐานของห้องสมุดเพื่อวัดผลจากงบประมาณที่สนับสนุนไป รวมทั้งต้องมีความชัดเจนของนิยามบรรณารักษ์ที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนภารกิจของห้องสมุดให้มีคุณสมบัติที่เหมาะสม ผู้ศึกษาใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพจากเอกสารกฎหมายและข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการห้องสมุดในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น พบว่าจากการศึกษาในระดับกฎหมาย ประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมายเฉพาะที่รับรองสถานะของห้องสมุดและครอบคลุมการบริหารจัดการห้องสมุด รวมถึงการนิยามบรรณารักษ์และคุณสมบัติทำให้มีความชัดเจนในการบริหารจัดการและพัฒนาห้องสมุด ในขณะที่ประเทศไทยยังขาดกฎหมายที่ชัดเจนในระดับพระราชบัญญัติ ถึงแม้จะมีความพยายามผลักดันร่างพระราชบัญญัติหอสมุดแห่งชาติแต่ยังไม่ครอบคลุมถึงสื่อดิจิทัลและการให้บริการที่หลากหลาย ส่วนข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับห้องสมุดนั้นญี่ปุ่นมีข้อมูลสถิติและข้อมูลพื้นฐานที่ครอบคลุม อาทิ ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนห้องสมุด ข้อมูลจำนวนบุคลากรและงบประมาณในการจัดซื้อหนังสืออย่างเป็นระบบและอ้างอิงได้ ในทางกลับกันประเทศไทยขาดข้อมูลสถิติและข้อมูลพื้นฐานที่ต่อเนื่องและครอบคลุม การปรับปรุงและพัฒนากฎหมายและการบริหารจัดการห้องสมุดในประเทศไทยจึงเป็นแนวทางในการพัฒนาห้องสมุดอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : กฎหมายห้องสมุด; การบริหารจัดการห้องสมุด; ข้อมูลพื้นฐานห้องสมุด

¹ บทความนี้ได้ผ่านการนำเสนอในการประชุมและการนำเสนอบทความทางวิชาการระดับชาติ เรื่อง "การจัดการศึกษาและวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน" ที่จัดโดยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2566

² บรรณารักษ์ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) อีเมล: kaimuk@g.swu.ac.th

³ นักวิจัย สถาบันเทคโนโลยีแห่งโตเกียว อีเมล: ampan30260@gmail.com

* Corresponding author: ampan30260@gmail.com

Comparative Study on Library Laws and Foundational Data: A Case of Thailand and Japan¹

Kaimuk Laosunthara² and Ampan Laosunthara^{3*}

Abstract

This study delves into legal aspects and basic library data in Japan and Thailand to grasp and design the library framework in Thailand for the future. Libraries are crucial for lifelong learning and human resource development, thus requiring clear structures and defined roles to efficiently allocate budgets and compile library data for budget evaluations. Moreover, a clear definition of librarianship is essential to drive the library's mission with suitable characteristics. This qualitative research methodology, based on legal documents and foundational information relevant to library management in both countries, is employed. The study finds that Japan possesses specific laws that affirm the status of libraries, covering detailed library management, including a clear definition of librarians and their qualifications, providing clarity in library management and development. Contrarily, Thailand lacks explicit legislative laws, and despite efforts to promote the National Library Bill, it does not encompass digital media and various services comprehensively. In terms of foundational library data, Japan has systematic and referable statistical data, such as library numbers, personnel data, and budget allocations for book purchasing. In contrast, Thailand lacks continuous and comprehensive statistical and foundational data. Thus, revising and developing laws and library management strategies in Thailand is a crucial approach for sustainable library development.

Keywords: Library Legislation, Library Management, Library Foundational Information

¹ The article was presented at a national conference on "Education Management and Library & Information Science Research for SDGs" organized by the Thai Library Association on November 29, 2023.

² Librarian Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School (Secondary). Email: kaimuk@g.swu.ac.th

³ Researcher Tokyo Institute of Technology, Japan. Email: ampan30260@gmail.com

* Corresponding author: ampan30260@gmail.com

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม หนึ่งในวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์คือการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นหัวใจของการพัฒนาคนและเป็นหัวใจของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม ดังจะเห็นจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ที่เน้นการให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและใช้เศรษฐกิจเป็นเพียงเครื่องมือช่วยพัฒนา (Eiamanant, 2004) ในแผนฉบับนี้ห้องสมุดทำหน้าที่ 2 ประการ ประการแรกเป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพของคนทางด้านจิตใจโดยการสนับสนุนให้มีกิจกรรมและสถานที่ที่ให้สมาชิกในครอบครัวและชุมชนประกอบกิจกรรมร่วมกัน ประการที่สองเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสติปัญญาในด้านทักษะและฝีมือแรงงานที่ต้องมีการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องต่อชีวิตเพราะห้องสมุดเป็นแหล่งค้นคว้าโดยมีนโยบายกระตุ้นและสนับสนุนการค้นคว้าความรู้ผ่านหนังสือและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน (Office of the National Economic and Social Development Council, 1996)

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 มีเป้าหมายด้านการสร้างสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนสามารถคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลก เพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง สามารถส่งสมทุนทางปัญญา รักษาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม (Office of the National Economic and Social Development Council, 2001)

นอกจากนี้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 (Office of the Education Council, 2017) ซึ่งเป็นแผนงานหลักในการจัดการศึกษาของชาตินั้น ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคน เช่น ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ กล่าวคือมีเป้าหมายเพื่อให้คนทุกช่วงวัยมีทักษะความรู้ความสามารถและสมรรถนะตามมาตรฐานการศึกษาและมาตรฐานวิชาชีพซึ่งสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ตามศักยภาพ มีแหล่งเรียนรู้ สื่อตำราเรียน นวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้มีคุณภาพและมาตรฐาน ประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ ในแผนนี้มีตัวชี้วัดที่เกี่ยวกับห้องสมุด เช่น ร้อยละของแหล่งการเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาให้สามารถจัดการบริการทางการศึกษาและมีการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น จำนวนแหล่งเรียนรู้ห้องสมุด จำนวนสื่อตำราเรียน และสื่อการเรียนรู้ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานคุณภาพ เป็นต้น

เพราะฉะนั้นการเรียนรู้ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ขับเคลื่อนการพัฒนาของบุคคลและสังคมไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียนหรือสถาบันการศึกษาเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการเรียนรู้นอกห้องเรียนหรือที่เรียกว่า “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” ห้องสมุดเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการศึกษานอกห้องเรียน โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว การเข้าถึงแหล่งข้อมูลในห้องสมุดได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างจากการใช้แหล่งข้อมูลแบบดั้งเดิมเป็นการใช้แหล่งข้อมูลแบบดิจิทัล ซึ่งต้องมีการปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของประเทศไทยที่มีแนวโน้มลดลงของประชากรเด็กและการ

เพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุ ยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้ห้องสมุดต้องปรับปรุงและพัฒนาการบริการให้เหมาะสมและตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้งานในยุคใหม่ (Laosunthara, 2022)

ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 กำหนดถึงหน้าที่ของรัฐในการให้การศึกษาภาคบังคับ และในวรรค 3 กำหนดหน้าที่ของรัฐให้ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งให้มีการร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐและเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล (CONSTITUTION OF THE KINGDOM OF THAILAND, B.E. 2560, 2017) ซึ่งห้องสมุดเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 25 ซึ่งถูกกำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ (PRINTING RECORDATION ACT, B.E. 2550, 2007) แต่กฎหมายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินการสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านห้องสมุดนั้นยังขาดการกำหนดผู้กำกับดูแลเชิงประจักษ์ หน่วยงานรับงบประมาณและงบประมาณที่เหมาะสม สถิติและข้อมูลการดำเนินงานที่ชัดเจน เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเปรียบเทียบกับต่างประเทศได้

ดังนั้น บทความนี้จะทำการศึกษา วิเคราะห์ กฎหมายห้องสมุดของประเทศญี่ปุ่นเพื่อการพัฒนาโครงสร้างห้องสมุดให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนสอดคล้องกับความต้องการและโครงสร้างของสังคมในปัจจุบันและอนาคต เพราะระบบกฎหมายไทยได้รับอิทธิพลจากกฎหมายประเทศญี่ปุ่นมาตลอด (Niyomthai, 2008)

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษากฎหมายและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับห้องสมุดในญี่ปุ่น ประเทศไทย เพื่อทำความเข้าใจและวางโครงสร้างห้องสมุดในประเทศไทยในอนาคต โดยจำกัดขอบเขตการศึกษาเฉพาะหอสมุดแห่งชาติ หอสมุดประชาชน และหอสมุดโรงเรียน

ประเภทของห้องสมุด

ห้องสมุดมีการแบ่งประเภทได้หลายแบบตามเอกลักษณ์ บทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันไปตามความต้องการของผู้ใช้บริการและเป้าหมายในการจัดตั้ง ในงานวิจัยนี้จะแบ่งประเภทของห้องสมุดตามการเข้าถึงและบริการ คือ 1) หอสมุดแห่งชาติ 2) หอสมุดประชาชน 3) หอสมุดโรงเรียน 4) หอสมุดมหาวิทยาลัย และ 5) หอสมุดเฉพาะ

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การศึกษากฎหมายหอสมุดแห่งชาติของต่างประเทศมีอยู่ 3 งานวิจัย ซึ่งศึกษากฎหมายหอสมุดแห่งชาติของประเทศสิงคโปร์ ประเทศออสเตรเลียและประเทศอังกฤษ (สหราชอาณาจักร) ดังต่อไปนี้ งานวิจัยเรื่องโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ การบริหารจัดการ บทบาทและอุปสรรคในการดำเนินงานหอสมุดแห่งชาติตามกฎหมายของประเทศสิงคโปร์ มีการสรุปว่าประเทศสิงคโปร์มีกฎหมายคณะกรรมการหอสมุดแห่งชาติ National Library Board Act 1995 มีกระทรวงข้อมูลข่าวสารและ

ศิลปะ (Ministry for Information and the Arts) เป็นผู้ดูแล (Padungkittimal, n.d.) ส่วนออสเตรเลีย Yodmani (n.d.) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกฎหมายหอสมุดแห่งชาติประเทศออสเตรเลีย พบว่า ในปี ค.ศ. 1960 มีกฎหมาย National Library Act 1960 ก่อตั้ง National Library of Australia (NLA) เพื่อเป็นแหล่งข้อมูล เก็บรวบรวม รักษาเอกสารต่าง ๆ เอกสารภายในประเทศและเอกสารต่าง ๆ ของต่างประเทศเพื่อให้บริการข้อมูลดังกล่าวแก่ประชาชนทั่วไป โดยที่ NLA มุ่งหวังว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ หากมีการจัดเก็บรวบรวม ข้อมูลและเอกสารต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและช่วยส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้มากและง่ายขึ้น จึงมีการร่วมมือกับห้องสมุดอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง

จากงานวิจัยพบว่า NLA เก็บทรัพยากรสารสนเทศไว้ถึงกว่า 5 ล้านชิ้น และ Tanyacharoen (2007) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหอสมุดแห่งชาติตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ (สหราชอาณาจักร) พบว่ามีกฎหมายจัดตั้ง British library คือ British library Act 1972 โดย British library อยู่ภายใต้กำกับดูแลของรัฐมนตรีกระทรวง Department of Culture, Media and Sport แต่การบริหารงานอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลเพื่อเป็นไปตามหลัก Good Governance และงานวิจัยทั้ง 3 ยังชี้ประเด็นว่าหอสมุดแห่งชาติของไทยไม่มีกฎหมายเฉพาะไว้ แต่ถึงกระนั้นการศึกษายังทั้ง 3 เน้นแค่หอสมุดแห่งชาติ ทำให้ขาดการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดทั้งระบบ อีกทั้งขาดการศึกษาด้านข้อมูลประชากร ข้อมูลพื้นฐานของห้องสมุดที่เป็นตัวชี้วัดหนึ่งในการพัฒนาและปรับปรุงห้องสมุดให้ยั่งยืนเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

วิธีการศึกษา

การวิจัยเชิงเอกสารนี้มีเป้าหมายในการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับห้องสมุดในประเทศไทยเทียบประเทศญี่ปุ่น เหตุผลที่ผู้ศึกษาเลือกเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นมีเหตุผล 3 ประการ โดยผู้ศึกษาใช้กรอบการศึกษาเกี่ยวกับเลือกศึกษากฎหมายญี่ปุ่นสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. อิทธิพลของกฎหมายญี่ปุ่นที่มีต่อกฎหมายไทย: เรื่องกฎหมายไทยได้รับอิทธิพลจากกฎหมายญี่ปุ่นเป็นแม่แบบในการร่าง ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายอาญา (Niyomthai, 2008) อีกทั้งประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมายเกี่ยวกับห้องสมุดเป็นลายลักษณ์อักษรในทุกระดับของห้องสมุด
2. สังคมผู้สูงอายุและอัตราการเกิดที่ต่ำ: ประเทศญี่ปุ่นเป็นสังคมที่มีผู้สูงอายุจำนวนมากเป็นอันดับต้นของโลก ในปี ค.ศ. 2021 ประเทศญี่ปุ่นมีสัดส่วนประชากรที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปเป็นอันดับหนึ่งของโลก (United Nations, 2023) อีกทั้งอัตราการเกิดของประเทศญี่ปุ่นอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ซึ่งประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมเช่นนี้ด้วย การบริหารจัดการห้องสมุดในอนาคตจึงเป็นเรื่องที่ต้องคำนึงถึง
3. โครงการการปกครองท้องถิ่น: ประเทศญี่ปุ่นมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างจริงจัง ซึ่งทำให้หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และสนับสนุนการให้บริการสาธารณะรวมทั้งห้องสมุดด้วย หากอนาคตประเทศไทยเข้าสู่ความก้าวหน้าทางการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ภาระหน้าที่เหล่านี้จึงตกอยู่กับหน่วยงานส่วนท้องถิ่นด้วย

ดังนั้น กรอบการศึกษาเหล่านี้ช่วยให้เข้าใจถึงประเด็นสำคัญในการเลือกศึกษากฎหมายญี่ปุ่น และเพื่อให้มีการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและการปกครองของทั้งสองประเทศ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. การระบุแหล่งข้อมูล: การค้นหาแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากฐานข้อมูลออนไลน์ ห้องสมุดและเอกสารราชการ รวมถึงรายงานวิจัยและบทความวิชาการที่เผยแพร่ในวารสารที่มีการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ

2. การคัดเลือกแหล่งข้อมูล: การตรวจสอบและคัดเลือกเอกสารที่มีความน่าเชื่อถือและเกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นการวิจัย โดยให้ความสำคัญกับเอกสารทางกฎหมายและรายงานสถิติอย่างเป็นระบบ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล: การอ่านและวิเคราะห์เอกสารกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้าง หน้าที่, และการบริหารจัดการห้องสมุด พร้อมทั้งการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น

แต่ในงานวิจัยนี้ทำการเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดประชาชน และห้องสมุดโรงเรียนเท่านั้น

ผลการศึกษา

การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับห้องสมุดในประเทศไทยเทียบกับประเทศญี่ปุ่น ให้ผลการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดของญี่ปุ่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดของไทย การเปรียบเทียบห้องสมุดประเภทต่างๆ ของประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย รายละเอียดดังนี้

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดของญี่ปุ่น

ในการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดของญี่ปุ่น ผู้ศึกษาใช้ระบบค้นหาข้อมูลกฎหมายชื่อ e-Gov ของ Digital Agency ประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นเว็บพอร์ทัลทางการของรัฐบาลญี่ปุ่น ภายในเว็บพอร์ทัลมีการให้บริการค้นหากฎหมายที่ยังใช้อยู่ <https://elaws.e-gov.go.jp/> โดยใช้คำค้นว่า “図書館” ที่แปลว่าห้องสมุดในภาษาญี่ปุ่น จากการค้นหาชื่อกฎหมายที่มีคำว่าห้องสมุดพบว่ามีกฎหมายทั้งหมด 9 ฉบับ (ตารางที่ 1 สรุปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดญี่ปุ่น) ผู้ศึกษาทำการศึกษาโดยการจำแนกกฎหมายตามลำดับศักดิ์ของกฎหมาย เมื่อทำการแบ่งกฎหมายตามลำดับศักดิ์ของกฎหมายของญี่ปุ่นซึ่งมี 4 ลำดับ (Toshihiro, 2012) ดังต่อไปนี้

1. รัฐธรรมนูญ	(ตรงกับภาษาญี่ปุ่นว่า 憲法)
2. พระราชบัญญัติ	(ตรงกับภาษาญี่ปุ่นว่า 法律)
3. ข้อบัญญัติคณะรัฐมนตรี	(ตรงกับภาษาญี่ปุ่นว่า 政令)
4. กฎกระทรวง	(ตรงกับภาษาญี่ปุ่นว่า 省令)

พบว่า

1. กฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ 5 ฉบับ คือ
 - 1) พ.ร.บ. หอสมุดรัฐสภา ปีโชวะที่ 23 (ค.ศ. 1948)
 - 2) พ.ร.บ. คณะกรรมการสำหรับการก่อสร้างหอสมุดรัฐสภา ปีโชวะที่ 23 (ค.ศ. 1948)
 - 3) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดสาขาและเจ้าหน้าที่ที่อยู่ในแต่ละส่วนของรัฐบาลตามข้อกำหนดของพระราชบัญญัติหอสมุดรัฐสภาแห่งชาติ ปีโชวะที่ 24 (ค.ศ. 1949)
 - 4) พ.ร.บ. ห้องสมุด ปีโชวะที่ 25 (ค.ศ. 1950) และ
 - 5) พ.ร.บ. ห้องสมุดโรงเรียน ปีโชวะที่ 28 (ค.ศ. 1953)
2. กฎหมายระดับข้อบัญญัติคณะรัฐมนตรี 2 ฉบับ คือ
 - 1) ข้อบัญญัติคณะรัฐมนตรีการบังคับใช้กฎหมายห้องสมุด ปีโชวะที่ 34 (ค.ศ. 1959) และ
 - 2) ข้อบัญญัติคณะรัฐมนตรีว่าด้วยการกำหนดขนาดโรงเรียนตาม พ.ร.บ. ห้องสมุดโรงเรียนเฮเซที่ 9 (ค.ศ. 1997)

ซึ่งกฎหมายทั้งสองฉบับต่างก็ออกตามอำนาจในกฎหมายระดับ พ.ร.บ. คือ พ.ร.บ. ห้องสมุด และ พ.ร.บ. ห้องสมุดโรงเรียน ตามลำดับ

3. กฎหมายระดับกฎกระทรวง 2 ฉบับ คือ
 - 1) กฎเกณฑ์การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด ปีโชวะที่ 25 (ค.ศ. 1950) และ
 - 2) กฎกระทรวงว่าด้วยระเบียบเกี่ยวกับการอบรมสำหรับครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน ปีโชวะที่ 28 (ค.ศ. 1953)

ซึ่งเป็นกฎหมายระดับกฎกระทรวงที่ออกมาเพื่อกำกับเรื่องคุณสมบัติของวิชาชีพบรรณารักษ์ตาม พ.ร.บ. ห้องสมุดและ พ.ร.บ. ห้องสมุดโรงเรียน โดย พ.ร.บ. ทั้งสองฉบับนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาเป็นผู้รักษาการตาม พ.ร.บ. ดังกล่าว อาจจะสรุปได้ว่า ห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ในประเทศญี่ปุ่นถูกกำหนดจาก พ.ร.บ. ทั้ง 5 ฉบับ โดยหอสมุดแห่งชาติ มี พ.ร.บ. หอสมุดรัฐสภา ปีโชวะที่ 23 (ค.ศ. 1948) เป็นกฎหมายหลัก ส่วนกฎหมายประกอบ 2 ฉบับ คือ 1) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดสาขาและเจ้าหน้าที่ที่อยู่ในแต่ละส่วนของรัฐบาลตามข้อกำหนดของพระราชบัญญัติหอสมุดรัฐสภาแห่งชาติ ปีโชวะที่ 24 (ค.ศ. 1949) เป็นกฎหมายประกอบที่ใช้จัดตั้งสาขาของหอสมุดรัฐสภาญี่ปุ่นในหน่วยงานกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ 2) พ.ร.บ. คณะกรรมการสำหรับการก่อสร้างหอสมุดรัฐสภา ปีโชวะที่ 23 (ค.ศ. 1948) เป็นบทเฉพาะการก่อสร้างอาคารหอสมุดรัฐสภาญี่ปุ่นเท่านั้น ส่วนห้องสมุดประชาชนหรือห้องสมุดสาธารณะนั้น ถูกนิยามโดยมาตรา 2 แห่ง พ.ร.บ. ห้องสมุด ปีโชวะที่ 25 (ค.ศ. 1950) ว่า “ห้องสมุด หมายถึง สถานที่ที่จัดเก็บ จัดระเบียบ และรักษาหนังสือ บันทึกร และวัสดุอื่น ๆ ที่จำเป็น เพื่อให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งจัดตั้งโดยองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น สมาคมกาชาดญี่ปุ่น หรือสมาคมหรือมูลนิธิ

ที่ไม่แสวงหาผลกำไร (ไม่รวมห้องสมุดโรงเรียน)” ห้องสมุด 2 ประเภทตามที่กล่าวในวรรคแรก ห้องสมุดที่จัดตั้งโดยองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นเรียกว่า ห้องสมุดสาธารณะ และห้องสมุดที่จัดตั้งโดยสมาคมกาชาดญี่ปุ่น หรือสมาคมหรือมูลนิธิที่ไม่แสวงหาผลกำไรเรียกว่า ห้องสมุดเอกชน

ความจำเป็นที่ต้องตรา พ.ร.บ. ห้องสมุด ต้องย้อนไปดูเหตุการณ์ในช่วงปี ค.ศ. 1950 ตอนยกย่องรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาของญี่ปุ่นในสมัยนั้นได้ให้เหตุผล 4 ประการ ดังนี้ (The Education Committee, the Senate, JAPAN, 1950)

1. เพื่อชี้แจงบทบาทของห้องสมุดในยุคใหม่ตามจิตวิญญาณของกฎหมายการศึกษาของระบบ โดยเน้นให้ห้องสมุดเป็นหน่วยงานที่ให้บริการแก่ประชาชนอย่างชัดเจน
2. เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพในการบริหารและบริการห้องสมุดอย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อห้องสมุดสามารถทำหน้าที่เป็นสถาบันการศึกษาของระบบได้อย่างเต็มที่โดยมีการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาลสำหรับห้องสมุดสาธารณะที่กำลังประสบปัญหาทางการเงิน
4. เพื่อเคารพและรักษาความเป็นอิสระของห้องสมุดเอกชน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนกิจกรรมห้องสมุดในประเทศ โดยไม่มีการแทรกแซงที่ไม่เหมาะสมจากทางรัฐ

พ.ร.บ. ห้องสมุดนี้เป็น พ.ร.บ. ที่มีรากฐานจาก พ.ร.บ. การศึกษาชุมชน (ในภาษาญี่ปุ่นใช้ชื่อกฎหมายว่า “社会教育法”) ซึ่งเป็นกฎหมายที่ควบคุมและส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาที่ไม่ได้ดำเนินการในระบบการศึกษาปกติ แต่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาส่วนบุคคลในชุมชน ส่วนห้องสมุดโรงเรียนนั้นถูกนิยามโดย พ.ร.บ. ห้องสมุดโรงเรียน ปีโชวะที่ 28 (ค.ศ. 1953) เป็น พ.ร.บ. ที่กำหนดให้โรงเรียนต้องมีห้องสมุดโรงเรียนตามมาตรา 3 และกำหนดการดำเนินงานของห้องสมุดโรงเรียนไว้ตามมาตรา 4 ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลห้องสมุดและจัดให้มีการใช้งานสำหรับนักเรียนและครูผู้สอน
2. การจัดหมวดหมู่และเรียงลำดับข้อมูลห้องสมุดอย่างเหมาะสมและการจัดทำดัชนีข้อมูล
3. การจัดกิจกรรมอ่านหนังสือ การศึกษาวิจัย การชมงาน การฉายภาพยนตร์ การแสดงข้อมูล
4. การให้คำแนะนำแก่นักเรียนเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลห้องสมุดและการใช้ห้องสมุดโรงเรียนอื่น ๆ
5. การติดต่อและร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับห้องสมุดโรงเรียนอื่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศาลาประชาคม
6. ห้องสมุดโรงเรียนสามารถเปิดให้บุคคลทั่วไปใช้บริการได้ ตามขอบเขตที่ไม่มีผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมาย

นอกจากนี้ พ.ร.บ. ห้องสมุดโรงเรียน ปีโชวะที่ 28 (ค.ศ. 1953) ยังกำหนดภาระหน้าที่ของรัฐบาลเพื่อปรับปรุงและพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนในมาตรา 8 ดังนี้

1. สร้างแผนงานรวมสำหรับการปรับปรุงและพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนและการฝึกอบรมผู้สอนห้องสมุด

2. ให้คำแนะนำและคำแนะนำเชิงเทคนิคและเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการตั้งตั้งและการดำเนินงานของห้องสมุดโรงเรียน

3. ดำเนินการอื่น ๆ ที่จำเป็นตามที่เห็นว่าเหมาะสมเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนนอกเหนือจากที่ระบุในข้อ 1. และ 2.

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดของประเทศญี่ปุ่นนั้นนอกจากมีการวางโครงสร้าง หน้าที่และความหมายของห้องสมุดแต่ละประเภทแล้ว ยังมีการสร้างวิชาชีพบรรณารักษ์ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนการทำงานของห้องสมุดไว้ด้วย โดยกำหนดนิยามของบรรณารักษ์ไว้ พ.ร.บ. ห้องสมุด และ พ.ร.บ. ห้องสมุดโรงเรียน ซึ่งทำให้เกิดนิยามเกี่ยวกับบรรณารักษ์ 3 คำดังนี้ คุรุบรรณารักษ์ (ตรงกับภาษาญี่ปุ่นว่า 司書教諭) บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน (ตรงกับภาษาญี่ปุ่นว่า 学校司書) และบรรณารักษ์ (ตรงกับภาษาญี่ปุ่นว่า 司書) ซึ่งคุรุบรรณารักษ์และบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนนั้นถูกนิยามโดย พ.ร.บ. ห้องสมุดโรงเรียน แต่บรรณารักษ์นั้นถูกนิยามโดย พ.ร.บ. ห้องสมุด

การเปรียบเทียบบรรณารักษ์ประเภทต่าง ๆ ตาม พ.ร.บ.ที่เกี่ยวข้อง ใน 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้ (Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology. JAPAN, 2015)

1. ข้อกำหนดการมีคุรุบรรณารักษ์ บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน และบรรณารักษ์

- ตาม พ.ร.บ. ห้องสมุดโรงเรียน โรงเรียนที่มีมากกว่า 12 ชั้นเรียนจะต้องมีคุรุบรรณารักษ์สำหรับโรงเรียนที่มีน้อยกว่า 11 ชั้นเรียน อาจมีการยกเว้นการตั้งขึ้นสำหรับช่วงเวลาหนึ่ง
- โรงเรียนควรพยายามจัดตั้งบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน
- พ.ร.บ. ห้องสมุดไม่ได้บังคับว่าจะต้องมีบรรณารักษ์ประจำห้องสมุด

2. คุณสมบัติ

- คุรุบรรณารักษ์ต้องจบการอบรมคุรุบรรณารักษ์ ซึ่งต้องมีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่ง คือ มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู หรือ เกือบหน่วยกิตในมหาวิทยาลัยตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยระเบียบเกี่ยวกับการอบรมสำหรับคุรุบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน ปีโชวะที่ 28 (ค.ศ. 1953)

- บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนไม่มีการกำหนดคุณสมบัติเป็นพิเศษให้หน่วยงานท้องถิ่นสามารถกำหนดคุณสมบัติเฉพาะได้

- พ.ร.บ. ห้องสมุดโรงเรียน ปีโชวะที่ 28 (ค.ศ. 1953) กำหนดว่าต้องมีการปรับปรุงคุณภาพของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนผ่านการฝึกอบรม

- บรรณารักษ์ต้องเรียนในมหาวิทยาลัยและเรียนวิชาที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด หรือจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยและผ่านการฝึกอบรมของบรรณารักษ์หรือมีประสบการณ์เป็นบรรณารักษ์เสริมเป็นเวลาอย่างน้อย 3 ปีและผ่านการฝึกอบรมของบรรณารักษ์ ซึ่งเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงเรื่องกฎเกณฑ์การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดที่เป็นข้อบังคับเกี่ยวกับบรรณารักษ์และผู้ช่วยบรรณารักษ์

3. มาตรการจัดสรรจำนวนคนจากรัฐบาล

- สำหรับบรรณารักษ์ ไม่มีมาตรการจัดสรรจำนวนคนเฉพาะ แต่ถูกจัดสรรภายในจำนวนของครูทั้งหมด

- สำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมีมาตรการทางการเงินสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่นช่วยสำหรับการจัดสรร

- สำหรับบรรณารักษ์ รัฐบาลจะดำเนินการทางการเงินในระดับท้องถิ่นตามขนาดประชากรของจังหวัดและเทศบาลเพื่อสนับสนุนค่าจ้างของบรรณารักษ์ห้องสมุดสาธารณะ

ตารางที่ 1 สรุปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดญี่ปุ่น

ลำดับ	กฎหมาย	ปีที่ออก ค.ศ.	ระดับกฎหมาย
1	พ.ร.บ. หอสมุดรัฐสภา	1948	พ.ร.บ.
2	พ.ร.บ. คณะกรรมการสำหรับการก่อสร้างหอสมุดรัฐสภา	1948	พ.ร.บ.
3	กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดสาขาและเจ้าหน้าที่ที่อยู่ในแต่ละส่วนของรัฐบาลตามข้อกำหนดของพระราชบัญญัติหอสมุดรัฐสภาแห่งชาติ	1949	พ.ร.บ.
4	พ.ร.บ. ห้องสมุด	1950	พ.ร.บ.
5	พ.ร.บ. ห้องสมุดโรงเรียน	1953	พ.ร.บ.
6	ข้อบัญญัติคณะรัฐมนตรีการบังคับใช้กฎหมายห้องสมุด	1954	ข้อบัญญัติ คณะรัฐมนตรี
7	ข้อบัญญัติคณะรัฐมนตรีว่าด้วยการกำหนดขนาดโรงเรียนตาม พ.ร.บ. ห้องสมุดโรงเรียน	1957	ข้อบัญญัติ คณะรัฐมนตรี
8	กฎเกณฑ์การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด	1950	กฎกระทรวง (กระทรวงศึกษาธิการ)
9	กฎกระทรวงว่าด้วยระเบียบเกี่ยวกับการอบรมสำหรับครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน	1953	กฎกระทรวง (กระทรวงศึกษาธิการ)

หมายเหตุ รายการนี้อ้างอิงถึงเอกสารกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดของญี่ปุ่นตามพอร์ทัลเอกสารกฎหมาย e-Gov ของญี่ปุ่น ชื่อเฉพาะของเอกสารและวันที่เข้าถึงต้องถูกรวมไว้ในแต่ละการอ้างอิง

1. e-Gov Japan. (n.d.). Retrieved November 1, 2023, from <https://elaws.e-gov.go.jp/document?lawid=323AC10000000005>
2. e-Gov Japan. (n.d.). Retrieved November 1, 2023, from <https://elaws.e-gov.go.jp/document?lawid=323AC10000000006>
3. e-Gov Japan. (n.d.). Retrieved November 1, 2023, from https://elaws.e-gov.go.jp/document?lawid=324AC1000000101_20150801_0000000000000000
4. e-Gov Japan. (n.d.). Retrieved November 1, 2023, from <https://elaws.e-gov.go.jp/document?lawid=325AC0000000118>
5. e-Gov Japan. (n.d.). Retrieved November 1, 2023, from <https://elaws.e-gov.go.jp/document?lawid=328AC1000000185>
6. e-Gov Japan. (n.d.). Retrieved November 1, 2023, from <https://elaws.e-gov.go.jp/document?lawid=334CO0000000158>
7. e-Gov Japan. (n.d.). Retrieved November 1, 2023, from <https://elaws.e-gov.go.jp/document?lawid=409CO0000000189>
8. e-Gov Japan. (n.d.). Retrieved November 1, 2023, from <https://elaws.e-gov.go.jp/document?lawid=325M50000080027>
9. e-Gov Japan. (n.d.). Retrieved November 1, 2023, from <https://elaws.e-gov.go.jp/document?lawid=329M50000080021>

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดของไทย

ผู้ศึกษาใช้ระบบค้นหาข้อมูลกฎหมายของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ในการค้นหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด ที่เว็บไซต์ของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (<https://www.krisdika.go.th/web/guest/home>) โดยใช้คำค้นว่า “ห้องสมุด” จะปรากฏกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดจำนวน 26 ฉบับ

ผู้ศึกษาทำการจำแนกกฎหมายตามลำดับศักดิ์ของกฎหมายเพื่อให้เปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นได้ แต่พบว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดของไทยไม่มีกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติและกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องโดยตรง แต่คำว่าห้องสมุดมีการกระจายไปในเนื้อหาของกฎกระทรวงการแบ่งส่วนราชการในระดับกรมต่าง ๆ เช่น กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ พ.ศ. 2553 เป็นต้น หรือเป็นคำสั่งภายใน เช่น ระเบียบกรมวิทยาศาสตร์บริการว่าด้วยการให้บริการสำนักหอสมุดและศูนย์สารสนเทศวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พ.ศ. 2547 แต่มีกฎหมายบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการห้องสมุด เช่น ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง เงินบำรุงห้องสมุดประชาชน พ.ศ. 2530 แต่ปัจจุบันถูกยกเลิกแล้วและมาใช้ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง เงินบำรุงและค่าใช้จ่ายของศูนย์บริการและกิจกรรมส่งเสริมการกีฬา การดนตรี สำนักรักษาวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว พ.ศ. 2563 แต่เป็นเพียงแค่ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นลำดับศักดิ์ที่รองจากกฎหมายกระทรวง (Legal Division, Walailak University, 2023)

เพราะฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า ระบบกฎหมายไทยนั้นไม่มีกฎหมายที่รองรับห้องสมุดอย่างจริงจัง กล่าวคือ ไม่มีกฎหมายเฉพาะระดับพระราชบัญญัติและกฎกระทรวงที่กำหนดนิยามของห้องสมุด บทบาทและหน้าที่ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการแบ่งส่วนราชการในระดับกระทรวงหรือกรม ซึ่งสอดคล้องที่กับงานวิจัยเรื่องโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ การบริหารจัดการ บทบาทและอุปสรรคในการดำเนินงานหอสมุดแห่งชาติตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ (สหราชอาณาจักร) ซึ่งพบว่าไม่มีกฎหมายเฉพาะของหอสมุดแห่งชาติของไทย แต่จากการศึกษาโดยการค้นระบบฐานข้อมูลสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาทำให้รู้ว่าประเทศไทยไม่มีระบบกฎหมายใดเลยที่เกี่ยวข้องกับการนิยามโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ของห้องสมุดในระดับพระราชบัญญัติและกฎกระทรวง

ถึงแม้กระนั้นกระทรวงวัฒนธรรมหน่วยงานต้นสังกัดของหอสมุดแห่งชาติได้มีแนวความคิดที่จะยกร่างพระราชบัญญัติหอสมุดแห่งชาติ พ.ศ. ขึ้น เพื่อให้มีกระบวนการทางกฎหมายที่จะมารองรับการดำเนินการของหอสมุดแห่งชาติ ซึ่งกระทรวงวัฒนธรรมเห็นว่า การกำหนดให้มีกฎหมายว่าด้วยหอสมุดแห่งชาติ จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไปที่จะได้เข้าถึงแหล่งความรู้หรือได้รับการเพิ่มพูนสติปัญญา เพื่อพัฒนาคุณภาพของประชาชนยิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนผู้พิมพ์หรือสำนักพิมพ์ในธุรกิจ หรือการดำเนินงานเกี่ยวกับหนังสือภายในประเทศให้แพร่หลายและมีระบบเพื่อการค้นหาข้อมูลและเชื่อมโยงกันระหว่างประเทศได้อย่างทั่วถึง (Tanyacharoen, 2007). ซึ่งร่างกฎหมายดังกล่าวและได้ระดมความคิดเห็นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2560 (Fine Arts Department, 2017) แต่ถึงกระนั้นร่าง พ.ร.บ. นี้ก็ยังไม่ได้กลับเข้าสู่การพิจารณาตัดสินใจของคณะรัฐมนตรีหรือรัฐบาลเลย หลังจากการเร่งรัดร่างกฎหมายสำคัญของรัฐบาล (เพิ่มเติม) และการยก

ร่างกฎหมายหรือปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (วันที่มีมติ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559) (The Secretariat of the Cabinet, 2016)

การเปรียบเทียบห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ของประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย

เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับห้องสมุด ผู้ศึกษาทำการเปรียบเทียบห้องสมุดในแต่ละประเภทของประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย โดยจำกัดขอบเขตการศึกษาเฉพาะหอสมุดแห่งชาติ หอสมุดประชาชน และหอสมุดโรงเรียน โดยผู้ศึกษาอธิบายถึงความหมายหน้าที่ของห้องสมุดแต่ละประเภท ดังต่อไปนี้

1. หอสมุดแห่งชาติ

หอสมุดแห่งชาติ เป็นห้องสมุดที่มีบทบาทหลักในการรวบรวม อนุรักษ์ และให้บริการทรัพยากรสารสนเทศและวัฒนธรรมของชาตินั้น ๆ โดยทั่วไปหอสมุดแห่งชาติจะมีหน้าที่สำคัญ ดังนี้ (Prasertwong et al., 1999)

1. ทำหน้าที่เป็นแหล่งรวบรวมวรรณกรรมของชาติทุกรูปแบบ ได้แก่ ต้นฉบับตัวเขียน ตัวพิมพ์ และบันทึกในรูปของวัสดุไม่ตีพิมพ์ทุกประเภท เพื่อให้เป็นศูนย์กลางของแหล่งความรู้ระดับชาติ
2. ทำหน้าที่สงวนรักษาสื่อความรู้ ความคิดของมนุษย์ โดยเฉพาะของคนในชาติ ทั้งนี้ เพราะสื่อความรู้ ความคิดของคนในชาติโดยอ้อมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาตินั้น สมควรอย่างยิ่งที่จะสงวนรักษาไว้ เพื่อเป็นมรดกของชาติ
3. ทำหน้าที่เป็นศูนย์บรรณานุกรมแห่งชาติ เพื่อเป็นหลักฐานสำคัญและเพื่อเป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้า
4. ทำหน้าที่เผยแพร่และบริการสารสนเทศที่ได้รับรวบรวมไว้ ให้เป็นที่แพร่หลายด้วยการจัดบริการในลักษณะต่าง ๆ

หอสมุดแห่งชาติของแต่ละประเทศ อาจมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไปตามประเพณีและความต้องการของชาตินั้น ๆ แต่ทั้งหมดมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ การเป็นแหล่งรวมข้อมูลและทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ

การเปรียบเทียบบทบาทหน้าที่ของหอสมุดแห่งชาติของไทยและหอสมุดรัฐสภาญี่ปุ่น พบว่าหอสมุดแห่งชาติของไทยมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้ (National Library of Thailand, 2023)

1. ดำเนินการสำรวจ จัดหา รวบรวม จัดเก็บ และสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาด้านทรัพยากรสารสนเทศ ในรูปของสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเอกสารโบราณ
2. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ดำเนินงานด้านเทคนิควิชาการบรรณารักษศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ หลักมาตรฐานสากล ตลอดจนให้การฝึกอบรมแก่บุคลากรของหน่วยงานและสถาบันการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ
3. ให้บริการและส่งเสริมการอ่าน ศึกษา ค้นคว้า และวิจัยแก่ประชาชน เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตและการศึกษาตามอัธยาศัย

4. เป็นศูนย์ประสานงานระบบสารสนเทศทางวิชาการแห่งชาติ
5. เป็นศูนย์วารสารระหว่างชาติแห่งประเทศไทย ศูนย์กำหนดเลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือและวารสาร ศูนย์กำหนดรายละเอียดทางบรรณานุกรมของหนังสือที่จัดพิมพ์ในประเทศ และเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนและยืมสิ่งพิมพ์ในระดับชาติและนานาชาติ
6. เป็นคลังสิ่งพิมพ์ของชาติ
7. เป็นหน่วยงานรับผิดชอบการพิมพ์หนังสือพิมพ์ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดแจ้งการพิมพ์ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ
8. กำหนดเกณฑ์มาตรฐานงานวิชาการบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ของหอสมุดแห่งชาติ
9. ดำเนินการส่งเสริมและประสานงานเครือข่ายหอสมุดแห่งชาติ
10. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

เมื่อพิจารณาบทบาทหน้าที่ที่หอสมุดแห่งชาติของไทยในปัจจุบันเทียบกับ ร่าง พ.ร.บ. หอสมุดแห่งชาติ และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหอสมุดแห่งชาติ แบ่งได้เป็น 2 ประเด็น คือ

1) ความซ้ำซ้อนของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 2) ความสมบูรณ์ของคลังสิ่งพิมพ์แห่งชาติ

ประเด็นที่ 1 ความซ้ำซ้อนของกฎหมายตามร่าง พ.ร.บ. หอสมุดแห่งชาติ มาตรา 14 กรมศิลปากร บันทึกหลักการและเหตุผล ประกอบร่างพระราชบัญญัติหอสมุดแห่งชาติ (Fine Arts Department, n.d.) พบว่า อำนาจในการรวบรวมซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา 17 ว่า “ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา ผู้ผลิต และผู้เผยแพร่ต้องส่งทรัพย์สินทางศิลปกรรมที่จัดทำขึ้นในราชอาณาจักรให้แก่หอสมุดแห่งชาติ ภายในกำหนดเวลา 30 วัน นับแต่วันที่พิมพ์เสร็จหรือวันที่ออกโฆษณาโดยไม่คิดราคาและค่าส่ง” มีสภาพบังคับเป็นคำสั่งทางปกครองเพราะเป็นคำสั่งทางปกครองตาม มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ได้ให้คำนิยามว่า “คำสั่งทางปกครอง” หมายความว่า การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระงับ หรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว (Neeraphol, n.d.) ซึ่งซ้ำซ้อนกับพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 มาตรา 9 ซึ่งให้ผู้พิมพ์ส่งสิ่งพิมพ์ตามมาตรา 8 จำนวน 2 ฉบับให้หอสมุดแห่งชาติภายใน 30 วัน นับแต่วันเผยแพร่ และหากฝ่าฝืนมีโทษทางปกครอง ตามมาตรา 19 ที่ต้องระวางโทษปรับทางปกครอง ไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท เพราะฉะนั้นอำนาจการรวบรวมผลงานเหล่านี้จึงมีความซ้ำซ้อนในร่าง พ.ร.บ. ฉบับนี้และไม่มีการระบุถึงการยกเลิกกฎหมายที่เกี่ยวข้องไว้ในร่าง พ.ร.บ.

ประเด็นที่ 2 ความสมบูรณ์ของคลังสิ่งพิมพ์แห่งชาติ เมื่อพิจารณา พ.ร.บ. จัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 (PRINTING RECORDATION ACT, B.E.2550, 2007) ก็เป็นช่องว่างในการรวบรวมเอกสาร ซึ่งหน้าที่ของหอสมุดแห่งชาติคือ เป็นคลังความรู้ของประเทศ ซึ่งพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 มาตรา 5 (1) ให้ยกเว้นสิ่งพิมพ์ของส่วนราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ (4) วิทยานิพนธ์เอกสารคำบรรยาย หลักสูตรการเรียนการสอน หรือสิ่งพิมพ์อื่น ซึ่งร่าง พ.ร.บ. หอสมุด

แห่งชาติได้ขยายนิยามของผลงานที่หอสมุดแห่งชาติรวบรวมให้กว้าง ครอบคลุมสิ่งพิมพ์ของส่วนราชการขึ้น แต่ใน พ.ร.บ. หอสมุดรัฐสภาญี่ปุ่น มีการกำหนดครอบคลุมให้เป็นหน้าที่หน่วยงานรัฐและหน่วยงานภายใต้กำกับของรัฐที่จัดทำทรัพยากรสารสนเทศให้มีหน้าที่นำส่ง ตามมาตรา 24 และมาตรา 25

ส่วนข้อมูลพื้นฐานของหอสมุดรัฐสภาญี่ปุ่นและหอสมุดแห่งชาติของไทย (ตารางที่ 2) พบว่าจำนวนบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ ในปี พ.ศ. 2565 หอสมุดแห่งชาติของไทยมีจำนวน 153 คน ซึ่งน้อยกว่าหอสมุดรัฐสภาญี่ปุ่นที่มีอยู่ 894 คน ถึง 5.84 เท่า ด้านบริการ พบว่า จำนวนผู้ใช้บริการหอสมุดแห่งชาติญี่ปุ่นทั้งสองใน ปี พ.ศ. 2562 มีจำนวน 791,370 คน และ 341,435 คน ซึ่งผู้ใช้บริการในประเทศญี่ปุ่นมีมากกว่าไทยถึง 2 เท่า โดยข้อมูลนี้เป็นข้อมูลก่อนที่โควิดจะระบาดและมีมาตรฐานล็อกดาวน์ในแต่ละประเทศ (Leelawat et al., 2022) และเมื่อเปรียบเทียบพบว่า ปี พ.ศ. 2565 หอสมุดรัฐสภาญี่ปุ่นมีผู้ใช้บริการ 509,023 คน หอสมุดแห่งชาติของไทยมีผู้ใช้บริการ 101,693 คน แสดงให้เห็นว่าคนญี่ปุ่นกลับมาใช้บริการหอสมุดเป็น 64% แต่คนไทยกลับมาใช้บริการแค่ 30% ของก่อนโควิด และเปรียบเทียบจำนวนการเข้าใช้บริการเว็บไซต์ ปี พ.ศ. 2565 ทั้งไทยและญี่ปุ่นมีจำนวนการเข้าใช้มากขึ้นโดยหอสมุดรัฐสภาญี่ปุ่นมีจำนวนเพิ่มขึ้นถึง 3.5 เท่าเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2562 ในขณะที่หอสมุดแห่งชาติของไทยเพิ่มขึ้น 1.1 เท่า

เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลด้านทรัพยากรสารสนเทศแล้ว พบว่าหอสมุดรัฐสภาญี่ปุ่นมี 44,187,016 รายการ ซึ่งมีมากกว่าหอสมุดแห่งชาติของไทยอยู่ 7.3 เท่า โดยทรัพยากรประเภทหนังสือ หอสมุดรัฐสภาญี่ปุ่นมี 11,354,294 รายการ และหอสมุดแห่งชาติของไทยมี 2,851,537 รายการ ทรัพยากรประเภทหนังสือพิมพ์ หอสมุดรัฐสภาญี่ปุ่นมี 6,194,453 รายการ และหอสมุดแห่งชาติของไทยมี 1,458,926 รายการ

ตารางที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของหอสมุดแห่งชาติไทยและหอสมุดรัฐสภาญี่ปุ่น

ลำดับ	รายการ	ญี่ปุ่น	ไทย
1	จำนวนประชากร พ.ศ. 2565	124,947,000 คน ¹	71,697,030 คน ⁴
2	จำนวนบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2565	894 คน ²	153 คน ⁵
3	จำนวนผู้ใช้บริการ พ.ศ. 2562	791,370 คน ³	341,435 คน ⁶
4	จำนวนผู้ใช้บริการ พ.ศ. 2565	509,023 คน ²	101,693 คน ⁵
5	จำนวนการเข้าใช้เว็บไซต์ พ.ศ. 2562	3,957,703 ครั้ง ^{3*}	66,828 คน ⁶
6	จำนวนการเข้าใช้เว็บไซต์ พ.ศ. 2565	13,673,135 ครั้ง ²	73,118 คน ⁵
7	จำนวนทรัพยากรสารสนเทศทั้งหมด พ.ศ. 2565	44,187,016 รายการ ²	6,046,228 รายการ ⁵
8	จำนวนหนังสือ พ.ศ. 2565	11,354,294 รายการ ²	2,851,537 รายการ ⁵
9	จำนวนหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2565	6,194,453 รายการ ²	1,458,926 รายการ ⁵

หมายเหตุ [1] ข้อมูลจาก Statistics Bureau of Japan. (2022). (<https://www.stat.go.jp/data/jinsui/2022np/pdf/2022gaiyou.pdf>)

[2] ข้อมูลจาก National Diet Library. (2023).

(https://dl.ndl.go.jp/view/download/digidepo_13046264_po_nen_r4.pdf?contentNo=1)

[3] ข้อมูลจาก National Diet Library. (2020). (<https://dl.ndl.go.jp/contents/11585857/4102303d-1b12-47fb-b8c5-c4649ffad95e/f6d7e4ba-f6b1-4143-bd14-0a88a29f8971/f6d7e4ba-f6b1-4143-bd14-0a88a29f8971.pdf>)

[4] ข้อมูลจาก the world bank. (2023) (<https://data.worldbank.org/country/thailand?locale=th>)

[5] ข้อมูลจาก National Library of Thailand. (2023)

[6] ข้อมูลจาก National Library of Thailand. (2020)

*หอสมุดรัฐสภาญี่ปุ่นแบ่งการเก็บสถิติการให้บริการออนไลน์ไว้หลากหลาย ยกตัวอย่างเช่น ระบบสืบค้นข้อมูลของหอสมุดรัฐสภา ซึ่งมีจำนวนการเข้าใช้ 158,960,559 ครั้ง

2. หอสมุดประชาชนหรือหอสมุดสาธารณะ

หอสมุดประชาชน หรือหอสมุดสาธารณะ เป็นหอสมุดที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปโดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของอายุ สถานะ หรือสัญชาติ โดยหอสมุดประชาชนมักจะจัดตั้งโดยรัฐบาลท้องถิ่น ชุมชน หรือผ่านมูลนิธิและองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษา การเรียนรู้ และการให้บริการข้อมูลแก่สาธารณชน หอสมุดประชาชนจึงเป็นองค์กรที่สำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับประเทศไทยแล้ว หอสมุดประชาชนมีทั้งที่อยู่ในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหอสมุดประชาชนภายใต้สังกัดของกรมส่งเสริมการเรียนรู้ ยกฐานะมาจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ในงานวิจัยนี้จะมุ่งไปที่หอสมุดประชาชนของกรมส่งเสริมการเรียนรู้ พบว่า มีจำนวนหอสมุดประชาชนภายในกำกับ 920 แห่ง แบ่งเป็น หอสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี 105 แห่ง หอสมุดประชาชนจังหวัด 69 แห่ง หอสมุดประชาชนอำเภอ 745 แห่ง และหอรัชมัคฉลาภิเษก (Office of the Non-Formal and Informal Education, 2022) เมื่อมีพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2551 เป็นต้นมานั้น ทำให้ระเบียบ ข้อกำหนด และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหอสมุดประชาชนได้ถูกยกเลิกไป แต่สำนักงาน กศน. ในขณะนั้นต้องการให้ผู้บริหาร บรรณารักษ์ หรือบุคลากรผู้ปฏิบัติงานหอสมุดประชาชนมีแนวทางและรูปแบบการดำเนินงานหอสมุดประชาชน และหอสมุดประชาชนได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีมาตรฐาน มีคุณภาพ และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงได้จัดทำเอกสาร มาตรฐานหอสมุดประชาชน สำนักงาน กศน. แต่ถึงกระนั้น กฎหมายเดิมที่เกี่ยวข้องกับหอสมุดประชาชน ก็เป็นกฎหมายระดับศักดิ์ที่ต่ำกว่ากฎกระทรวง เช่น ระเบียบกรมการศึกษานอกโรงเรียนว่าด้วยหอสมุดประชาชน พ.ศ. 2535 เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยปี หอสมุดสาธารณะสังกัดหน่วยงานส่วนท้องถิ่นอ้างอิงข้อมูลสมาคมหอสมุดญี่ปุ่น ปี ค.ศ. 2022 มีจำนวน ดังนี้ หน่วยงานส่วนท้องถิ่นที่มีการจัดตั้งหอสมุด ระดับจังหวัด จำนวน 47 จังหวัด (ประเทศญี่ปุ่นมีจังหวัดทั้งหมด 47 จังหวัด) ระดับอำเภอ 807 อำเภอ (มีอำเภอทั้งหมด 815 อำเภอ) ระดับหมู่บ้าน 540 หมู่บ้าน (มีหมู่บ้านทั้งหมด 926 หมู่บ้าน) ซึ่งมีจำนวนหอสมุด

ดังนี้ ระดับจังหวัด 59 แห่ง ห้องสมุดระดับอำเภอ 2,600 แห่ง ห้องสมุดระดับหมู่บ้าน 628 แห่ง ซึ่งมีจำนวนเจ้าหน้าที่ห้องสมุด (รวมบรรณารักษ์) ทั้งหมด 9,377 คน ห้องสมุดประชาชนมีจำนวนทรัพยากรสารสนเทศทั้งหมด รวมประมาณ 463 ล้านรายการ (Japan Library Association, 2022) สมาคมห้องสมุดญี่ปุ่นได้ดำเนินการสำรวจห้องสมุดทุกปีตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2495 ทั้งห้องสมุดสาธารณะและห้องสมุดมหาวิทยาลัย โดยสำรวจข้อมูล เช่น พื้นที่ใช้สอย จำนวนพนักงาน จำนวนหนังสือ จำนวนหนังสือที่ถูกยืม จำนวนงบประมาณ ฯลฯ (Kuwabara, 2021) แต่ห้องสมุดประชาชนของไทยไม่พบข้อมูลรายปี

3. ห้องสมุดโรงเรียน

ห้องสมุดโรงเรียน จัดตั้งขึ้นในสถาบันการศึกษาทุกระดับตั้งแต่ระดับอนุบาล ระดับประถม และระดับมัธยม มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้การสอนตามหลักสูตรของโรงเรียน เป็นแหล่งค้นคว้าของครูและนักเรียน เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน การค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง (Meethit, 2017) ดังนั้นโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความรู้และความสามารถในการค้นคว้าอิสระของนักเรียน และเป็นสถานที่สำหรับนักเรียนในการพัฒนาทักษะการอ่านและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ห้องสมุดโรงเรียนของประเทศญี่ปุ่นอยู่ภายใต้กฎหมาย พ.ร.บ. ห้องสมุดโรงเรียน ตามที่ได้กล่าวไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับห้องสมุดของญี่ปุ่น ในปี ค.ศ.1993 กระทรวงการศึกษาและวิทยาศาสตร์ของญี่ปุ่นได้กำหนดมาตรฐานจำนวนหนังสือสำหรับห้องสมุดโรงเรียนเพื่อให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องเร่งดำเนินการจัดเตรียมหนังสือสำหรับห้องสมุดโรงเรียน (Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology, n.d.) แต่ห้องสมุดโรงเรียนของประเทศไทยไม่มีกฎหมายเฉพาะดังที่กล่าวมา แต่มีมาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนที่ออกโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) (Office of the Basic Education Commission, 2009) ซึ่งมีการปรับปรุงใหม่ ปี พ.ศ. 2560 จากเดิม ปี พ.ศ. 2552 แบ่งออกเป็น 5 หมวด คือ 1) มาตรฐานด้านผู้บริหาร 2) มาตรฐานด้านครู ซึ่งแบ่งออกเป็นครูหรือบุคลากรทำหน้าที่บรรณารักษ์และครูผู้สอน 3) มาตรฐานด้านนักเรียน 4) มาตรฐานด้านทรัพยากรสารสนเทศ และ 5) มาตรฐานด้านอาคารสถานที่และวัสดุครุภัณฑ์ ซึ่งภายในหมวดที่ 2 มาตรฐานด้านครูจะมีมาตรฐานย่อยที่ 6 มีหัวข้อให้ครูหรือบุคลากรทำหน้าที่บรรณารักษ์มีการจัดเก็บสถิติการใช้บริการแต่ผู้ศึกษายังไม่พบว่า มีการจัดทำสถิติเผยแพร่การใช้บริการห้องสมุดหรือห้องสมุดโรงเรียนภายใต้สังกัด สพฐ. ด้านข้อมูลพื้นฐานพบว่า ห้องสมุดโรงเรียนของประเทศไทยปี ค.ศ. 2020 มีจำนวน 37,163 แห่ง จำนวนห้องสมุดทั้งประเทศของญี่ปุ่น คือ 42,117 แห่งคิดเป็น 88.2% ของห้องสมุดทั้งประเทศญี่ปุ่น จำนวนห้องสมุดโรงเรียนในประเทศไทย ปี ค.ศ. 2018 พบว่าห้องสมุดโรงเรียนของไทยมีจำนวน 35,550 แห่ง ซึ่งกับจำนวนห้องสมุดทั้งประเทศของไทย คือ 38,124 แห่ง คิดเป็น 93.2% ของทั้งหมด (International Federation of Library Associations and Institutions, n.d.)

จากการสำรวจห้องสมุดโรงเรียนประเทศญี่ปุ่น ประจำปี ค.ศ. 2022 ของสมาคมห้องสมุดโรงเรียนญี่ปุ่นได้ดำเนินการสำรวจห้องสมุดโรงเรียนทุกปีตั้งแต่ปี ค.ศ. 1963 (Japanese Library Association, n.d.) พบว่า จำนวนหนังสือเฉลี่ยต่อโรงเรียน (ต่อโรงเรียน) สำหรับปี ค.ศ. 2022 คือ 10,033 เล่มสำหรับโรงเรียนประถม, 11,323 เล่มสำหรับโรงเรียนมัธยมต้น, และ 27,378 เล่มสำหรับโรงเรียนมัธยมปลาย งบประมาณการซื้อหนังสือเฉลี่ยต่อโรงเรียน (ต่อโรงเรียน) สำหรับการคิดงบประมาณปี ค.ศ. 2021 คือ 470,000 เยนสำหรับโรงเรียนประถม, 590,000 เยนสำหรับโรงเรียนมัธยมต้น, และ 829,000 เยนสำหรับโรงเรียนมัธยมปลาย

สรุปและการอภิปรายผล

การศึกษานี้ได้ดำเนินการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับกฎหมายและข้อมูลพื้นฐานของห้องสมุดในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพจากเอกสารกฎหมายและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อเปรียบเทียบโครงสร้างการบริหารจัดการห้องสมุดของทั้งสองประเทศ ผู้ศึกษาสามารถสรุปผลการศึกษาเป็น 2 ส่วน คือ 1) ประเด็นกฎหมาย และ 2) ประเด็นด้านข้อมูลพื้นฐาน

ผลการศึกษาประเด็นด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดของประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น อาจจะแบ่งเป็น 2 ระดับคือ 1) ระดับนโยบาย 2) ระดับปฏิบัติ ในระดับนโยบาย คือ การมีกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติเพื่อกำหนดนิยาม ความสำคัญ อำนาจ บทบาทหน้าที่ห้องสมุดในระดับต่าง ๆ พบว่าประเทศญี่ปุ่นมีระบบกฎหมายที่ชัดเจนและครอบคลุมซึ่งรับรองสถานะของห้องสมุด รวมถึงมีการนิยามบทบาทและคุณสมบัติของบรรณารักษ์อย่างเป็นทางการ ทำให้การบริหารจัดการห้องสมุดมีความเป็นมืออาชีพและมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ประเทศไทยยังขาดแคลนกฎหมายที่ชัดเจนในระดับพระราชบัญญัติ ทั้งนี้แม้ว่าจะมีความพยายามผลักดันร่างพระราชบัญญัติหอสมุดแห่งชาติ แต่ก็ยังไม่สามารถครอบคลุมถึงประเด็นสำคัญเรื่องความซ้ำซ้อนของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ความสมบูรณ์ของคลังสิ่งพิมพ์แห่งชาติ นอกจากนั้นหากพิจารณาความก้าวหน้าของเทคโนโลยีแล้ว ประเด็นเรื่องสื่อดิจิทัลและการให้บริการหลากหลายรูปแบบได้ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับกฎหมายลิขสิทธิ์ ก็ยังไม่ได้ถูกยกมาอยู่ในร่าง พ.ร.บ. หอสมุดแห่งชาติ ในระดับการปฏิบัติในเรื่องการผลิตและการจัดสรรบุคลากรในห้องสมุด พบว่า ประเทศญี่ปุ่นมีข้อกำหนดคุณสมบัติของบรรณารักษ์ที่ชัดเจน รวมถึงการจัดสรรบุคลากรดังต่อไปนี้ ครูบรรณารักษ์ ถึงไม่มีมาตรการจัดสรรของจำนวนคนเฉพาะแต่มีสัดส่วนรวมกับจำนวนครูทั้งหมด ส่วนบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนและบรรณารักษ์มีมาตรการทางเงินสนับสนุนจากรัฐบาลหรือหน่วยงานท้องถิ่น แต่ในประเทศไทยซึ่งยังไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับวิชาชีพบรรณารักษ์ที่ชัดเจน ทำให้เส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพนั้นไม่มีข้อจำกัด

ผลการศึกษาประเด็นด้านข้อมูลพื้นฐาน พบว่า ประเทศญี่ปุ่นมีการเผยแพร่ข้อมูลในรายงานประจำปีผ่านทางออนไลน์รวมทั้งจำนวนการเข้าถึงทางออนไลน์ด้วย มีข้อมูลสถิติและข้อมูลพื้นฐานที่ครอบคลุมและสามารถอ้างอิงได้ในทุกระดับทั้งหอสมุดแห่งชาติ หอสมุดประชาชน (หอสมุดสาธารณะ) และห้องสมุดโรงเรียนแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของห้องสมุดให้เข้าสู่สมัยดิจิทัล ทั้งการเข้าถึงสารสนเทศ

การจัดการสารสนเทศ และการสนับสนุนผู้ใช้ออนไลน์ด้วย ตรงข้ามกับประเทศไทยที่ยังขาดข้อมูลสถิติที่ต่อเนื่องและครอบคลุม เมื่อเปรียบเทียบประชากรในปี พ.ศ. 2565 ญี่ปุ่นมีประชากรเป็น 1.7 เท่าของไทย แต่จำนวนคลังความรู้ของชาติไทยมีน้อยกว่าญี่ปุ่น 7.3 เท่า รวมทั้งยอดผู้ใช้บริการหอสมุดแห่งชาติของไทยก็น้อยกว่าญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการเข้าใช้บริการทางออนไลน์ นอกจากนี้สมาคมห้องสมุดญี่ปุ่นยังทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับห้องสมุดของประเทศญี่ปุ่นด้วย แสดงถึงความร่วมมือที่ไม่จำกัดอยู่ภายใต้รัฐเพียงอย่างเดียว

จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของกฎหมายและข้อมูลพื้นฐานที่มีความชัดเจนและเป็นระบบในการพัฒนาและบริหารจัดการห้องสมุดอย่างมืออาชีพ ประเทศญี่ปุ่นเป็นตัวอย่างของระบบกฎหมายที่สร้างความเข้มแข็งให้การบริหารจัดการห้องสมุด และการนิยามบทบาทของบรรณารักษ์อย่างชัดเจนทำให้การพัฒนาห้องสมุดมีทิศทางและมุ่งมั่นต่อการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ในทางกลับกันการขาดข้อมูลพื้นฐานที่เป็นระบบในประเทศไทยทำให้การพัฒนาห้องสมุดเผชิญกับความท้าทายในการกำหนดนโยบายและการบริหารที่มีประสิทธิภาพ การปรับปรุงและพัฒนากฎหมายรวมถึงการสร้างฐานข้อมูลที่มีความเสถียรและครอบคลุมจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการส่งเสริมการพัฒนาห้องสมุดในประเทศไทยให้มีความยั่งยืน และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในยุคดิจิทัลได้อย่างเต็มรูปแบบ

ข้อเสนอแนะ

ผู้ศึกษาเสนอแนะเป็น 2 ส่วนคือ 1) ข้อเสนอแนะสำหรับผลการวิจัย และ 2) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับผลวิจัยแก่หน่วยงานที่มีหน้าที่ทางนิติบัญญัติและหน่วยงานที่มีหน้าที่ทางการบริหาร แบ่งเป็น 4 ข้อ

1. การสร้างและบังคับใช้พระราชบัญญัติซึ่งกำหนดโครงสร้างและการบริหารห้องสมุดในทุก ๆ ระดับและการโอนอำนาจการจัดการห้องสมุดประชาชนให้แก่หน่วยงานส่วนท้องถิ่นโดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมการส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อให้การดำเนินงานของห้องสมุดมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชุมชนท้องถิ่น และเพื่อให้เป็นศูนย์รวมแหล่งความรู้และภูมิปัญญาของท้องถิ่นอย่างแท้จริง
2. การจัดทำกฎหมายที่ให้ความชัดเจนในการนิยาม บทบาท และหน้าที่ของบรรณารักษ์ พร้อมทั้งรับรองการสนับสนุนอย่างจริงจังจากภาครัฐ เพื่อเสริมสร้างความเป็นมืออาชีพและการรับรองฐานะของบรรณารักษ์ในระบบห้องสมุด
3. การบูรณาการและปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดให้ทันสมัยและมีความเหมาะสมกับยุคสมัย โดยเฉพาะในด้านการรองรับข้อมูลดิจิทัลและอิเล็กทรอนิกส์ ส่งเสริมให้ห้องสมุดสามารถเข้าถึงและจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. การสถาปนาหน่วยงานหรือองค์กรที่มีหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลและสถิติเกี่ยวกับห้องสมุดอย่างจริงจังและระบบ พร้อมทั้งจัดทำรายงานที่มีข้อมูลครบถ้วนเพื่อเป็นฐานข้อมูลที่เชื่อถือ

ได้ในการตัดสินใจของนโยบายห้องสมุดแก่ผู้มีอำนาจในการกำกับดูแลและเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวให้กับสาธารณะเพื่อความโปร่งใสและเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป แบ่งเป็น 2 ข้อ

1. การศึกษาวิจัยอุปสรรคการสร้างวิชาชีพบรรณารักษ์ในประเทศไทยในเชิงโครงสร้าง ความต้องการ งบประมาณ และทักษะของบรรณารักษ์กับการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมดิจิทัล ซึ่งจะทำให้ผู้สนใจในวิชาชีพบรรณารักษ์สามารถวางเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพได้ ซึ่งสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยควรเป็นผู้ดำเนินการในฐานะตัวแทนของวิชาชีพบรรณารักษ์

2. การศึกษาวิจัยความต้องการของประชาชนต่อห้องสมุดประเภทต่าง ๆ นอกจากการพัฒนา ระบบโครงสร้างของระบบห้องสมุดแล้ว ยังต้องวิจัยความต้องการเพื่อตอบสนองต่อประชาชน จึงจะทำให้ห้องสมุดอยู่อย่างยั่งยืนได้ และเป็นข้อมูลพื้นฐานในการเสนอการพัฒนาห้องสมุดต่อหน่วยงานให้ งบประมาณเพื่อบรรลุเป้าประสงค์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิตและบูรณาการการศึกษาของไทยในภาพรวมได้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ที่ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยจากเงินรายได้โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ประจำปีงบประมาณ 2566

เอกสารอ้างอิง

CONSTITUTION OF THE KINGDOM OF THAILAND, B.E. 2560. (2017). **Royal Gazette**,

134, Part 40 A, 32-46. [In Thai]

The Education Committee, the Senate, JAPAN. (1950). **The 7th National Assembly, the**

Senate. the Education Committee, No. 9. Tokyo: the Senate, JAPAN. Retrieved

from <https://kokkai.ndl.go.jp/#/detail?minId=100715115X00919500307&spkNum=92>

Eiamanant, P. (2004). Looking Back, Looking Forward: Twenty Years of Thai Socio-

Economic Concerning Natural Resources and Environment Created by Humans.

In **Proceedings of the 2004 Annual Seminar on Looking Back, Looking Forward:**

Twenty Years of Thai Socio-Economics, Subgroup 2.3 Country Development and

Environmental Balance. November 27-28, 2004. Chonburi, Thailand.

Fine Arts Department. (2017). Summary of the Seminar on the Draft National Library Act

B.E. First Session of 2017. In Anant Chooshot (Chair), **National Library Draft Act**

Seminar. National Library of Thailand. [In Thai]

Fine Arts Department. (n.d.). **Principle and Reasoning for the Draft National Library Act**

B.E. Bangkok: Author. Retrieved from https://www.finearts.go.th/storage/contents/detail_file/3G135hUbWevyqmLs91VDeAlWroMpM3WAFqFK1SKb.pdf [In Thai]

International Federation of Library Associations and Institutions. (n.d.). **Library Map: Number of Libraries by Type in Thailand**. Retrieved from

<https://librarymap.ifla.org/map/Metric/Number-of-libraries/LibraryType/National-Libraries,Academic-Libraries,Public-Libraries,Community-Libraries,School-Libraries,Other-Libraries/Country/Thailand/Weight/Totals-by-Country>

Japan Library Association. (2022). **Public Library Statistics (2022)**. Tokyo: Japan Library Association. Retrieved from https://www.jla.or.jp/Portals/0/data/iinkai/chosa/2022pub_shukei.pdf

Japanese Library Association. (n.d.). **Results of the School Library Survey**. Tokyo:

Japanese Library Association. Retrieved from <https://www.j-sla.or.jp/material/research/gakutotyousa.html>

Kuwabara, Y. (2021). A Comparative Verification of the Differences in the Number of Public Libraries in Japan's Library Statistics Surveys. **Shojoin University Research Bulletin A. Humanities and Social Sciences**, 53, 1-15. Retrieved from https://doi.org/10.24577/seia.53.0_1.

Laosunthara, K. (2022). A Study of students' reading behaviors in digital era in Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School (Secondary). In Laowimongkol, S. (Ed.), **Proceedings of the 14th National Research Conference for Academic Support Staff in Higher Education Institutions, 'Thongkao Academic'65** (pp. 337-348). Chiang Mai: Academic Services Office, Chiang Mai University. Chiang Mai, Thailand. [In Thai]

Leelawat, N., et al. (2022). "Twitter data sentiment analysis of tourism in Thailand during the COVID-19 pandemic using machine learning". **Heliyon**, 8(10), 10894. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e10894>.

Legal Division, Walailak University. (2023). **The Dignity of Law**. Nakhon Si Thammarat: Walailak University. Retrieved from <https://dla.wu.ac.th/th/archives/589>. [In Thai]

Meethit, S. (2017). **Supplementary Material for the Course ๓30267 Information Resources for Research 1, Mattayom 4**. Bangkok: Triam Udom Suksa School. [In Thai]

- Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology. (n.d.). **The 6th Five-Year Plan for the Improvement of School Library Books**. Retrieved from https://www.mext.go.jp/a_menu/shotou/dokusho/link/mext_01751.html
- Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology. JAPAN, (2015). **Comparison of "Teacher Librarian" and "School Librarian" and "Librarian"**. Tokyo: Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology. JAPAN. Retrieved from https://www.mext.go.jp/a_menu/shotou/dokusho/sisyo/1360933.htm
- National Diet Library. (2020). **Annual Report of the National Diet Library: April 1, 2019 – March 31, 2020**. Tokyo: National Diet Library. Retrieved from <https://dl.ndl.go.jp/contents/11585857/4102303d-1b12-47fb-b8c5-c4649ffad95e/f6d7e4ba-f6b1-4143-bd14-0a88a29f8971/f6d7e4ba-f6b1-4143-bd14-0a88a29f8971.pdf>
- National Diet Library. (2023). **Annual Report of the National Diet Library: April 1, 2022 – March 31, 2023**. Tokyo: National Diet Library. Retrieved from https://dl.ndl.go.jp/view/download/digidepo_13046264_po_nen_r4.pdf?contentNo=1
- National Library of Thailand. (2020). **Annual Report 2019**. Bangkok: Fine Arts Department, Ministry of Culture. [In Thai]
- National Library of Thailand. (2023). **Annual Report 2022**. Bangkok: Fine Arts Department, Ministry of Culture. [In Thai]
- Neeraphol, P. (n.d.). **Administrative Orders**. Bangkok: Legal Affairs Division, Office of the President, Navamindradhiraj University. Retrieved from <https://law.nmu.ac.th/wp-content/uploads/2021/09/008-คำสั่งทางปกครอง.pdf> [In Thai]
- Niyomthai, A. (2008). วิวัฒนาการทางกฎหมายของประเทศไทย [The legal development of Thailand over time]. **Chulniti Journal**, 5(4), 51-130. Retrieved from https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/S%E0%B9%88ub_Jun/10reform/reform1.pdf [In Thai]
- Office of the Basic Education Commission. (2009). **Standards for School Libraries under the Office of the Basic Education Commission, Buddhist Era 2556**. Bangkok: Ministry of Education. [In Thai]
- Office of the Education Council. (2017). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 [National Education Plan B.E. 2560 – 2579]**. Bangkok: Ministry of Education. Retrieved from <https://backoffice.onec.go.th/uploaded/Outstand/2017-EdPlan60-79.pdf>. [In Thai]
- Office of the National Economic and Social Development Council. (1996). **The Eighth**

- National Economic and Social Development Plan (1997-2001).** Bangkok: Author.
[In Thai]
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2001). **The Ninth National Economic and Social Development Plan (2002-2006).** Bangkok: Author. [In Thai]
- Office of the Non-Formal and Informal Education. (2022). **Standards for Public Libraries, Office of the Non-Formal and Informal Education.** Bangkok: Ministry of Education.
[In Thai]
- Padungkittimal, K. (n.d.). **Structure, Authority, Management, Role, Problems, and Challenges of the National Library of Singapore According to Law.** Bangkok: Office of the Council of State. [In Thai]
- Prasertwong, P., et al. (1999). **Library Usage: Revised Edition.** Bangkok: Ramkhamhaeng University. [In Thai]
- PRINTING RECORDATION ACT, B.E. 2550. (2007). **Royal Gazette**, 124, Part 93 A,1-9.
[In Thai]
- The Secretariat of the Cabinet. (2016). การเร่งรัดร่างกฎหมายสำคัญของรัฐบาล (เพิ่มเติม) และการยกร่างกฎหมายหรือปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ [Accelerating the enactment of key legislation by the government (further) and drafting or amending laws to align with the directives of the head of the National Council for Peace and Order.] Retrieved from https://resolution.soc.go.th/?prep_id=99322025 [In Thai]
- Statistics Bureau of Japan. (2022). **Population Estimates as of October 1, 2022 (Reiwa 4).** Tokyo: Statistics Bureau of Japan. Retrieved from <https://www.stat.go.jp/data/jinsui/2022np/pdf/2022gaiyou.pdf>
- Tanyacharoen, C. (2007). **Structure, Authority, Management, Role, Problems, and Challenges of the National Library of England (United Kingdom) According to Law.** Bangkok: Office of the Council of State. [In Thai]
- Toshihiro, Y. (2012). Introduction to legal research for R&D and business: Part 2: National legal system. **Journal of Information Processing and Management**, 55(8), 591-595. Retrieved from https://www.jstage.jst.go.jp/article/johokanri/55/8/55_591/_article/-char/en

- United Nations. (2023). **World Social Report 2023: Leaving No One Behind in An Ageing World**. Retrieved from <https://desapublications.un.org/publications/world-social-report-2023-leaving-no-one-behind-ageing-world>
- The World Bank**. (2023). Retrieved from <https://data.worldbank.org/country/thailand?locale=th>
[In Thai]
- Yodmani, P. (n.d.). **Structure, Authority, Management, Role, Problems, and Challenges of the National Library of Australia According to Law**. Bangkok: Office of the Council of State. [In Thai]

พฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนกับคุณภาพบริการของห้องสมุด โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์

ประอรนุช หงษ์ทอง¹

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียน 2) ศึกษาคุณภาพบริการของห้องสมุด 3) หาความสัมพันธ์ของพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนกับคุณภาพบริการของห้องสมุด 4) สร้างตัวแบบสำหรับพฤติกรรมผู้บริหารที่มีผลต่อคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสานที่รวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากครูที่เคยใช้ห้องสมุดโรงเรียนจำนวน 345 ชุด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสหสัมพันธ์คานอนิคอล และวิเคราะห์เส้นทางเพื่อสร้างตัวแบบ และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้บริหารโรงเรียน 5 คน เพื่อสนับสนุนข้อมูลจากแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากอย่างยิ่ง 2) คุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ การเป็นผู้นำ การตัดสินใจ และการกำหนดเป้าหมาย มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางต่อคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียน ในมิติผู้ให้บริการ การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ ลักษณะทางกายภาพ และสถานที่และสิ่งแวดล้อม 4) ตัวแบบการวิจัย คือ ผู้บริหารโรงเรียนต้องสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกับผู้ให้บริการห้องสมุด เป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อสร้างบรรยากาศเชิงวิชาการ ตัดสินใจงานห้องสมุดด้วยความเข้าใจและวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น ค้นหาและเลือกแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมร่วมกับผู้ให้บริการ และมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายในงานห้องสมุดเพื่อให้เป้าหมายชัดเจนและสอดคล้องกับแผนของโรงเรียน และเพื่อให้ห้องสมุดมีคุณภาพบริการ ผู้บริหารโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับผู้ให้บริการที่มีความรู้และทักษะทางวิชาชีพ ทักษะคิดและบุคลิกภาพเหมาะสมกับงานห้องสมุด การจัดให้มีสื่อการเรียนรู้ที่เพียงพอกับความต้องการจำเป็นใช้ การจัดเก็บและจัดเรียงสื่อการเรียนรู้ให้ถูกต้องตามหลักสากล และจัดสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้ และสิ่งอำนวยความสะดวกกับการใช้บริการ

คำสำคัญ: คุณภาพบริการห้องสมุดโรงเรียน; พฤติกรรมผู้บริหาร; โรงเรียนมัธยมศึกษา; เพชรบุรี; ประจวบคีรีขันธ์

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี อีเมล: boun03@yahoo.com

High School Executives' Behavior and Service Quality of High School Library in Phetchaburi and Prachuap Khiri Khan Provinces

Pra-oranuch Hongthong¹

Abstract

The research aims to; 1) survey behavior of school executives, 2) survey service quality of library; 3) examine relationship between behavior of school executives and service quality of library, and 4) create a model of school executive behavior effects on the service quality of high school library in Phetchaburi and Prachuap Khiri Khan provinces. The research employed a mixed methods research of data collection. The questionnaires were collected from 345 teachers who had using school library and were analyzed for percentage, mean, standard deviation, Canonical Correlation, and Path Analysis. The in-depth interview with 5 school executives to support the data from questionnaires. The research results were found that: 1) Behavior of school executives overall was at an extremely high level. 2) The service quality of school library overall was at a high level. 3) Behavior of school executives in leadership, decision-making, and goal setting had a moderate positive relationship to service quality of school library in access to learning media, service provider, physical, and location and environment dimension. 4) The research model is school executives must create a vision to set guidelines for working together with librarian, be a good role model in creating an academic atmosphere, make decisions in library work by understanding and analyzing the problems that arise, search and choose a course of action that is appropriate for the problem together with the librarians, participation in setting goals in library work in order to achieve clear goals and be consistent with the school's development plan. To ensure the service quality of school library, school executives must focus on school librarians who have professional knowledge and skills, a good attitude and personality suitable for library work, providing learning media sufficient for the needs of user, storing and organizing learning media correctly to international principles and, creating and creating an environment that supports learning and provides facilities for using the service.

Keywords: Quality service, executives' behavior, High school library, Phetchaburi, Prachuap Khiri Khan

¹ Assistant Professor, Information Science and Library Science Division, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University Email: boun03@yahoo.com

บทนำ

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาจัดขึ้นสำหรับเด็กวัยรุ่นที่มีอายุประมาณ 12-17 ปี ที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาแล้ว โดยมีจุดเน้นที่ให้ผู้เรียนได้สำรวจความสนใจและความถนัด พัฒนาบุคลิกภาพ มีทักษะการคิดอย่างไตร่ตรอง คิดสร้างสรรค์ และคิดแก้ปัญหา มีทักษะการดำเนินชีวิต มีทักษะการใช้เทคโนโลยีในฐานะเครื่องมือเพื่อการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสมดุลในด้านความคิดและด้านความรู้ เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบวิชาชีพ (Kangsanan, 2021, p. 36) และมีห้องสมุดโรงเรียนเป็นส่วนที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะดังกล่าวและเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองต่อไป

ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในยุคปัจจุบัน เพราะเป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียน โดยเน้นให้มีทักษะการรู้หนังสือ รักการอ่าน สามารถค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย และสามารถใช้ความรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพที่นำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สามารถก้าวทันความเจริญทางวิชาการอันเป็นสากลได้

การดำเนินงานของห้องสมุดโรงเรียนประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ สถานที่และอาคาร งบประมาณ สื่อการเรียนรู้ บริการและกิจกรรม และบรรณารักษ์หรือผู้ให้บริการซึ่งเป็นผู้บริหารจัดการองค์ประกอบการทำงานของห้องสมุดดังกล่าว โดยมีเป้าหมายปลายทางคือการจัดบริการและกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการจำเป็นใช้ของผู้ใช้บริการโดยเฉพาะครูและนักเรียน ดังนั้นงานห้องสมุดจึงเป็นงานบริการประเภทหนึ่งที่สามารถประเมินคุณภาพของบริการที่จัดขึ้น ด้วยการวัดความพึงพอใจของผู้ใช้บริการและนำผลการประเมินไปใช้เพื่อพัฒนาปรับปรุงงานให้ดีขึ้น ทั้งนี้ เครื่องมือที่เป็นที่ยอมรับและนิยมใช้ ได้แก่ SERVQUAL และ LibQUALTM (Parasuraman, Berry, & Zeithaml, 1991; Parasuraman, Zeithaml, & Berry, 1985 quoted in Derdkhuntod, 2006) ซึ่งมีการปรับปรุงและประยุกต์ใช้เพื่อการประเมินคุณภาพของห้องสมุด ในประเด็นผู้ให้บริการ ความน่าเชื่อถือของบริการ การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ ลักษณะทางกายภาพ และสถานที่และสิ่งแวดล้อมของห้องสมุด (Prongmaneeikul, 2022; Chooputtapong, 2019; Chookorn, 2016; Kutwilai, Chaowakeratipong, & Wipawin, 2020)

การดำเนินงานของห้องสมุดโรงเรียนจะเป็นอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลสำคัญที่ช่วยให้ดำเนินงานของห้องสมุดโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (Hidayat & Wulandari, 2020, p. 503; Prongmaneeikul, 2022, p. 52) โดยผู้บริหารโรงเรียนต้องมีพฤติกรรมกรรมการบริหารที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของห้องสมุดโรงเรียน โดยทฤษฎีหนึ่งที่ได้รับการยอมรับ คือ ทฤษฎีการบริหาร 4 ระบบ (System 4 Management) ที่คิดค้นโดยลิเคิร์ต (Likert, 1961 quoted in Hongthong, 2014) และเชื่อว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นผู้นำ มีความสามารถในการจูงใจ การติดต่อสื่อสาร การตัดสินใจ การกำหนดเป้าหมาย และการควบคุมการปฏิบัติงาน เป็นปัจจัยที่ช่วยให้การบริหารมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยในฐานะบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นซึ่งมีหน้าที่ทั้งการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยมีเขตพื้นที่ความรับผิดชอบ ได้แก่ จังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ และศึกษาเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียนและพบว่า ห้องสมุดโรงเรียนส่วนมากประสบปัญหาหลายประการ เช่น ผู้ให้บริการที่ไม่สำเร็จการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารสนเทศศาสตร์ เวลาในการปฏิบัติงานในห้องสมุดเฉลี่ย 5 ชั่วโมง/สัปดาห์ งบประมาณแผ่นดินเพื่อการดำเนินงานห้องสมุดที่ได้รับน้อยกว่าร้อยละ 10 ของงบประมาณการเรียนการสอนทั้งหมดที่โรงเรียนได้รับ สื่อการเรียนรู้ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน บริการและกิจกรรมที่จัด ได้แก่ การสอนและแนะนำการใช้ห้องสมุด การจัดบริการห้องสมุดเคลื่อนที่ในโรงเรียน และกิจกรรมส่งเสริมความรู้เรื่องห้องสมุด เป็นต้น (Prongmaneekul & Wongsawangsiri, 2019, pp. 94-96)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ เพื่อมุ่งหาความรู้ทางวิชาการ ข้อมูลเพื่อแนวทางสำหรับการส่งเสริมคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รวมถึงข้อมูลเพื่อพัฒนาการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย 4 ข้อ ได้แก่

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อศึกษาคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์
4. เพื่อสร้างตัวแบบพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีต่อคุณภาพบริการของห้องสมุดมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

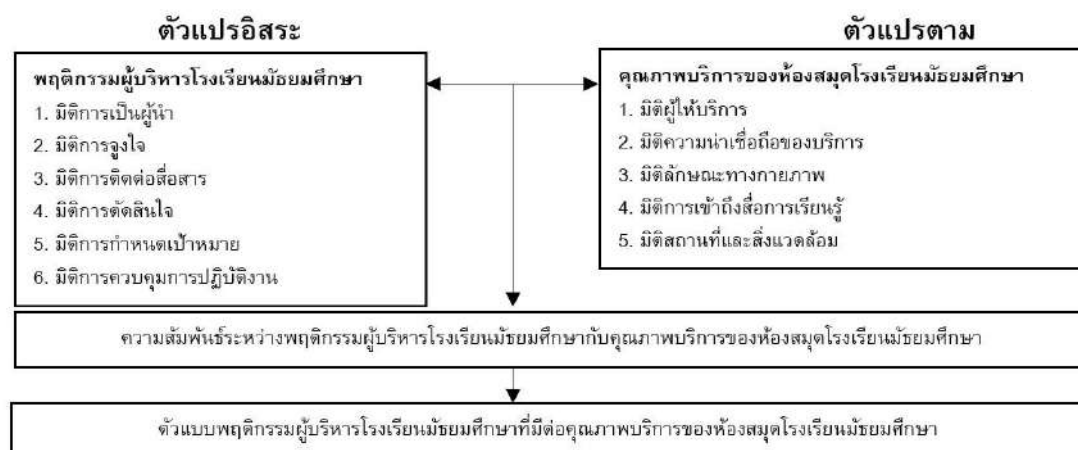
จากการศึกษาจากบทความวิจัย วิทยานิพนธ์ และงานวิจัย เอกสาร สิ่งพิมพ์ ตลอดจนฐานข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ “พฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน” กับ “คุณภาพบริการของห้องสมุด” สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. **พฤติกรรมการบริหาร** ทฤษฎีการบริหาร 4 ระบบ ของเรนนิส ลิเคิร์ท (Rennis Likert, 1961 quoted in Hongthong, 2014) ที่เชื่อว่า การบริหารที่มีประสิทธิภาพคือการบริหารที่ได้ทั้งงานทั้งน้ำใจและได้ผลผลิตสูง ซึ่งต้องเกิดจากองค์ประกอบ 6 ประการ ได้แก่ (1) การเป็นผู้นำ (2) การจูงใจ (3) การติดต่อสื่อสาร (4) การตัดสินใจ (5) การกำหนดเป้าหมาย และ (6) การควบคุมการปฏิบัติงาน

เป็นการใช้ศิลปะของการบริหารเพื่อตรวจและกำกับการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างถูกต้องตลอดเวลา และมีผลงานที่มีมาตรฐาน

2. คุณภาพบริการของห้องสมุด เป็นการนำแนวคิดทางการตลาดมาใช้กับงานบริการของห้องสมุด เพื่อวัดหรือตรวจสอบบริการของห้องสมุด และเป็นข้อมูลในการพัฒนาห้องสมุดและดึงดูดให้ผู้เข้ามาใช้บริการของห้องสมุดให้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เครื่องมือการประเมินที่ได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับ ได้แก่ (1) SERVQUAL ที่มีเกณฑ์การประเมินคุณภาพบริการ 5 ด้าน (Derdkhuntod, N., 2006; Chookorn, 2016) และ (2) LibQUALTM ที่พัฒนาจาก SERVQUAL มีเกณฑ์การประเมิน 3 ด้าน (Chooputtapong, 2019; Kutwilai, Chaowakeratipong, & Wipawin, 2020) โดยปรับปรุงเกณฑ์การประเมิน 5 ด้าน ได้แก่ (1) ผู้ให้บริการ (2) ความน่าเชื่อถือของบริการ (3) ลักษณะทางกายภาพ (4) การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ และ (5) สถานที่และสิ่งแวดล้อม

จากการทบทวนวรรณกรรม สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดเพื่อใช้ในการวิจัยเรื่องนี้ได้ ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ที่มีลำดับขั้นตอนการทำการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติงานโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ รวมทั้งสิ้น 1,899 คน และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางการคำนวณของทาโร ยามาเน (Taro Yamane, 1967, p.886 quoted in Moothong, Thongkod & Ungpansattawong, 2017, p. 5) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนไม่น้อยกว่า 333 คน โดยคัดเลือกเฉพาะข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เคยใช้ห้องสมุดโรงเรียน และผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ร้อยละ 10 โดยการสุ่มรายชื่อผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 3 คน และผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 2 คน รวมจำนวน 5 คน

2. การสร้างเครื่องมือวิจัย สร้างขึ้นตามโครงสร้างกรอบแนวคิดวิจัย จำนวน 2 ประเภท ได้แก่

2.1 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนกับคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ ที่แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่

- 1) ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นข้อคำถามแบบหลายตัวเลือก
- 2) ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ
- 3) ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ
- 4) ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนและคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา

แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารองค์กรและด้านห้องสมุด จำนวน 5 คน ด้วยวิธี Item Variable Congruence Index มีการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำมาทดลองใช้กับครูที่โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช เท่ากับ .976

2.2 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน และคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อใช้สนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยติดต่อและส่งแบบสอบถามในรูปแบบ Google form ไปยังผู้อำนวยการงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาแต่ละแห่งเพื่อขอให้ส่งต่อไปยังครูในโรงเรียนทำแบบสอบถามภายในเวลาที่กำหนด ระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม 2566 เมื่อผู้วิจัยตรวจสอบและติดตามการได้รับแบบสอบถามคืนให้ได้จำนวนมากกว่าที่กำหนดแล้วจึงวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามตามสถิติที่กำหนด จากนั้นจึงติดต่อและนัดหมายผู้บริหารโรงเรียนเพื่อขอสัมภาษณ์รับทราบข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์และข้อมูลที่สนับสนุนผลการวิเคราะห์ข้อมูล ระหว่างเดือนมิถุนายน - กรกฎาคม 2566

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

- 1) ข้อมูลทั่วไป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยความถี่และร้อยละ
- 2) ความคิดเห็นต่อพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา และความคิดเห็นต่อคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้ (Wanichbancha, 2001)

คะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
4.21 – 5.00	มีพฤติกรรม/คุณภาพระดับมากอย่างยิ่ง
3.41 - 4.20	มีพฤติกรรม/คุณภาพระดับมาก
2.61 – 3.40	มีพฤติกรรม/คุณภาพระดับปานกลาง
1.81 – 2.60	มีพฤติกรรม/คุณภาพระดับน้อย
1.00 – 1.80	มีพฤติกรรม/คุณภาพระดับน้อยอย่างยิ่ง

ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
มากกว่า 1.75	มีความแตกต่างมาก
1.25 – 1.75	มีความแตกต่างปานกลาง
น้อยกว่า 1.25	มีความแตกต่างน้อย หรือใกล้เคียงกัน เหมือนๆ กัน

3) การหาขนาดและทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างชุดตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ด้วยสหสัมพันธ์คาโนคัล ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 โดยค่า r ที่เป็นบวก หมายถึง ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน และค่า r ที่เป็นลบ หมายถึง ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามที่มีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกัน โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายดังนี้ (Saris & Stronkhorst, 1984)

ค่า r	ระดับความสัมพันธ์
(-) 0.91 ขึ้นไป	มีความสัมพันธ์ระดับสูงมาก
(-) 0.71 ถึง (-) 0.90	มีความสัมพันธ์ระดับสูง
(-) 0.51 ถึง (-) 0.70	มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง
(-) 0.31 ถึง (-) 0.50	มีความสัมพันธ์ระดับต่ำ
(-) 0.00 ถึง (-) 0.30	มีความสัมพันธ์ระดับต่ำมาก

4) การสร้างตัวแบบของพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษากับคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ ด้วยการวิเคราะห์หาเส้นทาง (Path Analysis)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยการจัดเนื้อหาเป็นหมวดหมู่ด้วยการวิเคราะห์คำหลักและนำคำย่อยที่สัมพันธ์กันมาไว้ในข้อมูลชุดเดียวกัน แล้วจึงเขียนเรียบเรียงบรรยายถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นหลักและประเด็นย่อย เพื่อความเข้าใจในพฤติกรรมการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนและคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ที่เกิดขึ้นจริง และเพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ

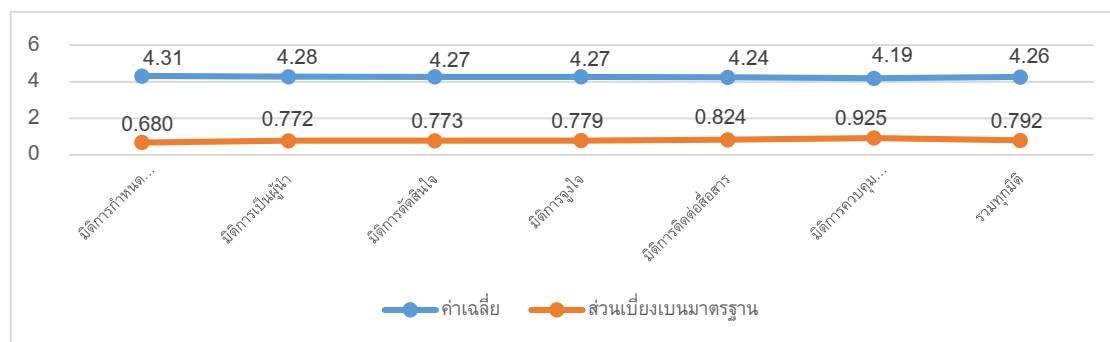
สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถาม พบผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีอายุระหว่าง 26-35 ปี (ร้อยละ 45.51) จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 73.33) ปฏิบัติงานในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบุรี (ร้อยละ 54.20) ในตำแหน่งครู (ร้อยละ 33.62) และมีประสบการณ์การทำงานระหว่าง 4-6 ปี (ร้อยละ 25.51) พบข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

2. พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีพฤติกรรมการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับมากอย่างยิ่ง ($\bar{x}=4.26$, $SD=0.792$) เมื่อพิจารณารายมิติและเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มิติการกำหนดเป้าหมายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}=4.31$, $SD=0.680$) รองลงมา ได้แก่ มิติการเป็นผู้นำ ($\bar{x}=4.28$, $SD=0.772$) มิติการตัดสินใจ ($\bar{x}=4.27$, $SD=0.773$) มิติการจูงใจ ($\bar{x}=4.27$, $SD=0.779$) มิติการ

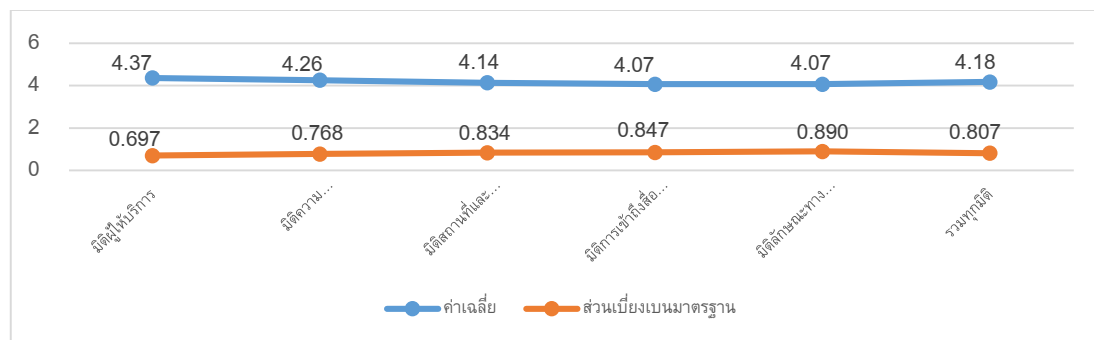
ติดต่อบริการ ($\bar{x}=4.24$, $SD=0.824$) และมิติการควบคุมการปฏิบัติงาน ($\bar{x}=4.19$, $SD=0.925$) ตามลำดับ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์

3. คุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์

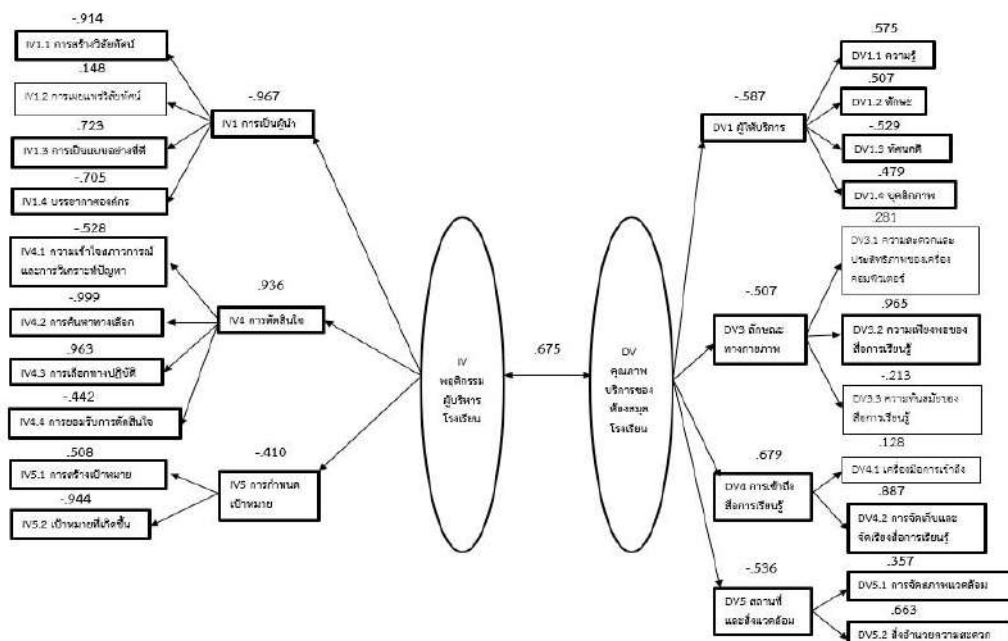
พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนมีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.18$, $SD=0.807$) เมื่อพิจารณารายมิติและเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย พบว่า มิติผู้ให้บริการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}=4.37$, $SD=0.697$) รองลงมา ได้แก่ มิติความน่าเชื่อถือของบริการ ($\bar{x}=4.26$, $SD=0.768$) มิติสถานที่และสิ่งแวดล้อม ($\bar{x}=4.14$, $SD=0.834$) มิติการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ ($\bar{x}=4.07$, $SD=0.847$) และมิติลักษณะทางกายภาพ ($\bar{x}=4.07$, $SD=0.890$) ตามลำดับ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์

2. ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา กับคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ พบว่า พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน เฉพาะมิติการเป็นผู้นำในด้านการสร้างวิสัยทัศน์ การเป็นแบบอย่างที่ดี และบรรยากาศองค์กร มิติการตัดสินใจในด้านการค้นหาทางเลือก การเลือกทางปฏิบัติ ความเข้าใจสภาพการณ์และการวิเคราะห์ปัญหา และการยอมรับการตัดสินใจ และมิติการกำหนดเป้าหมายในด้านเป้าหมายที่เกิดขึ้นและการสร้างเป้าหมาย มีความสัมพันธ์เชิงบวก คือ ผู้บริหาร

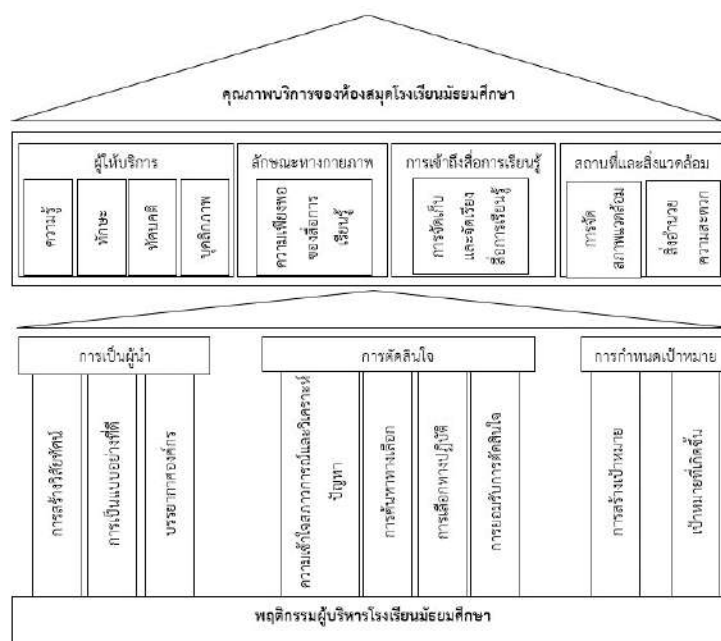
โรงเรียนที่แสดงพฤติกรรมกรรมการบริหารสูงจะส่งผลต่อคุณภาพบริการของห้องสมุดในระดับสูง โดยมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ($R = .675$) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 กับคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียน เฉพาะมิติการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ในการจัดเก็บและจัดเรียงสื่อการเรียนรู้ มิติผู้ให้บริการในด้านความรู้ ทักษะ และบุคลิกภาพ มิติลักษณะทางกายภาพในด้านความเพียงพอของสื่อการเรียนรู้ และมิติสถานที่และสิ่งแวดล้อมในการจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์กับคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียน ตามการวิเคราะห์ค่าโนคคอล

5. ตัวแบบสำหรับพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วย (1) ผู้บริหารโรงเรียน ต้องมี (1.1) การเป็นผู้นำ ด้วยการสร้างวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดแนวทางการทำงานร่วมกันกับห้องสมุดโรงเรียน การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหารโรงเรียน เพื่อสร้างบรรยากาศองค์กรในเชิงวิชาการภายในโรงเรียน (1.2) การตัดสินใจ เมื่อห้องสมุดโรงเรียนประสบปัญหา ผู้บริหารต้องทำความเข้าใจสถานการณ์และวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น การค้นหาทางเลือก และเลือกแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับปัญหาร่วมกันกับผู้ให้บริการของห้องสมุดโรงเรียน เพื่อให้เกิดการยอมรับในผลของการตัดสินใจร่วมกันดังกล่าว และ (1.3) กำหนดเป้าหมายในงาน โดยผู้บริหารโรงเรียนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายเพื่อให้ได้เป้าหมายที่ชัดเจนและสอดคล้องกับแผนการพัฒนาของโรงเรียน และ (2) คุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับ (2.1) ผู้ให้บริการ ที่ต้องมีทั้งความรู้และทักษะทางวิชาชีพ ตลอดจนทัศนคติที่ดีและมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับงานห้องสมุดโรงเรียน (2.2) ลักษณะทางกายภาพ ด้วยการจัดให้มีสื่อการเรียนรู้ที่เพียงพอกับความต้องการจำเป็นใช้ของผู้เรียน (2.3) การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้

ด้วยการจัดเก็บและจัดเรียงสื่อการเรียนรู้ให้ถูกต้อง และ (2.4) สถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกกับการใช้บริการห้องสมุดโรงเรียน ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ตัวแบบของพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาต่อคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า พฤติกรรมการบริหารที่ครูเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนมีมากที่สุด ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายที่อยู่ในระดับมากอย่างยิ่ง สอดคล้องกับผลการวิจัยของประอรนุช โปร่งมณีกุล (Prongmaneeikul, 2022) และพัชลี พวงคต (Puangkot, 2019) ที่พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีพฤติกรรมการบริหารมติดการเป็นผู้นำมากที่สุด ทั้งในเรื่องการมีภาวะผู้นำและการมีวิสัยทัศน์ทางการศึกษา อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนที่ร่วมกับบุคลากรผู้ปฏิบัติงานเพื่อกำหนดเป้าหมายของงานแต่ละงานและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานเห็นเป้าหมายที่ชัดเจนขึ้น (Braun, 1991, p. 1139 quoted in Hongthong, 2014) สอดคล้องกับผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 2 และคนที่ 5 ที่ให้ครูมีอิสระในการกำหนดเป้าหมายในงานที่รับผิดชอบ แต่ต้องเสนอให้ผู้บริหารโรงเรียนรับทราบ และกรณีที่ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นอื่นจึงค่อยเพิ่มเติมแนวคิดในเป้าหมายของงานดังกล่าว เช่น ผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 3 สร้างและกำหนดให้ใช้โมเดลพัฒนาผู้เรียนชื่อ PAlLearning (Participation and Active learning) เพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบ Active learning ในลักษณะของการเล่นเพื่อเรียนรู้ให้เหมาะกับวัยของผู้เรียนในงานต่าง ๆ ของโรงเรียน เป็นต้น โดยมีผู้บริหารโรงเรียนช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ เช่น คน ทรัพยากร งบประมาณ

เป็นต้น ทั้งนี้ เป้าหมายที่เกิดขึ้นต้องสามารถวัดได้เพื่อให้สามารถบอกได้ว่าผู้ปฏิบัติงานนั้นทำงานบรรลุแล้วหรือไม่ ระยะเวลาที่ต้องปฏิบัติงานให้เสร็จสิ้นเพื่อใช้เป็นกลไกในการควบคุมเวลาการปฏิบัติงาน และเพิ่มแรงจูงใจที่สร้างผลกระทบต่อนโยบาย เช่น เมื่อผู้ปฏิบัติงานทราบว่าใกล้ถึงกำหนดเวลาแล้ว จะใส่ความพยายามมากขึ้นเพื่อทำงานให้สำเร็จ เป็นต้น (Lunenburg, 2011, p. 4) ดังนั้น การกำหนดเป้าหมายของงานที่ชัดเจนจึงช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานนั้น ๆ เห็นแนวทางการปฏิบัติงาน เกิดความเข้าใจ เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ผูกพัน มีส่วนร่วมและทำงานอย่างทุ่มเท เช่น ไม่ขาดงาน หรือมาสาย เป็นต้น (Locke & Latham, 2002 quoted in Lunenburg, 2011, p. 3) เพื่อให้งานก้าวหน้าและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (Navikarn, 2006, pp. 1168-1170; Hongthong, 2014; The Wallace Foundation, 2012) สอดคล้องกับลี และลี (Lee and Li, 2015) ที่พบว่า ผู้นำโรงเรียนโดยเฉพาะครูใหญ่มีผลกระทบสำคัญต่อการพัฒนาวัฒนธรรมครูทั้งในด้านความมุ่งมั่นและกำลังใจ

2. คุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียน พบว่า คุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนที่มีมากที่สุด ได้แก่ ผู้ให้บริการที่อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของเพลินพิศ โคตรทองกลาง (Kottonglang, 2011) อาจเป็นเพราะผู้ให้บริการห้องสมุดเป็นผู้บริหารจัดการงานต่าง ๆ ของห้องสมุดโรงเรียน ตั้งแต่การเปิดห้องสมุด การจัดสภาพของห้องสมุดให้พร้อมให้บริการและน่าสนใจ การจัดหาสื่อการเรียนรู้ที่ตรงกับความต้องการจำเป็นใช้ของผู้ใช้บริการ และเตรียมสื่อการเรียนรู้ให้พร้อมใช้งาน การจัดบริการต่าง ๆ เช่น การให้บริการยืม-คืน การสอนการใช้ห้องสมุด เป็นต้น แต่งานบริการของห้องสมุดที่ต้องปฏิบัติและต้องใช้ความรู้และทักษะทางวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารสนเทศศาสตร์ เช่น การจัดหมวดหมู่ การสร้างเครื่องมือช่วยค้น เป็นต้น (Department of Academic Affairs, 2000, p.21) มีการปฏิบัติไม่มาก (Prongmaneeikul & Wongsawangsi, 2019, p. 52) แต่ก็ทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความประทับใจต่อผู้ให้บริการในความพยายามจัดบริการพื้นฐานในขอบเขตความรู้ความสามารถที่มี และทุ่มเทในการปฏิบัติงานห้องสมุดที่เป็นงานที่นอกเหนือจากภาระงานหลักหรืองานสอน เพื่อให้ห้องสมุดโรงเรียนสามารถให้บริการได้ อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารโรงเรียนบางคนยังคาดหวังให้โรงเรียนมีผู้ให้บริการที่มีความรู้ในด้านบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารสนเทศศาสตร์มาปฏิบัติงานห้องสมุด เพื่อพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้าและจัดบริการที่ช่วยให้การสอบมีคุณภาพได้จริง

การที่โรงเรียนมีข้อจำกัดเรื่องการบรรจุตำแหน่งบรรณารักษ์หรือผู้ให้บริการของห้องสมุด แต่ผู้บริหารโรงเรียนต้องปฏิบัติตามที่กรมวิชาการกำหนดว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องจัดให้มีผู้รับผิดชอบในงานห้องสมุดอย่างเต็มที่หรือครูอาจารย์ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมทำหน้าที่บรรณารักษ์ (Department of Academic Affairs, 2000, p.21) จึงต้องคัดเลือกครูที่มีทัศนคติและบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับงานห้องสมุดมารับผิดชอบ โดยผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 1 คนที่ 2 และคนที่ 5 ได้พิจารณาคัดเลือกผู้สอนในกลุ่มสาระวิชาที่มีทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องการรักการอ่าน การจัดบรรยากาศในห้องสมุด และมีบุคลิกภาพ เช่น มีจิตให้บริการ ใจเย็น ขยัน และมีความรับผิดชอบ เป็นต้น ขณะที่ผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 4 คัดเลือกครูที่มีบุคลิกภาพที่ใจดีเข้ามารับผิดชอบงานห้องสมุดโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนเข้ามาใช้บริการของห้องสมุดมากขึ้น โดยผู้บริหารเห็นว่า เมื่อห้องสมุดโรงเรียนมีผู้ให้บริการมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่องานในหน้าที่ จะช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของห้องสมุดโรงเรียน และดึงดูดผู้ใช้บริการ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์กับคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า พฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนมัธยม โดยเฉพาะมิติการเป็นผู้นำในเรื่องการสร้างวิสัยทัศน์ การเป็นแบบอย่างที่ดี และบรรยากาศการทำงานในโรงเรียน มีความสัมพันธ์เชิงบวกหรือมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน ในระดับปานกลาง ($R = .675$) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 กับคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียน โดยเฉพาะมิติการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ ในเรื่องการจัดเก็บและจัดเรียงสื่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของไฮดาเยท และวูลแลนด์รี (Hidayat & Wulandari, 2020, p. 503) ที่พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานของครูและเจ้าหน้าที่ในโรงเรียน และผลการวิจัยของประอรนุช โปร่งมณีกุล (Prongmaneeekul, 2022) ที่พบว่า พฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่โดยตรงในการสร้างวิสัยทัศน์ (Derick Meado, 2016 quoted in Paopan, 2016b) โดยเฉพาะการสร้างวิสัยทัศน์ของโรงเรียนที่ต้องระบุเกี่ยวกับการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนด้วย เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติงานสำหรับผู้ให้บริการห้องสมุดโรงเรียนให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดตัวชี้วัดหนึ่งในมาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนที่ระบุให้ผู้บริหารต้องกำหนดนโยบายและแผนการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน (Office of the Basic Education Commission, 2013) นอกจากนี้ เพื่อให้วิสัยทัศน์โรงเรียนเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียนบรรลุผล ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำให้ห้องสมุดโรงเรียนเป็นพื้นที่การเรียนรู้ของโรงเรียนด้วย ดังที่ผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 2 คนที่ 3 และคนที่ 5 ที่เห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นแบบอย่างในการนำปฏิบัติเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้ครูเห็นและทำตาม เช่น การมาใช้ห้องสมุดในเวลาว่าง หรือการแนะนำให้ผู้สอนใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้และทำกิจกรรมในคาบเรียนวิชาต่าง ๆ หรือการบอกกล่าวหาหาหาข้อมูลอะไรไม่เจอให้ไปหาครูบรรณารักษ์ เป็นต้น เมื่อผู้สอนเห็นผู้บริหารโรงเรียนใช้ห้องสมุดโรงเรียนเพื่อการเรียนรู้ จะทำให้ชุมชนโรงเรียนโดยเฉพาะนักเรียนและครูให้การยอมรับและเชื่อถือ (Thepsaeng & Thepsaeng, 2006, pp. 83-95) ห้องสมุดโรงเรียน เนื่องจากรับรู้ถึงเจตคติและความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนผ่านการปฏิบัติของผู้บริหารโรงเรียน (Kulsirisawat, 2008, p. 22) และมาใช้ห้องสมุดโรงเรียนเพื่อจัดการเรียนการสอนและทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่งจะส่งผลให้โรงเรียนมีบรรยากาศทางวิชาการที่สนับสนุนการเรียนการสอนและการเรียนรู้ และเป็นสิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องจัดให้มีสำหรับผู้เรียน (The Wallace Foundation, 2012) เพราะกระบวนการที่ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติจะส่งผลต่อกระบวนการของโรงเรียน เป็นตัวกำหนดบรรยากาศของโรงเรียนที่ส่งผลถึงการปฏิบัติงานของชุมชนโรงเรียนและความพึงพอใจในการทำงานด้วย (Dubrin, 1984, pp. 406-411) ซึ่งรวมถึงการทำงานและความพึงพอใจในการทำงานของผู้ให้บริการในห้องสมุดโรงเรียนด้วย กล่าวคือ เมื่อผู้บริหารโรงเรียนเป็นแบบอย่างในการนำให้ชุมชนโรงเรียนมาใช้ห้องสมุดเพื่อจัดการเรียนการสอนและทำกิจกรรมต่าง ๆ จะทำให้ผู้ให้บริการห้องสมุดรับรู้ได้ถึงความคาดหวังของชุมชนโรงเรียน จึงต้องพยายามพัฒนา

ตนเองและการปฏิบัติงานเพื่อให้สามารถจัดบริการของห้องสมุดโรงเรียนให้ดีขึ้น (Kulsirisawat, 2008, p. 22) ทั้งบริการพื้นฐาน เช่น การจัดบรรยากาศของห้องสมุดให้น่าใช้และเหมาะสมกับการเรียนรู้ การเปิดให้บริการตามกำหนดเวลา การให้บริการยืม-คืนสื่อการเรียนรู้ เป็นต้น และบริการที่ผู้ให้บริการห้องสมุดโรงเรียนยังไม่สามารถให้ได้ไม่ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะการจัดหมวดหมู่และทำรายการสารสนเทศตามหลักสากล (Prongmaneekul & Wongsawangsi, 2019, p. 53) ซึ่งเป็นบริการที่ต้องใช้ความรู้และทักษะทางวิชาชีพเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงสารสนเทศในสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ในห้องสมุดโรงเรียน สอดคล้องกับผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 1 ที่กล่าวว่า ผู้ให้บริการห้องสมุดไม่สามารถสร้างเครื่องมือเข้าถึงข้อมูลได้ เนื่องจากไม่มีความรู้และไม่มีเวลา ดังนั้น ห้องสมุดจึงมีเพียงการจัดเรียงหนังสือตามหมวดหมู่อย่างกว้าง ๆ และผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 4 มีแผนพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนให้มีความทันสมัยด้วยการจัดให้มีการลงรายการสื่อการเรียนรู้ในห้องสมุดในรูปแบบข้อมูลเพื่อให้บริการค้นคว้าแก่นักเรียนด้วยตนเอง และมีความยินดีที่สาขาสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ให้การช่วยเหลือในเรื่องการพัฒนาฐานข้อมูลโอแพคเพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้ โดยอธิบายเพิ่มเติมว่า ห้องสมุดโรงเรียนได้รับบริจาคเครื่องคอมพิวเตอร์จำนวน 2 เครื่อง และมีแผนนำคอมพิวเตอร์ดังกล่าวใช้เพื่อให้บริการค้นหารายการหนังสือด้วยตนเองสำหรับผู้ใช้ ขณะที่ผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 5 กล่าวว่า ห้องสมุดโรงเรียนใช้ฐานข้อมูลรายการสื่อการเรียนรู้ของ Ulib ที่เป็นฟรีซอฟต์แวร์ ช่วยให้นักเรียนเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ที่ต้องการได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนที่มีพฤติกรรมการเป็นผู้นำและเอาใจใส่ในงานห้องสมุดโรงเรียนมีผลต่อคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ โดยเฉพาะในเรื่องการจัดเก็บและจัดเรียงสื่อการเรียนรู้โดยผ่านการปฏิบัติงานของผู้ให้บริการ

4. ตัวแบบสำหรับพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ (1) ผู้บริหารโรงเรียน ต้องมี (1.1) การเป็นผู้นำ ด้วยการสร้างวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดแนวทางการทำงานร่วมกันกับห้องสมุดโรงเรียน การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหารโรงเรียนเพื่อสร้างบรรยากาศองค์กรในเชิงวิชาการภายในโรงเรียน (1.2) การตัดสินใจ เมื่อห้องสมุดโรงเรียนประสบปัญหา ผู้บริหารต้องทำความเข้าใจสภาวะการณ์และวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น การค้นหาทางเลือก และเลือกแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับปัญหาร่วมกันกับผู้ให้บริการของห้องสมุดโรงเรียน เพื่อให้เกิดการยอมรับในผลของการตัดสินใจร่วมกันดังกล่าว และ (1.3) กำหนดเป้าหมายในงาน โดยผู้บริหารโรงเรียนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายเพื่อให้ได้เป้าหมายที่ชัดเจนและสอดคล้องกับแผนการพัฒนาของโรงเรียน ส่งผลให้ห้องสมุดโรงเรียนมีคุณภาพบริการที่ดีขึ้น ด้วยการที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับ (2.1) ผู้ให้บริการ ที่ต้องมีทั้งความรู้และทักษะทางวิชาชีพ ตลอดจนทัศนคติที่ดีและมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับงานห้องสมุดโรงเรียน (2.2) ลักษณะทางกายภาพ ด้วยการจัดให้มีสื่อการเรียนรู้ที่เพียงพอกับความต้องการจำเป็นใช้ของผู้เรียน (2.3) การเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ ด้วยการจัดเก็บและจัดเรียงสื่อการเรียนรู้ให้ถูกต้อง และ (2.4) สถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกกับการใช้

บริการห้องสมุดโรงเรียน สาเหตุที่เป็นเช่นนั้น อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนที่มีการเป็นผู้นำ การตัดสินใจ และการกำหนดเป้าหมายในงานห้องสมุดโรงเรียน ทำให้ผู้ให้บริการห้องสมุดรับรู้วิสัยทัศน์ดังที่ผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 2 คนที่ 3 และคนที่ 4 มีแนวทางในการปฏิบัติเหมือนกัน คือ การให้ครูและผู้บริหารโรงเรียนวิเคราะห์ SWOT และการศึกษาจุดเด่นของโรงเรียนที่สามารถสนับสนุนต่อยอดได้เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ซึ่งเป็นวิธีการที่ดี (Braun, 1991, p. 1139 quoted in Hongthong, 2014) เพราะทำให้ผู้ให้บริการรับรู้และใช้เป็นแนวปฏิบัติงานห้องสมุดโรงเรียน โดยผู้บริหารโรงเรียนต้องให้การสนับสนุนด้วยการเป็นแบบอย่างในการนำให้ชุมชนโรงเรียนมาใช้บริการของห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้และงานวิชาการต่าง ๆ ของโรงเรียน ดังที่ผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 5 ที่กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้สามารถให้คำแนะนำแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ ซึ่งจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นและปฏิบัติตามผู้บริหารโรงเรียน และผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 4 ชี้แจงให้ครูทราบว่าเมื่อครูต้องการทำอะไรขอให้ออก เพื่อหาทางสนับสนุนจากผู้เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการบริหารโรงเรียน สมาคมศิษย์เก่า เป็นต้น เพื่อให้ครูเกิดความร่วมมือในการทำงาน และยังเห็นว่าครูโรงเรียนมัธยมศึกษามีวัฒนธรรมการทำงานที่ดีอยู่แล้ว คือ มีความขยันเป็นทุนเดิม รวมถึงผู้บริหารโรงเรียนต้องให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้ให้บริการประสบปัญหาการปฏิบัติงานห้องสมุดโรงเรียน ตั้งแต่การรับฟังปัญหาเพื่อทำความเข้าใจและวิเคราะห์หาปัญหาที่แท้จริง ดังที่ผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 2 และคนที่ 4 เห็นว่าการตัดสินใจและแก้ปัญหาต้องเป็นไปตามขั้นตอนและระเบียบของทางราชการ ขณะที่ผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 3 และคนที่ 5 อธิบายว่า ในการทำความเข้าใจกับปัญหานั้น ผู้บริหารโรงเรียนต้องศึกษาข้อมูลบริบทของเรื่องที่เกี่ยวข้องก่อนแล้วจึงคิดหาแนวทางเบื้องต้นร่วมกับทีมผู้บริหารโรงเรียนในการแก้ปัญหา เพื่อเสนอข้อตัดสินใจของทีมผู้บริหารและรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง ดังที่ผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 1 คนที่ 2 และคนที่ 3 ประชุมเพื่อพูดคุยกับผู้เกี่ยวข้องเพื่อแจ้งข้อมูล รับฟังความคิดเห็นก่อนร่วมกันตัดสินใจ กรณีที่ยังไม่ครอบคลุมหรือเป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการจะเสริมข้อมูลเข้าไปจากนั้นจึงนำเสนอข้อตัดสินใจของทีมผู้บริหารและรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ค้นหาและร่วมกันเลือกทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวของห้องสมุดโรงเรียน ดังที่ผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 5 กล่าวว่า ในการตัดสินใจเลือกทางใดทางหนึ่งนั้นจำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบ และหากมีผู้ไม่เห็นด้วยเพียงเล็กน้อยจะใช้วิธีโหวตเพื่อลงคะแนนเสียงเพื่อให้เกิดการยอมรับในการตัดสินใจเรื่องนั้น ๆ และผู้บริหารคนที่ 2 กล่าวว่า การหาทางออกร่วมกันนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานการให้โอกาสแก่ผู้เกี่ยวข้องด้วย ดังนั้น การที่ร่วมกันทำงานและแก้ปัญหาจะทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งในการทำงานร่วมกัน ดังที่ผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 3 ขยายความว่า หากการตัดสินใจผิดพลาดจะไม่มีทางต่อว่า ลงโทษ หรือทิ้งให้โดดเดี่ยว ดังนั้นการตัดสินใจที่ดีจะส่งผลต่อความสำเร็จของห้องสมุดโรงเรียนและโรงเรียนต่อไป (Ponsutta, 2014, p. 14) นอกจากนี้ ผู้บริหารโรงเรียนต้องมอบหมายให้ผู้ให้บริการกำหนดเป้าหมายในงานห้องสมุดโรงเรียนให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียนภายใต้การดูแลของผู้บริหารโรงเรียนเพื่อให้เกิดความผูกพันและทุ่มเทพลังความสามารถทุกวิถีทาง (Likert, 1967 quoted in Hongthong, 2014) ดังที่ผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 1 คนที่ 2 คนที่ 3 และคนที่ 5 ใช้วิธีการประชุมพูดคุยกับผู้ให้บริการ

ห้องสมุดเพื่อหาเป้าหมายของงานที่ชัดเจน สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน และสามารถนำไปปฏิบัติได้ โดยมีผู้บริหารโรงเรียนช่วยในการประสานคนงาน ทรัพยากร งบประมาณ และเบ็ดเตล็ดเพื่อให้งานลุล่วง องค์ประกอบข้างต้นเหล่านี้ทำให้ผู้ให้บริการห้องสมุดโรงเรียนเกิดความเชื่อมั่นว่า ในการปฏิบัติงานห้องสมุดตามแนวทางที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียนนั้น จะทำให้ได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียน จึงมุ่งมั่นทุ่มเทในการทำงานและพัฒนางานตามแบบอย่างที่ดีงามของผู้บริหารโรงเรียน เช่น การปฏิบัติงานเต็มที่เต็มเวลาในการบริหารและจัดการองค์ประกอบต่าง ๆ ของห้องสมุดโรงเรียนที่ได้รับการสนับสนุนมา เพื่อให้การดำเนินงานของห้องสมุดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการจัดหา การจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ให้พร้อมต่อการให้บริการ การให้บริการยืม-คืน การบริการอื่น ๆ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และงานอื่น ๆ ของห้องสมุดเพื่อจัดบริการที่มีคุณภาพเพื่อพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญของโรงเรียน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องเห็นคุณค่าของคน เชื่อมโยงคนเข้าด้วยกัน สร้างความร่วมมือ และสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Paopan, 2016a) แต่เพราะข้อจำกัดเรื่องการบรรจุแต่งตั้งผู้สำเร็จการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารสนเทศศาสตร์ ดังที่ผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 3 อธิบายว่า โรงเรียนไม่มีผู้ให้บริการที่สำเร็จการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ซึ่งเป็นความรู้ที่มีความซับซ้อน จึงทำให้ผู้บริหารโรงเรียนต้องมองหาครูที่มีทัศนคติที่ดีและบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับงานห้องสมุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการประเมินคุณภาพบริการของห้องสมุดที่ต้องการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้ให้บริการในการจัดบริการไปสู่ผู้ใช้บริการให้มากที่สุด (Library 2000: Investing in a learning nation: report of the Library 2000 Review Committee, 1999, p. 86) ไม่ว่าผู้ให้บริการจะสำเร็จการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารสนเทศศาสตร์หรือไม่ก็ตาม ดังที่ผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 5 เห็นว่า ทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน จะทำให้ครูฝึกฝนตัวเองและเกิดทักษะการปฏิบัติงาน และผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 4 เห็นว่าบุคลิกภาพของผู้ให้บริการห้องสมุดมีความสำคัญ เพราะผู้ให้บริการที่มีบุคลิกภาพที่ดีจะทำให้นักเรียนเข้ามาใช้บริการอื่น ๆ ของห้องสมุด แต่ผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 1 เห็นว่า ผู้ให้บริการจำเป็นต้องพัฒนาคุณสมบัติพื้นฐาน ได้แก่ ความรู้ และจิตสำนึกต่อหน้าที่ เป็นลำดับแรก เพื่อให้สามารถให้บริการได้อย่างมีคุณภาพ และผู้บริหารโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับการจัดให้มีสื่อการเรียนรู้ที่เพียงพอกับความต้องการจำเป็นใช้ของผู้เรียน และมีเนื้อหากว้างขวางทุกประเภท (Office of the Non-Formal and Informal Education, 2009) และยังเห็นว่า หนังสือของห้องสมุดยังไม่เพียงพอ เนื่องจากเป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่รับงบประมาณไม่เพียงพอ ขณะที่ผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 5 เห็นว่า ห้องสมุดมีหนังสือจำนวนมาก ประมาณ 1 หมื่นเล่ม ซึ่งได้มาจากหลายวิธีทั้งการจัดซื้อด้วยงบประมาณ การได้รับสนับสนุนจากชุมชน และการได้รับผลงานของนักเรียนที่เรียนจากกลุ่มสาระวิชาต่าง ๆ ในโรงเรียน จึงทำให้ห้องสมุดมีสื่อการเรียนรู้ที่มากมายและเพียงพอต่อผู้ใช้บริการ ทั้งนี้ผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 5 ให้ข้อคิดว่า ผู้ให้บริการควรให้ความสำคัญกับเนื้อหาของสื่อที่ตรงตามความต้องการผู้ใช้บริการมากกว่าจำนวนหรือปริมาณของสื่อการเรียนรู้ รวมถึงผู้บริหารโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ด้วยการจัดเก็บและจัดเรียงสื่อการเรียนรู้ให้ถูกต้อง เพราะการจัดทำเครื่องมือช่วยค้นสำหรับสื่อ

การเรียนรู้ทุกรายการ โดยมีรายละเอียดครบถ้วนตามกฎหมายเกณฑ์ของการลงรายการบรรณานุกรมเป็นหน้าที่หนึ่งของผู้ให้บริการในการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน (Khamhaengphon, 2007, pp. 18-19) เนื่องจากการสร้างเครื่องมือดังกล่าวช่วยผู้ให้บริการสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว ดังที่ผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 1 กล่าวว่า การที่สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ช่วยคัดแยกและจัดเรียงหนังสือให้ใหม่ ทำให้สะดวกต่อการเข้าถึงหนังสือในห้องสมุดได้ ขณะที่ผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 3 อธิบายว่า การที่ผู้ให้บริการไม่มีความรู้ด้านบรรณารักษศาสตร์ ทำให้การจัดทำเครื่องมือเพื่อเข้าถึงสื่อการเรียนรู้และแม้แต่การเรียงสื่อกับการเรียนรู้เป็นเรื่องยาก ตลอดจนผู้ให้บริการโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับสถานที่และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ผู้ให้บริการสามารถใช้ได้อย่างสะดวกและประทับใจในการใช้ห้องสมุด อันจะดึงดูดให้ผู้เข้าใช้ห้องสมุดอีกในอนาคตต่อไป ด้วยการจัดพื้นที่ให้เพียงพอต่อจำนวนผู้ให้บริการ ออกแบบตกแต่งห้องสมุดให้สวยงาม การรักษาความปลอดภัยสำหรับห้องสมุดและผู้ใช้ จัดการด้านสภาพแวดล้อม ทั้งในเรื่องความสะอาด แสงสว่างที่เพียงพอและไม่เป็นอันตรายต่อสายตา มีการระบายอากาศเพื่อให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก เป็นต้น (Office of the Basic Education Commission, 2013; Thai Library Association, n.d.) ดังที่ผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 1 คนที่ 3 ที่เห็นว่าห้องสมุดโรงเรียนมีพื้นที่เพียงพอโดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนคนที่ 5 กล่าวว่าห้องสมุดโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากชุมชนและสนับสนุนงบประมาณจึงสร้างอาคารห้องสมุดที่เป็นเอกเทศที่มีพื้นที่กว้างขวาง เพียงพอต่อการให้บริการแก่นักเรียนที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก มีความเงียบสงบ มีสิ่งอำนวยความสะดวก สามารถการจัดบริการได้หลายมุมภายในห้องสมุด จึงทำให้ผู้เข้ามาใช้บริการของห้องสมุดเป็นจำนวนมากในช่วงเวลาพักกลางวัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การสร้างวิสัยทัศน์เป็นตัวชี้วัดสำคัญในตัวแปรมิติการเป็นผู้นำที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการควรให้ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาทุกแห่งกำหนดให้ห้องสมุดเป็นส่วนหนึ่งของวิสัยทัศน์ของโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ในการดำเนินงานของห้องสมุดโรงเรียน และเป็นแนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจนสำหรับผู้ให้บริการ

1.2 ความรู้ของผู้ให้บริการเป็นตัวชี้วัดสำคัญในตัวแปรผู้ให้บริการที่แสดงถึงคุณภาพบริการของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงควรมีนโยบายให้แต่งตั้งผู้ให้บริการประจำห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาทุกแห่งและต้องสำเร็จการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารสนเทศศาสตร์โดยตรง เพื่อให้สามารถดำเนินงาน ปฏิบัติงาน และสามารถพัฒนางานของห้องสมุดโรงเรียนต่อไปได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

ผู้ให้บริการต้องพัฒนาตนเองให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ของห้องสมุดโรงเรียน โดยเฉพาะการจัดหาสื่อการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้เพียงพอต่อจำนวนผู้ใช้บริการและมีเนื้อหาที่ตรงตามความต้องการจำเป็นใช้ของผู้ใช้บริการ การจัดเก็บสื่อการเรียนรู้ให้ถูกต้องตามหลักสากลและจัดเรียงสื่อการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ภายในห้องสมุดโรงเรียนของผู้ใช้บริการ การจัดสภาพแวดล้อมให้มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปได้อย่างสะดวก เพื่อดึงดูดให้ผู้ใช้มาใช้บริการของห้องสมุดต่อไปอีก

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยต่อไป

ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาความรู้เกี่ยวกับงานห้องสมุดให้แก่ผู้ให้บริการที่ไม่มีความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์และ/หรือสารสนเทศศาสตร์ เช่น การจัดหาสื่อการเรียนรู้ การสร้างเครื่องมือช่วยค้นและการจัดเรียงสื่อการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- Chookorn, S. (2016). **Service quality of Banphaeo District Non-formal and Informal Education Centre** (An Independent Study) Silpakorn University, Thailand. [In Thai]
- Chooputtapong, K. (2019). Assessment of service quality of Academic Resources Center Rajamangala University Technology Isan, Nakhon Ratchasima. **RMUTI JOURNAL Humanities and Social Sciences**, 6(1), 98-112. [In Thai]
- Department of Academic Affairs. (2000). **คู่มือการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา [Manual for secondary school library]**. (3rd ed.). Bangkok: Teacher Council Ladprao Printing House. [In Thai]
- Derdkhuntod, N. (2006). LibQUAL+: A tool for evaluating the quality of modern library services. **Information**, 13(2), 70-84. [In Thai]
- Dubrin, A.J. (1984). **Foundation of organization behavior: An applied perspective**. New Jersey: Prentice-Hall.
- Hidayat, N., & Wulandari, F. (2020). The impact of leadership behavior on school performance. **Cakrawala Pendidikan**, 39(3), 493-506.
- Hongthong, R. (2014). **พฤติกรรมองค์กรการ [Organizational behavior]**. Phetchaburi: Faculty of Management, Phetchaburi Rajabhat University. [In Thai]
- Huthip, S. Director of Sam Roi Yot Wittayakhom School. (July 7, 2023). **Interview**.
- Kangsanan, C. (2021). A transition from primary to secondary grades. **Journal of MCU Nakhondhat**, 8(9), 34-46. [In Thai]
- Kutwilai, S., Chaowakeratipong, C., & Wipawin, N. (2020). Information service quality of Rajamangala University of Technology Libraries. **RSU Library Journal**, 26(1), 96-116. [In Thai]

- Khamhaengphon, S. (2007). **The quality development guideline of school library under the Office of Kalasin Educational Service Area II** (Master's Thesis). Maha Sarakham Rajabhat University, Thailand. [In Thai]
- Kongtham, U. Director of Ban Laem Wittaya School. (July 6, 2023). **Interview**.
- Kottonglang, P. (2011). **The administration and services of secondary school libraries under the Office of Udonthani Educational Area Zone 2** (Master's Thesis) Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand. [In Thai]
- Kulsirisawat, P. (2008). ชุดเครื่องมือการพัฒนางานองค์กรตามแนวคิดการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ [Organizational development toolkit based on the concept of improving the quality of public administration]. Bangkok: Office of Change and Innovation Management Office of the Public Sector Development Commission. [In Thai]
- Lee, H.H., & Li, M.F. (2015). Principal leadership and its link to the development of school teacher culture and teaching effectiveness: A case study of an award-winning teaching team at an elementary school. **International Journal of Education Policy and Leadership**, Retrieved from <https://doi.org/10.22230/ijep.2015v10n4a555>.
- Library 2000: Investing in a learning nation: Report of the Library 2000 Review Committee.** (1999). Singapore: SNP Publishers under license from Ministry of Information and the Arts.
- Lunenburg, F.C. (2011). Goal-setting theory of motivation. **International Journal of Management, Business, and Administration**, 15(1), 1-6.
- Moothong, P., Thongkod, W., & Ungpansattawong, S. (2017). **Determining the sample size by the Yamane's formula**. Retrieved from http://sx2.kku.ac.th/stat/statweb/images/Eventpic/60/Seminar/01_9_Yamane.pdf. [In Thai]
- Navikarn, S. (2006). การบริหารและพฤติกรรมองค์กร [Management and organizational behavior]. (4th ed.). Bangkok: Faculty of Commerce and Accounting, Thammasat University. [In Thai]
- Office of the Basic Education Commission. (2013). **มาตรฐานห้องสมุดโรงเรียน [School library standards]**. Bangkok: Author. Retrieved from <https://krunonschool.files.wordpress.com/2014/04/.pdf> [In Thai]
- Office of the Non-Formal and Informal Education (2009). **ห้องสมุดมีชีวิตกับนโยบาย 3 ดี [Living libraries and the 3D library policy]**. Retrieved from <http://nfedoiluang1.com/acc/a23541776.pdf> [In Thai]
- Paopan, C. (2016b). School executives in 21st century. In Kalasin University, Faculty of Education (Eds.), **1st National education conference, educational management for local development towards ASEAN community: New direction in the 21st century** (301-313). Kalasin, Thailand. Retrieved from http://conderence.edu.ksu.ac.th/file/20160809_2488101126.pdf. [In Thai]

- Paopan, C. (2016a). Basic concepts and theories of leadership for educational institution administrators in the 21st century. **Journal of Educational Administration Khon Kaen University**, 12(1), 1-9. [In Thai]
- Ponsutta, M. (2014). **Administration behaviors of school administrators affecting community participation in schools under Phetchaburi Primary Education Service Area Office 2** (Master's Thesis). Phetchaburi Rajabhat University, Thailand. [In Thai]
- Prongmaneeikul, P. (2022). Primary School Administrators' Behavior and Service Quality of Primary School Library in Phetchaburi and Prachuap Khiri Khan Provinces. **T.L.A. Bulletin**, 66(1), 52-69. [In Thai]
- Prongmaneeikul, P., & Wongsawangsi, S. (2019). **Situation of school library in the lower central region and upper southern region**. Phetchaburi: Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University. [In Thai]
- Puangkot, P. (2019). **Library's learning environment in the secondary schools of Thailand** (Master's Thesis) Khon Kaen University, Thailand. [In Thai]
- Sanphuwa, K. Director of Hua Hin School. (June 23, 2023). **Interview**.
- Saris, W.E., & Stronkhorst L.H. (1984). **Causal modelling in nonexperimental research: An introduction to the LISREL approach**. Amsterdam: Sociometric Research Foundation.
- Thai Library Association. (n.d.). **มาตรฐานห้องสมุดโรงเรียน พ.ศ. 2533 [School library standards 1990]**. Retrieved from <http://oservice.skru.ac.th/ebookft/328/chapter2.pdf> [In Thai]
- Thepsaeng, S, & Thepsaeng, O. (2006). **ผู้นำยุคใหม่: หัวใจของการปฏิรูป [New era Leadership: the heart of reform]**. Nonthaburi: Great Education. [In Thai]
- Thongsippli, S. Director of Wachirathamsopit School. (July 6, 2023). **Interview**.
- The Wallace Foundation. (2012). **The school principal as leader: Guiding schools to better teaching and learning**. New York: Author. Retrieved from www.wallacefoundation.org/knowledge-center/school-leadership/effective-principal-leadership/Pages/The-School-Principal-as-Leader-Guiding-Schools-to-Better-Teaching-and-Learning.aspx.
- Wongphanich, P. Director of Banchan Wittaya School. (June 20, 2023). **Interview**.
- Wanichbancha, K. (2001). **หลักสถิติ [Principles of Statistics]**. (6th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai]

การพัฒนาระบบชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของ หอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชาร์ฟ ลามาก¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาระบบชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 2) ประเมินประสิทธิภาพของระบบ และ 3) ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบ โดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาระบบสารสนเทศและด้านไมโครคอนโทรลเลอร์ประเมินประสิทธิภาพระบบ จำนวน 5 คน 2) เจ้าหน้าที่ห้องสมุด จำนวน 10 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และผู้ให้บริการภายนอกจำนวน 400 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญในการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ระบบที่ผู้วิจัยได้พัฒนาช่วยเพิ่มช่องทางให้ผู้ให้บริการสามารถชำระค่าธรรมเนียมได้ทั้งแบบหยอดเหรียญและผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร ผู้ให้บริการสามารถเลือกช่องทางการชำระได้ตามความสะดวก ทำให้เพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการ อีกทั้งระบบยังสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดให้สามารถตรวจสอบรายการชำระเงินได้ทั้งแบบหยอดเหรียญและชำระผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร และออกรายงานการชำระค่าธรรมเนียมให้กับฝ่ายการเงินและผู้บริหารได้อย่างสะดวกรวดเร็วและตรงตามความต้องการ ผลการประเมินประสิทธิภาพระบบภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.63, S.D. = 0.29) และผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบของเจ้าหน้าที่ห้องสมุด ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.80, S.D. = 0.31) และผู้ให้บริการภายนอกภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.65, S.D. = 0.56)

คำสำคัญ : ระบบชำระค่าธรรมเนียม; หอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี; สำนักวิทยบริการ; คิวอาร์โค้ด
เพย์เม้นท์

¹ นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการ ฝ่ายหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Corresponding author: shareef.i@psu.ac.th

TLA Research Journal: ISSN: 3027-6799 (Online)

Received: July 15, 2024; Revised: September 10, 2024; Accepted: October 6, 2024

The Development of a Hybrid Service Fee Payment System for the John F. Kennedy Library, Office of Academic Resources, Prince of Songkla University

Shareef Lamak¹

Abstract

This research utilized a research and development methodology with the following objectives: 1) to develop a hybrid fee payment system for accessing services at the John F. Kennedy Library, Academic Resources Office, Prince of Songkla University, 2) to evaluate the system's performance, and 3) to assess user satisfaction with the system. The sample groups in the research were: 1) five experts in information system development and microcontroller technology, selected to evaluate the system's performance, 2) ten library staff, selected through purposive sampling, and 3) 400 external service users, selected through accidental sampling, to assess satisfaction with the system's use.

The research findings concluded that the developed system provided an additional channel for users to pay fees, either through coin-operated machines or via mobile banking applications, offering flexibility based on user convenience. This enhancement increased service efficiency. Additionally, the system supported library staff by enabling them to track payments made via both coin-operated machines and mobile banking applications, and to generate payment reports for the finance department and management efficiently and accurately. The overall system performance evaluation was rated at the highest level (mean = 4.63, S.D. = 0.29). The satisfaction evaluation from the library staff was also at the highest level (mean = 4.80, S.D. = 0.31), and the overall satisfaction of external service users was rated at the highest level as well (mean = 4.65, S.D. = 0.56).

Keywords: Fee Payment System, John F. Kennedy Library; Academic Resources Office; QR Code Payment

¹Computer Technical Officer, Professional Level, John F. Kennedy Library, Office of Academic Resources, Prince of Songkla University, Corresponding author: shareef.l@psu.ac.th

บทนำ

หอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี เป็นหน่วยงานย่อยที่อยู่ภายใต้สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีภารกิจในการผลิตและบริการทรัพยากรสารสนเทศและสื่อการเรียนรู้ทุกรูปแบบให้กับผู้ใช้บริการ 2 ประเภท ประกอบด้วย 1) ผู้ใช้บริการภายใน ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา บุคลากรสายวิชาการ บุคลากรสายสนับสนุน และ 2) ผู้ใช้บริการภายนอก แยกตามประเภทเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งเด็กคือ ผู้ใช้บริการตั้งแต่ระดับปบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) มีค่าเช่าใช้บริการ 5 บาทต่อวัน และผู้ใหญ่ คือ ผู้ใช้บริการตั้งแต่ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรือ ปริญญาตรี ขึ้นไป มีค่าบริการ 20 บาทต่อวัน ตามประกาศที่หอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี กำหนดไว้

สภาพปัจจุบันการชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี มีบริการตู้หยอดเหรียญให้กับผู้ใช้บริการสำหรับชำระค่าธรรมเนียม โดยผู้ใช้บริการจะต้องนำเหรียญมาทุกครั้งสำหรับชำระค่าธรรมเนียม บางครั้งผู้ใช้บริการไม่มีเหรียญแต่มีแอปพลิเคชันธนาคาร ทำให้เสียเวลาในการถอนเงินและนำธนบัตรไปแลกเป็นเหรียญ เพื่อแก้ปัญหาในส่วนนี้ ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะพัฒนาระบบใหม่ที่รองรับทั้งการชำระค่าธรรมเนียมแบบหยอดเหรียญและผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร เพื่อเพิ่มช่องทางในการชำระค่าธรรมเนียมและเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการ ปัจจุบันบอร์ดสำหรับการพัฒนา IoT (Internet of Things) มีหลากหลาย แต่ที่นิยมกัน เช่น Arduino ESP32 ESP8266 และ Raspberry Pi เป็นต้น บอร์ดเหล่านี้ Saraubon (2018) ทำหน้าที่รับข้อมูลจากเซ็นเซอร์ต่าง ๆ แล้วทำการประมวลผล จากนั้นจะทำการแฮนด์พุดสัญญาณไปควบคุมอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ปั๊มน้ำ หลอดไฟ หรือมอเตอร์ เป็นต้น มีหลายงานวิจัยที่นำบอร์ด IoT มาใช้ เช่น งานวิจัยของ Buachoom, Wuttirom & Sujarittam (2019) ได้นำบอร์ด Arduino มาใช้ในการวัดปริมาณทางฟิสิกส์ เช่น แรงลอยตัว แรงโน้มถ่วง ไฟฟ้า เสียง แสงและการมองเห็น เป็นต้น งานวิจัยของ Ngaemngam et al. (2020) ได้สร้างเครื่องสีข้าวแบบยางลูกกลิ้งขนาดเล็กควบคุมโดยบอร์ด Arduino Uno R3 และงานวิจัยของ Thabanharn et al. (2023) ได้พัฒนาเครื่องชาร์จแบตเตอรี่โทรศัพท์มือถือแบบหยอดเหรียญพลังงานแสงอาทิตย์โดยใช้บอร์ด Arduino ในการรับสัญญาณจากเครื่องหยอดเหรียญ และควบคุมการจ่ายพลังงานตามระยะเวลาที่กำหนด จะเห็นว่า งานวิจัยดังกล่าวมีการนำบอร์ด Arduino ซึ่งเป็นบอร์ดไมโครคอนโทรลเลอร์ ที่สามารถนำมาใช้ในการควบคุม รับสัญญาณจากอุปกรณ์ต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยเกิดแนวคิดที่จะพัฒนาอุปกรณ์หยอดเหรียญโดยใช้บอร์ด Arduino ในการควบคุมสั่งการเครื่องหยอดเหรียญให้รองรับเหรียญ 1, 2, 5 และ 10 บาท เพื่อแก้ปัญหาในกรณีที่ผู้ใช้บริการมีเหรียญอย่างใดอย่างหนึ่ง และในปัจจุบันมีการพัฒนาระบบชำระเงินเพย์เมนต์เกตเวย์ (Payment Gateway) ที่ช่วยให้ผู้บริโภคมีความสะดวกรวดเร็วในการชำระเงินและหักเงินในบัญชีเงินฝากหรือหักบัญชีบัตรเครดิตได้ทันที มีการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลด้วยการเข้ารหัส เพื่อป้องกันการแอบดูข้อมูล ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือของระบบเพย์เมนต์เกตเวย์ (Saetim, 2017) และรัฐบาลยังส่งเสริมให้เกิดสังคมไร้

เงินสดที่ช่วยให้ผู้บริโภคสามารถทำธุรกรรมทางการเงินผ่านทางโทรศัพท์มือถือ โดยไม่ต้องเดินทางไป
ธนาคาร (Saetim, 2019) อัตราการเติบโตของการทำธุรกรรมผ่านทางโทรศัพท์มือถือมีแนวโน้ม
เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้บริโภคนิยมชำระเงินผ่านทางโทรศัพท์มือถือ เช่น การโอน การชำระค่าสินค้า
ค่าสาธารณูปโภคและค่าบริการต่าง ๆ ผ่านทางแอปพลิเคชันธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ เช่น KTB
netbank, Bualuang M Banking, SCB Easy, Krungsri, K-Mobile Banking PLUS เป็นต้น (Saetim,
2020) จะเห็นการชำระเงินผ่านทางเพย์เมนต์เกตเวย์มีความสะดวกรวดเร็ว น่าเชื่อถือ อีกทั้งมีแนวโน้ม
เติบโตอย่างต่อเนื่อง และทาง Chanprates and Piyathasanan (2019) ได้วิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผล
ต่อความพร้อมและการตอบรับการใช้ Mobile Payment ของผู้ประกอบการธุรกิจรายย่อยในการรับ
ชำระเงินในรูปแบบ QR Code พบว่า มีทัศนคติที่ดีต่อการรับชำระเงินด้วย QR Payment และมี
แนวโน้มที่จะใช้ต่อไปในอนาคต และทางธนาคารไทยพาณิชย์ได้เปิดบริการ QR Payment API ให้
สามารถเชื่อมต่อกับธนาคารสำหรับการชำระค่าสินค้ารูปแบบ QR Code เพื่อต้องการดึงดูดให้
พันธมิตรและนักพัฒนาระบบเข้ามาให้บริการกับระบบการเงินของธนาคารมากยิ่งขึ้น และทาง
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มี MOU (Memorandum of Understanding) กับทางธนาคารไทย
พาณิชย์ ทำให้ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมในการสมัครขอใช้บริการ API ดังกล่าว ผู้วิจัยเล็งเห็นประโยชน์
ส่วนนี้จึงมีแนวคิดที่จะนำ API การชำระเงินของทาง SCB ไปใช้ในการพัฒนาในส่วนของการชำระเงิน
ผ่าน แอปพลิเคชันธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ เพื่อเพิ่มความสะดวกในการชำระค่าธรรมเนียม และ
เพิ่มช่องทางการชำระค่าธรรมเนียมอีกช่องทางหนึ่งให้กับผู้ใช้บริการ

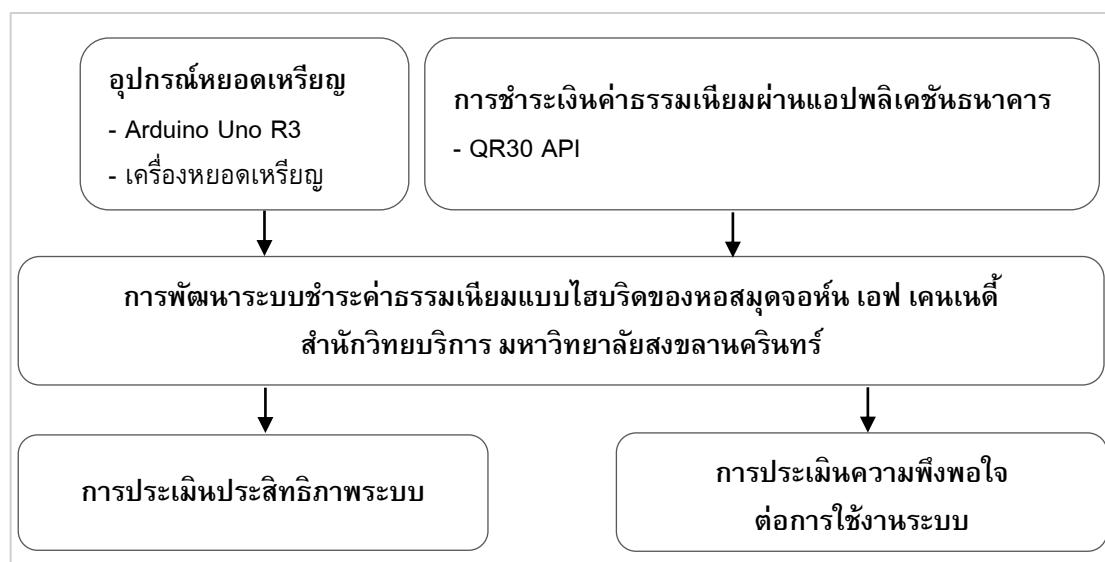
ดังนั้น จากรายละเอียดปัญหาดังกล่าวจึงมีแนวคิดที่จะพัฒนาระบบชำระค่าธรรมเนียมการเข้า
ใช้บริการแบบไฮบริดของหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
เพื่อเพิ่มช่องทางให้กับผู้ใช้บริการในการชำระค่าธรรมเนียมได้ทั้งแบบหยอดเหรียญหรือชำระผ่าน
แอปพลิเคชันธนาคาร ผู้ใช้บริการสามารถเลือกช่องทางการชำระได้ตามความสะดวก ทำให้เพิ่ม
ประสิทธิภาพในการให้บริการ อีกทั้งช่วยสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดในการออก
รายงานการชำระค่าธรรมเนียมที่ตรงตามความต้องการของฝ่ายการเงินและผู้บริหาร รวมถึงผลักดันให้
เกิดสังคมไร้เงินสดภายในองค์กร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาระบบชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของหอสมุดจอห์น เอฟ.
เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพระบบชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของ
หอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบ
ไฮบริดของหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย แสดงดังภาพที่ 1 ประกอบด้วย 1) อุปกรณ์หยอดเหรียญ ที่ใช้บอร์ด Arduino Uno R3 ในการควบคุมและรับสัญญาณเหรียญจากเครื่องหยอดเหรียญ และ 2) การชำระเงินค่าธรรมเนียมผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร ผู้วิจัยใช้ QR30 API ของทางธนาคารไทยพาณิชย์ในการสร้าง QR Code สำหรับการชำระค่าธรรมเนียม จากแนวคิดทั้ง 2 ข้างต้น เป็นอินพุตนำไปสู่การพัฒนากระบวนการชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่สามารถชำระค่าธรรมเนียมได้ทั้งแบบหยอดเหรียญและผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร จากนั้นประเมินประสิทธิภาพระบบจากผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาระบบสารสนเทศและไม่โครคอนโทรลเลอร์ เพื่อติดตามผลว่าระบบที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด และประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบจากเจ้าหน้าที่ห้องสมุดและผู้ใช้บริการภายนอก เพื่อตรวจสอบว่าระบบที่พัฒนาตรงต่อความต้องการของผู้ใช้หรือไม่

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ แบ่งวิธีการดำเนินการวิจัยเป็น 6 ส่วน ประกอบด้วย 1) เครื่องมือในการวิจัย 2) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย 3) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 4) ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 5) การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย และ 6) การวิเคราะห์ข้อมูล โดยจะอธิบายละเอียดของแต่ละส่วน ดังนี้

1. เครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1.1 เครื่องมือในการพัฒนาระบบชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของ หอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีรายละเอียดดังนี้

1) อุปกรณ์หยุดเหรียญ ประกอบด้วยอุปกรณ์ที่ใช้ในการพัฒนา ดังนี้ 1) เครื่องหยุดเหรียญ รุ่น SG-660 ที่มีความสามารถป้องกันการหยุดเหรียญปลอม และรับรองเหรียญ 1, 2, 5 และ 10 บาท 2) Relay Module 5v 1 Channel ใช้สำหรับเปิดปิดเครื่องหยุดเหรียญ 3) Step-down ใช้สำหรับลดแรงดันไฟฟ้า 4) โมดูลแสดงผล รุ่น 74HC595 ใช้สำหรับแสดงผลรวมค่าเหรียญ และ 5) บอร์ด Arduino Uno R3 ใช้สำหรับอ่านค่าเหรียญจากเครื่องหยุดเหรียญและแสดงผลค่าเหรียญไปยังโมดูลแสดงผลควบคุม Relay Module ในการเปิดปิดเครื่องหยุดเหรียญ และใช้ภาษา C ในการสั่งการบอร์ด Arduino ให้สามารถควบคุมและสั่งการอุปกรณ์ดังกล่าว และอุปกรณ์ดังกล่าวหาซื้อได้ง่ายและมีราคาถูก

2) การชำระเงินผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร ผู้วิจัยใช้ QR Code Tag 30 API (QR30 API) ของธนาคารไทยพาณิชย์ที่เปิดให้บริการสำหรับการสร้าง QR Code ที่สามารถสแกนผ่านแอปพลิเคชันธนาคารและครอบคลุมทุกธนาคารในประเทศไทย

3) เครื่องมือในการพัฒนาระบบชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของ หอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผู้วิจัยใช้ภาษา C# พัฒนาในส่วนของการชำระค่าธรรมเนียมที่เชื่อมต่อสื่อสารกับอุปกรณ์หยุดเหรียญผ่านพอร์ต Serial และใช้ภาษา PHP ในการจัดการระบบฐานข้อมูล MySQL และพัฒนา C-PAYMENT API สำหรับเชื่อมต่อ QR30 API ในการสร้างรหัสบาร์โค้ด และบันทึกผลการชำระค่าธรรมเนียมแบบหยุดเหรียญ และแบบผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร และใช้ภาษา HTML CSS JavaScript และไลบรารี JQuery ในการพัฒนาเว็บไซต์ของผู้ดูแลระบบสำหรับตรวจสอบและออกรายงานการชำระค่าธรรมเนียม

1.2 แบบประเมินประสิทธิภาพระบบชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของ หอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินประสิทธิภาพระบบ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาระบบสารสนเทศและด้านไมโครคอนโทรลเลอร์ทำการประเมินประสิทธิภาพ

1.3 แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบของผู้ใช้ 2 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) เจ้าหน้าที่ห้องสมุด และ 2) ผู้ใช้บริการภายนอก โดยให้ผู้ใช้งานทำการประเมินผลหลังจากใช้งานระบบ

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบประเมินประสิทธิภาพและแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบ โดยนำแบบสอบถามดังกล่าวให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเครื่องมือวิจัย จำนวน

5 คน ทำการประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ตามรูปแบบของ Ongiem และ Vichitvejpaisal (Ongiem & Vichitvejpaisal, 2018) ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินประสิทธิภาพ มีค่าเท่ากับ 0.80 และค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินความพึงพอใจเท่ากับ 0.96

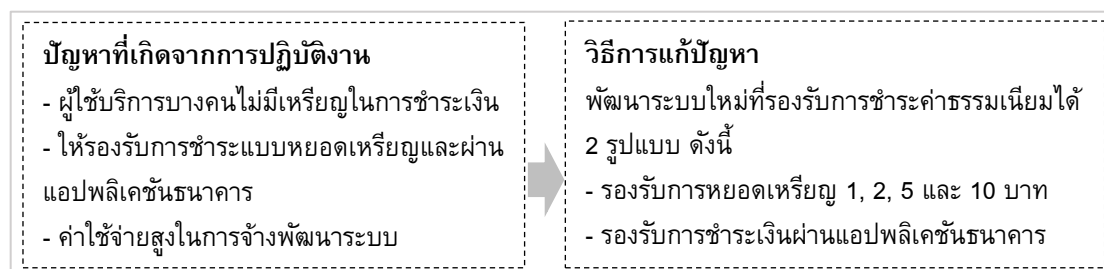
3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ 1) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาระบบสารสนเทศและด้านไมโครคอนโทรลเลอร์ จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านการพัฒนาระบบสารสนเทศและด้านการใช้บอร์ดไมโครคอนโทรลเลอร์ ทำการประเมินประสิทธิภาพระบบ และ 2) ผู้ใช้งานระบบ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ห้องสมุด มีหน้าที่ในการให้บริการตอบคำถาม ณ จุดประชาสัมพันธ์ จำนวน 10 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และผู้ใช้บริการภายนอก จำนวน 400 คน ตามที่ Lamak (2023) ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญที่คำนวณจากสูตร Cochran (1953) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง คือ 385 คน เพื่อให้ง่ายต่อการเก็บข้อมูล จึงใช้กลุ่มตัวอย่าง 400 คน ในการเก็บข้อมูลประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบ

4. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) ผู้วิจัยได้พัฒนาระบบชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของหอสมุดจอห์น เอฟ เคนเนดี สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตามวงจรการพัฒนาระบบ (System Development Life Cycle : SDLC) ของ Preechapanich (2014) ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

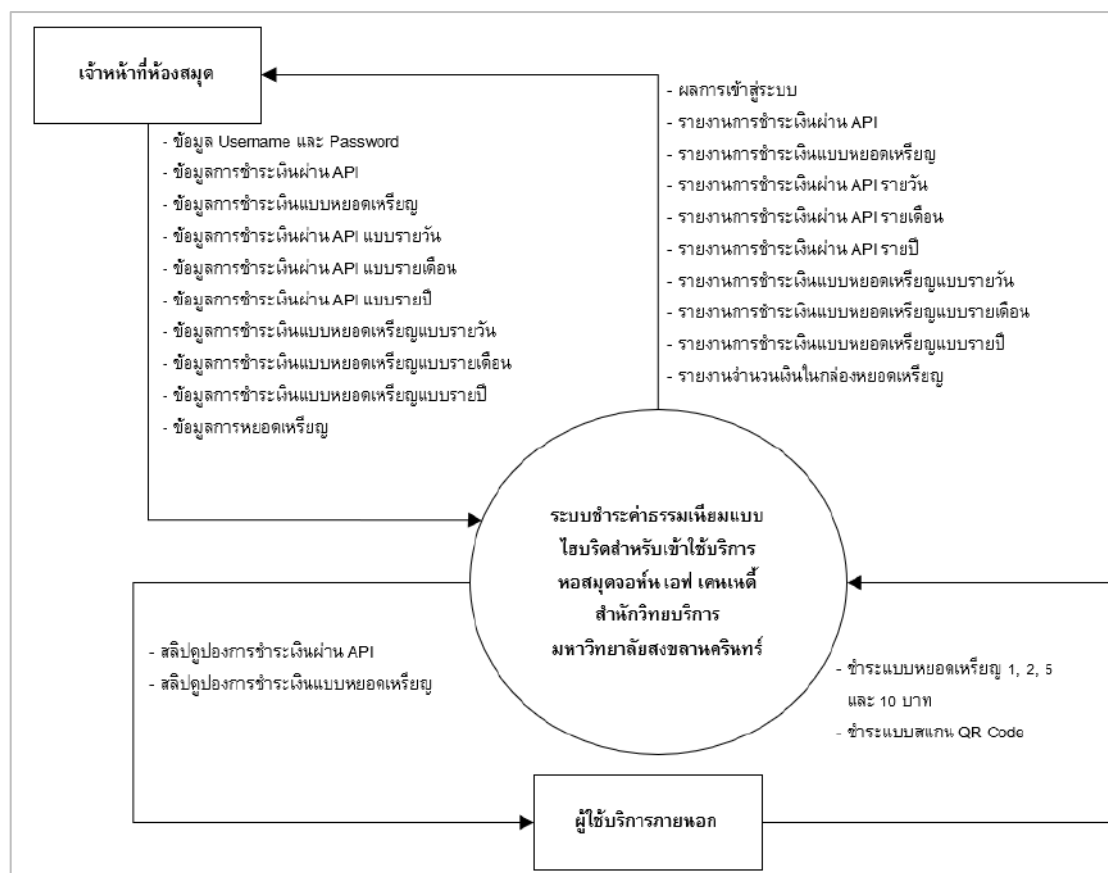
4.1 ขั้นตอนการสำรวจเบื้องต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการชำระค่าธรรมเนียมจากเจ้าหน้าที่ห้องสมุดและผู้ใช้บริการภายนอกโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ และศึกษาเกี่ยวกับอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะนำไปใช้พัฒนาอุปกรณ์หยอดเหรียญ รวมทั้งศึกษาการใช้งาน QR30 API ในการชำระผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร ทำให้สามารถสรุปปัญหาและวิธีการแก้ปัญหา ดังภาพที่ 2

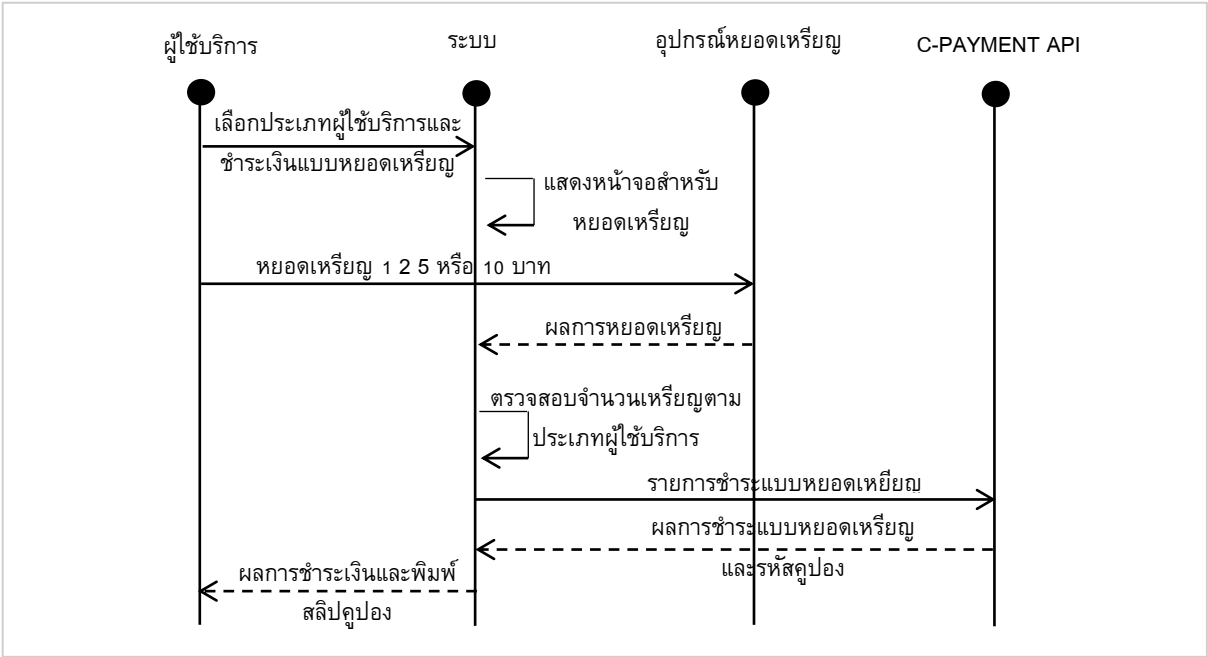
ภาพที่ 2 ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานและวิธีการแก้ปัญหา

4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ระบบ จากขั้นตอนการสำรวจเบื้องต้น ทำให้สามารถสรุปความต้องการของระบบ (System Requirements) ดังนี้ 1) ผู้ใช้บริการสามารถชำระค่าธรรมเนียมแบบหยอดเหรียญ และรองรับเหรียญ 1, 2, 5 และ 10 บาท 2) สร้าง QR Code ให้สามารถสแกนชำระ

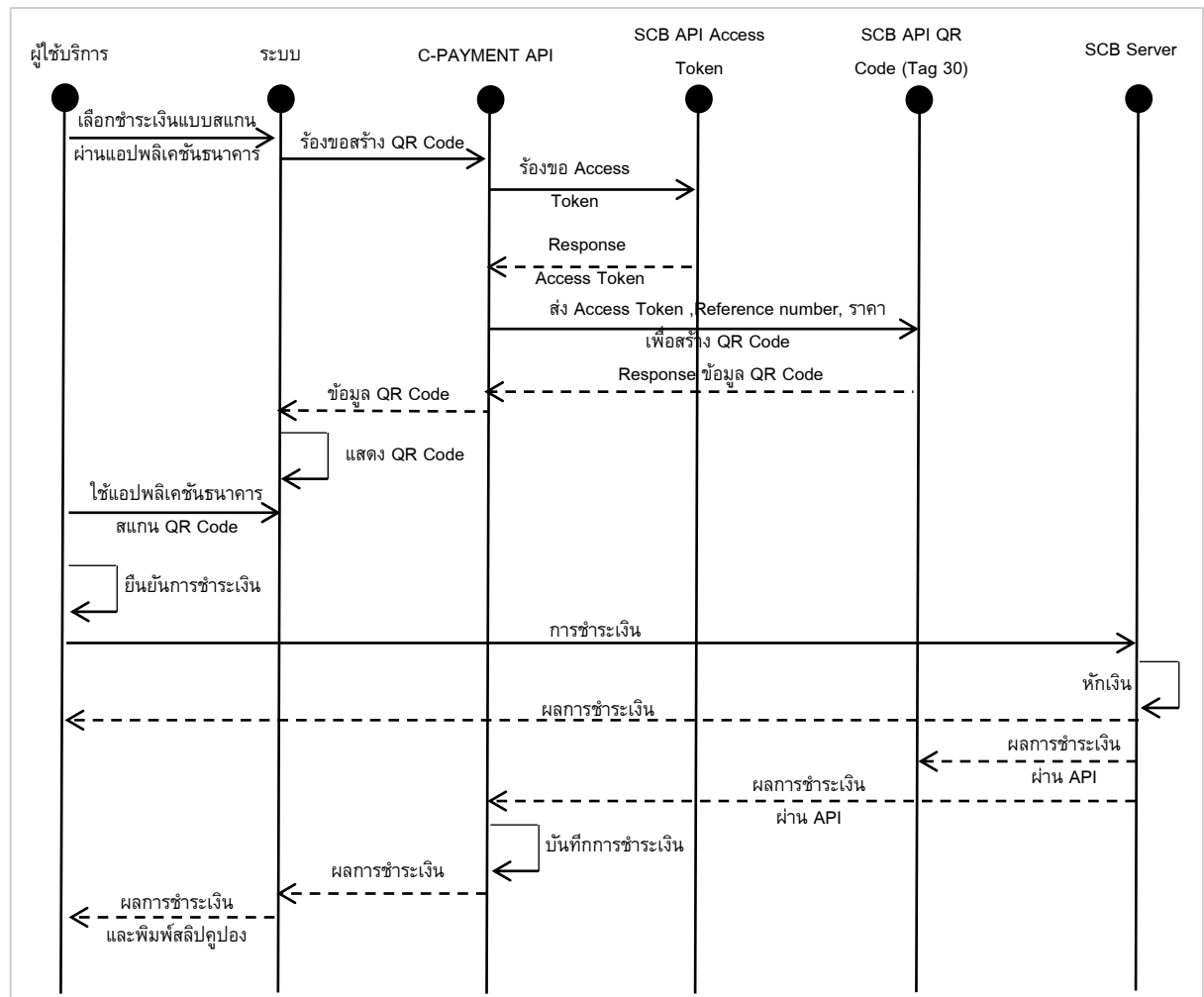
ค่าธรรมเนียมผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร 3) เจ้าหน้าที่ห้องสมุดสามารถเรียกดูรายงานการชำระค่าธรรมเนียมแบบหยอดเหรียญและผ่านแอปพลิเคชันธนาคารได้ และ 4) เจ้าหน้าที่ห้องสมุดสามารถสรุปรายงานจำนวนเงินของเหรียญในอุปกรณ์หยอดเหรียญ จากความต้องการดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย 1) แบบจำลองแผนภาพบริบท (Context Diagram) ดังภาพที่ 3 แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการทำงาน (Process) ทิศทางการไหลของข้อมูล และผู้ใช้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ห้องสมุดและผู้ให้บริการภายนอก 2) ผลการวิเคราะห์ในส่วนของการชำระค่าธรรมเนียมแบบหยอดเหรียญ ดังภาพที่ 4 และ 2) ผลการวิเคราะห์ในส่วนของการชำระค่าธรรมเนียมผ่านแอปพลิเคชันธนาคารโดยใช้ QR30 API แสดงดังภาพที่ 5

ภาพที่ 3 แผนภาพบริบท

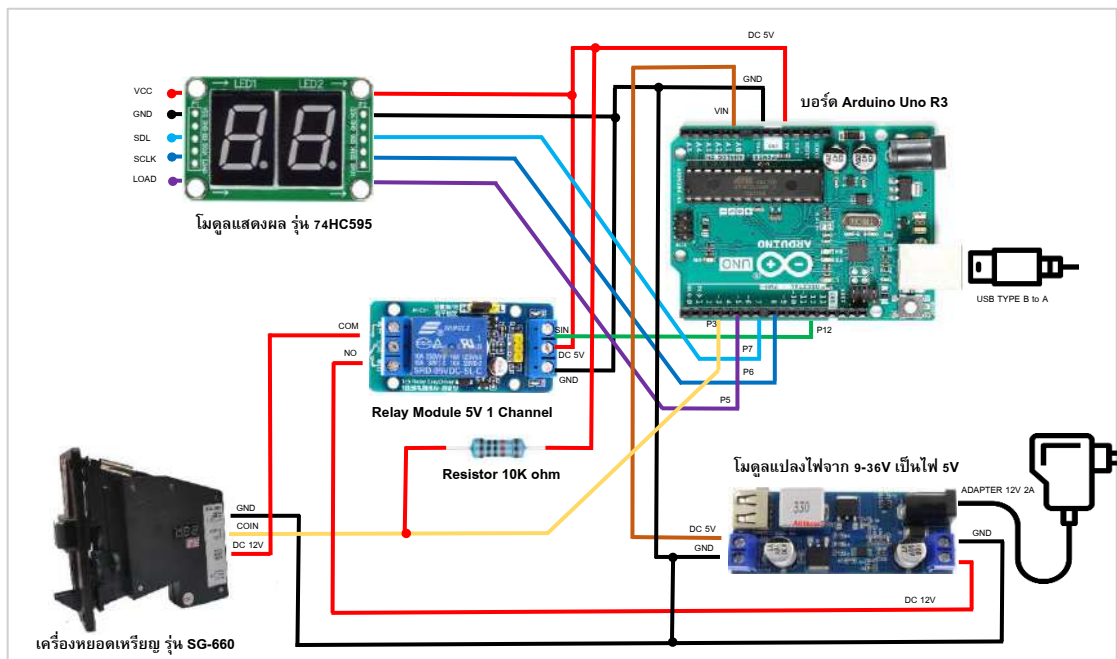
ภาพที่ 4 ลำดับขั้นตอนการชำระค่าธรรมเนียมแบบหยอดเหรียญ

ภาพที่ 5 ลำดับขั้นตอนการชำระค่าธรรมเนียมผ่านแอปพลิเคชันธนาคารโดยใช้ QR30 API

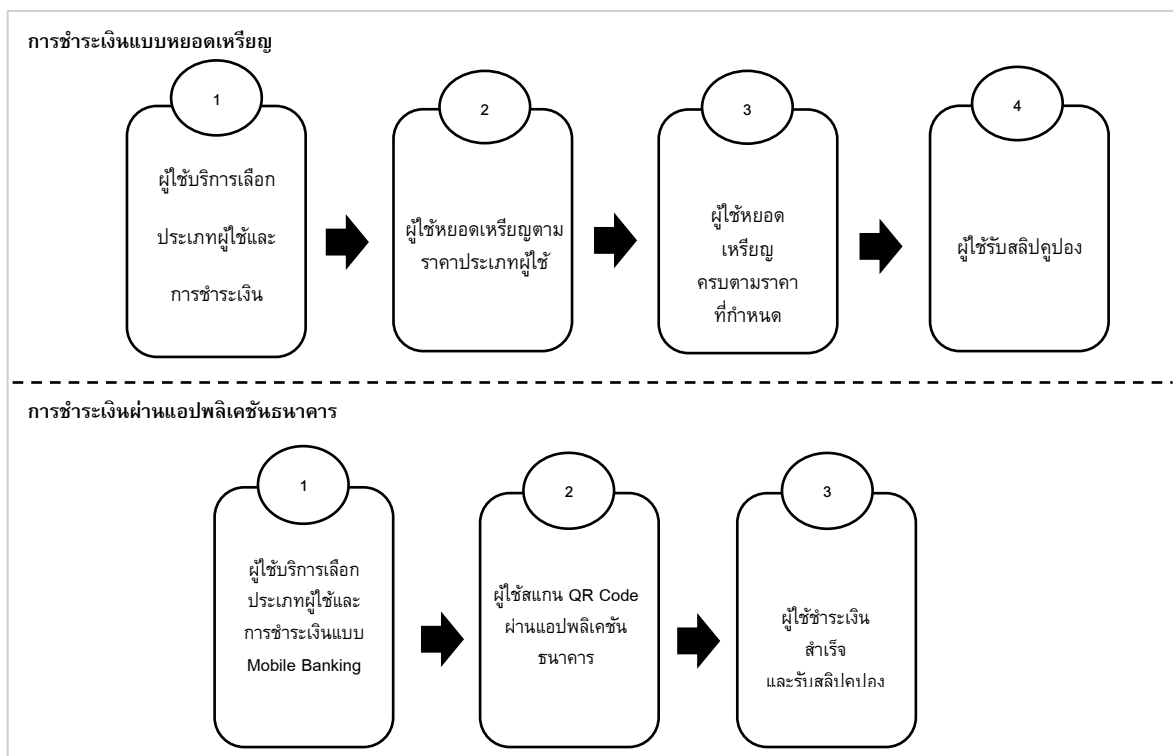
4.3 ขั้นตอนการการออกแบบระบบ จากการรวบรวมข้อมูลความต้องการของผู้ใช้งานและจากขั้นตอนการวิเคราะห์ระบบ ผู้วิจัยได้แบ่งการออกแบบระบบเป็น 3 ส่วน ดังนี้

4.3.1 ออกแบบในส่วนของวงจรอุปกรณ์หยอดเหรียญ แสดงดังภาพที่ 6

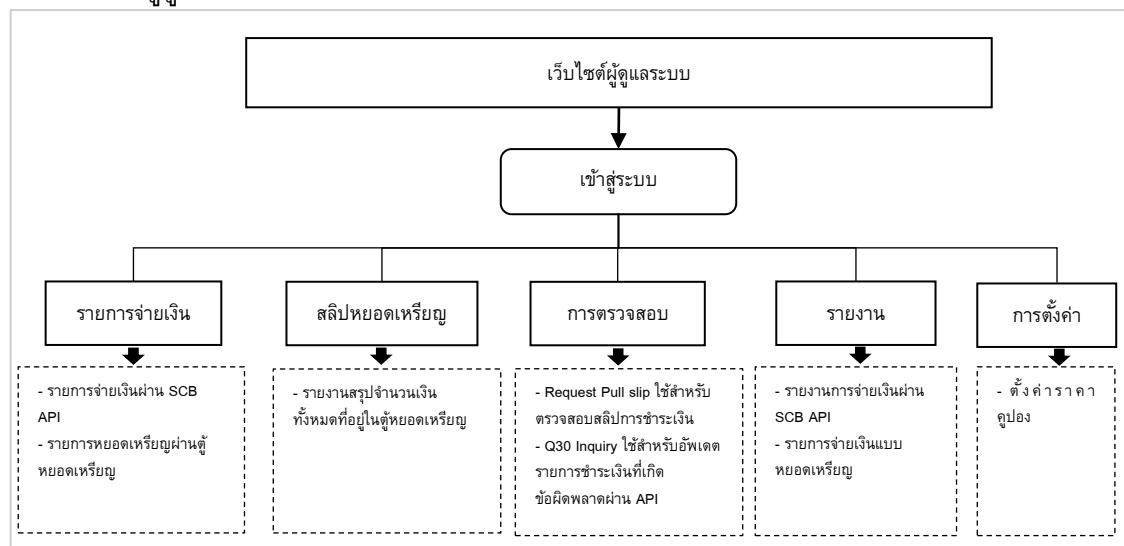
ภาพที่ 6 วงจรอุปกรณ์หยอดเหรียญ

4.3.2 ออกแบบในส่วนของการชำระเงินค่าธรรมเนียม ประกอบ 2 ส่วน ดังนี้ 1) การชำระค่าธรรมเนียมแบบหยอดเหรียญ และ 2) การชำระค่าธรรมเนียมผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร แสดงดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 รูปแบบการชำระเงินแบบหยอดเหรียญและการชำระผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร

4.3.3 ออกแบบในส่วนของโครงสร้างเว็บไซต์ของผู้ดูแลระบบ ซึ่งเว็บไซต์ดังกล่าวใช้สำหรับตรวจสอบรายการชำระเงินแบบหยอดเหรียญและผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร และสามารถเรียกดูรายงานการชำระเงินที่สามารถนำเสนอให้กับฝ่ายการเงินและผู้บริหาร โดยแสดงโครงสร้างเว็บไซต์ของผู้ดูแลระบบ ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 โครงสร้างเว็บไซต์ของผู้ดูแลระบบ

4.4 การพัฒนาระบบ

จากขั้นตอนการวิเคราะห์ระบบและขั้นตอนการออกแบบระบบข้างต้น นำไปสู่การพัฒนา ระบบ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1) พัฒนาอุปกรณ์หยอดเหรียญ โดยใช้กล่องสำเร็จรูปขนาด 12 x 17 x 30 ซม. สำหรับใส่วงจรหยอดเหรียญ และในวงจรหยอดเหรียญจะใช้บอร์ด Arduino Uno R3 สำหรับอ่านค่า interrupt จากเครื่องหยอดเหรียญรุ่น SG-660 ที่รองรับเหรียญ 1, 2, 5 และ 10 บาท อีกทั้งสามารถป้องกันการหยอดเหรียญปลอมได้ ค่า interrupt จะนำมาประมวลผลเพื่อแปลงเป็นค่าเหรียญและนำไปแสดงในโมดูลแสดงผล รุ่น 74HC595 ใช้โมดูลลดแรงดันไฟฟ้าจาก 9-36v เป็น 5v เพื่อนำไปใช้กับบอร์ด Arduino และให้บอร์ด Arduino สั่งการให้ Relay Module ควบคุมการเปิดปิดเครื่องหยอดเหรียญและป้องกันการหยอดเหรียญขณะยังไม่ได้สั่งการผ่านโปรแกรมชำระเงินนิยม และใช้ภาษา C ในการสั่งการบอร์ด Arduino ให้สามารถอ่านค่า Interrupt เพื่อแปลงค่าเหรียญส่งไปยังโมดูลแสดงผล และควบคุมการเปิดปิด Relay Module

2) การพัฒนาโปรแกรมชำระเงินนิยม ผู้วิจัยใช้ภาษา C# ในการพัฒนาและสื่อสารกับอุปกรณ์หยอดเหรียญผ่านพอร์ต Serial และเชื่อมต่อกับ C-PAYMENT API ที่พัฒนาด้วยภาษา PHP เพื่อเชื่อมต่อกับ QR30 API สำหรับสร้าง QR Code ที่สามารถนำไปสแกนชำระเงินผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร บันทึกการชำระเงิน และสร้างรหัสบาร์โค้ดสำหรับพิมพ์ในสลิปคูปอง

3) การพัฒนาในส่วนของผู้ดูแลระบบ ผู้วิจัยได้พัฒนาระบบเป็นเว็บแอปพลิเคชัน เพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงแบบออนไลน์ ด้วยการใช้โปรแกรมเว็บเบราว์เซอร์ ใช้ภาษา PHP ในการประมวลผลข้อมูล เชื่อมต่อระบบฐานข้อมูล MySQL และใช้ภาษา HTML CSS ในการกำหนดโครงสร้างเว็บไซต์ และใช้ภาษา JavaScript และไลบรารี jQuery ช่วยให้เว็บไซต์สามารถโต้ตอบกับผู้ใช้ได้ง่ายยิ่งขึ้น

4.5 การติดตั้งและทดสอบระบบ

หลังจากพัฒนาระบบ ผู้วิจัยได้แบ่งการติดตั้งระบบออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ 1) เว็บไซต์ผู้ดูแลระบบ ติดตั้งบนเครื่องเซิร์ฟเวอร์ของหน่วยงานที่ใช้ระบบปฏิบัติการ Linux ที่มีโปรแกรม Apache และคอมไพเลอร์ PHP เวอร์ชัน 7.3 และ 2) ติดตั้งโปรแกรมชำระค่าธรรมเนียมบนเครื่องคอมพิวเตอร์ระบบปฏิบัติการ Windows 11 และตั้งค่าโปรแกรมดังกล่าวให้เชื่อมไปยัง C-PAYMENT API และตั้งค่าพอร์ต Serial ให้ตรงกับอุปกรณ์หยอดเหรียญเชื่อมต่อไว้ หลังจากติดตั้งระบบเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยทำการทดสอบระบบจนสามารถทำงานได้อย่างถูกต้อง จากนั้นเข้าสู่ขั้นตอนการใช้งานจริง

4.6 การบำรุงรักษาระบบ

หลังจากที่ติดตั้งและทดสอบระบบแล้ว ผู้วิจัยได้ใช้วิธีบำรุงรักษาระบบตามรูปแบบของ Pattanachian and Suwanno (2023) ประกอบด้วย 2 ลักษณะ 1) ปรับปรุงให้สมบูรณ์ขึ้น (Perfective Maintenance) เป็นการปรับปรุงให้ระบบมีการประมวลผลเร็วขึ้น และตรงกับความต้องการของผู้ใช้มากยิ่งขึ้น และ 2) การบำรุงรักษาและการแก้ไขให้ถูกต้อง (Corrective Maintenance) เป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดจากการทำงานของระบบ เพื่อให้ระบบสามารถทำงานได้อย่างถูกต้องและผู้ใช้สามารถใช้งานระบบได้อย่างราบรื่น

5. การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการประเมินประสิทธิภาพระบบ และประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบ ดังนี้

1. แบบประเมินประสิทธิภาพระบบ ใช้สำหรับประเมินประสิทธิภาพของระบบที่พัฒนาทั้งหมด 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านตรงตามความต้องการ 2) ด้านสามารถทำงานได้ตามหน้าที่ 3) ด้านความง่ายต่อการใช้งาน 4) ด้านประสิทธิภาพ และ 5) ด้านการรักษาความปลอดภัย
2. ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบ แบ่งการประเมินออกเป็น 2 กลุ่ม คือ
 - 1) เจ้าหน้าที่ห้องสมุด ประเมิน 4 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านการออกแบบ (2) ด้านการใช้งานระบบ (3) ด้านประสิทธิภาพระบบ และ (4) ด้านประโยชน์ของระบบและสนับสนุนการปฏิบัติงาน และ
 - 2) ประเมินผู้ใช้บริการภายนอก 4 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านการออกแบบ (2) ด้านการใช้งานระบบ (3) ด้านประสิทธิภาพระบบ และ (4) ด้านประโยชน์ของระบบ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์จากประสิทธิภาพระบบและความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบ โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากผลคะแนนของแบบประเมินประสิทธิภาพและคะแนนประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบ (Srichailard, 2023) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยระบบชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ แบ่งออกเป็น 3 ส่วนตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการพัฒนาระบบชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้วิจัยได้พัฒนาระบบชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยแสดงผลการพัฒนาระบบออกเป็น 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 อุปกรณ์หยุดเหรียญ ผู้วิจัยใช้กล่องหยุดเหรียญสำเร็จรูปในการเก็บวงจรหยุดเหรียญและเหรียญที่ผู้ให้บริการชำระ ซึ่งภายในกล่องหยุดเหรียญประกอบด้วย 1) บอร์ด Arduino Uno R3 ซึ่งเป็นบอร์ดไมโครคอนโทรเลอร์ ใช้ภาษา C ในการเขียนโปรแกรมสื่อสารกับเครื่องหยุดเหรียญ รุ่น SG-660 เมื่อเครื่องหยุดเหรียญรับเหรียญจะส่งสัญญาณ Interrupt ไปยังบอร์ด Arduino และนำสัญญาณดังกล่าวมาแปลงเป็นค่าเหรียญ แล้วแสดงผลรวมค่าเหรียญในโมดูลแสดงผล รุ่น 74HC595 และใช้บอร์ด Arduino สั่งการ Relay Module ในการควบคุมการเปิดปิดเครื่องหยุดเหรียญ ใช้ Adapter แรงดันไฟฟ้า 12V เชื่อมต่อกับอุปกรณ์หยุดเหรียญ และใช้โมดูลลดแรงดันไฟฟ้าจาก 12V เป็น 5V เพื่อนำไปใช้กับบอร์ด Arduino เมื่อนำอุปกรณ์ดังกล่าวมาประกอบรวมกันทำให้ได้อุปกรณ์หยุดเหรียญดังภาพที่ 9 อุปกรณ์หยุดเหรียญที่พัฒนารองรับเหรียญ 1, 2, 5 และ 10 บาท สามารถป้องกันการหยุดเหรียญปลอม และป้องกันการหยุดเหรียญขณะยังไม่สั่งการผ่านโปรแกรม โดยอุปกรณ์หยุดเหรียญจะนำไปใช้ในการเชื่อมต่อกับโปรแกรมชำระค่าธรรมเนียมที่จะกล่าวในส่วนที่ 2

ภาพที่ 9 อุปกรณ์หยุดเหรียญ

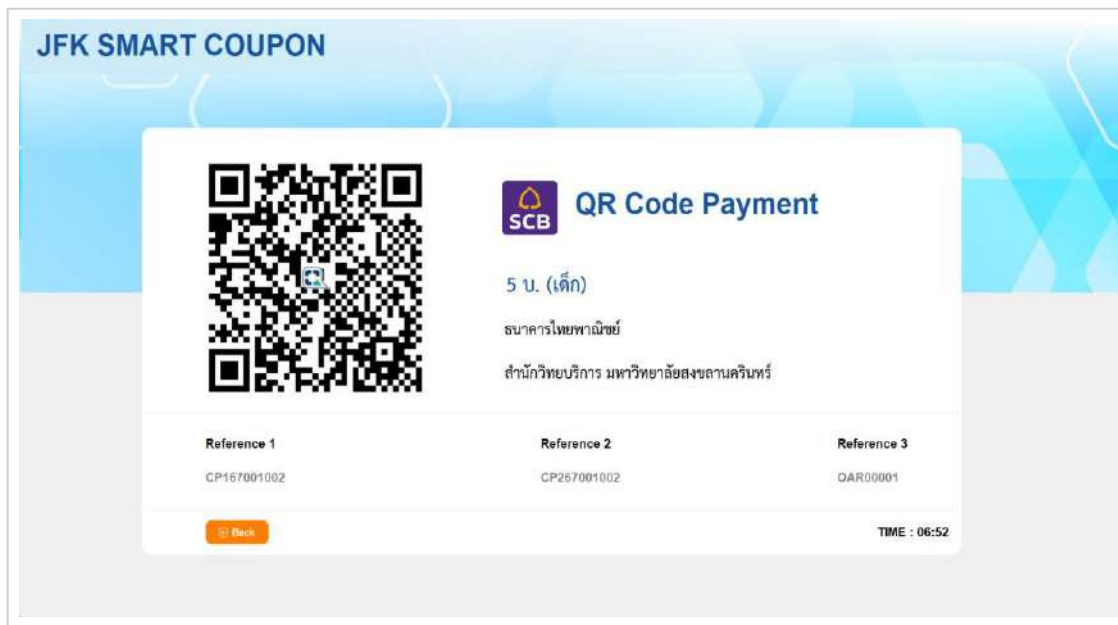
ส่วนที่ 2 โปรแกรมชำระค่าธรรมเนียม ผู้วิจัยใช้ภาษา C# ในการพัฒนาและสื่อสารกับ อุปกรณ์หยุดเหรียญผ่านพอร์ต Serial และเชื่อมต่อกับ C-PAYMENT API ที่พัฒนาด้วยภาษา PHP ซึ่ง C-PAYMENT API มีหน้าที่เชื่อมต่อ QR30 API สำหรับสร้าง QR Code ที่สามารถสแกนชำระค่าธรรมเนียมผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร บันทึกการชำระแบบหยุดเหรียญ บันทึกการชำระเงินผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร และสร้างรหัสบาร์โค้ดในสลิปคูปองที่สามารถนำไปสแกนทางประตูทางเข้าห้องสมุด โดยโปรแกรมชำระค่าธรรมเนียมสามารถเลือกจำนวนสลิปคูปองและประเภทการชำระแบบหยุดเหรียญหรือแบบสแกนผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร แสดงดังภาพที่ 10 กรณีผู้ใช้บริการเลือกการชำระแบบหยุดเหรียญ ผู้ใช้บริการต้องหยุดเหรียญให้ครบตามราคาที่ตั้งระบบกำหนด ดังภาพที่ 11 และถ้าผู้ใช้เลือกการชำระเงินแบบผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร โปรแกรมจะสร้าง QR Code สำหรับสแกนชำระค่าธรรมเนียม ดังภาพที่ 12 หลังจากผู้ใช้บริการชำระเงินเสร็จเรียบร้อยแล้ว โปรแกรมจะออกสลิปคูปองให้กับผู้ใช้บริการ

ภาพที่ 10 หน้าจอเลือกจำนวนคูปองและประเภทการชำระเงิน

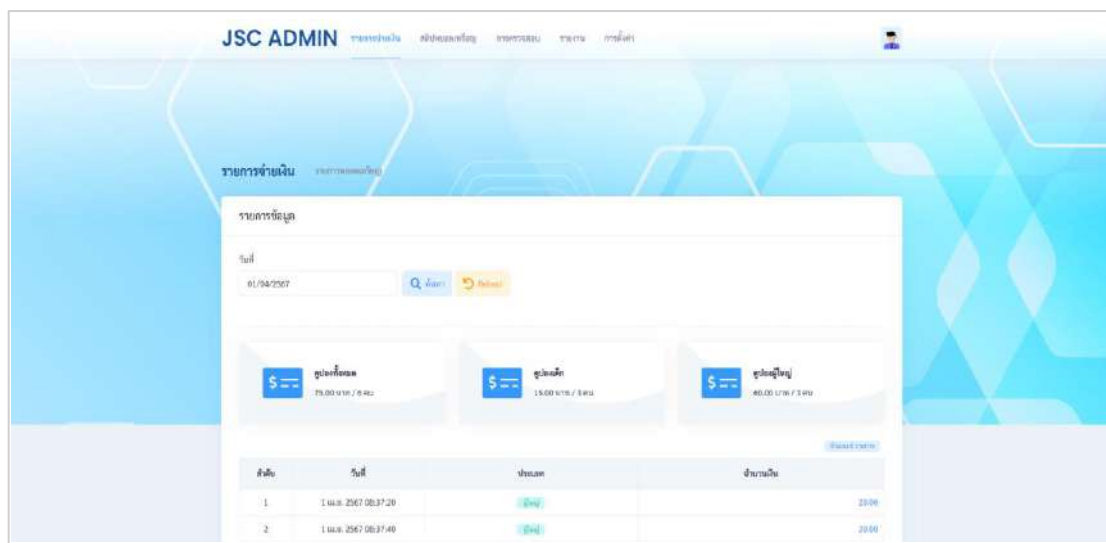

ภาพที่ 11 หน้าจอหยอดเหรียญตามราคา

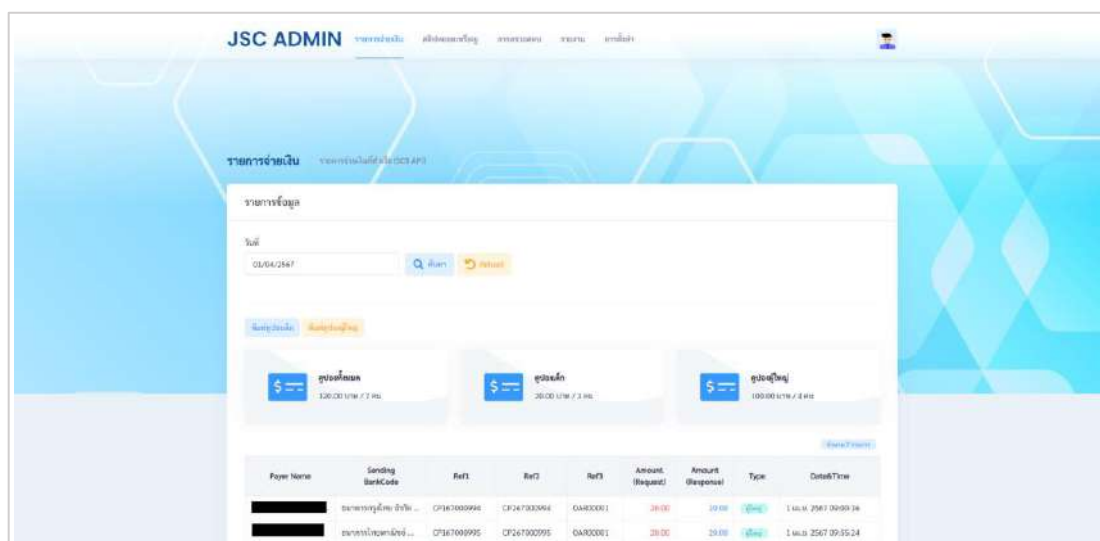

ภาพที่ 12 หน้าจอชำระค่าธรรมเนียมด้วย QR Code

ส่วนที่ 3 เว็บไซต์ผู้ดูแลระบบ ผู้วิจัยได้พัฒนาเป็นเว็บแอปพลิเคชัน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ห้องสมุดสามารถเข้าใช้งานแบบออนไลน์ด้วยโปรแกรมเว็บเบราว์เซอร์ ใช้ภาษา PHP ในการประมวลผลข้อมูลและจัดการระบบฐานข้อมูล MySQL ใช้ภาษา HTML CSS ในการกำหนดโครงสร้างเว็บไซต์ ใช้ภาษา JavaScript และไลบรารี jQuery ช่วยให้เว็บไซต์สามารถโต้ตอบกับผู้ใช้ได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยระบบมีการกำหนดสิทธิ์ให้กับเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเท่านั้นที่สามารถการเข้าใช้งานระบบ และสามารถเรียกดูรายการชำระค่าธรรมเนียมแบบหยอดเหรียญ ดังภาพที่ 13 และรายการชำระค่าธรรมเนียมผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร ดังภาพที่ 14 เจ้าหน้าที่ห้องสมุดสามารถเรียกดูรายงานการชำระค่าธรรมเนียมแบบหยอดเหรียญและผ่านแอปพลิเคชันธนาคารทั้งแบบรายวัน รายเดือน และรายปี รวมถึงสามารถออกรายงานยอดเงินทั้งหมดที่อยู่ในอุปกรณ์หยอดเหรียญเพื่อนำส่งไปยังการจ่ายเงินของหน่วยงาน

ภาพที่ 13 รายการชำระค่าธรรมเนียมแบบหยอดเหรียญ

ภาพที่ 14 รายการชำระค่าธรรมเนียมแบบผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร

2. ผลการประเมินประสิทธิภาพระบบชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้วิจัยได้ทำการประเมินประสิทธิภาพระบบ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาระบบสารสนเทศและด้านไมโครคอนโทรลเลอร์ทำการประเมินผลด้านประสิทธิภาพ และได้ผลการประเมินดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินประสิทธิภาพของระบบโดยผู้เชี่ยวชาญ

หัวข้อด้านการประเมินประสิทธิภาพ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านตรงตามความต้องการ	4.72	0.30	มากที่สุด
ด้านความสามารถในการทำงานของระบบ	4.64	0.30	มากที่สุด
ด้านความง่ายต่อการใช้งาน	4.70	0.21	มากที่สุด
ด้านประสิทธิภาพของระบบ	4.48	0.39	มาก
ด้านการรักษาความปลอดภัย	4.60	0.24	มากที่สุด
รวม	4.63	0.29	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินประสิทธิภาพระบบทั้ง 5 ด้าน จากผู้เชี่ยวชาญ พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.29) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยผลการประเมินมากที่สุด คือ ด้านตรงตามความต้องการ ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.30)

3. ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบชำระค่าธรรมเนียม การเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้วิจัยได้แบ่งการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) เจ้าหน้าที่ห้องสมุด ทำการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบในส่วนของผู้ดูแลระบบและโปรแกรมการชำระค่าธรรมเนียม จำนวน 10 คน และ 2) กลุ่มผู้ใช้บริการภายนอก ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานส่วนโปรแกรมชำระค่าธรรมเนียม จำนวน 400 คน และได้ผลการประเมินของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดและผู้ใช้บริการภายนอก ดังตารางที่ 2 และตารางที่ 3 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบโดยเจ้าหน้าที่ห้องสมุด

หัวข้อด้านการประเมินความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการออกแบบระบบ	4.83	0.32	มากที่สุด
2. ด้านการใช้งานระบบ	4.78	0.34	มากที่สุด
3. ด้านประสิทธิภาพของระบบ	4.75	0.26	มากที่สุด
4. ด้านประโยชน์ของระบบและสนับสนุนการปฏิบัติงาน	4.84	0.32	มากที่สุด
รวม	4.80	0.31	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลระดับความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.31) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนประเมินมากที่สุด คือ ด้านประโยชน์ของระบบและสนับสนุนการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 4.84$, S.D. = 0.32)

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบโดยผู้บริการภายนอก

หัวข้อด้านการประเมินความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการออกแบบระบบ	4.58	0.67	มากที่สุด
2. ด้านการใช้งานระบบ	4.83	0.40	มากที่สุด
3. ด้านประสิทธิภาพของระบบ	4.39	0.74	มาก
4. ด้านประโยชน์ของระบบ	4.80	0.42	มากที่สุด
รวม	4.65	0.56	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลระดับความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบของผู้บริการภายนอกโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.65$, S.D. = 0.56) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนประเมินมากที่สุด คือ ด้านการใช้งานระบบ ($\bar{X}=4.83$, S.D. = 0.40)

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของ หอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สามารถอภิปรายตาม วัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาระบบชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของ หอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จากการพัฒนาระบบ ดังกล่าว ผู้วิจัยได้พัฒนาระบบออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 อุปกรณ์หยอดเหรียญ ผู้วิจัยได้พัฒนาให้รองรับเหรียญ 1, 2, 5 และ 10 บาท สามารถป้องกันการหยอดเหรียญปลอม ผู้ใช้บริการสามารถหยอดเหรียญได้ทุกแบบ ซึ่งช่วยแก้ปัญหากรณีที่ผู้บริการมีเหรียญใดเหรียญหนึ่งและเพิ่มความสะดวกในการชำระค่าธรรมเนียม

ส่วนที่ 2 โปรแกรมชำระค่าธรรมเนียม ผู้วิจัยได้พัฒนาให้รองรับการชำระเงินได้ทั้ง 2 แบบ ประกอบด้วย 1) การชำระค่าธรรมเนียมแบบหยอดเหรียญ จะเชื่อมต่อกับอุปกรณ์หยอดเหรียญ เพื่อรับค่าเหรียญมาประมวลผล เมื่อผู้หยอดเหรียญครบตามราคาที่กำหนด ระบบจะพิมพ์สลิปคูปองที่มีบาร์โค้ดให้กับผู้บริการที่สามารถนำไปใช้สแกนเข้าใช้บริการห้องสมุด และ 2) การชำระค่าธรรมเนียมผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร ช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถชำระผ่านแอปพลิเคชันธนาคารบน โทรศัพท์มือถือด้วยการสแกน QR Code เมื่อผู้ใช้ชำระเสร็จเรียบร้อยแล้วระบบจะพิมพ์สลิปคูปองให้กับผู้บริการ จะเห็นว่าโปรแกรมชำระค่าธรรมเนียมเพิ่มช่องทางให้ผู้บริการสามารถชำระค่าธรรมเนียมได้ทั้ง 2 แบบ คือ แบบหยอดเหรียญหรือแบบชำระผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร ผู้บริการสามารถเลือกช่องทางการชำระเงินได้ตามความสะดวกทำให้เพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการ

ส่วนที่ 3 เว็บไซต์ผู้ดูแลระบบ ผู้วิจัยพัฒนาในส่วนนี้เพื่อให้เจ้าหน้าที่ห้องสมุดสามารถติดตามและตรวจสอบการชำระค่าธรรมเนียมแบบหยอดเหรียญและผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร และสามารถสรุปยอดเงินที่อยู่ในอุปกรณ์หยอดเหรียญเพื่อนำไปรายงานให้กับฝ่ายการเงินของหน่วยงาน อีกทั้งสรุปสารสนเทศการชำระเงินของแต่ละแบบให้กับผู้บริหาร จะเห็นวาระบบที่ผู้วิจัยพัฒนามีช่องทางการชำระค่าธรรมเนียมได้ทั้งแบบหยอดเหรียญและแอปพลิเคชันธนาคารให้ผู้ใช้บริการได้เลือกตามความสะดวกของผู้ใช้บริการ อีกทั้งเจ้าหน้าที่ห้องสมุดสามารถติดตามรายการชำระเงินและสรุปรายงานให้กับผู้บริหาร ซึ่งสอดคล้องกับ Tangwannawit (2012) การนำระบบสารสนเทศมาสนับสนุนกิจกรรมขององค์กรทำให้เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานและเพิ่มคุณภาพในการให้บริการกับลูกค้ามากยิ่งขึ้น

จะเห็นวาระบบที่ผู้วิจัยพัฒนาเป็นระบบที่พัฒนาเองและใช้ภายในองค์กร (In-House Development) ช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นในการพัฒนาหรือแก้ไขระบบให้ตรงกับความต้องการของหน่วยงาน ง่ายต่อการเชื่อมต่อกับระบบอื่น อีกทั้งช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการพัฒนาเมื่อเทียบกับการซื้อระบบสำเร็จรูปหรือจ้างหน่วยงานภายนอกพัฒนาระบบ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อประเมินประสิทธิภาพระบบ ผู้วิจัยประเมินระบบจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาระบบสารสนเทศและด้านไมโครคอนโทรลเลอร์ ทั้งหมด 5 ด้าน พบว่า ด้านตรงต่อความต้องการ มีคะแนนค่าเฉลี่ยมากที่สุดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.72$) รองลงมาคือ ด้านความง่ายต่อการใช้งาน ($\bar{X}=4.70$) ด้านความสามารถทำงานของระบบ ($\bar{X}=4.64$) ด้านการรักษาความปลอดภัย ($\bar{X}=4.60$) และด้านประสิทธิภาพระบบ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดและอยู่ในระดับดี ($\bar{X}=0.48$) เนื่องจากความเร็วในการรับเหรียญและการประมวลผลเหรียญของอุปกรณ์หยอดเหรียญมีผลต่อการใช้งานส่งผลให้การประเมินด้านประสิทธิภาพระบบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดี แต่โดยภาพรวมของการประเมินประสิทธิภาพระบบทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.63$) จากการประเมินประสิทธิภาพดังกล่าว ผู้เชี่ยวชาญให้ด้านตรงต่อความต้องการมากที่สุด เนื่องจากระบบที่ผู้วิจัยพัฒนามีฟังก์ชันรองรับการชำระค่าธรรมเนียมผ่านแอปพลิเคชันธนาคารและชำระค่าธรรมเนียมแบบหยอดเหรียญที่รองรับเหรียญ 1, 2, 5 และ 10 บาท เมื่อชำระค่าธรรมเนียมแล้วระบบสามารถออกสลิปคู่มือสำหรับเข้าใช้บริการห้องสมุด และแสดงรายงานการชำระค่าธรรมเนียมแบบหยอดเหรียญและแบบชำระผ่าน แอปพลิเคชันธนาคาร โดยฟังก์ชันดังกล่าวถูกพัฒนาให้ตรงต่อความต้องการของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดและผู้ใช้บริการภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Petcharat et al. (2024) ที่ได้ออกแบบและพัฒนาระบบตรวจสอบโครงสร้างหลักสูตรคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ที่มีฟังก์ชันตรงต่อความต้องการขององค์กร จะเห็นว่าด้านตรงต่อความต้องการ เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาระบบในมุมมองของผู้เชี่ยวชาญ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบ ผู้วิจัยได้ประเมินจากผู้ใช้ 2 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) เจ้าหน้าที่ห้องสมุด ทำการประเมิน 4 ด้าน พบว่า ด้านประโยชน์ของระบบและสนับสนุนการปฏิบัติงาน มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดและอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.84$) รองลงมาคือ ด้านการออกแบบระบบ ($\bar{X}=4.83$) ด้านความสามารถในการทำงานของระบบ ($\bar{X}=4.78$) และด้านประสิทธิภาพของระบบ ($\bar{X}=4.75$) จะเห็นว่าเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมีความพึงพอใจด้านประโยชน์ของระบบและสนับสนุนการปฏิบัติงานมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Silachan and Chormuan (2020) ได้พัฒนาระบบชำระค่าบริการระหว่างเส้นทางเดินรถโดยสารประจำทางด้วยการระบุตำแหน่งพิกัดของผู้ใช้บริการ พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ด้านการใช้ประโยชน์จากระบบอยู่ในระดับมาก สรุปได้ว่าระบบที่ผู้วิจัยได้พัฒนาช่วยเพิ่มช่องทางการชำระค่าธรรมเนียมได้ทั้งแบบหยอดเหรียญและแบบชำระผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร ทำให้ผู้ใช้บริการสามารถเลือกช่องทางการชำระได้ตามความสะดวก ง่ายในการซื้อคูปองสำหรับเข้าใช้บริการห้องสมุด ทำให้เพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการ เจ้าหน้าที่ห้องสมุดสามารถสรุปรายงานการชำระเงินให้กับฝ่ายการเงินและผู้บริหารของหน่วยงาน จึงทำให้ประโยชน์ของระบบและสนับสนุนการปฏิบัติงานจึงเป็นสิ่งสำคัญในมุมมองของเจ้าหน้าที่ห้องสมุด และ 2) ผู้ใช้บริการภายนอก ผู้วิจัยได้ทำการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบทั้งหมด 4 ด้าน พบว่า ด้านการใช้งานระบบ มีคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X}=4.83$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านประโยชน์ของระบบ ($\bar{X}=4.80$) ด้านการออกแบบระบบ ($\bar{X}=4.58$) และด้านประสิทธิภาพของระบบ ($\bar{X}=4.39$) จะเห็นว่า ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจด้านการใช้ระบบมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า ระบบใช้งานง่ายไม่ซับซ้อน สะดวกในการชำระค่าธรรมเนียมทั้งแบบหยอดเหรียญและแบบผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร รวมทั้งสะดวกในการซื้อคูปองสำหรับเข้าใช้บริการห้องสมุด

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยระบบชำระค่าธรรมเนียมการเข้าใช้บริการแบบไฮบริดของหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พบว่า ผลการประเมินประสิทธิภาพจากผู้เชี่ยวชาญ ด้านประสิทธิภาพของระบบมีผลการประเมินน้อยที่สุด เนื่องจากความเร็วในการรับเหรียญและการประมวลผลเหรียญของอุปกรณ์หยอดเหรียญมีผลต่อประสิทธิภาพการใช้งานของระบบ จึงต้องมีการปรับปรุงระบบให้สามารถประมวลผลเหรียญให้รวดเร็วยิ่งขึ้น และในด้านการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดและผู้ใช้บริการภายนอก มีข้อเสนอแนะให้พัฒนาต่อยอดให้สามารถเข้ากับโควตาการพิมพ์เอกสาร เพิ่มความเร็วในการหยอดเหรียญและรองรับธนบัตร

เอกสารอ้างอิง

- Buachoom, A., Wuttiptom. S., & Sujarittham, T. (2019). Applying Arduino platform for physics measurement instruments. **Journal of Science and Science Education**, 3(1), 98-104. [In Thai]
- Chanprates, K., & Piyathasanan, B. (2019). Merchants' Readiness and Acceptance of QR Code Payment Adoption. **Journal of Business, Economics and Communications**. 14(2). 165-182. [In Thai]
- Cochran, W. G. (1953). **Sampling techniques**. New York: John Wiley & Sons.
- Lamak, S. (2023). The Development of Information System for Supporting the Administration of the Office of Academic Resources, Prince of Songkla University. **Journal of Information and Learning**, 34(2), 108-121. <https://doi.org/10.14456/jil.2023.24> [In Thai]
- Ngaemngam, S., Intarawong, S., Watthanakornrungruang, P., & Homsin, N. (2020). Small Rice Milling Machine for Using in Household Controlled by Arduino Uno R3. **Journal of Engineering, RMUTT, Rajamangala University of Technology Thanyaburi**, 18(1), 143-152. [In Thai]
- Ongiem, A., & Vichitvejpaisal, P. (2018). Validation of the tests. **Thai Journal of Anesthesiology**, 44(1), 36-42. [In Thai]
- Pattanachian, A., & Suwanno, O. (2023). The Development of Information System for Project Management in the Faculty of Management Sciences, Prince of Songkla University. **Journal of Information and Learning**, 34(3), 104-117. <https://doi.org/10.14456/jil.2023.37> [In Thai]
- Petcharat, W., Sutthirak, T., Janwichian, K., & Artitung, P. (2024). Design and Development of a Curriculum Structure Monitoring System for the Faculty of Management Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University. **Journal of Information and Learning**, 35(1), 56-71. [In Thai]
- Preechapanich, O. (2014). **System Analysis and Design**. Nonthaburi: IDC Premier. [In Thai]
- Saetim, S., (2017). Payment Gateway: The Heart of Electronic Commerce's Payment System, **Panyapiwat Journal**, 9(2), 254-266. [In Thai]
- Saetim, S., (2019). Mobile Banking Acceptance in Thailand: An empirical study. **The Journal of Social Communication Innovation**, 7(2), 106-121. [In Thai]
- Saetim, S., (2020). Factors influencing mobile banking adoption intention of students in Prince of Songkla University, Trang Campus. **Silpakorn University e-Journal**, 40(4), 68-85. <https://doi.org/10.14456/sujthai.2020.31> [In Thai]

- Saraubon, K. (2018). พัฒนา IoT บนแพลตฟอร์ม Arduino และ Raspberry Pi [Develop IoT on Arduino and Raspberry Pi platforms]. Bangkok: Intermedia. [In Thai]
- Silachan, K. & Chormuan, S. (2019). Development of payment systems between bus routes by identifying the coordinates of the service users. **Science and Technology**, 6(6). 70-84. [In Thai]
- Srichailard, U. (2023). The Development of Online Digital Intelligence Quotient Assessment System for Junior High School Students: A Case Study Area of Mueang District in Nakhon Pathom Province. **Journal of Information and Learning**, 34(2), 64-76.
<https://doi.org/10.14456/jil.2023.20> [In Thai]
- Tangwannawit, S. (2012). Strategic Information Systems and Information System Development. **Information Technology Journal**, 8(2), 56-63. [In Thai]
- Thabanharn, P., et al. (2023) Development of Coin Based Mobile Phone Charger by Solar Energy. **Science and Technology to Community**, 1(1), 35-47.
<https://doi.org/10.57260/stc.2023.507> [In Thai]

Knowledge Management with SECI Model to Develop Sustainable Learning Process under the Principles of Sufficiency Economy of Non-Formal and Informal Education Students, Rusamilae Sub-District, Pattani

Nawapon Kaewsuwan^{1*} and Thanidaphat Saengtong²

Abstract

The research aimed to study and understand the practices of the principles of sufficiency economy philosophy through the application of the knowledge management innovation cycle using the SECI Model in the instruction. This mixed-method research approach was employed by using lesson plans, learning recording form, learning behaviour observation form, and questionnaire to collect data from the sample group of 50 students from the non-formal and informal education systems in Rusamilae sub-district, Pattani province. The data were collected from December 2020 to April 2021, a period of 4 months. Qualitative data were analyzed through content analysis, while quantitative data were analyzed using statistical methods. The results can be summarized as follows:

1. The application of knowledge management innovation cycle using the SECI Model in instructional management was found to comprise 4 steps and 6 activities: (1) Socialization – including Activity 1: Setting of shared vision and Activity 2: Free Writing; (2) Externalization of tacit knowledge – including Activity 3: Reading and applying; (3) Combination of knowledge – including Activity 4: Study trip and Activity 5: Producing learning media; and (4) Internalization of explicit knowledge – including Activity 6: Knowledge sharing on page to disseminate knowledge to others and add values to the knowledge.

2. The evaluation of students related to learning activities, based on recording their overall learning acquisition, showed that the students set goals for using the obtained knowledge for self-development. They acquired knowledge and understood the principles of sufficiency economy better, could explain, discuss and exchange with others. The evaluation of the overall learning behaviors of students showed the result – it could be clearly observed that the students frequently carried out cooperated in activities according to the course goals.

3. The overall satisfaction towards the learning activities showed the high level of satisfaction ($\bar{x} = 4.24$). The activity receiving the greatest satisfaction was Activity 5: Study trip ($\bar{x} = 4.46$).

Keywords: Knowledge management; Learning behaviors; Sufficiency economy; Non-formal education; Informal education

^{1*} Asst. Prof. Dr., Department of Information Management, Faculty of Humanities and Social Sciences, and Research Center for Educational Innovations and Teaching and Learning Excellence, Prince of Songkla University, E-mail: nawapon.k@psu.ac.th

² Asst. Prof., Department of Social Welfare, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, E-mail: jutarat.sae@psu.ac.th

* Corresponding author: nawapon.k@psu.ac.th

การจัดการความรู้ด้วยวงจร SECI Model เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ยั่งยืนตามหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบล สะมิแล จังหวัดปัตตานี

นาวพล แก้วสุวรรณ^{1*} และ ฐานิดาภัสร์ แสงทอง²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติผ่านกระบวนการประยุกต์ใช้วัฏจักรวงจรการจัดการความรู้ SECI Model ในการจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยใช้แผนการสอน แบบบันทึกการเรียนรู้ แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ และแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลสะมิแล จังหวัดปัตตานี จำนวน 50 คน เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2564 รวมเวลา 4 เดือน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยวิธีการทางสถิติ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. ผลการประยุกต์ใช้วัฏจักรวงจรการจัดการความรู้ SECI Model มี 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 6 กิจกรรม คือ (1) ขั้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประกอบด้วยกิจกรรมที่ 1 การตั้งเป้าหมายในการเรียนร่วมกัน และกิจกรรมที่ 2 การเขียนอย่างอิสระ (2) ขั้นความรู้ชัดแจ้งจากความรู้ฝังลึก ประกอบด้วยกิจกรรมที่ 3 การอ่านและประยุกต์ (3) ขั้นการรวมความรู้ ประกอบด้วยกิจกรรมที่ 4 การศึกษานอกสถานที่และกิจกรรมที่ 5 การผลิตนวัตกรรมสื่อการเรียนรู้ และ (4) ขั้นการนำความรู้ที่ชัดแจ้งมาปฏิบัติ ประกอบด้วยกิจกรรมที่ 6 การแบ่งปันความรู้ในเพจ เพื่อช่วยกระจายและเพิ่มมูลค่าให้กับความรู้ด้วยการเผยแพร่แก่บุคคลอื่น

2. ผลการประเมินนักศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการบันทึกการเรียนรู้ภาพรวมพบว่า นักศึกษามีเป้าหมายในการนำความรู้ที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเอง และได้รับความรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้น สามารถอธิบาย ร่วมพูดคุยและแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นได้ ในส่วนของการบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ ภาพรวมนักศึกษา พบว่า มีพฤติกรรมการเรียนรู้โดยทำกิจกรรมร่วมกันตามเป้าหมายของรายวิชามั้ยครั้งโดยสามารถสังเกตเห็นได้ชัดเจน

3. ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.24$) โดยกิจกรรมย่อยที่มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ กิจกรรมที่ 5 ศึกษานอกสถานที่ ($\bar{x} = 4.46$)

คำสำคัญ : การจัดการความรู้; พฤติกรรมการเรียนรู้; ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง; การศึกษานอกระบบ; การศึกษาตามอัธยาศัย

^{1*}ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาจัดการสารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสถานวิจัยนวัตกรรมทางการศึกษาและการเรียนการสอนที่เป็นเลิศ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อีเมล: nawapon.k@psu.ac.th

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อีเมล: jutarat.sae@psu.ac.th

* Corresponding author: nawapon.k@psu.ac.th

Introduction

Human resource-centered development is the heart of the 12th National Economic and Social Development Plans (2017-2021) (Office of the National Economic and Social Development Board, 2019), under the 20-year National Strategic Framework (2017-2036). The aim is to enable Thai society to progress with security. The importance is placed on developing human quality so that they are well-prepared and well-balanced in all dimensions: physical, mental, knowledge, skills and competencies; and can face the structural transformation towards Thailand 4.0. Use of information and knowledge is emphasized to lead the country towards a high-quality society and is the tool and role in developing human quality to meet the direction of the national economic and social development (Kaewbanjong, 2018).

Knowledge Management (KM) is a tool or process applied by today organizations to increase the potentiality in personnel and organizational development, including enhancement of competitive competencies (Bixler, 2000). Advanced competitions both inside and outside an organization can bring about direct impact (Malhotra, 2003). The educational institutions at present that prepare graduates for the job market, both governmental and private sectors, therefore, need to adjust themselves in preparing graduates with higher competency to meet the competition related to knowledge asset or intellectual capital. Modern organizations must emphasize intellectual capital at 50-90%, while there is only 10-50% of monetary capital (Sirisampan, 2005). Thus, knowledge management brings benefits to the operations of an organization in many dimensions. It can assist operating officers to create knowledge through sharing and transferring of best practices among themselves, to increase organizational products and innovations until the organization is successful and competitively competent. Knowledge management also means storing of knowledge existing in an organization so that it is not lost with personnel, especially when they are retired (Cruthaka, 2019).

The National Education Act, 1999 and the Amendment (Version 2) 2002, Sections (2) and (s) stipulated the education guideline based on the principle that all students are knowledgeable and competent in self-development. Thus, the important role of instructors requires them to be able to invent teaching and learning innovations to enhance students to develop themselves and continuously acquire knowledge to the greatest extent. The non-formal and informal education of the Office of the Permanent Secretary of the Ministry of Education includes basic education management that enables learning in many patterns, namely, (1) learning from group meeting, (2) self-learning, (3) distance learning, and (4) classroom learning. These methods suit the students who have time to come to class and participate in other learning approaches that emphasize group meeting. These methods are called non-formal and informal education (NFE).

Non-formal and informal education offers supplementary teaching of compulsory subjects such as Mathematics, Sciences, English and Sufficiency Economy. The classes are taught by experts specialized in the fields. Students can also learn from DVDs of different institutions. The learning approaches promote students to learn from personnel having real theoretical and practical experiences who train students in the thinking process, so that they are able to integrate the science of learning with other sciences until they are able to lead their lives based on the principles of sufficiency economy and manage themselves under the community and local lifestyles.

Sufficiency economy is the philosophy created by His Majesty King Rama IX, who recommended the guidelines for existence and practices of people of all levels to lead their lives along the moderate ways. Economic development is particularly carried out to catch up with the globalized world. Sufficiency means moderation, reasonability and necessity to be well immunized against any impact arising from internal and external changes. Use of different sciences in planning and implementation of all steps relies on omniscience, bodies of knowledge, knowledge management, prudence and cautions.

The importance of the afore-mentioned facts necessitates educational institutions at all levels to incorporate the principles of sufficiency economy philosophy in a curriculum in order to enable learners to efficiently apply in their living. Knowledge management science is appropriately integrated with the philosophy of sufficiency economy. From the study, especially on the issue of the effectiveness of learning management that integrates research and Socialization (S), Externalization (E), Combination (C), and Internalization (I) or SECI Model (Ruangdej & Chaosuansreecharoen, 2014), the following was found: knowledge creation, research, creativity of Thai traditional medicine (Wanichakorn, 2017), development of writing skill in English (Insan, 2023), value adding for agricultural products of sufficiency community enterprises (Suwannakhae et al., 2023), the learning management patterns that create in-depth knowledge for developing the teaching and learning of Thai language (Chaytaveep & Kanorm, 2023). No study has been conducted on knowledge management with the SECI Model cycle to develop the learning process under the philosophy of sufficiency economy of non-formal and informal education students. The approaches of this model are flexible, and in each local context, there is the difference. This is considered the gap in knowledge that leads to the extension of the educational scope in order to develop the learners' informal learning process in other areas in the South of Thailand.

The aforementioned reasons and necessities became the topic of interest to conduct a study on knowledge management with the SECI Model cycle to develop the learning process and create instructional bodies of knowledge and innovations. The researcher integrated the knowledge management science with the principles of sufficiency economy philosophy, and applied the “SECI” – knowledge construction – of Nonaka & Takuchi (1995) in the learning activities. It can be expected from the results that students are able to compile the knowledge related to the philosophy of sufficiency economy obtained from practical works as their knowledge asset, and further produce valuable innovations.

Research Objectives

To study the knowledge and understanding of the principles of sufficiency economy philosophy in practices through application of knowledge management innovation with SECI Model in the teaching and learning under the principles of sufficiency economy of non-formal and informal education students in Rusamilae Sub-district, Pattani Province.

Study of Related Literature and Conceptual Framework

1. Concept of Knowledge and Knowledge Management

Knowledge Management (KM) is a tool or an approach in developing working efficiency, personnel development, and efficient organizational and operational development (Dusit Thani College, 2018). Yosyingyong (2006) said that knowledge management is a new systematic management and administration process that emphasizes development of processes in parallel with learning, through classification, analysis and ordering of knowledge to locate, select, and disseminate accurate and appropriate information. Likewise, Turban et al. (2004) emphasized that knowledge management is a process that assists an organization to identify, select, organize, disseminate, and transfer key information and expertise of an organization with unclear structure. Suanpang (2009), on the other hand, said that knowledge management is the integration of sciences in knowledge and administration and management, with an emphasis placed on the process of managing the news, information and knowledge (Dusit Thani College, 2018). This knowledge covers both the tacit knowledge hidden in the thought of a person and the organization, and the explicit knowledge that appears in the various records or reports of organizations. Management of the two types of knowledge is systematized by constructing new knowledge, knowledge exchange, and knowledge transfer to continuously develop the organization (Cruthaka, 2019).

2. SECI Model Learning Process in the Course: Sufficiency Economy

The 4 processes of mixture of tacit knowledge and explicit knowledge with the students' knowledge of the philosophy of sufficiency economy in order to continuously upgrade their knowledge in cycles include: (1) Socialization (S): Tacit to Tacit – explaining social relationship in mutually transferring tacit knowledge. (2) Externalization of knowledge from a person (E): Tacit to Explicit – explaining relationship with the external in transferring tacit knowledge to explicit knowledge, which can be presentation on an academic stage, publication of articles, front-of-classroom talks – all of which are development of tacit knowledge and simply conveying it externally. (3) Combination of knowledge (C): Explicit to Explicit – explaining the relationship in combining explicit knowledge that has undergone systematization and integration of different forms of knowledge together. (4) Internalization of knowledge: Explicit to Tacit – explaining the internal relationship where explicit knowledge is transferred to tacit knowledge, and is used at an individual level, covering learning and practice.

Construction of knowledge in which the design of learning activities in the course was associated to each step of the process of SECI knowledge construction. The design covered details of activities that researchers were able to set the research conceptual framework, as illustrated in Figure 1.

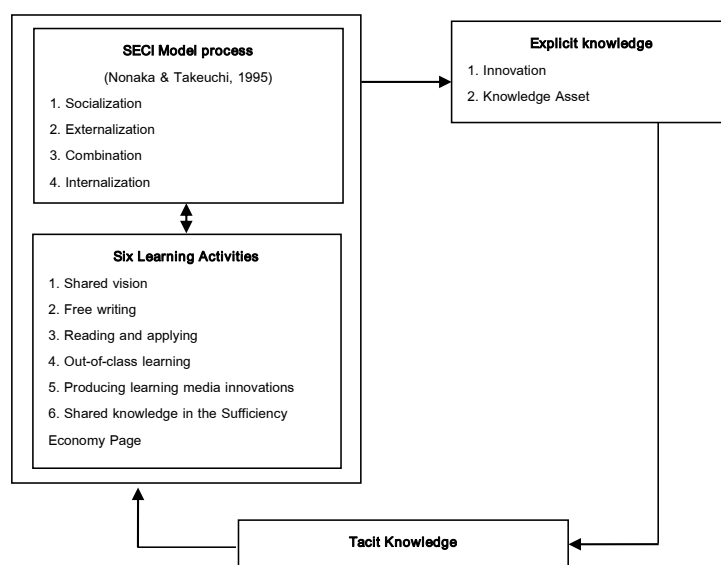

Figure 1 Conceptual Framework

Methodology

This research applied the mixed-method approach based on the following procedures:

1. Population and Sample Group The population was the students in secondary education of the Non-formal and Informal Education Center, Rusamilae Sub-district, Pattani who registered the course: Sufficiency Economy (๓๒ 31001) in the second semester of academic year 2020. The sample group was 50 students selected from the population using the purposive sampling method with the following inclusion criteria: not dropping from and having registered the course: Sufficiency Economy (๓๒ 31001) in the second semester of Academic Year 2020. The students signed the informed consent to participate in the study and in data collection.

2. Variables in the Study The independent variable was the teaching innovation under the philosophy of sufficiency economy with the SECI Model. The dependent variable was the learning process under the philosophy of sufficiency economy of the non-formal and informal students, Rusamilae Sub-district, Pattani.

3. Scope of Content

The content of the compulsory course: Sufficiency Economy (๓๒ 31001) includes the topics related to guidelines for survival, practices of people of all levels and economic development to catch up with the globalized world. The students were expected to be able to appropriately apply the principles of sufficiency economy in their occupation. The course covered 120 hours (3 credits) or 180 minutes per week.

4. Research Tools The research tools comprised (1) the teaching plan of the course: Sufficiency Economy (๓๒ 31001) under the Foundation Education Level of Non-formal and Informal Education Curriculum, Office of Non-formal Education, Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education; (2) the learning record form, which contains open-ended questions for students to express their opinions and feelings towards the teaching and learning activities; (3) the learning behavior observation form for the teacher to observe and evaluate the working and learning behaviors of each

individual student; and (4) the questionnaire asking for the students' satisfaction towards the teaching and learning activities using the SECI Model in the Sufficiency Economy course.

Evaluation of the Quality of Research Tools The following steps were performed:

1. Verification and Reliability of the Research Tools by Experts The questionnaire constructed by the researcher was examined by 3 experts to verify the content validity and appropriateness of the language used. Next, the Index of Congruence (IOC) of the questions and the objectives was checked, and the content validity was analyzed. The IOCs of most questions in the questionnaire were found to be from 0.6 - 1. The questions were improved as recommended by the experts.

2. Tryout of the Research Tools The research tools were tried out with 30 students who were not in the sample group but were from the Non-formal and Informal Education Center of Khok Po District, Pattani in order to see the congruence with the research objectives. The results were then taken to analyze the reliability according to Cronbach's method (Leekitwatana, 2016), by finding the alpha coefficient (α -Coefficient). The reliability analyses showed that (1) the reliability value of the teaching plan of the course: Sufficiency Economy (๓๒ 31001) was 0.87, (2) the reliability value of the learning record form was 0.90, (3) the reliability value of the learning behavior record form was 0.84, and (4) the reliability value of the questionnaire on the satisfaction of learning activities was 0.90 – 0.96.

5. Data Collection Data were collected by the researcher, the NFE teachers, and teachers from the Community Learning Center, using the research tools above with 50 students in the sample group. The researcher first asked the students for permission by showing the official letter issued by the Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, attached with the letter of consent. The data were collected from December, 2020 until April, 2021, totaling a period of 4 months. The data collected were 100%, and were analyzed in the next step. (This research project was authorized by the Human Ethics Research Committee, Prince of Songkla University, holding the Project Code: 2021 - LL - Huso – 001 (Internal)).

6. Data Analysis

6.1 The statistical analysis was conducted on the teaching plan of the course: Sufficiency Economy (๓๒ 31001), the learning behavior record form and the questionnaire on the satisfaction towards the teaching and learning activities, which were in the form of rating scales. A software program was used in the analysis, to obtain the frequency distribution, percentage, mean ($\bar{x}$), and the standard deviation (SD).

6.2 The learning record form was in the form of open-ended questions. Content analysis was performed and the classification approach was applied for the data, into the major and minor groups for further conclusion of the content.

Results of the Study

1. Baseline Data – It was found that most of the students (N = 27, 54%) were female, and (N = 40, 80%) were studying in Year 2. The age range of the participants was mostly from 19-22 years (N = 44, 88%).

2. Results of the Application of Knowledge Management Innovation with SECI Model in Instruction under the Principles of Sufficiency Economy – It was

shown that the students had the knowledge and understanding of the principles of sufficiency economy in practices through the 4 steps and 6 activities of SECI Model knowledge construction.

2.1 Socialization – covered Activity 1: Shared Vision and Activity 2: Free Writing. During these two activities, the students attempted to understand information and knowledge based on the developmental science, the philosophy of sufficiency economy in practices and then set the learning goal. The shared vision activities promoted learning and sharing between the teacher and the students in the class. At the end of the activity there was the shared vision by reading one's writing in the class, with others expressing their creative opinions.

2.2 Externalization of Tacit Knowledge – covered Activity 3: Reading and Applying. In this activity, the students extracted their tacit knowledge and changed it to explicit knowledge. The knowledge is reflected in the form of talks, conveying ideas and sharing to the teacher and classmates. Besides, they were able to transfer knowledge in the form of writing to explain different things they perceived. As a result, the students were able to revise their former knowledge and connected the former knowledge or experiences with the new knowledge being transferred to them, or sharing it together, such as the trick they used in applying the philosophy of sufficiency economy in their daily life, which is considered like extraction of tacit knowledge into explicit knowledge.

2.3 Combination of Knowledge – covered Activity 4: Study Trip at the Community Sufficiency Economy Center, the Smart Farmer Learning Center, Prince of Songkla University Pattani Campus; and Activity 5: Producing Learning Media Innovation. These two activities enabled the students to receive direct experience from the real sites and received the transfer of knowledge from the trainers' experiences. The students were able to combine the acquired knowledge and experiences into their own knowledge and, in turn, were able to organize and transfer the knowledge to others in the topic of their interest or the topic they wanted to study more to increase their knowledge. This could be in the form of information documents, infographic or different media. The activities in the knowledge combination steps enabled the students to train in analytical thinking skill, synthesis and classification of the knowledge to be further constructed into a knowledge bank, which is ready to be disseminated in various forms.

2.4 Internalization of Explicit Knowledge – comprised Activity 6: Sharing of knowledge in the Sufficiency Economy Page. It was the activity in which the students brought their self-made media in different forms to transfer and share to others. This activity also promoted the students to transfer their learning process, direct experiences, and their own learning technique to others. Therefore, it is considered knowledge distribution and value adding.

3. Results of Student Evaluation on Learning Activities with SECI Model could be categorized in accordance with the research tools as follows:

3.1 Learning recording – The students showed the following opinions and feelings towards different aspects: (1) Setting learning target (before learning): Mostly, the students had the target for the use of the knowledge for self-development or to improve themselves for happy living, or to continue their studies and hold an occupation in the future; (2) Learning outcomes (after learning): Mostly, the students did acquire the knowledge and understand the principles of sufficiency economy philosophy more

and were able to explain, talk and exchange their thought about the principles of sufficiency economy. They also produced media on the basis of their knowledge and understanding and could disseminate it on the online media; (3) Sharing, exchanging, or transferring the knowledge acquired: it was found that most of the students principally transferred the knowledge to members of their families, and they intended to transfer it to close friends and neighbors in the community. There was the activity to present the students' innovation media in the course, comprising the knowledge combination document, infographic, and multimedia; (4) Storing or keeping the knowledge acquired from learning: In general, the students reported that they stored or kept the knowledge by recording it in the notebook of this course, compiling the knowledge in a report and producing an infographic media or multimedia; and (6) Problem or obstacle in learning: In general, the students were found to face two major problems, i.e., lack of digital technology tool for practicing the teaching and learning activity due to constraints in economic status, lack of multiple learning resources due to constraint of area context. Nevertheless, the teacher had recommended the students other learning resources on the Internet.

3.2 Recording of Learning Behavior – It was found that the students had the following working and learning behaviors: (1) Interest in learning and punctuality: Mostly, the students were evaluated at Level 1, i.e., sometimes; (2) Cooperation in working in steps: Most of the students were evaluated at Level 2, i.e., frequently and could be clearly observed; (3) Accepting others' opinions: Most were evaluated at Level 2, i.e., frequently and could be clearly observed; (4) Being generous and helping friends to work: the evaluation result in general was at Level 2, i.e., frequently and could be clearly observed; (5) Having responsibility over the assigned work: Most were evaluated at Level 1, i.e., sometimes; and (6) Expressing their opinions: Most were evaluated at Level 2, i.e., frequently and could be clearly observed.

4. Satisfaction of Learning Activities with SECI Model in the Course: Sufficiency Economy – In general, the students showed that they were satisfied with the teaching and learning activities at the great level ($\bar{x} = 4.24$). When considering item by item, it was found that the averages of all aspects were at the great level, with the highest average being the learning activity ($\bar{x} = 4.36$), followed by the benefits obtained ($\bar{x} = 4.21$), and the atmosphere ($\bar{x} = 4.14$), respectively.

As for the 6 learning activities in the teaching plan, it was found that the activity the students were mostly satisfied with was Activity 5: Study Trip ($\bar{x} = 4.46$), followed by Activity 6: Producing Learning Media ($\bar{x} = 4.39$) and Activity 4: Sharing Knowledge in the Sufficiency Economy Page ($\bar{x} = 4.35$), respectively.

Discussion of the Results

The application of knowledge management innovation cycle with SECI Model, in the instruction under the principles of sufficiency economy philosophy enhanced the students' learning from the 6 activities in cycle according to the SECI Model process. The students extracted the tacit knowledge or experience and turned it to explicit knowledge in the form of documents or various forms of innovations, and then changed back to tacit knowledge again by means of learning and sharing among themselves through talking, conversing and doing activities. In addition, knowledge management with SECI Model in instruction can help upgrading the level of knowledge of the

students, beginning from the Socialization step, which comprised Activity 1: Shared Vision and Activity 2: Free Writing. This was followed by the step of Externalization – tacit to explicit knowledge, comprising Activity 3: Reading and Applying; and the Combination step, comprising Activity 4: Study Trip and Activity 5: Producing Learning Media Innovation. The final step was Internalization or putting explicit knowledge into action, comprising Activity 6: Sharing Knowledge on the Page. The cycle repeated from the first step to the last step, again and again. This corresponded to Chaytaveep & Kanorm (2023), who said that learning management with SECI Model will enable learners to construct their own knowledge, until they possess tacit knowledge and are able to manage the knowledge systematically. The results of the application of knowledge management innovations with SECI Model can be explained as follows:

1. The use of innovation cycle in knowledge management with SECI Model

was the process that promoted the students to have knowledge and understanding of the principles of sufficiency economy in practices (Jaitiang, 2019). The process of knowledge construction of SECI Model consisted of 4 steps and 6 activities as follows:

Socialization – consisted of Activity 1: Setting Shared Vision and Activity 2: Free Writing. From the study, it was found that the students attempted to understand information and knowledge with the developmental sciences and the philosophy of sufficiency economy in practices. They were able to effectively set the learning target by themselves, possibly because in the socialization step, the students who were interested in the same issue could easily talk and exchange knowledge and experiences (Nonaka & Takeuchi, 1995). Each student had information or data of the issue of interest and thus could easily transfer the story or experience he or she had to friends. Therefore, the students learned and shared knowledge and set the learning target together. This corresponded to Brockett & Hiemstra (1993) who said that learning and sharing is the process and major part that enable an individual to use as the venue or space for exchanging of knowledge and enable the students to develop themselves and acquire knowledge in groups. Moreover, it led to team working (Jaitiang, 2019).

Externalization – consisted of Activity 3: Reading and Applying. The study showed that the students had extracted their tacit knowledge into explicit knowledge and were able to reflect the knowledge in the form of talks, discussion, transfer and sharing with the teacher or classmates. This could occur from the fact that the explicit knowledge from tacit knowledge step allowed the students to exchange information and had a chance to express their opinions and shared their experiences (Jaitiang, 2019), leading to regular research and finding of further knowledge (Deekarnkol & Thammetar, 2015). Moreover, they were able to connect former knowledge (Nonaka & Takeuchi, 1995) or existing experiences with new transferred or shared knowledge (Chaytaveep & Kanorm, 2023).

Combination – consisted of Activity 4: Study Trip and Activity 5: Producing Learning Media. The study showed that the students received direct experience from the real site and received the knowledge and experiences from the experts, enabling them to combine the obtained knowledge and experience into their own knowledge. They were also able to organize the knowledge in order to transfer to others, possibly because they were able to practice in the combination step. They also received direct experience from the experts at the real place. This activity made the students acquire the observation skill, analytical and synthetical skills, the skill for self-adjustment and living with others in the society, and team working skill (Deekarnkol & Thammetar,

2015). This finding agreed with the concept and theory called “Cone of Experiences” of Dale (1996), which explained that learning occurred from experiences through the perceptive nerve, resulting in understanding followed by thought. Learning through direct experience makes learners learn at a profound level and have more access to information than reading and remembering by heart, and able to increase the understanding of that topic.

Internalization – consisted of Activity 6: Sharing Knowledge in the Page. The study showed that the students brought their produced media in different forms to effectively transfer and share to others, possibly because in this step, the students were able to transfer what they learned, their experiences (Boonrom, 2017) and their own learning technique to others. They were able to build their own pride for being able to add values to their own knowledge. This agreed with Nonaka & Takeuchi (1995) who mentioned that putting explicit knowledge into practice could build the innovation that will lead to transfer to others. It also helps in promoting explicit knowledge and systematic knowledge management (Chaytaveep & Kanorm, 2023).

2. Evaluation of Students on Learning Activities with SECI Model – This included the learning record, observation of the learning behaviors, and the satisfaction towards the teaching and learning activities. The results can be discussed as follows:

The learning record – It was found that the students had their target in applying the obtained knowledge as the guidelines for self-development, or using the knowledge to adjust themselves in their living. After learning, they had more knowledge and understanding of the principles of sufficiency economy philosophy. They were able to explain, talk and exchange opinions related to the principles of sufficiency economy and were able to disseminate their own knowledge via online media. From the observation of learning behavior and from the study and evaluation, most of the students showed the working behavior and learning at Level 2, i.e., frequently and could be clearly observed. From the evaluation of the satisfaction towards the teaching and learning activities with SECI Model, the students in general were satisfied with the activities at the high level, with the greatest satisfaction in the learning activity, especially Activity 5: Study Trip. This could be because the teaching and learning through the application of knowledge management cycle innovation with SECI Model helped enhancing the students’ thinking, analyzing and synthesizing skills (Jaitiang, 2019). The students had a chance to participate and practice, visited the real place, which allowed the students to receive direct experience from the trainers who were experts in specific fields. This also promoted the learning and sharing process and agreed with Gerdruang et al., (2021) who said that the exchange of knowledge in the teaching and learning process could promote the students to exchange information and knowledge together. It also leads to the co-learning process among the students’ friends, with positive cooperation and relationship (Chaibuth et al., 2015), and the interaction that mutually enhances one another (Johnson & Johnson, 1994). In addition, the learning management that allows students to receive direct experience enables students to have a chance to change the explicit knowledge into tacit knowledge (Nonaka & Takeuchi, 1995), which is the final process of knowledge construction. Moreover, it can enhance the extension of knowledge towards lifelong learning by themselves.

Recommendations

The results of the study of knowledge management with the SECI Model cycle to develop sustainable learning process according to the principles of sufficiency economy philosophy could be concluded for recommending the guidelines for the learning process as follows:

1. Recommendations for the Use of Research Outcomes: Educational institutions should develop curricula that incorporate additional activities connecting and integrating courses to support learning and sharing of experiences among students. Practical skills should be trained alongside study trips, allowing students to gain direct experiences from specific experts. The learning and teaching activities designed from these study trips should be emphasized, practiced, and extended as innovations. Knowledge obtained from classrooms or various information resources should be recorded and shared (Knowledge Sharing).

2. Recommendations for Further Research: The results of the instruction and activities based on the SECI Model cycle should be applied and extended to other courses to develop the learning process further and promote learning that enables students to construct knowledge for greater learning potential.

References

- Bixler, C. H. (2000). **Creating a dynamic knowledge management maturity continuum for increased enterprise performance and innovation** (Dortoral Dissertation). The George Washington University, DC.
- Boonrom, P. (2017). Developing a knowledge creation system using the SECI Model in a U-Learning environment. **Journal of Industrial Technology**, 7(2), 216–233. [In Thai]
- Brockett, A. J., & Hiemstra, R. (1993). **Self-Direction in Adult Learning**. San Francisco: Chapman and Hall.
- Chaibuth, D., Thongboonnak, K., Sankas, S., & Tantranont, N. (2015). The success factors in applying the use of information technology for collaborative learning development via online social network. **VRU Research and Development Journal**, 10(2), 1-11. [In Thai]
- Chaytaveep, T., & Kanorm, S. (2023). Tacit Knowledge and Systematic Knowledge Management “SECI3D-GO Model” Instructional Development in Thai Language Spelling Section. **Journal of Scholar Community**, 1(2), 102-117. [In Thai]
- Cruthaka, C. (2019). The Technology Appropriate for Knowledge Management of Public University Lecturers. **Thai Interdisciplinary and Sustainability Review**, 8(2), 269-279. [In Thai]
- Dale, E. (1969). **Audiovisual methods in teaching** (3rd ed.). Holt, New York: Dryden Press.
- Deekarnkol, K., & Thammetar, T. (2015). The Communication Behaviors of a knowledge sharing via network model based on the self-directed learning approach to create team learning of educational personnel. **Veridian E-Journal**, 8(2), 1-14. [In Thai]
- Dusit Thani College. (2018). **Knowledge management manual**. Retrieved from http://www.dtc.ac.th/2016/images/stories/KM/KM_manual_full.pdf [In Thai]
- Gerdruang, A., Khamchoo, C., & Phanwattanasakul, C. (2021). Guidelines for promoting learning in the 21st century society for higher education in Thailand. **Journal of MCU Ubon Review**, 6(1), 781-790. [In Thai]

- Insan, B. (2023). The Study of Writing Skills Using the SECI Model in English at the Secondary School Level. **Journal of Roi Kaensarn Academi**, 8(8), 328-338. [In Thai]
- Jaitiang, T. (2019). Effects of Innovation “SECI Model Knowledge Management Cycle” on BPI'S Students Learning Process Development in Sufficiency Economy for Sustainable Development Course. **Patanasilpa Journal**, 3(2), 69-88. [In Thai]
- Johnson, D., & Johnson, R. (1994). **Learning Together and Alone, Cooperative, Competitive, and Individualistic Learning**. Needham Heights: Prentice-Hall.
- Kaewbanjong, K. (2018). **Knowledge Management**. Nan: Rajamangala University of Technology Lanna. [In Thai]
- Leekitwatana, P. (2016). **Educational research methods** (11th ed). Bangkok: Min Service Supply. [In Thai]
- Malhotra, Y. (2003). **Why Knowledge Management Systems Fail? Enablers and Constraints of Knowledge Management in Human Enterprises**. Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/228585526>
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). **The knowledge creating company: How Japanese Companies create the dynamics of innovation**. New York: Oxford University Press.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2019). **National Economic and Social Development Plan No. 12**. Retrieved from http://www.nesdb.go.th/article_attach/article_file_20160922162840.pdf [In Thai]
- Ruangdej, K., & Chaosuansreecharoen, P. (2014). Effectiveness of Using Research-based Learning Integrated SECI Model on Attitude, Knowledge and Communication Skills in English for Public Health among Undergraduate Students at Sirindhorn College of Public Health, Yala. **Journal of Nursing and Education**, 7(3), 71-88. [In Thai]
- Sirisampan, T. (2005). **The new style of public administration Context and techniques**. Bangkok: Vision Print and Media. [In Thai]
- Suanpang, P. (2009). **Information technology and innovation for knowledge management**. Bangkok: SE-ED Education. [In Thai]
- Suwannakhae, Y., Prasan, L., Boonchaay, K., & Kwanriang, P. (2023). Transfer knowledge through SECI model to create added value for agricultural products of Nakhaosia sub-district community enterprises and networks in Nayong District, Trang Province. **Inthaninthaksin Journal**, 18(1), 173-194. [In Thai]
- Turban, E., & Volonio, L. (2004). **Information technology for management** (7th ed.). Asia: John Wiley Sons (Asia) Pte.
- Wanichakorn, A. (2017). The Creation of Knowledge, Research, and Creative Image of Thai Traditional Medicine Based on The SECI Model. **Silpakorn University e-Journal (Social Sciences, Humanities, and Arts)**, 37(1), 1-22. [In Thai]
- Yosyingyong, K. (2006). **Knowledge management in organizations and case studies**. Bangkok: Mister Copy. [In Thai]

การวิเคราะห์เนื้อหา “วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา”¹

จิตติชญาณ์ ทวนดิลก² และ ชุตติมา สัจจามันท์³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตั้งแต่ พ.ศ. 2535-2564 จำนวน 58 ฉบับ 675 บทความ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และค่าความชันด้วยการวิเคราะห์การถดถอยและหาค่าสัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ ผลการวิจัย พบว่า 1) บทความส่วนใหญ่มีผู้เขียน 1 คน ผู้เขียนมีตำแหน่งอาจารย์ สังกัดสาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา บทความส่วนใหญ่เป็นบทความวิจัยภาษาไทย มีขอบเขตเนื้อหาด้านภาษาและวรรณกรรม รายการอ้างอิง จำนวน 11-20 รายการ รายการอ้างอิงส่วนใหญ่เป็นตำรา/หนังสือภาษาไทย และ 2) ผลการวิเคราะห์แนวโน้มเนื้อหาวารสาร พบว่า บทความมีผู้เขียน 2 คน นิสิต/นักศึกษาระดับปริญญาเอก สังกัดหน่วยงานภายนอก บทความวิจัยภาษาไทย ขอบเขตเนื้อหาสาขานิติศาสตร์และสาขาไทยศึกษา รายการอ้างอิง จำนวน 21-30 รายการ และรายการอ้างอิงประเภทวิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์ภาษาไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ : วารสารวิชาการ; การวิเคราะห์เนื้อหา; การวิเคราะห์แนวโน้ม

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหา “วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา”

² นักศึกษาปริญญาโท แผนกวิชาสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อีเมล: tuandilok.t@gmail.com

³ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ประจำแผนกวิชาสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อีเมล: chutimastou@gmail.com

A Content Analysis of Academic Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University¹

Thitichaya Tuandilok² and Chutima Sacchanand³

Abstract

The purpose of this research was to analyze the content and trends of the Academic Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University. The population of this research is the Academic Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University during 1992 to 2021, comprising 58 issues with 675 articles. The study utilized data recording as research instrument and statistical analysis, including frequency was distribution, percentage calculation, and regression analysis. The decision-making efficiency was also assessed by determining the coefficient of determination. The findings were as follows: 1) that most articles were written by a single author in the instructor position of Thai studies, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University. Most of the articles were Thai research articles in the scope of language and literature. Each article had a list of 11-20 references. Most of the reference lists were textbooks /Thai language books, and 2)article content trends found that two authors, students / Ph.D.students, from external agencies affiliation, as well as research articles in Thai language, in the field of Communication Arts and Thai Studies, with a list of 21-30 references, and Thai thesis / dissertation references tended to increase.

Keywords: Academic journal; Content analysis; Trend analysis

¹This research article is a part of Independent Study titled “A Content Analysis of Academic Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University”

² Master’s degree student of Information Science, School of Liberal Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, e-mail: tuandilok.t@gmail.com

³ Professor Emeritus, Sukhothai Thammathirat Open University.
e-mail: chutimastou@gmail.com

บทนำ

วารสารเป็นช่องทางสื่อสารความรู้ทางวิชาการและมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นตัวเชื่อมความรู้ในอดีตกับความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาวิจัย แสดงพัฒนาการของความรู้ การสังสม และสร้างองค์ความรู้ ความก้าวหน้าของศาสตร์ ซึ่งเป็นเวทีสำหรับนักวิจัยในการแบ่งปันการค้นพบของตนกับชุมชนวิชาการทั่วโลก (Rikaseo, 2023) และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมทั้งการสร้างความร่วมมือด้านการวิจัยอีกด้วย นอกจากนี้การจัดทำวารสารวิชาการยังมีกระบวนการประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิก่อนตีพิมพ์เผยแพร่ จึงทำให้มั่นใจในคุณภาพและความน่าเชื่อถือของบทความที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่

องค์กรที่มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ผลิตวารสาร ได้แก่ สถาบันอุดมศึกษา สมาคมทางวิชาการ สมาคมทางวิชาชีพ องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน และในต่างประเทศ สำนักพิมพ์มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ผลิต ผู้จัดพิมพ์วารสารวิชาการ โดยชื่อวารสารวิชาการมักระบุขอบข่ายของเนื้อหาไว้อย่างชัดเจน ซึ่งอาจจะครอบคลุมเนื้อหาอย่างกว้าง ๆ เช่น วารสารทางสังคมศาสตร์ วารสารทางมนุษยศาสตร์ หรืออาจจะระบุสาขาวิชาอย่างเฉพาะเจาะจง เช่น วารสารการประมง วารสารด้านการบริหาร การศึกษา หรือวารสารด้านวิทยาศาสตร์การกีฬา เป็นต้น (Sacchanand, 2023)

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จัดทำโดย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เริ่มตีพิมพ์เผยแพร่ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 กำหนดออกรายปี ใช้ชื่อว่า “วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา” โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เผยแพร่แนวคิดและผลงานวิจัยของคณาจารย์มหาวิทยาลัยบูรพา 2) เป็นแหล่งข้อมูลในการเสนอผลงาน บทความ ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับงานวิจัย 3) เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลท้องถิ่นภาคตะวันออก และ 4) เป็นการรองรับผลงานวิจัยในการเสนอเพื่อขอตำแหน่งทางวิชาการ (Burapha University, Faculty of Humanities and Social Sciences, 1992) วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีพัฒนาการโดยลำดับ ในช่วงปีที่ 1-6 (พ.ศ. 2535-2541) ใช้ชื่อว่า “วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา” กำหนดออกรายปี ต่อมาในปีที่ 7-9 (พ.ศ. 2541-2544) ใช้ชื่อว่า “วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา” กำหนดออกราย 6 เดือน และปีที่ 10 (พ.ศ. 2545) วารสารเปลี่ยนชื่อเป็น “วารสารวิจัย บูรพาศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์” กำหนดออกราย 6 เดือน วารสารหยุดการตีพิมพ์เผยแพร่ในปีที่ 11 (พ.ศ. 2546) และเริ่มตีพิมพ์เผยแพร่วารสารอีกครั้งในปีที่ 12 (พ.ศ. 2547) ใช้ชื่อว่า “วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา” กำหนดออกราย 4 เดือน

ด้านวัตถุประสงค์ของวารสารตั้งแต่ปีที่ 12 (พ.ศ. 2547) จนถึงปีที่ 29 (พ.ศ. 2564) ซึ่งเป็นปีสุดท้ายในการวิจัยไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ โดยวัตถุประสงค์ยังคงเน้นการส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และข้อมูลท้องถิ่นภาคตะวันออก (Burapha University, Faculty of Humanities and Social Sciences, 2013) วารสารจัดพิมพ์เผยแพร่ทั้งแบบรูปเล่มกระดาษและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทุกบทความที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่จะผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิไม่น้อยกว่า 3 ท่าน และตั้งแต่ พ.ศ. 2553 วารสารได้รับการประเมินจากศูนย์ดัชนี

การอ้างอิงวารสารไทยให้อยู่ในกลุ่มที่ 2 (ค.ศ. 2020-2024) (Thai Journals Online (ThaiJO), 2020) และ ด้านขอบเขตเนื้อหาของวารสาร วารสารได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาในการเผยแพร่ไว้อย่างชัดเจน ตั้งแต่ปีที่ 22 (พ.ศ. 2557) ว่าครอบคลุมสาขาภาษาและภาษาศาสตร์ วรรณคดี ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา นิเทศศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ จิตวิทยา และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Burapha University, Faculty of Humanities and Social Sciences, 2014) ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรที่เปิดสอนของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เป็นเทคนิคการวิจัยประเภทหนึ่งที่จะช่วยอธิบายสภาพเนื้อหาและความสนใจของนักวิจัย ความสำคัญของเรื่องที่ศึกษา และสามารถสะท้อนให้เห็นองค์ความรู้และพัฒนาการของสาขาวิชา ตลอดจนทิศทางและแนวโน้มการวิจัยของนักวิชาการในสาขานั้น ๆ (Sapthong, 2019) งานวิจัยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้รับความสนใจมาก คือ การวิเคราะห์เนื้อหาวารสาร อาจเป็นวารสารชื่อใดชื่อหนึ่ง หรือสาขาย่อยสาขาใดสาขาหนึ่ง และในช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่ง

การวิเคราะห์เนื้อหาวารสารในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์โดยตรง พบว่า มีการวิจัยการวิเคราะห์เนื้อหาบทความวารสารห้องสมุดมหาวิทยาลัยดาร์ เอส ซาลาม (Kassim, 2023) การวิเคราะห์เนื้อหาวารสารความคิดสร้างสรรค์ด้านสุขภาพจิต (Prasath et al., 2023) การวิเคราะห์เนื้อหาวารสารการสอนภาษาอังกฤษด้วยเทคโนโลยี (TEwT) (Hussein, 2015) การวิเคราะห์วารสารนเรศวรพะเยาและวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา (Jandaeng, 2020) การวิเคราะห์เนื้อหาวารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (Janthakot & Changthong, 2019) การวิเคราะห์เนื้อหาวารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ (Juychum & Siriphan, 2016) การวิเคราะห์วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช (Hotrakitya, 2016) การวิเคราะห์เนื้อหาบทความในวารสารทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ (Inthachai, Warunyanugrai & Panmeka, 2017) และการวิเคราะห์เนื้อหาวารสารทางด้านจิตวิทยา (Kanjanaarat, 2011) นอกจากนี้งานวิจัยหลายเรื่องก็มีการวิเคราะห์แนวโน้มเนื้อหาของวารสารเป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์เนื้อหาด้วย (Kanjanaarat, 2011; Juychum & Siriphan, 2016)

สรุปผลการวิจัย พบว่า บทความส่วนใหญ่มีผู้เขียนจำนวน 1 คน สังกัดหน่วยงานที่จัดทำวารสาร (Hussein, 2015; Janthakot & Changthong, 2019; Jandaeng, 2020; Prasath et al., 2023) ผู้เขียนจำนวนสูงสุดมีตำแหน่งอาจารย์ (Juychum & Siriphan, 2016; Janthakot & Changthong, 2019) บทความจำนวนสูงสุดเป็นบทความวิจัย (Juychum & Siriphan, 2016; Jandaeng, 2020) บทความส่วนใหญ่มีขอบเขตเนื้อหาสาขาภาษาไทย (Janthakot & Changthong, 2019) ขอบเขตเนื้อหาสาขาสังคมศาสตร์ ขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับใช้สารสนเทศและผู้ใช้ (Kassim, 2023) รายการอ้างอิงส่วนใหญ่เป็นตำรา/หนังสือภาษาไทย (Juychum & Siriphan, 2016; Janthakot & Changthong, 2019; Jandaeng, 2020) ผู้เขียนตำแหน่งรองศาสตราจารย์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (Juychum & Siriphan, 2016) บทความวิจัยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (Juychum & Siriphan, 2016; Inthachai, Warunyanugrai & Panmeka, 2017) รายการอ้างอิงที่เป็นบทความวารสาร/บทความวิจัย/บทความวิชาการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (Juychum & Siriphan, 2016)

เนื่องจากวารสารวิชาการมีความสำคัญในฐานะเป็นช่องทางในการสื่อสารความรู้ทางวิชาการ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสร้างความร่วมมือด้านการวิจัย รวมถึงเป็นแหล่งตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งครบรอบ 30 ปี ใน พ.ศ. 2565 ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรวิเคราะห์เนื้อหาบทความและศึกษาแนวโน้มเนื้อหาบทความวารสาร เพื่อเป็นประโยชน์ต่อบรรณาธิการ กองบรรณาธิการ และผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการพัฒนาการจัดทำวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กลุ่มอาจารย์ นักวิจัย และนิสิต/นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในการศึกษาค้นคว้า วิจัย และการทบทวนวรรณกรรม ตลอดจนบรรณาธิการและนักสารสนเทศในการให้บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า และบริการสารสนเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
2. เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มเนื้อหาวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ข้อจำกัดของการวิจัย

เนื่องจากวารสารตั้งแต่ปีที่ 24 (พ.ศ. 2559) เป็นต้นมา ไม่ระบุข้อมูลตำแหน่งของผู้เขียนบทความในวารสาร ผู้วิจัยจึงใส่ข้อมูลตำแหน่งผู้เขียนใน “ไม่ระบุตำแหน่งผู้เขียน” และไม่สามารถวิเคราะห์ผลในส่วนที่เกี่ยวข้องได้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร คือ บทความในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตีพิมพ์เผยแพร่ระหว่าง พ.ศ. 2535-2564 รวมวารสาร จำนวน 58 ฉบับ บทความ จำนวน 675 บทความ

2. เครื่องมือการวิจัย เป็นแบบบันทึกข้อมูลซึ่งผู้วิจัยสร้างจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเอกสารหลักในการแบ่งขอบเขตเนื้อหา ประกอบด้วย การแบ่งสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ตามหลักสูตรที่เปิดสอนของมหาวิทยาลัยในประเทศ ประกาศ ก.พ.อ. การกำหนดสาขาวิชาสำหรับการเสนอขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการและการเทียบเคียงสาขาวิชา พ.ศ. 2562 (Determining the Academic Discipline for the Application for Academic Position Designation and Field Equivalency, 2019) และหลักสูตรที่เปิดสอนของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เครื่องมือการวิจัยที่สร้างขึ้นได้ผ่านการตรวจคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำวารสาร ด้านองค์ความรู้ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และด้านระเบียบวิธีการวิจัยการวิเคราะห์เนื้อหา จำนวน 4 คน และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษา

เครื่องมือการวิจัยที่ใช้ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1) รายการบรรณานุกรมของบทความ 2) ผู้เขียนบทความ จำแนกเป็นจำนวนผู้เขียนบทความ ตำแหน่งของผู้เขียนบทความ และหน่วยงานที่สังกัดของผู้เขียนบทความ และ 3) บทความ จำแนกเป็นประเภทของบทความ ภาษาของบทความ และขอบเขตเนื้อหาของบทความ และ 4) การอ้างอิง จำแนกเป็นจำนวนการอ้างอิง และประเภททรัพยากรที่ใช้อ้างอิง โดยใช้ข้อมูลที่ปรากฏในบทความ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลและบันทึกข้อมูล

3.1 การสืบค้นวารสารจากระบบสืบค้นสารสนเทศ WEB OPAC ของสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยบูรพา และค้นหาตัวเล่มบนชั้นวารสารได้ครบทุกเล่ม

3.2 ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลบทความลงในแบบบันทึกข้อมูล โดยดำเนินการตามข้อตกลงเบื้องต้นในการวิจัย ดังนี้ 1) ข้อมูลผู้เขียน ใช้ข้อมูลตามที่ปรากฏในบทความ 2) ขอบเขตเนื้อหาของบทความ พิจารณาขอบเขตเนื้อหาตามเนื้อหาส่วนใหญ่ของบทความ โดย 1 บทความ บันทึกเนื้อหาหลักเพียงเนื้อหาเดียว และ 3) ข้อมูลการอ้างอิง ใช้ข้อมูลตามที่ปรากฏในบทความ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอ

4.1 การวิเคราะห์เนื้อหาบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ด้วยวิธีการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

4.2 การวิเคราะห์แนวโน้มเนื้อหาบทความในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ใช้โปรแกรมไมโครซอฟต์เอ็กเซล (Microsoft Excel) ในการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย (Simple Regression Analysis) แสดงความสัมพันธ์ในรูปแบบการเชิงเส้นหรือเส้นตรงและหาค่าสัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ (Coefficient of Determination) และค่าสัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ แสดงแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์เนื้อหาบทความในวารสาร วิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

1.1 ด้านผู้เขียนบทความ พบว่า บทความส่วนใหญ่มีผู้เขียนบทความ 1 คน จำนวน 452 บทความ (ร้อยละ 66.96) รองลงมามีผู้เขียนบทความ 2 คน จำนวน 161 คน (ร้อยละ 23.85) โดยจำนวนสูงสุดเป็นกลุ่มบุคลากรสายวิชาการ จำนวน 413 คน (ร้อยละ 42.58) รองลงมาเป็นผู้เขียนกลุ่มนิสิต/นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา จำนวน 173 คน (ร้อยละ 17.84)

เมื่อพิจารณาผู้เขียนกลุ่มบุคลากรสายวิชาการ พบว่า จำนวนสูงสุดมีตำแหน่งอาจารย์ จำนวน 211 คน (ร้อยละ 21.75) กลุ่มนิสิต/นักศึกษา พบว่า เป็นนิสิต/นักศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 90 คน (ร้อยละ 9.28) และเป็นนิสิต/นักศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 83 คน (ร้อยละ 8.56) และบทความที่ไม่ระบุตำแหน่งของผู้เขียนบทความ จำนวน 363 คน (ร้อยละ 37.42)

สังกัดของผู้เขียนบทความ ผู้เขียนบทความสังกัดมหาวิทยาลัยบูรพามากที่สุด จำนวน 530 คน (ร้อยละ 54.64) โดยส่วนใหญ่อยู่ในสังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 464 คน (ร้อยละ 47.84) รองลงมาคือผู้เขียนบทความสังกัดหน่วยงานภายนอก จำนวน 432 คน (ร้อยละ 44.54) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผู้เขียนบทความ

ผู้เขียนบทความ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนผู้เขียนบทความ	(N=675)	(100.00)
1 คน	452	66.96
2 คน	161	23.85
3 คนขึ้นไป	58	8.59
ไม่ระบุจำนวนผู้เขียน	4	0.60
ตำแหน่งของผู้เขียนบทความ	(N=970)	(100.00)
บุคลากรสายวิชาการ	413	42.58
อาจารย์	211	21.75
ผู้ช่วยศาสตราจารย์	125	12.89
รองศาสตราจารย์	63	6.50
ศาสตราจารย์	14	1.44
บุคลากรสายสนับสนุน (นักวิชาการ/นักวิจัย/นักวิชาชีพ)	11	1.13
ผู้บริหาร	6	0.62
นิสิต/ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา	173	17.84
ระดับปริญญาเอก	83	8.56
ระดับปริญญาโท	90	9.28
นิสิต/ นักศึกษาระดับปริญญาตรี	4	0.41
ระดับปริญญาตรี	4	0.41
ไม่ระบุตำแหน่งของผู้เขียนบทความ	363	37.42
สังกัดของผู้เขียนบทความ	(N=970)	(100.00)
มหาวิทยาลัยบูรพา	530	54.64
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	464	47.84
หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยบูรพา	66	6.8
หน่วยงานภายนอก	432	44.54
ไม่ระบุสังกัดของผู้เขียน	8	0.82

1.2 ด้านบทความ พบว่า บทความจำนวนสูงสุดเป็นบทความวิจัย จำนวน 249 บทความ (ร้อยละ 36.89) รองลงมาเป็นบทความวิชาการ จำนวน 224 (ร้อยละ 33.19)

บทความจำนวนสูงสุดมีขอบเขตเนื้อหาสาขาภาษาและวรรณกรรม จำนวน 83 บทความ (ร้อยละ 12.30) รองลงมาสาขาการศึกษา จำนวน 82 บทความ (ร้อยละ 12.15) และสาขาไทยศึกษา จำนวน 77 บทความ (ร้อยละ 11.41) จำนวนน้อยที่สุด คือ สาขาจิตวิทยา จำนวน 8 บทความ (ร้อยละ 1.18) และบทความส่วนใหญ่เขียนเป็นภาษาไทย จำนวน 618 บทความ (ร้อยละ 91.56) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 บทความ

บทความ	จำนวน	ร้อยละ
ประเภทของบทความ	(N=675)	(100.00)
บทความวิชาการ	224	33.19
บทความวิจัย	249	36.89
บทความวิจัยจากวิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์	167	24.74
บทความอื่น ๆ	35	5.18
ขอบเขตเนื้อหาของบทความ	(N=675)	(100.00)
การศึกษา	82	12.15
จิตวิทยา	8	1.18
ไทยศึกษา	77	11.41
นิเทศศาสตร์	68	10.07
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์	32	4.74
บริหารธุรกิจ	70	10.37
ประวัติศาสตร์	15	2.22
ภาษาและวรรณกรรม	83	12.30
ภูมิศาสตร์	11	1.63
รัฐประศาสนศาสตร์	60	8.89
รัฐศาสตร์และนิติศาสตร์	34	5.04
ศาสนาและปรัชญา	20	2.96
ศิลปกรรม	25	3.70
เศรษฐศาสตร์	24	3.56
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา	66	9.78
ภาษาของบทความ	(N=675)	(100.00)
ภาษาไทย	618	91.56
ภาษาอังกฤษ	56	8.30
ภาษาอื่น ๆ	1	0.14

1.3 ด้านการอ้างอิง พบว่า บทความจำนวนสูงสุดมีรายการอ้างอิง 11-20 รายการ จำนวน 242 บทความ (ร้อยละ 35.85) ส่วนใหญ่อ้างอิงวัสดุตีพิมพ์ จำนวน 10,092 รายการ (ร้อยละ 87.72) และเป็นภาษาไทย จำนวน 6,465 รายการ (ร้อยละ 56.20) รายการอ้างอิงออนไลน์ มีจำนวน 1,414

รายการ (ร้อยละ 12.28) เป็นภาษาไทย จำนวน 728 เรื่อง (ร้อยละ 6.31) และภาษาอังกฤษ จำนวน 686 เรื่อง (ร้อยละ 5.97)

บทความส่วนใหญ่อ้างอิงตำรา/หนังสือ จำนวน 5,659 รายการ (ร้อยละ 49.18) บทความในวารสารวิชาการ จำนวน 2,296 รายการ (ร้อยละ 19.95) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์ จำนวน 1,218 รายการ (ร้อยละ 10.59) และเว็บไซต์ จำนวน 936 รายการ (ร้อยละ 8.13)

เมื่อจำแนกประเภททรัพยากรที่ใช้อ้างอิงตามภาษา พบว่า บทความส่วนใหญ่อ้างอิง ตำรา/หนังสือภาษาไทย จำนวน 3,626 รายการ (ร้อยละ 31.52) ตำรา/หนังสือภาษาอังกฤษ จำนวน 1,939 รายการ (ร้อยละ 16.85) บทความในวารสารวิชาการภาษาอังกฤษ จำนวน 1,517 รายการ (ร้อยละ 13.18) และวิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์ภาษาไทย จำนวน 1,088 รายการ (ร้อยละ 9.46) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ประเภททรัพยากรสารสนเทศที่ใช้อ้างอิง

ประเภททรัพยากร ที่ใช้อ้างอิง	วัสดุพิมพ์ (รายการ)		ออนไลน์ (รายการ)		รวมจำนวน (ร้อยละ)
	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ	ภาษาไทย	ภาษาอังกฤษ	
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	
1. บทความในวารสารวิชาการ	661 (5.74)	1,517 (13.18)	38 (0.33)	80 (0.70)	2,296 (19.95)
2. บทความในหนังสือรวมบทความหรือหนังสือประมวลบทความในการประชุมทางวิชาการ (proceedings)	4 (0.04)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	4 (0.04)
3. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์	140 (1.21)	4 (0.04)	15 (0.13)	15 (0.13)	174 (1.51)
4. บทความในหนังสือพิมพ์	34 (0.30)	6 (0.05)	97 (0.84)	7 (0.06)	144 (1.25)
5. ตำรา/หนังสือ	3,626 (31.52)	1,939 (16.85)	12 (0.10)	82 (0.71)	5,659 (49.18)
6. วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์	1,088 (9.46)	114 (0.99)	5 (0.04)	11 (0.10)	1,218 (10.59)
7. ทรัพยากรสารสนเทศลักษณะพิเศษ	289 (3.38)	47 (0.41)	30 (0.26)	86 (0.75)	552 (4.80)
8. บทสัมภาษณ์	523 (4.55)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	523 (4.55)
9. เว็บไซต์	0 (0.00)	0 (0.00)	531 (4.61)	405 (3.52)	936 (8.13)
รวม	6,465 (56.20)	3,627 (31.52)	728 (6.31)	686 (5.97)	11,506 (100.00)
รวมทั้งหมด	10,092 (87.72)		1,414 (12.28)		11,506 (100.00)

2. การวิเคราะห์แนวโน้มเนื้อหาบทความในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2.1 แนวโน้มด้านผู้เขียนบทความ ครอบคลุม จำนวนของผู้เขียนบทความ ตำแหน่งของผู้เขียนบทความ และสังกัดของผู้เขียนบทความ

ด้านจำนวนของผู้เขียนบทความ พบว่า มีจำนวน 2 รายการที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น คือ 1) บทความที่มีผู้เขียน 2 คน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 0.6281 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.7213 และ 2) บทความที่มีผู้เขียน 1 คน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 0.4762 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.5106

ด้านตำแหน่งของผู้เขียนบทความ พบว่า มี 2 รายการที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น คือ 1) นิสิต/นักศึกษาระดับปริญญาเอก มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 0.3336 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.6107 และ 2) นิสิต/นักศึกษาระดับปริญญาโท มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 0.3421 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.5011

ด้านสังกัดของผู้เขียน พบว่า มีเพียงผู้เขียนสังกัดหน่วยงานภายนอกที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 1.8681 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.7463

2.2 แนวโน้มด้านบทความ ครอบคลุม ประเภทของบทความ ขอบเขตเนื้อหาของบทความ และภาษาของบทความ

ด้านประเภทของบทความ พบว่า มี 2 รายการที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น คือ 1) บทความวิจัย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 0.9559 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.8118 และ 2) บทความวิจัยจากวิทยานิพนธ์/ ดุษฎีนิพนธ์ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 0.673 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.6541

ด้านขอบเขตเนื้อหาของบทความ พบว่า มีจำนวน 2 รายการที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น คือ 1) บทความที่มีขอบเขตเนื้อหาสาขานิติศาสตร์ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 0.2786 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.5791 และ 2) บทความที่มีขอบเขตเนื้อหาสาขาไทยศึกษา มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 0.2137 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.5113

ด้านภาษาของบทความ พบว่า มีเพียงบทความที่เขียนเป็นภาษาไทย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 1.2841 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.7592

2.3 แนวโน้มด้านการอ้างอิง ครอบคลุม จำนวนรายการอ้างอิงและประเภททรัพยากรที่ใช้ อ้างอิง

ด้านจำนวนรายการอ้างอิง พบว่า มี 2 รายการที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น คือ 1) บทความที่มีรายการอ้างอิงจำนวน 21-30 รายการ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 0.4797 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.8243 และ 2) บทความที่มีรายการอ้างอิงจำนวน 11-20 รายการ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 0.7548 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.7206

ด้านประเภททรัพยากรที่ใช้อ้างอิง พบว่า มีจำนวน 6 รายการที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น คือ 1) รายการอ้างอิงตำรา/ หนังสือ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 14.431 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ

0.8428 2) รายการอ้างอิงเว็บไซต์ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 3.5548 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.8392 3) รายการอ้างอิงวิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 4.6696 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.8199 4) รายการอ้างอิงบทความในวารสารวิชาการ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 9.0393 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.7626 5) รายการอ้างอิงรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 0.5613 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.6227 และ 6) รายการอ้างอิงบทสัมภาษณ์ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 1.7921 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.5007

เมื่อจำแนกประเภททรัพยากรใช้อ้างอิงตามภาษา พบว่า มี 10 รายการที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น คือ 1) รายการอ้างอิงวิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์ภาษาไทย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 4.211 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.8138 2) รายการอ้างอิงตำรา/หนังสือภาษาไทย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 9.1714 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.7988 3) รายการอ้างอิงเว็บไซต์ภาษาไทย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 2.3836 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.7717 4) รายการอ้างอิงตำรา/หนังสือภาษาอังกฤษ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 5.0188 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.7275 5) รายการอ้างอิงบทความในวารสารวิชาการภาษาอังกฤษ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 5.5966 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.7106 6) รายการอ้างอิงบทความในวารสารวิชาการภาษาไทย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 2.7612 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.6277 7) รายการอ้างอิงรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ภาษาไทย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 0.4634 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.6038 8) รายการอ้างอิงเว็บไซต์ภาษาอังกฤษ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 1.1712 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.5888 9) รายการอ้างอิงวิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์ภาษาอังกฤษ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 0.43 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.5304 และ 10) รายการอ้างอิงบทสัมภาษณ์ภาษาไทย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา 1.7921 ต่อปีที่สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ 0.5007

อภิปรายผลการวิจัย

1. ด้านผู้เขียนบทความ ผลการวิจัย พบว่า บทความส่วนใหญ่มีผู้เขียนบทความ 1 คน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Hussein (2015); Hotrakitya (2016); Janthakot & Changthong (2019); Jandaeng (2020); Prasath et al. (2023) ที่พบว่า บทความส่วนใหญ่มีผู้เขียน 1 คน ผู้เขียนกลุ่มบุคลากรสายวิชาการเป็นกลุ่มที่เขียนบทความจำนวนสูงสุดและมีตำแหน่งอาจารย์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Kanjanarat (2011); Juychum & Siriphan (2016); Janthakot & Changthong (2019) ที่พบว่า ผู้เขียนบทความจำนวนสูงสุด มีตำแหน่งอาจารย์ ผู้เขียนส่วนใหญ่สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดทำวารสาร สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Hotrakitya (2016); Janthakot & Changthong (2019) ที่พบว่า ผู้เขียนส่วนใหญ่สังกัดหน่วยงานที่จัดทำวารสาร

ผลการศึกษาแนวโน้มด้านผู้เขียนบทความ พบว่า ผู้เขียนบทความ 2 คน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า ผู้เขียนที่เป็นนิสิต/นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามีแนวโน้ม

เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการเผยแพร่วิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์จะต้องระบุชื่อผู้เขียนคนแรกคือ ชื่อนิสิต/นักศึกษา และชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาหลักด้วย จึงทำให้บทความที่มีผู้เขียนบทความ 2 คน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

แนวโน้มด้านตำแหน่งของผู้เขียน พบว่า ผู้เขียนกลุ่มนิสิต/นักศึกษาระดับปริญญาเอกและปริญญาโทมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในขณะที่ผู้เขียนในกลุ่มบุคลากรสายวิชาการทุกตำแหน่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นไม่ชัดเจน อาจเป็นเพราะตั้งแต่วารสารปีที่ 24 (พ.ศ. 2559) เป็นต้นมา วารสารไม่ระบุข้อมูลตำแหน่งของผู้เขียนในบทความ จึงไม่สามารถวิเคราะห์ตำแหน่งของผู้เขียนได้ ทำให้เป็นข้อจำกัดของการวิจัยนี้

แนวโน้มด้านสังกัดของผู้เขียน พบว่า ผู้เขียนสังกัดหน่วยงานภายนอกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับเกณฑ์เชิงปริมาณในการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย กำหนดว่าวารสารต้องตีพิมพ์บทความที่มีผู้เขียนมาจากหลากหลายหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก โดยจะต้องมีบทความจากผู้เขียนที่มาจากหน่วยงานภายนอก $\geq 50\%$ (Thai-Journal Citation Index Centre, 2020) จึงส่งผลให้ผู้เขียนบทความที่สังกัดหน่วยงานภายนอกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

2. ด้านบทความ ผลการวิจัย พบว่า

บทความส่วนใหญ่เป็นบทความวิจัย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Juychum & Siriphan (2016); Jandaeng (2020) ที่พบว่า บทความส่วนใหญ่เป็นบทความวิจัย และบทความจำนวนสูงสุดมีขอบเขตเนื้อหาใน 3 สาขา คือ สาขาภาษาและวรรณกรรม สาขาการศึกษา และสาขาไทยศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรที่เปิดสอนของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผลการศึกษานำโน้มด้านประเภทของบทความ พบว่า มีเพียงบทความวิจัยที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Inthachai, Warunyanugrai, & Panmeka (2017); Juychum & Siriphan (2016) ที่พบว่า บทความวิจัยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นมากที่สุด และยังสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่เป็นแหล่งเผยแพร่ผลงานวิจัยและทัศนคติทางวิชาการสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

แนวโน้มด้านขอบเขตเนื้อหาของบทความ พบว่า มี 2 สาขาที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น คือ สาขาไทยศึกษาและสาขานิติศาสตร์ ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เปิดสอนในระดับบัณฑิตศึกษา โดยสาขาไทยศึกษานั้นเปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2560 และเป็นหลักสูตรที่เปิดสอนระดับปริญญาเอกเพียงหลักสูตรเดียวของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ส่วนสาขานิติศาสตร์ เปิดสอนในระดับปริญญาโท ตั้งแต่ พ.ศ. 2545 ทั้งนี้ในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มีเงื่อนไขการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานที่เป็นส่วนหนึ่งของการสำเร็จการศึกษา (The Standard Criteria for Graduate Studies Curriculum, 2022)

3. ด้านการอ้างอิง ผลการวิจัย พบว่า

บทความส่วนใหญ่อ้างอิงตำรา/หนังสือ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Hotrakitya (2016); Juychum & Siriphan (2016); Janthakot & Changthong (2019); Jandaeng (2020) ที่พบว่า บทความส่วนใหญ่อ้างอิงตำรา/หนังสือภาษาไทย

ผลการศึกษาแนวโน้มด้านประเภททรัพยากรที่ใช้อ้างอิง พบว่า ทรัพยากรที่ใช้อ้างอิง ประเภทตำรา/หนังสือ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะนักวิจัยในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ยังคงนิยมศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา/หนังสือ หรืองานวิจัยที่ตีพิมพ์เป็นรูปเล่ม (Okada, 2018; Arshad & Ameen, 2021) ในขณะที่เดียวกันเป็นที่น่าสังเกตว่าการอ้างอิงจากเว็บไซต์ ซึ่งมีจำนวนการอ้างอิงน้อย (ร้อยละ 8.13) แต่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็นอันดับที่ 2 ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเว็บไซต์หรือ อินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งสารสนเทศสำคัญที่มีข้อมูลหลากหลาย สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว โดยช่วยในการตีพิมพ์ เผยแพร่ ค้นหา และอนุรักษ์ผลงานวิชาการทั่วโลกผ่านแพลตฟอร์มการเผยแพร่แบบเปิดและคลังเก็บข้อมูลของสถาบัน การเข้าถึงอย่างไม่มีข้อจำกัดนี้ช่วยเพิ่มจำนวนผู้อ่าน และการมีส่วนร่วมกับผลงานวิจัยในวงกว้างขึ้น (O'Neill, 2024) นอกจากนี้ห้องสมุดมีหนังสือหรือ เอกสารที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-book) หรือมีห้องสมุดออนไลน์ให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างกว้างขวางและหลากหลาย เมื่อจำแนกประเภททรัพยากรที่ใช้อ้างอิงแยกตามภาษา พบว่า รายการอ้างอิงวิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์ภาษาไทยที่พบมากเป็นอันดับที่ 4 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นมากที่สุด รวมถึงรายการอ้างอิงตำรา/หนังสือทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่พบว่ามีรายการอ้างอิงจำนวนสูงสุดก็มี แนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ สำหรับบรรณาธิการ กองบรรณาธิการ และผู้เกี่ยวข้อง ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย อาจารย์ นักวิจัย และนิสิต/ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา และบรรณารักษ์และนักเอกสารสนเทศ

1.1 บรรณาธิการ กองบรรณาธิการ และผู้เกี่ยวข้อง

นำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการจัดทำวารสาร โดยเฉพาะในด้าน 1) การกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ และขอบเขตเนื้อหาของวารสารที่ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางให้นักวิจัยได้พิจารณาในการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ 2) การประชาสัมพันธ์ในการเปิดรับผลงานที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ปรากฏในวัตถุประสงค์ของวารสาร เพื่อให้วารสารเป็นแหล่งค้นคว้าข้อมูลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 3) แม้ว่าศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) จะไม่ได้กำหนดให้ระบุตำแหน่งของผู้เขียนบทความ แต่วารสารสามารถปรับเพิ่มเขตของบทความให้ระบุตำแหน่งของผู้เขียนด้วย เพื่อให้ผู้อ่านได้ใช้ประโยชน์ประกอบการพิจารณาความเชื่อถือของผู้เขียนและผลงาน

1.2 ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI)

แม้งานวิจัยนี้จะไม่ได้ศึกษาเกี่ยวข้องกับศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทยโดยตรง แต่เนื่องจากพบว่า เขตของบทความที่กำหนดในการให้ข้อมูลผู้เขียนบุคลากรสายวิชาการไม่ได้ระบุตำแหน่งของผู้เขียน จึงทำให้ผู้อ่านขาดข้อมูลที่จำเป็นในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของบทความ ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะให้ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) พิจารณาให้ระบุตำแหน่งของผู้เขียน โดยเฉพาะตำแหน่งของบุคลากรสายวิชาการเพิ่มเติมนอกเหนือจากหน่วยงานที่สังกัดเช่นเดียวกับวารสารหลายชื่อที่อยู่ในฐานข้อมูลสากล

1.3 อาจารย์ นักวิจัย และนิสิต/นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

นำผลการวิจัยไปใช้ในการศึกษาค้นคว้าวิจัย โดยเฉพาะการกำหนดประเด็นการวิจัยที่ยังมีการวิจัยน้อยหรือต่อยอดองค์ความรู้ และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1.4 บรรณารักษ์และนักสารสนเทศ

นำผลการวิจัยไปใช้ในการบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า รวมทั้งบริการสารสนเทศ โดยเฉพาะในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้มีการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

2.1 การอ้างอิงบทความในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2.2 การวิเคราะห์วารสารสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่จัดทำโดยสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย

2.3 การวิเคราะห์วารสารวิชาการที่จัดทำโดยคณะและหน่วยงานของมหาวิทยาลัยบูรพาทุกชื่อ

รายการอ้างอิง

- Arshad, A. & Ameen, K. (2021). Comparative Analysis of Academic Scientists, Social Scientists and Humanists' Scholarly Information Seeking Habits. **The Journal of Academic Librarianship**, 47, 1-9.
- Burapha University, Faculty of Humanities and Social Sciences. (1992). Objective. **Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University**, 1(1), inside cover. [In Thai]
- Burapha University, Faculty of Humanities and Social Sciences. (2013). Content Scope. **Academic Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University**, 21(35), inside cover. [In Thai]
- Burapha University. Faculty of Humanities and Social Sciences. (2014). Content Scope. **Academic Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University**, 22(39), inside cover. [In Thai]
- [Determining the Academic Discipline for the Application for Academic Position Designation and Field Equivalency]. การกำหนดชื่อสาขาวิชาสำหรับการเสนอขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ และการเทียบเคียงสาขาวิชาที่เคยกำหนดไปแล้ว พ.ศ. 2562. (2019, 12 June). **Thai Government Gazette**, 136(151), 11-12. Retrieved from <https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/17085887.pdf> [In Thai]
- Hotrakitya, N. (2016). An Analysis of Sukhothai Thammathirat Open University Journal, 1988-2008. **Warasan Bannasat Mo So Wo**, 8(2), 30-41. [In Thai]

- Hussein, G. (2015). A Content Analysis Evaluation of the Journal of Teaching English with Technology (TEWT) between the Years of 2008 & 2013. **Procedia-Social and Behavioral Sciences**, 191, 31-36.
- Inthachai, A., Warunyanugrai, S. & Panmekha, P. (2017). Content Analysis of Articles in Library and Information Science Journals Published between 1997-2014. **Journal of Library and Information Science Srinakharinwirot University**, 10(2), 90-104. [In Thai]
- Jandaeng, P. (2020). An Analysis of Naresuan Phayao Journal and Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao. **Journal of Studies in the Field of Humanities**, 30(2), 291-309. [In Thai]
- Janthakot, P. & Changthong, J. (2019). Content Analysis of the Journal of the Faculty of Arts, Silpakorn University. **Journal of the faculty of Arts, Silpakorn University**, 41(1), 43-60. [In Thai]
- Juychum, D. & Siriphan, S. (2016). A Content Analysis of Princess of Naradhiwas University Journal. **Princess of Naradhiwas University Journal**, 8(1), 140-254. [In Thai]
- Kanjanarat, Y. (2011). A Content Analysis of Psychology Journals in the Period between 1999 and 2008. **Journal of Information**, 12(2), 58-68. [In Thai]
- Kassim, M. (2023). A Content Analysis of Articles in the University of Dar es Salaam Library Journal. **University of Dar es Salaam Library Journal**, 18(2), 136-156.
- Okada, M. (2018). **Monographs in Humanities and Social Sciences: back to the basics?** Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/337404465_Monographs_in_Humanities_and_Social_Sciences_Back_to_the_Basics
- O'Neill, M. (2024). **The Internet that We Want**. Retrieved from <https://www.ifla.org/news/the-internet-library-publishing-wants/>
- Prasath, P. R., Kumaran, A. C. P., Spears, J. R., & Jackson, K. (2023). Creativity in the Classroom: A Content Analysis of the Journal of Creativity in Mental Health from 2005 to 2020. **Journal of Creativity in Mental Health**, 18(3), 402-423.
- Rikaseo, R. (2023). **Advancing Knowledge: The Role of Journals in Academic Research**. Retrieved from <https://medium.com/@rikaseorika/advancing-knowledge-the-role-of-journals-in-academic-research-e30c6ed79ccf>
- Sacchanand, C. (2023). **Writing for Research Dissemination**. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University. [In Thai]
- Sapthong, S. (2019). Basic Knowledge about Information Resources. In **Information resources development** (Module 1, p. 1-16). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University. [In Thai]

- [The Standard Criteria for Graduate Studies Curriculum, 2022]. เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2565. (2022, 9 September). **Thai Government Gazette**, 139(212), 21-34. Retrieve from <https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/17221830.pdf> [In Thai]
- Thai-Journal Citation Index Centre. (2020). **Criteria for Evaluating the Quality of Academic Journals in The TCI Database, round 4 (2020-2024)**. Retrieved from <https://tci-thailand.org/download/เกณฑ์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในการประเมิน.pdf> [In Thai]
- Thai Journals Online (ThaiJO). (2020). **Academic Journal of Humanities and Social Sciences, Burapha University**. Retrieved from <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/husojournal/about> [In Thai]

การพัฒนาออนไลน์ความรู้ด้านผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

วรรณพร อารยะพันธ์^{1*} อรวรา ไสคำ² และ ธิติวัดน์ คำคำ³

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาออนไลน์ความรู้ด้านผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์เนื้อหาและกำหนดโครงสร้างออนไลน์ และ (2) พัฒนาออนไลน์ความรู้ด้านผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยการวิจัยและพัฒนา ผลการวิจัย ได้กลุ่มความรู้ด้านผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง 9 กลุ่ม 1,393 คำศัพท์ โครงสร้างความรู้ 9 หมวด การพัฒนาออนไลน์ ประกอบด้วย โดเมนความรู้หลัก คือ ผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โดเมนความรู้ย่อย 9 โดเมน ได้แก่ ลวดลายผ้า วัสดุที่ใช้ในการผลิต วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ กระบวนการทอผ้า เทคนิคการผลิต และสีออนไลน์ความรู้ด้านผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงประกอบด้วย คลาสหลัก 69 คลาส คลาสย่อย 1,393 คลาส ความสัมพันธ์ระหว่างคลาส 39 ชนิด 2,214 รายการ คุณสมบัติ 19 ชนิด 759 รายการ และตัวอย่างคลาส 1,462 รายการ การประเมินออนไลน์เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์และความสัมพันธ์ของโครงสร้างออนไลน์ในภาพรวมมีความถูกต้อง และสัมพันธ์กับความรู้ด้านผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

คำสำคัญ : ออนไลน์; ผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง; การจัดระบบความรู้; กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, อีเมล: watsaporn.a@cmu.ac.th

* Corresponding author: watsaporn.a@cmu.ac.th

² นักศึกษาปริญญาโท, สาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์, ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, อีเมล: ornwara_sai@cmru.ac.th

³ อาจารย์ประจำสาขาบริหารธุรกิจ, คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ลำปาง, อีเมล: Aj_Thitiwat@rmu.ac.th

The Development of Ontology Knowledge of Ethnic Group Textiles in Highland Areas

Watsaporn Arayaphan^{1*} Ornwara Saikham² and Thitiwat Ta-Kham³

Abstract

The research on "The Development of Ontology Knowledge of Ethnic Group Textiles in Highland Areas" aims to (1) analyze the content and determine the structure of the ontology and (2) develop the ontology knowledge of ethnic group textiles in highland areas. The research and development methodology was used. The research results identified 9 knowledge groups of ethnic group textiles in highland areas, containing 1,393 terms and 9 categories of knowledge structure. The ontology development includes the main domain of knowledge: ethnic group textiles in highland areas. There are 9 sub-domains of knowledge: textile patterns, materials used in production, raw materials, production tools, clothing, accessories, weaving processes, production techniques, and colors. The ontology knowledge of ethnic group textiles in highland areas consists of 69 main classes, 1,393 subclasses, 39 types of relationships between classes totaling 2,214 items, 19 types of properties totaling 759 items, and 1,462 examples of classes. The evaluation of the ontology to verify its accuracy, completeness, and the relationships within the overall ontology structure has shown that it is accurate and related to the knowledge of ethnic group textiles in highland areas.

Keywords: Ontology; Highland Ethnic Groups textiles; Knowledge Organization; Highland Ethnic Groups

¹ Assistant Professor, Dr., Department of Library and Information Science, Faculty of Humanities, Chiang Mai University, Thailand. e-mail: watsaporn.a@cmu.ac.th,

* Corresponding author: watsaporn.a@cmu.ac.th

² Master's degree student, Department of Library and Information Science, Faculty of Humanities, Chiang Mai University, Thailand. e-mail: ornwara_sai@cmru.ac.th,

³ Lecturer in Department of Business Administration, Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna Lampang, Thailand. e-mail: Aj_Thitiwat@rmutl.ac.th

บทนำ

การทอผ้าถือเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่ขาดหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรว่าคนไทยเริ่มทอผ้าตั้งแต่เมื่อใด จากหลักฐานทางโบราณวัตถุพบว่า เมื่อประมาณ 6,000 ปี มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในยุคหินหรือยุคโลหะ ได้นำปอหรือป่านมาทอเป็นผ้าเพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม (Silpakorn University, 2000, p. 8) โดยเป็นวัฒนธรรมของผู้หญิงที่มีการสืบทอดกันในครอบครัวเป็นหลัก (Srimongkol, 1992, p. 15; Moning, 2002, p. 6) ซึ่งการทอผ้าในแต่ละภูมิภาคในประเทศไทย ล้วนมีเอกลักษณ์ที่แสดงถึงวิถีชีวิตของคนในสังคมที่แตกต่างกัน ทั้งด้านประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และภูมิปัญญา เช่น การทอผ้าชิ้นดินจกในภาคเหนือ การทอผ้ามัดหมี่ ผ้าขิด และผ้าไหมหางกระรอกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การทอผ้าแบบยกในภาคใต้ เป็นต้น (Silpakorn University, 2001, pp. 21-24) ผ้าทอภาคเหนือมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวแตกต่างจากผ้าทอในภูมิภาคอื่น ๆ เนื่องจากจังหวัดในภาคเหนือมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบ ได้แก่ ไทใหญ่ ไทลื้อ ไทยอง ไทเขิน ไทวน ไทหย่า และไทพวน (Social Research Institute, n.d.) และกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประกอบด้วย 13 กลุ่ม ได้แก่ ปกาเกอะญอ ม้ง เมี่ยน อาข่า ลาหู่ ลีซู ลัวะ ถิ่น ชมุ จินฮ่อ ตองซู่ คะฉิ่น และปะหล่อง (Ministry of Social Development and Human Security, 2016, p. 30)

ผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงถือเป็นองค์ความรู้ด้านการทอผ้าที่สะท้อนให้เห็นถึงขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ที่แสดงถึงความประณีต ความสวยงาม และความคิดสร้างสรรค์ในการคิดลวดลายบนผ้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละกลุ่มชน เช่น ผ้าทอ ปกาเกอะญอมีการสร้างลวดลายสลัสนีและการแทรกลวดลายบนผืนผ้าโดยใช้ลูกเดือย ผ้าทอลีซู มีการสร้างสรรค์ลวดลายผ้าจากการเย็บปะติดผ้าชิ้นเล็ก ๆ โดยเลือกใช้ผ้าที่มีสีสันสดใส ประกอบกันเป็นรูปร่างต่าง ๆ ผ้าปักม้ง มีเอกลักษณ์ในการผลิตเสื้อผ้าจากใยกล้วยง รวมทั้งเทคนิคการเขียน ลวดลายผ้าด้วยเทียนหรือขี้ผึ้งที่พบในกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเท่านั้น เป็นต้น ผ้าทอจึงถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสาขาหนึ่งที่มีคุณค่า อันเป็นสิ่งที่แสดงถึงความสามารถ การถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก และความเชื่อที่ต้องมีการอนุรักษ์และสงวนรักษาไว้ให้ดำรงอยู่ต่อไป (Ministry of Culture. Department of Cultural Promotion, 2003) ประเทศไทยมีสถาบันบริการสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงหลายแห่ง ประกอบด้วย (1) พิพิธภัณฑ์เรียนรู้ราษฎรบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ (2) สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ (3) ศูนย์สิ่งทอ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย (4) ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (5) ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (6) พิพิธภัณฑ์ผ้าในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และ (7) ศูนย์พัฒนารัฐบาลบนพื้นที่สูง จังหวัดกำแพงเพชร จากการศึกษาสภาพการรวบรวมและจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในเบื้องต้นพบว่า มีการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงจะจัดกระจายไปตามสถาบันบริการสารสนเทศต่าง ๆ นอกจากนี้แต่ละหน่วยงานยังมีการจัดหมวดหมู่ความรู้ที่ต่างกั น ส่งผลให้การค้นคืนและเข้าถึงสารสนเทศไม่สามารถทำได้ภายในแหล่งเดียว อีกทั้งผู้ใช้ประสบ ปัญหาการใช้คำค้นที่เป็นคำศัพท์เฉพาะ ปัญหาการออกเสียงคำศัพท์ที่สร้างความคลุมเครือ และการสะกดคำศัพท์ที่ผิดเพี้ยน (TaKham, Kabmala & Manmart, 2016 p. 77; Panommit, Arayaphan & Julrode, 2017, p. 1546) ทำให้ผลการค้นหาแคบและไม่เห็นถึงความเชื่อมโยงของความรู้ที่มีความ

เกี่ยวข้องกัน จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดการจัดระบบความรู้ (Knowledge Organization) มาใช้ในการจัดเก็บความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ด้วยการกำหนดโครงสร้างความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง และนำออนโทโลยีซึ่งเป็นแนวคิดการจัดระบบความรู้กลุ่มแสดงความสัมพันธ์ (Relation Group) มาแสดงความสัมพันธ์ของความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง เพื่อแก้ไขปัญหาการเข้าถึงและค้นคืนความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โดยอธิบายขอบเขตความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์พื้นที่สูง ให้อยู่ในรูปแบบโครงสร้างตามลำดับชั้นที่แสดงคุณลักษณะและความสัมพันธ์ของคำศัพท์ต่าง ๆ ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ที่มีความเชื่อมโยงระหว่างกัน เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงและค้นคืนความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงได้อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์และสืบสานความรู้ด้านผ้าในฐานะที่เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้ยังคงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาและกำหนดโครงสร้างความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง
2. เพื่อพัฒนาออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญมาประยุกต์ใช้ในงานวิจัย ดังนี้

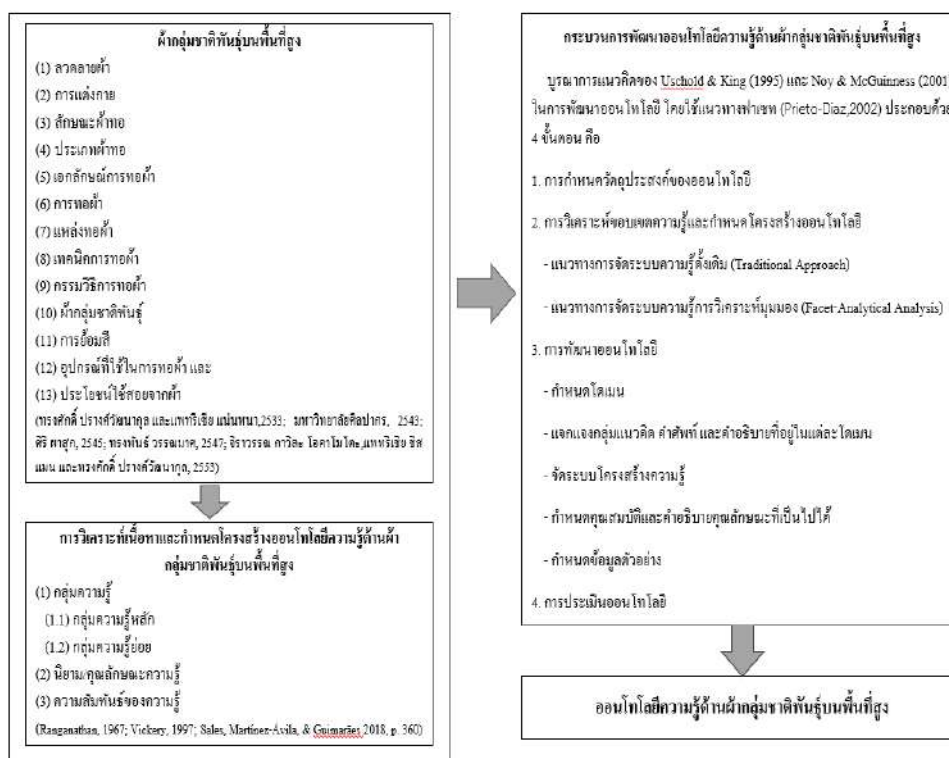
1. ผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (Highland Ethnic Groups Textiles) คือ ผลผลิตที่เกิดจากการนำเยื่อผ้า และไหม มาถักทอด้วยวิธีการผูก การมัด การสาน การถัก การทอ และการปัก เป็นต้น ให้มีความเหมาะสมและสะดวกต่อการแต่งกายให้เหมาะสมตามวิถีชีวิตและการใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ยังมีการนำเครื่องประดับมาใช้ในการตกแต่งผ้าให้มีความงดงาม และแสดงถึงเอกลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ (Silpakorn University, 2000; Division of Self-Help Settlement and Hilltribe Development, 2015, p. 23) กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ประกอบด้วย 13 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ปกาเกอญอ ม้ง เมี่ยน อาข่า ลาหู่ ลีซอ ลัวะ ถิ่น ขมุ จินฮ่อ ตองซู่ คะฉิ่น และปะหล่อง (Ministry of Social Development and Human Security, 2016, p. 30) ซึ่งวัฒนธรรมการทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงยังคงรักษารูปแบบและกรรมวิธีการทอผ้าแบบดั้งเดิมที่ถูกส่งต่อมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่นมาเป็นอย่างดี (Tourism Authority of Thailand, 2019, p. 3) จากการศึกษาสารานุกรมและหนังสือที่เกี่ยวข้องกับผ้า จำนวน 5 เรื่อง (Prangwattanakul & Naenna, 1990; Silpakorn University, 2000; Phasuk, 2002; Wannamat, 2004; Okamoto, Cheeseman & Prangwattanakul, 2010) สามารถกำหนดขอบเขตความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง 13 หมวด ประกอบด้วย (1) ลวดลายผ้า (2) การแต่งกาย (3) ลักษณะผ้าทอ (4) ประเภทผ้าทอ (5) เอกลักษณ์การทอผ้า (6) การทอผ้า (7) แหล่งทอผ้า (8) เทคนิคการทอผ้า (9) กรรมวิธีการทอผ้า (10) ผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ (11) การย้อมสี (12) อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า และ (13) ประโยชน์ใช้สอยจากผ้า

2. แนวคิดการจัดหมวดหมู่แบบฟาเซต (Facet Classification) เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญต่อการจัดหมวดหมู่ความรู้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดการวิเคราะห์ฟาเซตมาช่วยในการวิเคราะห์เพื่อสกัด (Extract)

หาคุณลักษณะของความรู้ (Attributes) และจัดกลุ่มเนื้อหาที่แสดงคุณลักษณะของผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงตามคุณลักษณะเหมือนกัน หรือต่างกัน (Common & Differentiating Attribute) กำหนดคลาสหลักให้กับกลุ่มของคำศัพท์ แนวคิด หรือคุณลักษณะของผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (Nantapichai, 2011; Spiteri, 1998, p.2; Prieto-Diaz, 2002; Sales, Martínez-Ávila, & Guimarães 2018, p. 360)

3. **แนวคิดออนโทโลยี (Ontology)** เป็นหนึ่งในการจัดระบบความรู้ (Knowledge Organization) ประเภทกลุ่มแสดงความสัมพันธ์ (Relationship Group) ซึ่งเป็นการนิยามความหมาย การกำหนดโครงสร้างความรู้ในขอบเขตความรู้ด้านใดด้านหนึ่งอย่างเป็นลำดับชั้นที่ชัดเจน ประกอบด้วย คำศัพท์ การแสดงความสัมพันธ์ของคำศัพท์ คำอธิบายความหมาย คุณสมบัติคุณลักษณะ กฎเกณฑ์ ข้อจำกัดของการใช้คำศัพท์ ตลอดจนการแสดงตัวอย่างการใช้คำศัพท์ (Gruber, 1993, pp. 2-5; Uschold & Gunninger, 1996, p. 5; Swartout et al., 1997, pp. 139-142; Noy & McGuinness, 2001b, p. 3; Guo & Huang, 2009, pp. 541-542; Kesorn, 2015, p. 150; TaKham, 2015) เพื่อให้มีคำศัพท์ที่เป็นมาตรฐานสำหรับการแลกเปลี่ยนและค้นคืนความรู้เรื่องนั้นได้อย่างถูกต้องและครอบคลุม นำไปสู่การเข้าถึงความรู้ (Knowledge access) การแบ่งปันความรู้ (Knowledge sharing) การนำความรู้กลับมาใช้ใหม่ (Knowledge reuse) และการเป็นตัวแทนความรู้ (Knowledge representation) (Noy & McGuinness, 2001a; Chowdhury, 2016)

การพัฒนาออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงตามกระบวนการพัฒนาของ Uschold & King (1995) ในขั้นตอนการกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตออนโทโลยี การสร้างออนโทโลยี และการประเมินออนโทโลยี มาบูรณาการกับแนวคิดการพัฒนาออนโทโลยีของ Noy & McGuinness (2001a) ในขั้นตอนของการสร้างออนโทโลยี ได้แก่ การกำหนดคำศัพท์ออนโทโลยี การระบุคลาสลำดับชั้นของคลาส การระบุคุณสมบัติของคลาส และการสร้างตัวอย่างของข้อมูล ดังนั้นการพัฒนาออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ (1) การกำหนดวัตถุประสงค์ของออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (2) การวิเคราะห์ขอบเขตความรู้และกำหนดโครงสร้างความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (3) การพัฒนาออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง และ (4) การประเมินออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ซึ่งผู้วิจัยใช้การประเมินออนโทโลยีตามแนวคิดของ Brank, Grobelnik, & Mladenec (2005, pp. 1-4) โดยพิจารณาจากโครงสร้างความรู้ในออนโทโลยี 5 ประการ คือ ความสอดคล้อง ความสมบูรณ์ ความกระชับ ความสามารถในการขยาย และความไวในการเปลี่ยนแปลง เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาออนโทโลยี คือ โปรแกรมโปรทีเจ (Protégé) ที่รองรับการทำงานแบบหลายผู้ใช้และมีส่วนการติดต่อกับผู้ใช้ในรูปแบบกราฟฟิก (Graphical User Interface; GUI) มีเครื่องมือสำหรับการสร้างโดเมน (Domain) ของออนโทโลยี เชื่อมต่อเข้ากับฐานความรู้อื่นได้ แสดงระบบฐานความรู้ และรองรับการขยายระบบของการทำงานในอนาคต หากมีจำนวนของคลาสมีขนาดใหญ่และขยายเพิ่มมากขึ้นได้ (TaKham, 2015; Panommit, 2017, p. 37) จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนำไปสู่กรอบแนวคิดในการพัฒนาออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาออนไลน์ความรู้ด้านฝักลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงใช้ระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระยะ คือ

1) การวิเคราะห์เนื้อหาความรู้ด้านฝักลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง เป็นการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ความรู้ด้านฝักลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงที่เป็นแนวคิด (Concept) คำศัพท์ (Term) และความหมาย (Definition) เพื่อกำหนดขอบเขต คุณลักษณะความรู้ เนื้อหาความรู้ด้านฝักลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง และใช้แนวทางการจัดหมวดหมู่ (Classification Approach) ในการจัดการและจัดกลุ่มความรู้ คำศัพท์กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา คือ ทรัพยากรสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับฝักลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ที่สืบค้นข้อมูลจากแหล่งสารสนเทศด้านฝักลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ทั้ง 47 แห่ง จำนวน 182 รายการ โดยทรัพยากรสารสนเทศที่นำมาวิเคราะห์ ประกอบด้วย หนังสือ รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิจัย การประชุมวิชาการที่เกี่ยวข้องกับฝักลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบวิเคราะห์เนื้อหาด้านฝักลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

2) การพัฒนาออนไลน์ความรู้ด้านฝักลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง เป็นการนำข้อมูลจากขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหาความรู้ด้านฝักลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงมากำหนดขอบเขตและออกแบบโครงสร้างออนไลน์ ตามกระบวนการพัฒนาออนไลน์ คือ (1) การกำหนดวัตถุประสงค์ของออนไลน์ความรู้ด้านฝักลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (2) การกำหนดโครงสร้างออนไลน์ความรู้ด้านฝัก

กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โดยสร้างแบบจำลองความคิด (Conceptual Model) เพื่อเป็นกรอบในการดำเนินงานตรวจสอบและประเมินผลการพัฒนาออนไลน์ (3) การกำหนดแนวคิดหลัก (Concept) หรือคลาส (Class) กำหนดลำดับชั้นของแนวคิดย่อย (Sub-Concept) หรือคลาสน้อย (Sub-Class) โดยใช้แนวคิดฟาเซต (Facet Approach) ของ Prieto-Diaz (2002) (4) การกำหนดคุณสมบัติ (Properties) ของคลาสหลัก คลาสน้อย และกำหนดความสัมพันธ์ (Relations) ลักษณะต่างๆ ที่โยงถึงความสัมพันธ์ของความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง และ (5) การประเมินออนไลน์โดยใช้วิธีการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งกำหนดคุณสมบัติของผู้ประเมินคือ เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการศึกษาค้นคว้า วิจัย เกี่ยวกับลวดลายผ้า ผ้าทอ หรือสิ่งทอ และเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดโครงสร้างความรู้ จำนวน 3 คน เพื่อประเมินความครบถ้วนของขอบเขตความรู้ที่เกี่ยวข้องกับผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โดยนำผลการประเมินและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาออนไลน์ความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงต่อไป โดยแบบประเมินโครงสร้างความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ใช้วิธีการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) เพื่อประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างความรู้

ผลการวิจัย

การพัฒนาออนไลน์ความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหาและโครงสร้างความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงจากทรัพยากรสารสนเทศ จำนวน 182 รายการ โดยวิเคราะห์แนวคิดจากข้อความและหัวข้อในส่วนของชื่อเรื่อง คำนำ และสารบัญของทรัพยากรสารสนเทศ และคำศัพท์จากชื่อตอน ชื่อหัวข้อ รวมทั้งดรรชนีท้ายเล่ม เพื่อให้ได้ขอบเขตและโครงสร้างความรู้ด้านผ้าล้านนา ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาทรัพยากรสารสนเทศ พบคำศัพท์จำนวน 1,393 คำศัพท์ และโครงสร้างจัดกลุ่มความรู้ผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ตามแนวคิดการจัดหมวดหมู่ (Classification Approach) ประกอบด้วย 9 หมวด 69 หมวดย่อย รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 หมวดความรู้และคำศัพท์ที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

ลำดับที่	หมวดความรู้	คำศัพท์
1	ลวดลายผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประกอบด้วย หมวดความรู้ย่อย 12 กลุ่ม คือ (1) ลายเกี่ยวกับคน (2) ลายจักรวาลและดวงดาว (3) ลายธรรมชาติ (4) ลายประเพณี/วิถีชีวิต/คตินิยม/ความเชื่อ (5) ลายผสมผสาน (6) ลายเรขาคณิต (7) ลายวัตถุ (8) ลายสัตว์ (9) ลายอวัยวะ (10) ลายอุปกรณ์เครื่องใช้ (11) ลายเอกลักษณ์ความเป็นเผ่าพันธุ์ และ (12) ลายอื่น ๆ เช่น นุญง (ม้ง) ลายดอกไม้คู่หัวใจ ลายลำเนง (ม้ง) เป็นต้น	605
2	วัสดุที่ทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประกอบด้วย หมวดความรู้ย่อย 1 กลุ่ม คือ วัสดุสำหรับตกแต่งผ้า	45
3	วัตถุดิบผลิตผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประกอบด้วย หมวดความรู้ย่อย 2 กลุ่ม คือ วัตถุดิบสำหรับทอผ้า และวัตถุดิบประกอบการย้อมสีผ้า	258

ลำดับที่	หมวดความรู้	คำศัพท์
4	อุปกรณ์ผลิตผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประกอบด้วย หมวดความรู้ย่อย 3 กลุ่ม คือ (1) อุปกรณ์การเตรียมด้าย (2) อุปกรณ์การทอผ้า และ (3) อุปกรณ์สำหรับย้อมผ้า	130
5	เครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประกอบด้วย หมวดความรู้ย่อย 7 กลุ่ม คือ (1) เสื้อผ้าเด็กผู้ชาย (2) เสื้อผ้าเด็กผู้หญิง (3) เสื้อผ้าบุรุษ (4) เสื้อผ้าสตรี (5) ของใช้จากผ้า (6) ของเล่นจากผ้า และ (7) ผ้าอื่น ๆ เช่น ผ้าห่อเด็ก ผ้าอ้อมเด็ก เป็นต้น	173
6	เครื่องประดับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประกอบด้วย หมวดความรู้ย่อย 4 กลุ่ม คือ (1) เครื่องประดับเงิน (2) เครื่องประดับจากผ้า (3) เครื่องประดับจากหวาย และ (4) เครื่องประดับจากสัตว์	24
7	กระบวนการทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประกอบด้วย หมวดความรู้ย่อย 3 กลุ่ม คือ (1) การเตรียมเส้นด้าย (2) การย้อมผ้า และ (3) การทอผ้า	59
8	เทคนิคการผลิตผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประกอบด้วย หมวดความรู้ย่อย 15 กลุ่ม คือ (1) การกั้นเส้นผ้า (2) การเขียนเทียน (3) การจับจีบ (4) การดัน (5) การตกแต่งเครื่องแต่งกาย (6) การตัดเย็บเส้นผ้า (7) การถัก (8) การปัก (9) การมัดปึก (10) การมัดย้อม (11) การมัดหมี่ (12) การเย็บ (13) การสอย (14) การอัดกลีบ และ (15) การเก็บรักษาผ้า	43
9	สีผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประกอบด้วย หมวดความรู้ย่อย 22 กลุ่ม คือ (1) สีกรมท่า (2) สีกากี (3) สีขาว (4) สีเขียว (5) สีคราม (6) สีครีม (7) สีชมพู (8) สีดำ (9) สีแดง (10) สีทอง (11) สีเทอร์คอยส์ (12) สีเทา (13) สีนวลอมชมพู (14) สีนํ้าเงิน (15) สีนํ้าตาล (16) สีบานเย็น (17) สีฟ้า (18) สีม่วง (19) สีส้ม (20) สีแสด (21) สีเหลือง และ (22) สีโอลด์โรส	56
รวม		1,393

2. การพัฒนาออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ขอบเขตและโครงสร้างออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

2.1 วัตถุประสงค์ของออนโทโลยี เพื่ออธิบายขอบเขตความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง และเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงและค้นคืนความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงที่เป็นศัพท์เทคนิคหรือศัพท์เฉพาะด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงเพื่อให้ผู้ใช้เข้าใจความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างชัดเจน

2.2 โครงสร้างความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โดยแสดงโครงสร้างความรู้แบบลำดับชั้น (Hierarchical Structure) ประกอบด้วย หมวดความรู้ (Class) หมวดความรู้ย่อย (Sub-Classes) รวมถึงการกำหนดคุณสมบัติ (Properties) และความสัมพันธ์ (Relations) ตามแนวคิดฟาเซท (Facet Classification) ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของการจัดระบบความรู้ และสังเคราะห์โดยการรวบรวมแนวคิดที่จำแนกไว้เข้าด้วยกันตามความสอดคล้องของความรู้ (Nantapichai, 2011) ดังนี้

2.2.1 การกำหนดโดเมนและโดเมนย่อย โดเมนความรู้ (Knowledge Domain) คือ ความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง และโดเมนย่อย (Sub-Domain) จำนวน 9 โดเมนย่อย ประกอบด้วย (1) ลวดลายผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (2) วัสดุที่ใช้ในการทอผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (3) วัตถุที่ใช้ในการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (4) อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (5) เครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (6) เครื่องประดับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (7) กระบวนการทอผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (8) เทคนิคการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง และ (9) สีผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

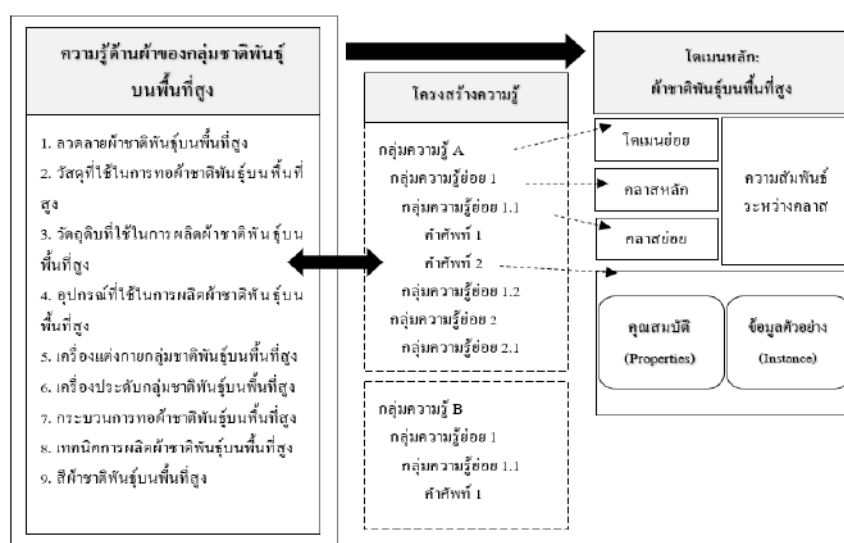
2.2.2 การกำหนดคลาส (Class) หรือแนวคิดหลัก (Concept) (อันได้มาจากหมวดย่อยในตารางที่ 1) คลาสย่อย (Sub-Class) หรือแนวคิดย่อย (Sub-Concept) คุณสมบัติ (Properties) ของคลาสและคลาสย่อย ข้อมูลตัวอย่าง (Instance) รวมถึงกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างคลาสตามลำดับชั้น (Hierarchical Relationship) รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การกำหนดคลาส (Class) คลาสย่อย (Sub-Class) ความสัมพันธ์ (Relation) คุณสมบัติ (Properties) ตัวอย่างคำศัพท์ (Instance) และคำพ้องความหมาย (Synonym)

โดเมนหลัก	โดเมนย่อย	คลาสหลัก	คลาสย่อย	ความสัมพันธ์	คุณสมบัติ	ข้อมูลตัวอย่าง	คำพ้องความหมาย
ผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง	ลวดลายผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง	12	605	4	2	617	542
	วัสดุที่ใช้ในการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง	1	45	4	2	46	30
	วัตถุที่ใช้ในการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง	2	258	4	2	260	77
	อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง	3	130	4	1	133	136
	เครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง	7	173	6	4	180	109
	เครื่องประดับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง	4	24	5	2	28	33
	กระบวนการทอผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง	3	59	4	1	62	78
	เทคนิคการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง	15	43	6	4	58	78
	สีผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง	22	56	2	1	78	5
	รวมทั้งหมด	69	1,393	39	19	1,462	1,088

2.3 การจัดทำโมเดลความคิด (Conceptual model) เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานตรวจสอบ ประเมิน และนำเสนอผลการพัฒนาออนไลน์ยี่ความรู้อันผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประกอบด้วย (1) การกำหนดโดเมนหลักจากความรู้ผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (2) การกำหนดคลาสหลักและคลาสย่อยภายใต้โดเมนย่อยตามโครงสร้างแบบลำดับชั้น (Hierarchical Structure)

(3) การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างคลาสที่อยู่ในโดเมนเดียวกัน โดยพิจารณาจากคลาสที่อยู่ล่างสุดไปหาคลาสที่อยู่สูงขึ้นไป 1 ระดับ (Bottom-up) ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร เช่น การเตรียมเส้นด้ายกับการกรอตัว เมื่อพิจารณาจากคุณสมบัติแล้ว สามารถอธิบายได้ว่า การกรอตัวมีความสัมพันธ์เชิงความหมายในฐานะที่เป็นขั้นตอนหนึ่งของการเตรียมเส้นด้าย และเขียนในรูปสัญลักษณ์ ดังนี้ การเตรียมเส้นด้าย <Is-Step> การกรอตัว (4) การกำหนดคุณสมบัติ (Properties) โดยนำความหมายของคำศัพท์ในแต่ละหมวดความรู้ ว่ามีคุณสมบัติหรือคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับคลาสอย่างไร เช่น หนังสือตัวใช้ทำเข็มขัดหนังคาดหลัง (5) การกำหนดข้อมูลตัวอย่าง (Instance) โดยพิจารณาชื่อและความหมายของคำศัพท์ที่มีคุณสมบัติหรือคุณลักษณะเช่นเดียวกับคลาส เช่น การทอจกผสมยกดอก การทอปะ เป็นข้อมูลตัวอย่างของการทอผ้า เนื่องจากมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับการทอผ้า (6) การเขียนคำอธิบายคลาส เป็นการอธิบายขอบเขตเนื้อหาความรู้ของแต่ละคลาส โดยพิจารณาความเชื่อมโยง และความครอบคลุมว่าแต่ละคลาสมีความเชื่อมโยงกันอย่างไร และครอบคลุมความรู้เรื่องอะไรบ้าง โดยนำมาจากชื่อคลาสย่อยที่มีอยู่ทั้งหมด รวมถึงคุณสมบัติและชุดตัวอย่างของคลาสที่กำหนดไว้แล้ว เช่น คลาสวัตถุประกอบกรอตัวมีผ้า มีขอบเขตครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประกอบผ้า วัตถุประกอบสัตว์ วัตถุประกอบแร่ธาตุ เป็นต้น รายละเอียดดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โมเดลความคิดการพัฒนาออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

2.4 การสกัดคำ การกำหนดโครงสร้าง และความสัมพันธ์ของออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ตามกรอบแนวคิดในกระบวนการพัฒนาออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ดังนี้

1) โดเมนหลัก (Domain) และโดเมนย่อย (Sub-Domain) โดเมนหลัก คือ ความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประกอบด้วยโดเมนย่อย (Sub-domain) จำนวน 9 โดเมนย่อย ได้แก่ (1) ลวดลายผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (2) วัสดุที่ใช้ในการทอผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (3) วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (4) อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (5) เครื่องแต่งกาย

กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (6) เครื่องประดับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (7) กระบวนการทอผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (8) เทคนิคการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง และ (9) สีผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

2) คลาสหลัก พบว่า มีจำนวน 69 คลาสหลัก จำแนกตาม 9 โดเมนย่อย ได้แก่ (1) ลวดลายผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 12 คลาสหลัก (2) วัสดุที่ใช้ในการผลิตผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 1 คลาสหลัก (3) วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 2 คลาสหลัก (4) อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 3 คลาสหลัก (5) เครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 7 คลาสหลัก (6) เครื่องประดับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 4 คลาสหลัก (7) กระบวนการทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 3 คลาสหลัก (8) เทคนิคการผลิตผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 15 คลาสหลัก และ (9) สีผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 22 คลาสหลัก

3) คลาสย่อย พบว่า มีจำนวน 1,393 คลาสย่อย จำแนกตาม 9 โดเมนย่อย ได้แก่ (1) ลวดลายผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 605 คลาสย่อย (2) วัสดุที่ใช้ในการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 45 คลาสย่อย (3) วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 258 คลาสย่อย (4) อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 130 คลาสย่อย (5) เครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 173 คลาสย่อย (6) เครื่องประดับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 24 คลาสย่อย (7) กระบวนการทอผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 59 คลาสย่อย (8) เทคนิคการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 43 คลาสย่อย และ (9) สีผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 56 คลาสย่อย

4) ความสัมพันธ์ระหว่างคลาสตามลำดับชั้น (Hierarchical Relationship) พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างคลาสตามลำดับชั้น จำนวน 13 ชนิดความสัมพันธ์ ได้แก่ (1) <Is-a> (2) <Is-Step> (3) <Is-Type> (4) <Is-Technique> (5) <Decorate> (6) <Is-Format> (7) <Is-aMaterial> (8) <Is-aElement> (9) <Is-aStaple> (10) <Is-aMethod> (11) <Is-aTool> (12) <UseTechnique> และ (13) <PartOf> จำนวนความสัมพันธ์ทั้งหมด 2,214 ความสัมพันธ์ รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างคลาสตามลำดับชั้น (Hierarchical Relationship)

ลำดับ	ชนิดความสัมพันธ์	จำนวน	ความหมาย	คำอธิบายความสัมพันธ์
1	<Is-a>	1,295	A<Is-a>B หมายถึง B เป็น A	ลูกเดียว<Is-a>วัสดุที่ใช้ในการทอผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง
2	<Is-Step>	64	A<Is-Step>B หมายถึง B เป็นขั้นตอนของ A	การตากเส้นใย กัญ ชง <Is-Step> กระบวนการทอผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง
3	<Is-Type>	49	A<Is-Type>B หมายถึง B เป็นประเภทของ A	เสื้อผ้าบุรุษ<Is-Type>เครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง
4	<Is-Technique>	21	A<Is-Technique>B หมายถึง B เป็นเทคนิคของ A	การเขียนเทียน<Is-Technique>เทคนิคการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง
5	<Decorate>	202	A<Decorate>B หมายถึง B ตกแต่งด้วย A	ชุดยาวทรงกระสอบ <Decorate>เม็ดเงิน
6	<Is-Format>	2	A<Is-Format>B หมายถึง B เป็นรูปแบบของ A	ฝ้ายน้อย<Is-Format>ฝ้ายขาว
7	<Is-aMaterial>	138	A<Is-aMaterial>B หมายถึง B	พาราฟิน<Is-aMaterial>การเขียนเทียน

ลำดับ	ชนิดความสัมพันธ์	จำนวน	ความหมาย	คำอธิบายความสัมพันธ์
			เป็นวัตถุที่ใช้ใน A	
8	<Is-aElement>	135	A<Is-aElement>B หมายถึง B เป็นส่วนประกอบของ A	สาบหน้าเสื้อ<Is-aElement>เครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง
9	<Is-aStaple>	155	A<Is-aStaple>B หมายถึง B เป็นวัตถุดิบที่ใช้ทำ A	ผ้าฝ้าย<Is-aStaple>เสื้อทรงกระบอกแขนยาว
10	<Is-aMethod>	5	A<Is-aMethod>B หมายถึง B เป็นวิธีการทำ A	การจับจีบด้วยมือ<Is-aMethod>กระโปรงสั้นอาซา
11	<Is-aTool>	82	A<Is-aTool>B หมายถึง B เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ใน A	เคียว<Is-aTool>การเก็บเส้นใยกัญชง
12	<UseTechnique>	57	A<UseTechnique>B หมายถึง B ใช้เทคนิค A	กระโปรงผู้หญิงม้ง<UseTechnique>การเขียนเทียน
13	<PartOf>	9	A<PartOf>B หมายถึง B เป็นส่วนหนึ่งของ A	ลวดลายผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง<PartOf>ผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

5) การกำหนดคุณสมบัติของคลาส (Properties) พบว่า มีคุณสมบัติ จำนวน 9 ชนิด ได้แก่ (1) <UseFor> (2) <UseDecorate> (3) <GetFrom> (4) <Is-aSize> (5) <Is-aShape> (6) <Is-aColor> (7) <HasColor> (8) <IsStyle> และ (9) <Is-aPattern> จำนวน 759 รายการ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4

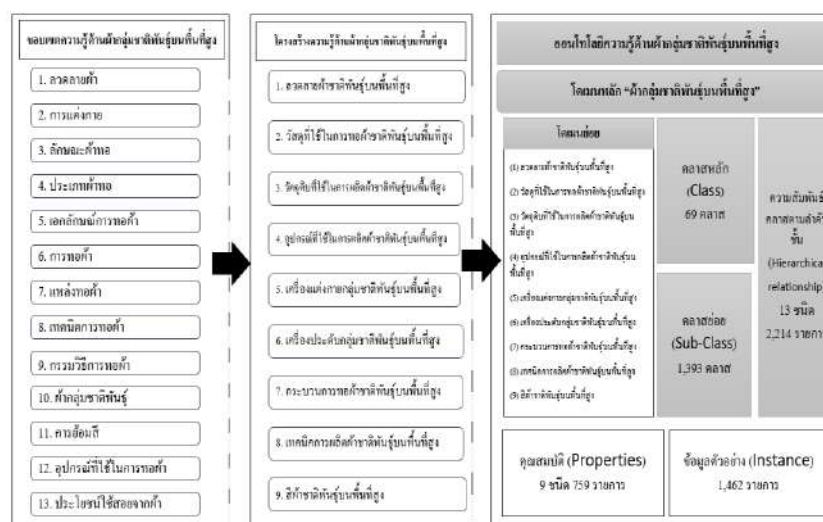
ตารางที่ 4 การกำหนดคุณสมบัติของคลาส (Properties)

ชนิดคุณสมบัติ	รายการ	คำอธิบาย
<UseFor>	98	ใช้ทำ เช่น หนังสือ<UseFor>เข็มขัดหนังคาดหลัง
<UseDecorate>	57	ใช้สำหรับตกแต่ง เช่น ลูกบิด<UseDecorate>ผ้าสามเหลี่ยมหน้าจั่ว
<GetFrom>	282	ได้จาก เช่น สีเหลืองนวล<GetFrom>ใยกัญชง
<Is-aSize>	3	เป็นขนาดของ เช่น ขนาดเบอร์ 3<Is-aSize>เข็มเย็บผ้า
<Is-aShape>	2	เป็นรูปทรงของ เช่น ทรงกลม<Is-aShape>พู่หางม้า
<Is-aColor>	249	เป็นสีของ เช่น สีชมพูเข้ม<Is-aColor>ผ้าซิ่น
<HasColor>	47	มีสี เช่น เสื้อกั๊กมะหยี่ป้ายหน้า<HasColor>สีดำ
<IsStyle>	3	เป็นลักษณะของ เช่น เม็ดกลม<IsStyle>ลูกเดือย
<Is-aPattern>	18	เป็นลวดลายของ เช่น ลายกันหอย<Is-aPattern>กระโปรงผู้หญิงม้ง

6) การกำหนดข้อมูลตัวอย่าง (Instance) พบว่า มีข้อมูลตัวอย่าง จำนวน 1,462 คำ จำแนกตาม 9 โดเมนย่อย ดังนี้ (1) หมวดลวดลายผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 617 คำ เช่น ลายเกี่ยวกับคน ลายการรวมกลุ่ม ลายการลิดกิ่งไม้ในไร่ เป็นต้น (2) หมวดวัตถุที่ใช้ในการทอผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 46 คำ เช่น กระดิ่งเงิน กระดุมเงิน กระดุมทอง เป็นต้น (3) หมวดวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 260 คำ เช่น ขนสัตว์ ด้ายถัก ด้ายโทเร เป็นต้น (4) หมวดอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 133 คำ เช่น กงติดฝ้าย กงปั่นฝ้าย ขาเป็ย เป็นต้น (5) หมวดเครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 180 คำ เช่น เสื้อผ้าเด็กผู้ชาย ชุด

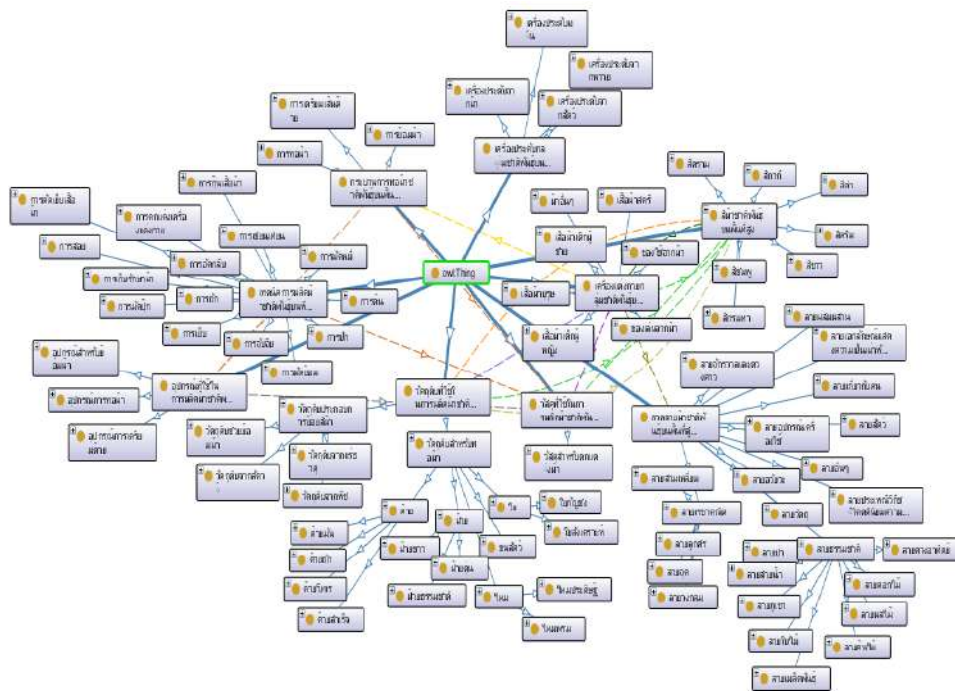
ทรงกระสอบ ชุดหมี่ทรงสามเหลี่ยม เป็นต้น (6) หมวดเครื่องประดับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 28 คำ เช่น เครื่องประดับเงิน กำไลเงิน เข็มขัดเงิน เป็นต้น (7) หมวดกระบวนการทอผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 62 คำ เช่น การเตรียมเส้นด้าย การกรอผ้า การเก็บดอก เป็นต้น (8) หมวดเทคนิคการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 58 คำ เช่น การกั้นเสื่อผ้า การเขียนเทียน การจับจีบ เป็นต้น และ (9) หมวดสีผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 78 คำ เช่น สีกรมท่า สีกากี สีกากีแกมเขียว สีขาว เป็นต้น

7) คำพ้องความหมาย (Synonym) พบว่า มีคำพ้องความหมาย จำนวน 1,088 คำ จำแนกตาม 9 โดเมนย่อย ดังนี้ (1) หมวดลวดลายผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 542 คำ เช่น ใจตั้งตะ (ปกากะญอ) เส่ถ่อกลอ (ปกากะญอ) ชมจะ (เมี่ยน) เป็นต้น (2) หมวดวัสดุที่ใช้ในการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 30 คำ เช่น ดาว (ดาราอาง) เบลิงจี (ปกากะญอ) เน้ย (ปกากะญอ) เป็นต้น (3) หมวดวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 77 คำ เช่น กิ่งห้อม แก่นกะว้าย (ปกากะญอ) แก่นเข เป็นต้น (4) หมวดอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 136 คำ เช่น หนูเพ้า (ปกากะญอ) แคล้ย (ปกากะญอ) โล้วคว่อง (ปกากะญอ) เป็นต้น (5) หมวดเครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 109 คำ เช่น ไซ่คู้ไถ่ย (ปกากะญอ) เอ่อคู้ไถ่ย (ปกากะญอ) เป็นต้น (6) หมวดเครื่องประดับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 33 คำ เช่น ทิพีวี่ (ปกากะญอ) หนาดี้ (ปกากะญอ) เป็นต้น (7) หมวดกระบวนการทอผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 78 คำ เช่น ลูห่วย (ปกากะญอ) ห้วยลู่ (ปกากะญอ) คีลี (ปกากะญอ) เป็นต้น (8) หมวดเทคนิคการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 78 คำ เช่น ก้าก้อ (ม้ง) ก้างเล่าจ้อ (ม้ง) ก้างล่า (ม้ง) เป็นต้น และ (9) สีผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 5 คำ เช่น อั่ว (ปกากะญอ) เจี้ยะ (เมี่ยน) ไว (ปกากะญอ) เป็นต้น โดยผู้วิจัยใช้โปรแกรม Protege เป็นเครื่องมือในการพัฒนาออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง รายละเอียดดังภาพที่ 3-6

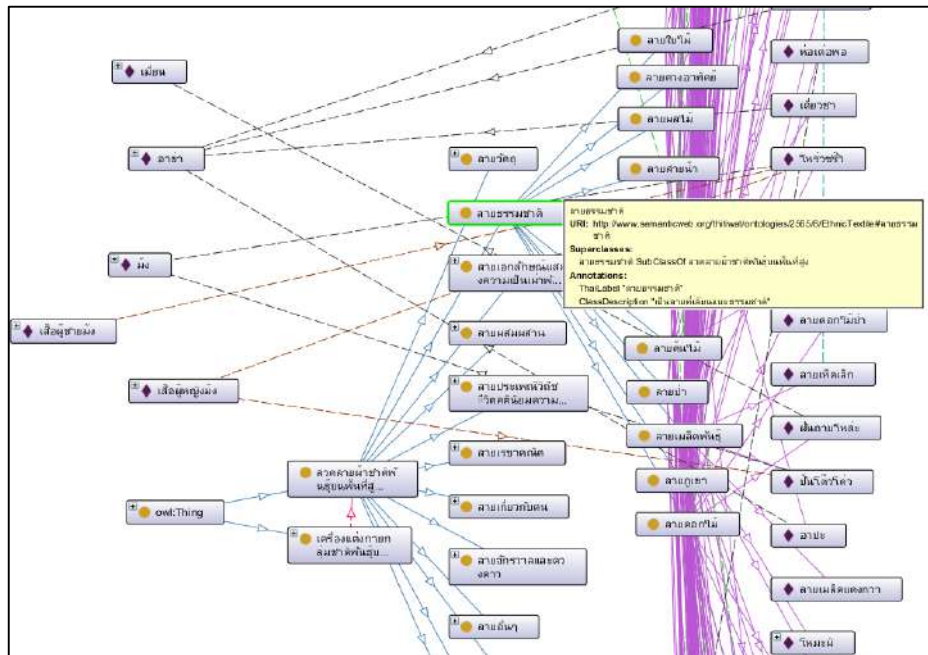
ภาพที่ 3 โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดขอบเขตความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โครงสร้างความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง และการพัฒนาออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

การพัฒนาอนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประกอบด้วยโดเมนย่อย (Sub-domain) จำนวน 9 โดเมนย่อย ได้แก่ (1) ลวดลายผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (2) วัสดุที่ใช้ในการทอผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (3) วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (4) อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (5) เครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (6) เครื่องประดับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (7) กระบวนการทอผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (8) เทคนิคการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง และ (9) สีผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โดยใช้โปรแกรมโปรโตจีเแสดงภาพรวมของอนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง รายละเอียดดังภาพที่ 4

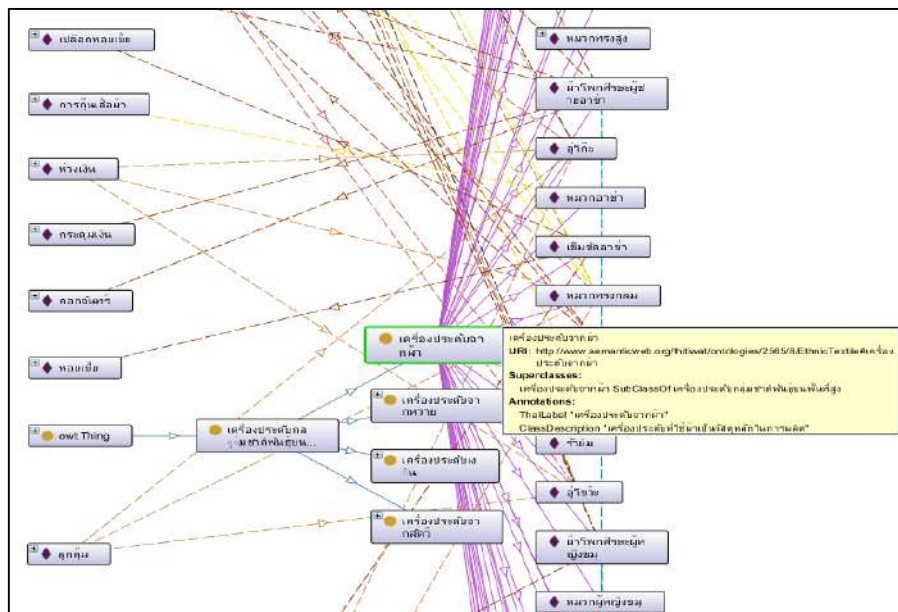

ภาพที่ 4 ตัวอย่างอนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

อนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในโดเมนย่อยที่ 1 ลวดลายผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประกอบด้วย 12 คลาสหลัก เช่น ลายเกี่ยวกับคน ลายจักรวาลและดวงดาว ลายธรรมชาติ เป็นต้น ยกตัวอย่างคลาสหลักลายธรรมชาติ รายละเอียดดังภาพที่ 5

ออนไลน์ความรู้ด้านผักลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในโดเมนย่อยที่ 6 เครื่องประดับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประกอบด้วย 4 คลาสหลัก ได้แก่ (1) เครื่องประดับเงิน (2) เครื่องประดับจากผ้า (3) เครื่องประดับจากหวาย และ (4) เครื่องประดับจากสัตว์ ยกตัวอย่างคลาสเครื่องประดับจากผ้า รายละเอียดดังภาพที่ 6

2.5 การประเมินโครงสร้างออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านออนโทโลยี จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 1 คน เพื่อประเมินความถูกต้องและเหมาะสมของโครงสร้าง

ออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงที่พัฒนาขึ้น และนำผลประเมินที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงออนโทโลยีให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ผลการประเมิน พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}=4.07$) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการประเมินออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	ระดับความคิดเห็น	
		ค่าเฉลี่ย	แปลความหมาย
1	การระบุนิยาม ขอบเขต และวัตถุประสงค์ของการพัฒนา	4.56	มากที่สุด
2	การกำหนดหมวดความรู้ (Class)	4.00	มาก
3	การกำหนดคุณสมบัติ (Properties) และความสัมพันธ์ (Relation) ของหมวดความรู้ (Class)	4.11	มาก
4	การกำหนดข้อมูลตัวอย่าง (Instance) ของหมวดความรู้ (Class)	3.50	ปานกลาง
5	การประยุกต์เพื่อนำไปใช้และแนวทางการพัฒนาออนโทโลยีในอนาคต	4.17	มาก
รวม		4.07	มาก

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงนำมาสู่การอภิปรายผลที่สำคัญดังนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหา และจัดกลุ่มความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จากทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 182 รายการ พบคำศัพท์ จำนวน 1,755 คำ และสามารถจำแนกได้เป็น 9 หมวดความรู้ ได้แก่ (1) ลวดลายผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (2) วัสดุที่ใช้ในการทอผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (3) วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (4) อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (5) เครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (6) เครื่องประดับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (7) กระบวนการทอผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (8) เทคนิคการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง และ (9) สีผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

ทั้งนี้พบว่า การถอดคำศัพท์ภาษาถิ่น มีความแตกต่างกันตามการสะกดคำที่ได้จากการออกเสียงของผู้เขียนหรือผู้ที่ถอดคำศัพท์ ส่งผลให้เกิดความผิดพลาดของคำ เช่น เสื้อคอวีแขนสั้นทรงกระสอบของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ สามารถเขียนได้ทั้งคำว่า “เซกอ” และ “เซ็กอ” และดอกไม้เงินที่ใช้สำหรับตกแต่งเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน สามารถเขียนได้ทั้งคำว่า “ส้มญานเปียง” “ย่านเปียง” และ “ญานเปียง” เป็นต้น ส่งผลต่อการสะกดคำ การเลือกใช้คำศัพท์เนื่องจากสามารถเขียนได้หลายรูปแบบแต่ยังคงความหมายเดิม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Sawaddikun, Intasaro & Na Nakorn (2018) ที่วิเคราะห์และเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานกับคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ ซึ่งพบว่า คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้มีความแตกต่างจากคำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน ทั้งในด้านการออกเสียงและการสะกดคำ แต่มีความหมายเหมือนกัน เนื่องจากเป็นชื่อพื้นเมืองและสามารถเขียนได้

หลายคำ เช่น คำว่า “จัน” ภาษาถิ่นใต้สามารถเรียกได้ทั้งคำว่า “จัน” และ “จ้าน” คำว่า “คุณ” ภาษาถิ่นใต้สามารถเรียกได้ทั้งคำว่า “เต็น” และ “เติน” เป็นต้น ความแตกต่างด้านการออกเสียงและการสะกดคำ เป็นผลจากการยืมคำศัพท์มาจากภาษาอื่น เช่น ภาษามลายู ภาษาเขมร และภาษาจีน เป็นต้น ทำให้คำศัพท์เหล่านี้มีเสียงและความหมายคล้ายคลึงกับคำที่ยืมมาหรือมีการเพี้ยนเสียงไปบ้างในบางคำ

นอกจากนี้การวิเคราะห์เนื้อหาทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ยังแสดงให้เห็นองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบการทอผ้าแบบห้างหลังที่พบในเกือบทุกกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ซึ่งถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านงานฝีมือดั้งเดิมที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยอาศัยภูมิปัญญาของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อสร้างสรรค์เป็นเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย และของใช้อื่น ๆ ซึ่งจะเห็นได้จากงานวิจัยที่ค้นพบภูมิปัญญาด้านการทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง เช่น งานวิจัยของ Phiwongkun, Bunlikhitsiri & Panthupkorn (2019) ที่พบว่า หมู่บ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย มีภูมิปัญญาด้านผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ ม้ง และอาข่า โดยกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ มีอัตลักษณ์ของลวดลายผ้าที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและมีความผูกพันกับธรรมชาติได้อย่างชัดเจน มีการทอผ้าด้วยกี่เอวซึ่งเป็นกี่ขนาดเล็กที่ต้องอาศัยความชำนาญในการทอ เพื่อให้ได้ฝีมือที่สม่ำเสมอ จึงจะทำให้เนื้อผ้าที่ทอเกิดความแน่นและเรียบเนียนตลอดทั่วทั้งผืน ใช้เทคนิคการทอผ้าที่หลากหลาย ได้แก่ การทอลายสลับลี การจก การยกดอก ลวดลายที่โดดเด่น เช่น เชะเคิ้ล หรือลายเส้นยาวต่อเนื่อง ปะตันดองหงายจุด หรือลายแมงมุม ลายด้ามิงคิล หรือลายดวงตา เพื่อโคะ หรือลายงูเหลือม เป็นต้น และมีการประดับตกแต่งด้วยลูกเดือย กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีการทำลวดลายบนผืนผ้าที่สะท้อนบุคลิกเฉพาะของม้ง ที่เป็นคนขยัน เข้มแข็ง บากบั่น และอดทน โดยใช้เทคนิคการปัก การเย็บติด และการเขียนเทียน รวมทั้งการใช้สีโดดเด่น ที่แสดงถึงความมั่นใจ รูปทรงของลวดลายมีความสมมาตรทำให้มีความละเอียดและต่อเนื่องกันจนเต็มแน่นตลอดทั้งผืน จนเกิดเป็นลวดลายที่สะดุดตา ลวดลายที่โดดเด่น เช่น ก้าก้อ หรือลายกันหอย โห้วขรัว หรือลายผักกูด เหง้าพัง หรือลายแม่ม่าย เหนงก้า หรือลายตีนไก่ เป็นต้น และกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ที่นำเอาลักษณะของธรรมชาติที่ปรากฏอยู่มาสร้างสรรค์ ผสมผสานกับลวดลายที่มาจากสัตว์ ธรรมชาติ หรือข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งใช้เทคนิคการปักและการเย็บติดผ้าปะติด รวมทั้งนำหอยเบี้ย เหยี่ยวเงิน และลูกปัดขนาดต่าง ๆ มาปักหรือเย็บร่วมกับลายผ้า จนเกิดเป็นเอกลักษณ์บนเสื้อผ้าและเครื่องประดับ ลวดลายที่โดดเด่น เช่น อาหยิแฮมโต๊ะ หรือลายปากนก อาหลู้ หรือลายผีเสื้อ อาลู่อาโล หรือลายลิ้นผีเสื้อ ถ่อง หรือลายกลอง อาปะ หรือลายใบไม มะดือดือซู หรือลายก้อนหิน เป็นต้น

2. การกำหนดโครงสร้างออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ผู้วิจัยได้มีการนำคำศัพท์ที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง มาจัดกลุ่มความรู้โดยใช้แนวคิดการจัดหมวดหมู่แบบฟาเซทและจัดลำดับความสัมพันธ์ของความรู้ด้วยโครงสร้างตามลำดับชั้น (Hierarchical Structure) จากการศึกษ พบว่า โครงสร้างออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประกอบด้วย 1 โดเมนความรู้หลัก คือ ความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง 9

โดเมนย่อย 69 คลาสหลัก 1,393 คลาสย่อย 39 ความสัมพันธ์ 19 คุณสมบัติ และ 1,462 ตัวอย่าง เมื่อนำโครงสร้างออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง มาเปรียบเทียบกับการจัดโครงสร้างออนโทโลยีความรู้ด้านผ้า จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ (1) การพัฒนาออนโทโลยีความรู้ผ้าไหมแพรวา (Singthongchai et al., 2012) (2) การพัฒนาออนโทโลยีความรู้ด้านผ้าล้านนา (Panommit, 2017) และ (3) การพัฒนาออนโทโลยีความรู้วัฒนธรรมผ้าทอกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร (Promthong & Chansanam, 2022) พบว่า มีการกำหนดโครงสร้างออนโทโลยีที่เหมือนกัน คือ การกำหนดขอบเขตความรู้และการวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศเพื่อจัดกลุ่มเนื้อหาตามแนวทางการจัดหมวดหมู่ความรู้ (Knowledge Classification Approach) และแนวคิดการจัดหมวดหมู่แบบฟาเซท โดยโครงสร้างออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง มีกลุ่มความรู้ที่เหมือนกับโครงสร้างออนโทโลยีความรู้ผ้าไหมแพรวา จำนวน 1 กลุ่มความรู้ คือ ลวดลายผ้า มีกลุ่มความรู้ที่เหมือนกับโครงสร้างออนโทโลยีความรู้ด้านผ้าล้านนา จำนวน 7 กลุ่มความรู้ ได้แก่ (1) วัสดุใช้ในการทอผ้า (2) อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า (3) วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตผ้า (4) กระบวนการผลิตผ้า (5) เทคนิคหรือรูปแบบการทอผ้า (6) ลวดลายผ้า และ (7) สี และมีกลุ่มความรู้ที่เหมือนกับโครงสร้างออนโทโลยีความรู้วัฒนธรรมผ้าทอกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร จำนวน 6 กลุ่มความรู้ ได้แก่ (1) สี (2) ลวดลาย (3) เครื่องมือทอผ้า (4) กระบวนการทอผ้า (5) เทคนิคการทอผ้า และ (6) การแต่งกาย เนื่องจากความรู้ด้านการทอผ้ามีกลุ่มความรู้พื้นฐานเดียวกัน เช่น ลวดลายผ้า วัสดุ อุปกรณ์และวัตถุดิบที่ใช้ในการทอผ้า กระบวนการและเทคนิคการทอผ้า สีผ้า และเครื่องแต่งกาย ซึ่งเป็นกลุ่มความรู้ที่พบจากหนังสือ ตำรา หรือเอกสารต่าง ๆ จึงทำให้องค์ความรู้ของผ้ามีการจัดกลุ่มความรู้คล้ายคลึงกัน แต่ยังคงพบว่า โครงสร้างออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง มีกลุ่มความรู้ที่แตกต่างจากโครงสร้างออนโทโลยีความรู้ด้านผ้าทั้ง 3 เรื่อง จำนวน 1 กลุ่มความรู้ คือ เครื่องประดับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงส่วนใหญ่ มีการสวมเครื่องประดับควบคู่กับเครื่องแต่งกายอยู่เสมอทั้งการสวมใส่ในชีวิตประจำวันหรือในพิธีสำคัญต่าง ๆ เช่น งานปีใหม่ งานแต่งงาน งานศพ เป็นต้น อีกทั้งยังแสดงถึงการเคารพต่อพิธีสำคัญ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ดาราอาง ที่มีการสวมใส่ห่วงคล้องเอวหลายประเภทติดตัวตลอดเวลา ซึ่งห่วงคล้องเอวบางประเภทจะสวมได้ก็ต่อเมื่อผ่านประเพณีการนอนวัดและการถือศีล 8 ในวันพระใหญ่ช่วงเทศกาลเข้าพรรษาแล้วเท่านั้น กลุ่มชาติพันธุ์ลีซู ที่มีการประดับด้วยพู่หางม้าที่เรียกว่า เชือกลีซอ หรือหางลีซอ ซึ่งมีลักษณะเป็นเส้นเชือกทำจากผ้าสีสนัดไส นำมาห้อยประดับที่เอวด้านหลังของกางเกง ถือเป็นเครื่องประดับที่จะขาดไม่ได้ในการสวมใส่ในเทศกาลฉลองปีใหม่ และยังมีการสวมเครื่องประดับเพื่อป้องกันอันตรายของบุคคลผ่านเครื่องประดับ เช่น ผู้ชายวัยรุ่นกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าที่สวมหมวกทรงกลมสีดำทำจากผ้าฝ้าย เพื่อแสดงสถานภาพถึงการเป็นโสด ยังไม่มีคู่ครอง ผู้หญิงวัยกลางคนกลุ่มชาติพันธุ์มูที่สวมผ้าโพกศีรษะสีแดง เพื่อแสดงสถานภาพว่าแต่งงานแล้ว เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบว่าโครงสร้างออนโทโลยีความรู้ด้านผ้าทั้ง 3 เรื่อง มีการจำแนกกลุ่มความรู้ประเภทผ้า เช่น ผ้ายกดอก ผ้าจก ผ้าหม้อห้อม ผ้าลายน้ำไหล ผ้ามัดหมี่ ผ้าไหมทอขัด เป็นต้น แต่โครงสร้างออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ไม่มีการจำแนกกลุ่มความรู้ประเภทผ้า

เพราะมีการจำแนกเป็นกลุ่มความรู้ย่อยการทอผ้าภายใต้กลุ่มความรู้กระบวนการทอผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง เนื่องจากมีคำอธิบายที่บ่งบอกถึงวิธีการทอผ้าโดยใช้การทอลวดลายจกหรือการทอจกผสมยกดอก และไม่มีการจำแนกกลุ่มความรู้ผลิตภัณฑ์ผ้า เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องนอน เครื่องใช้ ผ้าที่ใช้ในศาสนาพิธี ผ้าประเภทอื่น ๆ เป็นต้น แต่มีการจำแนกเป็นกลุ่มความรู้ย่อย เสื้อผ้าเด็กผู้ชาย เสื้อผ้าเด็กผู้หญิง เสื้อผ้าบุรุษ เสื้อผ้าสตรี ของใช้จากผ้า ของเล่นจากผ้า และผ้าอื่น ๆ ซึ่งอยู่ภายใต้กลุ่มความรู้เครื่องแต่งกายกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง และพบว่าโครงสร้างออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ไม่มีการจำแนกกลุ่มความรู้วัตถุดิบย้อมสีและสารช่วยติด แต่มีการจำแนกเป็นกลุ่มความรู้วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตผ้าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง และมีการกำหนดกลุ่มความรู้ย่อย วัตถุดิบประกอบการย้อมสีผ้า ซึ่งจำแนกเป็นวัตถุดิบจากพืช วัตถุดิบจากสัตว์ วัตถุดิบจากแร่ธาตุ และวัตถุดิบช่วยย้อมผ้า การกำหนดโครงสร้างออนโทโลยีที่แตกต่างกันนี้ อาจเนื่องมาจากความรู้ด้านการทอผ้าเป็นความรู้ภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นจากคนในสังคม หรือภูมิภาคที่มีวิถีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนความเชื่อต่าง ๆ แตกต่างกันไปตามบริบทของสภาพแวดล้อมและสังคมองค์ความรู้ที่ถูกถ่ายทอดลงบนผืนผ้าของแต่ละท้องถิ่น จึงมีความแตกต่างกันทั้งในด้านการทอผ้า เทคนิคที่ใช้ในการทอผ้า อุปกรณ์การทอผ้า รวมไปถึงลวดลายผ้า ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างงานวิจัยด้านผ้าประเภทต่าง ๆ ที่มีภูมิปัญญาด้านการทอผ้าแตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่ (Singthongchai et al., 2012; Panommit, 2017; Promthong & Chansanam, 2022)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ลักษณะ คือ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้ใช้สามารถเข้าถึงและค้นคืนความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงกับความต้องการ โดยแสดงผลการสืบค้นที่เป็นชุดข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับคำค้นและแสดงผลการสืบค้นอย่างเป็นลำดับขั้น ทำให้สามารถมองเห็นกลุ่มความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงได้อย่างครอบคลุม และช่วยลดระยะเวลาในการสืบค้นข้อมูลได้

1.2 ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันบริการสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในประเทศไทย สามารถนำโครงสร้างออนโทโลยีความรู้ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดคำค้นเพื่อให้บริการผู้ใช้ ซึ่งการแสดงผลอยู่ในรูปของคำศัพท์ที่เป็นมาตรฐานสำหรับการแลกเปลี่ยนและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงได้อย่างถูกต้องและครอบคลุม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการค้นคว้าวิจัยด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ขมุ คะฉิ่น และถิ่น เพิ่มเติม โดยเฉพาะความรู้ด้านเครื่องแต่งกายและลวดลายผ้า เนื่องจากมีเอกสารทางวิชาการจำนวนน้อย หากไม่มีเอกสารวิชาการด้านนี้ อาจทำให้องค์ความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวสูญหายไป

2.2 ควรมีการจัดเก็บหรือรวบรวมคลังคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (Digital collection) เพื่อให้บริการสืบค้นและเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

- Brank, M., Grobelnik, & Mladenić, D. (2005). **A survey of ontology evaluation techniques**. Retrieved from https://pdfs.semanticscholar.org/c15e/3ad08e22705bacdd8aa102765cbd5a7ff62e.pdf?_ga=2.167740350.1862077203.1594638793-1756764186.1563157760
- Division of Self-Help Settlement and Hilltribe Development. (2015). **Hill tribe cloth: Identity of tribal fibers**. Bangkok: Agricultural Cooperatives Association of Thailand. [In Thai]
- Gruber, T. R. (1993). **A Translation Approach to Portable Ontology Specifications**. Retrieved from <https://tomgruber.org/writing/ontolingua-kaj-1993.pdf>
- Guo, C. & Huang, D. (2009). Research on Domain Ontology Based Information Retrieval Model. [Electronic version]. In **International Symposium on Intelligent Ubiquitous Computing and Education**. (pp. 541-543). Chengdu, China: IEEE.
- Kesorn, K. (2015). **Information retrieval. Systems: concepts and development directions**. **Phitsanulok**: Department of Computer Science, Faculty of Science Naresuan University. [In Thai]
- Ministry of Culture Department of Cultural Promotion. (2003). **Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage**. Retrieved from <http://ich.culture.go.th/images/stories/ich-pdf/2.1Convention-Safeguarding-Intangible-cultural-Heritage-Thai.pdf>
- Ministry of Social Development and Human Security. (2016). **Master plan for the development of ethnic groups in Thailand (2015-2017)**. Retrieved from http://www.harvardasia.co.th/wp-content/uploads/2016/09/503.pdf?fbclid=IwAR3fTyOYuUxIzFYd98dOCO7lydn9DFWwr0Nw5hWnbJnalTbKEMn7_15SLNo [In Thai]
- Moning, A. (2002). **Sustainability of natural dye usage in cloth dyeing group at Ban Tan Sub-district, Hod District, Chiang Mai Province**. Retrieved from http://webpac.library.mju.ac.th:8080/mm/fulltext/thesis/2557/Aroon_Moning/fulltext.pdf [In Thai]
- Nantapichai, S. (2011). **Knowledge Organization System Framework for Thai Traditional Medicine** (Doctoral dissertation, Khon Kaen University). [In Thai]
- Noy, N. F., & McGuinness D. L. (2001a). **A guide to creating your first ontology**. Retrieved from https://protege.stanford.edu/publications/ontology_development/ontology101.pdf
- Noy, N.F. & McGuinness, D. L. (2001b). **Ontology development 101: A guide to creating your first ontology**. Retrieved from https://protege.stanford.edu/publications/ontology_development/ontology101.pdf
- Okamoto, K. J., Cheeseman, P. & Prangwattanakul, P. (2010). **The aesthetics of style. Silk cloth**. Chiang Mai: Bank of Thailand, Northern Office. [In Thai]

- Panommit, P., (2017). **Ontology development for knowledge of Lanna textiles**. (Master's Thesis). Chiang Mai University, Thailand. [In Thai]
- Panommit, P., Arayaphan, W. & Julrode, P. (2017). Retrieving and accessing to the knowledge of Lanna textiles from information resources in the upper northern Thailand. **Veridian E-Journal, Silpakorn University**, 10(3), 1545-1559. Retrieved from <https://www.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/110004/86369> [In Thai]
- Phasuk, S. (2002). **Local silk**. Bangkok: Odeon Store. [In Thai]
- Phiwongkun, K., Bunlikhitsiri, B., & Panthupkorn, P. (2019). A study on ethnic tribal patterns in Karen Ruam Mitr souvenir designs. **MangraiSaan Journal**, 7(2), 52-70. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/mrsj/article/view/192149/158675> [In Thai]
- Prangwattanakul, S. & Naenna, P. (1990). **Lanna Yuan Lue Lao cloth**. Chiang: Center for the Promotion of Arts and Culture, Chiang Mai University. [In Thai]
- Prieto-Diaz, R. (2002). **A Faceted Approach to Building Ontologies**. Retrieved from <http://www.cs.uu.nl/docs/vakken/ks/BulidOntologiesRPD-ER2002.pdf>
- Promthong, J. & Chansanam, W. (2022). Information Behavior of Thai-Khmer Weavers. **Romphruek Journal**, 40(2), 189-206. Retrieved from <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/romphruekj/article/view/255207>
- Sales, Rodrigo de, Martínez-Ávila, Daniel, & Guimarães, José Augusto. (2018). Dialogical elements in Harris, Dewey, Cutter, Otlet, Kaiser, and Ranganathan: Theoretical convergences in the history of Knowledge Organization. **Transinformação**, 30(3), 348-362. <https://doi.org/10.1590/2318-08892018000300007>
- Sawaddikun, S., Intasaro, S., & Na Nakorn, E. (2018). **A comparison of Thai language of the Southern Thai language in Thungyai Nakhonsrithammarat**. Retrieved from <https://www.repository.rmutsv.ac.th/handle/123456789/2429>
- Silpakorn University. (2000). **Local woven fabrics in the north of Thailand**. Bangkok: Silpakorn University. [In Thai]
- Silpakorn University. (2001). **Local woven fabrics: A survey of producers across the country**. Bangkok: Silpakorn University. [In Thai]
- Singthongchai, J., Naenudorn, E., Kittidachanupap, N., Rotkanok, D., & Niwattanakul, S. (2012). Development for Prae-wa silk knowledge base using ontology. **International Conference on Computer Science and Automation Engineering (CSAE)**, 2, 93-97. <https://doi.org/10.1109/CSAE.2012.6272735>
- Social Research Institute. (n.d.). **Lanna Tai Ethnic Learning Center**. Retrieved from <http://www.sri.cmu.ac.th/~lelc/>

- Spiteri, L. (1998). A simplified model for facet analysis: Ranganathan 101. **Canadian Journal of Information and Library Science**, 23(1/2), 1-30. Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/260328294>
- Srimongkol, T. (1992). **Lanna Thai silk cotton**. Chiang Mai: Faculty of Education and Center for the Promotion of Arts and Culture Chiang Mai University. [In Thai]
- Swartout, B., Patil, R., Knight, K., & Russ, T. (1997). **Toward distributed use of large-scale ontologies**. Retrieved from <https://pdfs.semanticscholar.org/07b6/4a07e6d56a91f2471975a3922e3fcd9ff2d7.pdf>
- TaKham, T. (2015). **Ontology development for energy knowledge domain**. (Doctoral dissertation). Kaen University, Thailand. [In Thai]
- TaKham, T., Kabmala, M., & Manmart, L. (2016). Scholar and Researchers' Behavior in Retrieving). **Journal of Information Science Research and Practice**, 34(1). Retrieved from <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jiskku/article/view/56980> [In Thai]
- Tourism Authority of Thailand. (2019). **Colorful path, amazing Thai cloth**. Retrieved from http://thaifest.tourismthailand.org/open_pdf.php?bookId=22&lg=Th [In Thai]
- Uschold, M., & Gruninger, M. (1996). **Ontologies: Principles, methods and applications**. Retrieved from <http://www.aiai.ed.ac.uk/publications/documents/1996/96-kerintro-onto-logies.pdf>
- Wannamat, S. (2004). **Organizing a database of unique patterns and natural dyes. In northern folk fabrics to develop community product standards using a computer system**. Bangkok: Department of Industrial Promotion, Ministry of Industry. [In Thai]

แนวทางการพัฒนาหอบรรณสารสนเทศในฐานะแหล่งเรียนรู้อัตลักษณ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

อารยา ศรีบัวบาน^{1*}

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เสนอแนวทางการพัฒนาหอบรรณสารสนเทศให้เป็นแหล่งเรียนรู้อัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (มจธ.) โดยทำการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยวิธีตรวจสอบแบบสามเส้า คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติจากผู้ที่มีสถิติการใช้บริการหอบรรณสารสนเทศสูง และผู้ที่มีผลต่อการสนับสนุนให้เกิดนโยบายพัฒนาหอบรรณสารสนเทศ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร อาจารย์และบุคลากร นักศึกษา และศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัย รวม 16 คน ในช่วงปี พ.ศ. 2565-2566 ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาหอบรรณสารสนเทศให้เป็นแหล่งเรียนรู้จำเป็นต้องมีการสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมกับทรัพยากรจดหมายเหตุในความทรงจำที่หอบรรณสารสนเทศมีให้บริการเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ ทำให้คนจดจำได้ เข้าถึงและอยากเรียนรู้ผ่านการรับรู้ทางกายภาพ สร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้ เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของผู้สนใจ ดังนั้น สิ่งที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาหอบรรณสารสนเทศให้เป็นแหล่งเรียนรู้อัตลักษณ์ทั้งลักษณะกายภาพของพื้นที่ การสนับสนุนด้วยการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการและการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ การบูรณาการกับทรัพยากรที่มี และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ โดยใช้แนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมาประยุกต์ใช้ได้ เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงกับบริบทของมหาวิทยาลัย ทั้งเรื่องราวการนำเสนอและการเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาคม มจธ. เชื่อมโยงกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงต่อไป

คำสำคัญ: หอบรรณสารสนเทศ; หอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัย; แหล่งเรียนรู้อัตลักษณ์

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทฉบับที่ ๒๕๖๕ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร เรื่อง แนวทางการพัฒนาหอสมุดการรับมรดกทรัพยากรมาจัดเก็บเป็นจดหมายเหตุสำหรับหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัย: กรณีศึกษา หอบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท, สาขาวิชาการจัดการจดหมายเหตุและสารสนเทศมรดกทางวัฒนธรรม, คณะโบราณคดี, มหาวิทยาลัยศิลปากร อีเมล: araya.sri@kmutt.ac.th

* Corresponding author: araya.sri@kmutt.ac.th

TLA Research Journal: ISSN: 3027-6799 (Online)

Received: January 2, 2024; Revised: March 27, 2024; Accepted: April 21, 2024

The Guidelines for Developing the Information Library as an Identity Learning Resource of King Mongkut's University of Technology Thonburi

Araya Sribouban¹ *

Abstract

This study proposes to guidelines for developing the information library into a resource for learning about the identity of King Mongkut's University of Technology Thonburi (KMUTT). This will be achieved through conducting a qualitative study and triangulation methods, this investigation selectively sampled individuals based on their service usage statistics, contributions to the development of information library policies, totaling 16 individuals, during the academic year 2022-2023.

The study's results reveal that the effective development of the Information Library as a learning resource hinges on fostering engagement with the archival materials that embody the university's collective memory and identity. This involves enabling individuals to interact with these resources in a way that enhances recall, access, and the desire to learn, thereby creating a meaningful connection with the university's heritage through sensory engagement and linking these experiences to individuals' previous knowledge.

Key factors identified as crucial in supporting the Information Library's role in learning about KMUTT's identity are enhancing the physical characteristics of the area, support with information technology systems, integration with available resources, and the establishment of a network of cooperation. Moreover, the application of community learning center management principles could offer further benefits.

Ultimately, the research stresses storytelling and engaging the KMUTT community as key to strengthening ties to the university's culture. These elements are vital for fostering a strong connection with the university's context and enhancing the Information Library's function as a dynamic learning center, potentially extending its reach to include community learning centers in the surrounding areas.

Keywords: KMUTT's archive, University archive, Identity learning resource

A research article submitted in partial fulfillment of the thesis for the Master Degree of Archaeology , Silpakorn University titled Guidelines on developing a university archives's acquisition policy regarding pluralizing resources as archives: a case study of King Mongkut's University of Technology Thonburi's Archives.

¹ Master's degree student, Department of Archaeology, Master of Arts Archives and Cultural Heritage Information Management, Silpakorn University, Email: araya.sri@kmutt.ac.th

* Corresponding author: araya.sri@kmutt.ac.th

TLA Research Journal: ISSN: 3027-6799 (Online)

Received: January 2, 2024; Revised: March 27, 2024; Accepted: April 21, 2024

บทนำ

แหล่งเรียนรู้ คือ แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ และประสบการณ์ ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียน ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย (Ministry of Education, 2002) แหล่งเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และจำได้นานกว่าการเรียนรู้ในห้องเรียน ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา โดยไม่จำกัดอายุ เพศ สถานะทางสังคม หรือระดับการศึกษา ความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของบุคคลในสังคมทุกระดับ ทั้งในเชิงความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม นำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Prapanwong, 2008)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (มจธ.) ผลิตรายการที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สำนักหอสมุด มจธ. ได้รับการจัดตั้งตามพระราชกฤษฎีกาให้เป็น “สำนักหอสมุดและบรรณสารสนเทศ” ใน พ.ศ. 2531 จนกระทั่ง พ.ศ. 2547 เปลี่ยนชื่อเป็น “สำนักหอสมุด” สำนักหอสมุด มจธ. ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสนับสนุนวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยฯ ในการมุ่งพัฒนา มจธ. ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) จึงได้มีการปรับปรุงพื้นที่บางส่วนในอาคารสำนักหอสมุด เพื่อเป็นพื้นที่สนับสนุนการเรียนรู้ (Learning Space) ชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า “KMUTT's learning and Information commons (KLINICS)” เพื่อเป็นเสมือน “บ้านหลังที่สองแห่งการเรียนรู้ ให้นักศึกษาสามารถใช้ชีวิตอยู่ในมหาวิทยาลัยได้อย่างมีความสุข” (King Mongkut's University of Technology Thonburi, 2007) เริ่มให้บริการเป็นพื้นที่การเรียนรู้ในชื่อ “KLINICS 1” ในชั้น 1 สำนักหอสมุด รวมทั้งหอบรรณสารสนเทศในพื้นที่ชั้น 2 สำนักหอสมุด มจธ. โดยเปิดให้บริการอย่างเต็มรูปแบบ ตั้งแต่ พ.ศ. 2548 หอบรรณสารสนเทศมีหน้าที่ (1) รวบรวมและจัดระบบอนุรักษ์และบริการเพื่อการศึกษาข้อมูล 3 พระมหากษัตริย์ ได้แก่ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (2) การรวบรวมข้อมูลวิวัฒนาการประวัตินามหาวิทยาลัย และ (3) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความก้าวหน้าของมหาวิทยาลัย (King Mongkut's University of Technology Thonburi, 2008) ปัจจุบันให้บริการหนังสือ สิ่งพิมพ์ มจธ. และเอกสารจดหมายเหตุมหาวิทยาลัย นิทรรศการและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ บริการนำชม ปรับปรุงรูปแบบตามแนวคิด GLAM (Gallery, Library, Archives และ Museum) ที่สนับสนุนสถาบันแหล่งเรียนรู้ให้เชื่อมโยงถึงกัน (Candela & Carrasco, 2022) หอบรรณสารสนเทศถือเป็นแหล่งเรียนรู้แห่งหนึ่งที่ส่งเสริมให้เกิดความรักและผูกพันในองค์กรด้วย ดังนั้น เพื่อให้หอบรรณสารสนเทศ มจธ. สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ถึงอัตลักษณ์ความเป็น มจธ. ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอัตลักษณ์ความเป็น มจธ. และแนวทางการพัฒนาหอบรรณสารสนเทศให้เป็นแหล่งเรียนรู้ รวมถึงการจัดการหอจัดเก็บประวัติ ความทรงจำอันมีคุณค่าของมหาวิทยาลัย ตลอดจนผู้ใช้บริการที่เป็นประชาคม มจธ. เป็นส่วนใหญ่ จะได้รับผลการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาอัตลักษณ์ ของ มจร. ได้แก่ วัฒนธรรม ชื่อและตราสัญลักษณ์ ลักษณะของพื้นที่คุณภาพขององค์กร และค่านิยมหลัก
2. ศึกษาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในด้านความคาดหวังและทรัพยากรสารสนเทศที่ต้องการลักษณะกายภาพของพื้นที่ การสนับสนุนด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ การบูรณาการกับทรัพยากรที่มี การหาเครือข่ายความร่วมมือ การสร้างผลกระทบที่ดีต่อสังคม และการอบรมและฝึกปฏิบัติการให้แก่เจ้าหน้าที่
3. เพื่อนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหอบรรณสารสนเทศ ซึ่งเป็นหอจดหมายเหตุของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ให้เป็นแหล่งเรียนรู้อัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

กรอบแนวคิดการวิจัย

เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวคิดของ Hatch & Schultz (2002) ในการทำกรอบการศึกษาเรื่องอัตลักษณ์และแนวคิดของ Tansirulim (2018) และ Pluemsamrungsit & Wilaikum (2018) ในการทำกรอบการศึกษาเรื่องแนวทางพัฒนาหอบรรณสารสนเทศ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ แสดงดังภาพ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการประเมินภาวะชุมชนอย่างเร่งด่วน (Rapid Rural Appraisal: RRA) ซึ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบหลากหลายวิธี (Multiple Methods) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

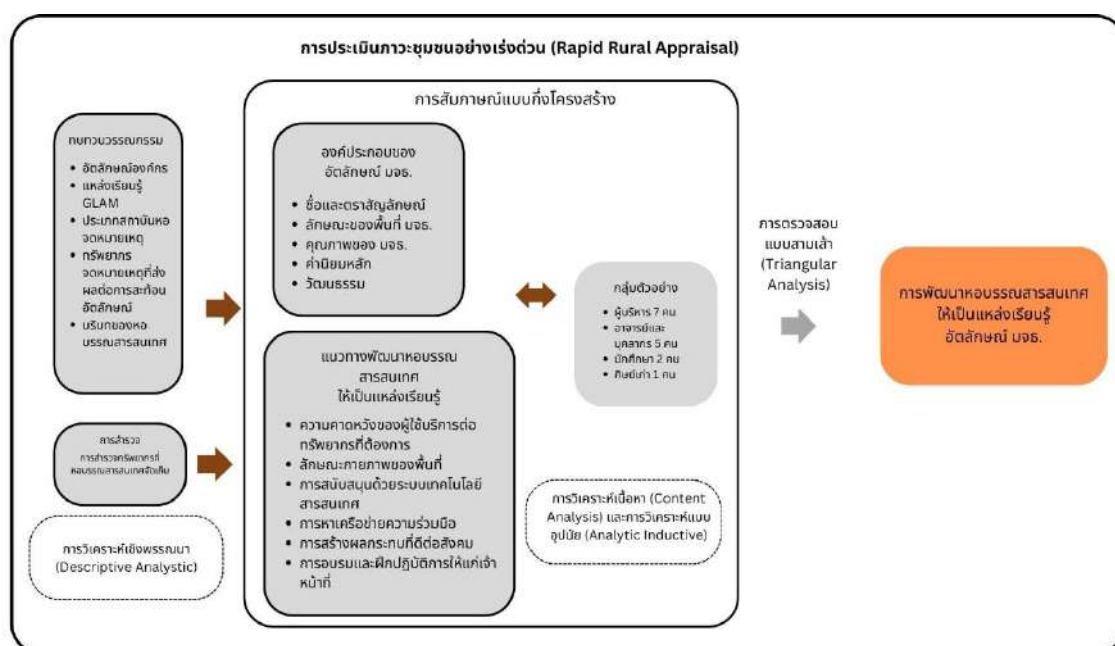
1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย สำหรับประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ ประชาคม มจร. แบ่งออกเป็น นักศึกษา ศิษย์เก่า บุคลากร อาจารย์ และผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผ่านการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติศึกษาเฉพาะบุคคลที่มีสถิติการใช้บริการทรัพยากรในหอบรรณสารสนเทศสูง และมีผลต่อนโยบายการพัฒนาหอบรรณสารสนเทศ โดยรับรู้ถึงพัฒนาการของมหาวิทยาลัย มีหน้าที่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์ และมีผลกระทบไปสู่คำตอบในการหาแนวทางการพัฒนา

หอบรรณสารสนเทศให้เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องอัตลักษณ์ มจร. เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 16 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจทรัพยากรที่หอบรรณสารสนเทศจัดเก็บ และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในการเก็บข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการประเมินภาวะชุมชนอย่างเร่งด่วน (RRA) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลแบบหลากหลายวิธี ได้แก่ 1) การศึกษาทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างอัตลักษณ์ขององค์กร และองค์ประกอบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 2) การสำรวจทรัพยากรที่หอบรรณสารสนเทศจัดเก็บ 3) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และแนวทางการพัฒนาหอบรรณสารสนเทศให้เป็นแหล่งเรียนรู้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analytic) เป็นการอธิบายข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการอธิบายแยก/จัดกลุ่มเนื้อหาเพื่อสร้างข้อสรุปบางอย่าง และการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Inductive) เพื่อตีความข้อมูลจากสิ่งที่เห็นตรงกัน และลักษณะร่วมบางอย่างของข้อมูลที่ได้รับ และนำมาผ่านการตรวจสอบย้อนกันแบบสามเส้า (Triangular Analysis)

ภาพที่ 2 การออกแบบวิธีวิจัย (Research Design)

ตารางที่ 1 การรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจากกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกแบบเจาะจง

เนื้อหา	กลุ่มตัวอย่าง			
	ผู้บริหาร มจร. (7 คน)	อาจารย์และ บุคลากร (5 คน)	นักศึกษา (2 คน)	ศิษย์เก่า (1 คน)
อัตลักษณ์ของ มจร.				
- ชื่อ ตราสัญลักษณ์	✓	✓	✓	✓
- ลักษณะพื้นที่ของ มจร.	✓	✓		
- คุณภาพของ มจร.	✓	✓		✓
- ค่านิยมหลักขององค์กร	✓	✓	✓	
- วัฒนธรรมองค์กร	✓	✓		✓
แนวทางการพัฒนาหอบรรณสารสนเทศให้เป็นแหล่งเรียนรู้				
- ความคาดหวังของผู้ใช้และ ทรัพยากรที่ต้องการ	✓	✓	✓	✓
- ลักษณะกายภาพของพื้นที่	✓	✓	✓	✓
- การสนับสนุนด้วยระบบ เทคโนโลยีสารสนเทศ	✓	✓		
- การบูรณาการกับทรัพยากรที่มี	✓			✓
- การหาเครือข่ายความร่วมมือ	✓	✓		✓
- การสร้างผลกระทบที่ดีต่อสังคม	✓			
- การอบรมและฝึกปฏิบัติการ ให้แก่เจ้าหน้าที่	✓	✓		

ผลการศึกษา

1. อัตลักษณ์ของ มจร.

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนในความหมายที่เข้าใจ คือ การแสดงออกถึงตัวตนขององค์กร อาจจะเป็นองค์รวมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ได้ ที่ทำให้เป็นที่รู้จักหรือจำได้ หลักฐานที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ขององค์กรที่หอบรรณสารสนเทศมีให้บริการ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนสำคัญ ได้แก่ 1) เอกสารจดหมายเหตุ ที่นำเสนอข้อเท็จจริง สามารถใช้เป็นหลักฐานในทางกฎหมายได้ 2) ทรัพยากรจดหมายเหตุความทรงจำ ที่นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีต เช่น ภาพถ่าย ของที่ระลึกที่มีแหล่งที่มา

1.1 ชื่อ ตราสัญลักษณ์ ดอกไม้ สีประจำมหาวิทยาลัย เพลง

การระบุถึง ชื่อ ตราสัญลักษณ์ ของ มจร. ยังรวมถึงดอกไม้ สีประจำมหาวิทยาลัย เพลง ซึ่งจากการให้สัมภาษณ์พบว่า นักศึกษาปัจจุบันไม่สามารถจดจำข้อมูลได้ทั้งหมด ที่จดจำได้ ได้แก่ ชื่อ

เพลง ตราสัญลักษณ์ สีประจำมหาวิทยาลัย ดอกไม้ (ลดลงตามการเรียงลำดับ) โดยไม่ทราบสาเหตุของที่มาและความเป็นไป แต่จดจำต่อ ๆ มาจากการบอกเล่าของรุ่นพี่ และปัจจัยที่กระตุ้นต่อแรงจูงใจในการรับรู้เกิดจาก 1) กิจกรรมของมหาวิทยาลัย การได้รับมอบหมายให้ถ่ายทอด เช่น การใช้ในกิจกรรมรับน้อง และ 2) กิจกรรมทางการเรียน หรือการออกแบบวัสดุที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัย เช่น เสื้อ ของที่ระลึก เป็นต้น นักศึกษาค้นข้อมูลจากเว็บไซต์ทั่วไปเพื่อให้ได้ข้อมูลโดยไม่ได้สังเกตข้อมูลที่ถูกผิด และใช้การยืนยันข้อมูลจากรุ่นพี่เป็นหลัก มีความคาดหวังต่อกิจกรรมที่ให้ออกแสดงถึงการมีส่วนร่วมในอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย เช่น การประกวดออกแบบในวาระพิเศษของมหาวิทยาลัย คำขวัญ โลโก้ต่าง ๆ ในขณะที่บุคลากร อาจารย์ ผู้บริหาร ศิษย์เก่า จะสามารถจดจำได้ทุกคน ได้แก่ ชื่อ ตราสัญลักษณ์ สี ดอกไม้ เพลง โดยพบว่า สัดส่วนของอาจารย์และบุคลากรนั้นเกินกว่าครึ่งที่ไม่ทราบสาเหตุของที่มาของชื่อ ตราสัญลักษณ์ รวมทั้งจดจำเนื้อหาเพลงของมหาวิทยาลัยไม่ได้ ในขณะที่ศิษย์เก่าสามารถจดจำเพลงของมหาวิทยาลัยได้มากที่สุด เพราะมีส่วนร่วมในการปรับปรุงเนื้อหาเพลง การขับร้องให้รุ่นน้องฟัง การใช้ในกิจกรรมของมหาวิทยาลัย อาจารย์และบุคลากรค้นข้อมูลจากเว็บไซต์และจากเอกสารของหน่วยงานเป็นหลัก เมื่อมีข้อสงสัยเพิ่มเติมจึงมาติดต่อใช้เอกสารของหอบรรณสารสนเทศ เพื่อรับรู้ถึงข้อมูลอัตลักษณ์ของ มจร. ได้แก่ เอกสารจดหมายเหตุประเภทหนังสือโต้ตอบที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้ชื่อพระนาม “พระจอมเกล้า” และตราสัญลักษณ์รัชกาลที่ 4 เป็นเครื่องหมายประจำสถาบัน ทั้งในขณะที่เป็นสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตธนบุรี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และเอกสารประชุมสภามหาวิทยาลัย เมื่อครั้งดำรงสถานะเป็นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีแล้ว

1.2 ลักษณะพื้นที่ของ มจร.

ทุกกลุ่มรับรู้ถึงเอกลักษณ์ของการออกแบบพื้นที่ทางกายภาพของ มจร. จนเป็นที่จดจำได้ นักศึกษาและบุคลากร อาจารย์ มีความเห็นตรงกันว่า เมื่อนึกถึงพื้นที่ของ มจร. ในสื่อต่าง ๆ ทั่วไปมักมีภาพในจินตนาการออกมาเป็นภาพแบบเดียวกัน การใช้สัญลักษณ์ของชื่อสถานที่ X = Exchange

ภาพที่ 3 ภาพอาคาร (Learning Exchange: LX)

1.3 คุณภาพของ มจร.

นักศึกษารับรู้ถึงคุณภาพของ มจร. ตั้งแต่ที่นักศึกษาเลือกสถาบันในการเข้าศึกษาต่อจากระดับชั้นมัธยมปลาย ในขณะที่อาจารย์และบุคลากรคำนึงถึงคุณภาพของ มจร. ในการปฏิบัติงาน ถือว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนคุณภาพของ มจร.

1.4 ค่านิยมหลักขององค์กร

นักศึกษา อาจารย์และบุคลากรไม่สามารถจดจำค่านิยมหลักขององค์กรได้ แต่ผู้บริหารสามารถอธิบายถึงค่านิยมหลักขององค์กรได้อย่างชัดเจน และพยายามผลักดันเป็นการตื่นตัวร่วมกัน เพื่อให้ทุกคนสามารถจดจำได้ แต่จากข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่า นักศึกษา อาจารย์และบุคลากรไม่ถึงครึ่งที่จดจำการตื่นตัวร่วมกัน ตัวแทนค่านิยมหลักขององค์กรได้

ภาพที่ 4 ภาพสุขสันต์วันเด็กจากตัวการ์ตูนแทนค่านิยมหลักใน มจร.

ที่มา: KMUTT (2024)

1.5 วัฒนธรรมองค์กร

จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์ทุกกลุ่ม พบว่า ผู้บริหาร มจร. มีแนวคิดในการบริหารมีทิศทางเดียวกัน วัฒนธรรมองค์กรที่เห็นได้เด่นชัด เช่น วัฒนธรรมการประชุมที่เป็นกันเอง เรียบง่าย และการทำงานแบบ Multi task Role

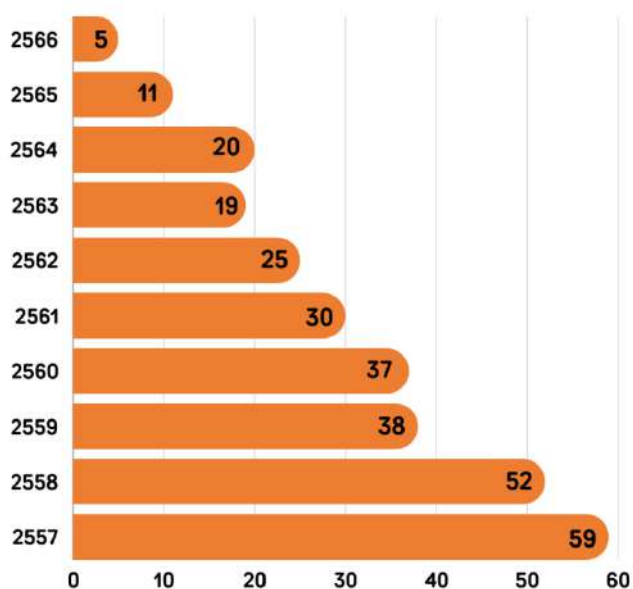
2. แนวทางการพัฒนาหอบรรณสารสนเทศให้เป็นแหล่งเรียนรู้

จากการทบทวนวรรณกรรมและจากข้อมูลการสัมภาษณ์ สามารถสรุปได้ว่า “หอบรรณสารสนเทศ” สำนักหอสมุด มจร. เป็นแหล่งรวบรวม จัดเก็บ และให้บริการทรัพยากรสารสนเทศเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ 3 พระองค์ ได้แก่ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ด้วยความภาคภูมิใจของสถาบันที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดธนบุรีมาก่อน ปัจจุบันถือเป็นฝั่งธนบุรี พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ด้วยความภาคภูมิใจของสถาบันภายใต้นาม “พระจอมเกล้า” ซึ่งได้รับพระราชทานนามจากพระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ซึ่งพระองค์ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานนาม พระราชทานปริญญาบัตร และ

พระราชกรณียกิจอีกหลายอย่าง ที่มีเกียรติภูมิต่อ มจร. นอกจากนี้ ยังรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับประวัติ สะท้อนถึงแนวทางการพัฒนาของมหาวิทยาลัย ซึ่งมีผู้บริหารมหาวิทยาลัยตั้งแต่ในอดีต-ปัจจุบัน มีส่วนในการสนับสนุนต่อรากฐานทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อประเทศไทย ด้วย ดังนั้น หอบรรณสารสนเทศจึงมีทรัพยากรที่จัดเก็บเป็นจำนวนมากและหลากหลายประเภท ทั้งเอกสารจดหมายเหตุ (Archival Records) และทรัพยากรจดหมายเหตุความทรงจำ (Collective Memories) โดยหอบรรณสารสนเทศ มจร. อยู่ภายใต้การดำเนินงานของสำนักหอสมุด ที่มีหน้าที่ในการเป็นศูนย์กลางการให้บริการทรัพยากรสารสนเทศ สนับสนุนการเรียนรู้ของทุกช่วงวัย ด้วยหน้าที่ดังกล่าวทำให้หอบรรณสารสนเทศต้องเพิ่มบทบาทของการเป็นแหล่งเรียนรู้ โดยคาดหวังให้หอบรรณสารสนเทศสามารถสะท้อนความเป็นมาของ มจร. เอกลักษณ์ความภาคภูมิใจของ มจร. และพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของ มจร. ได้

2.1 ความคาดหวังของผู้ใช้และทรัพยากรที่ต้องการ

ปัจจุบันกลุ่มอาจารย์และบุคลากรถือเป็นกลุ่มผู้ใช้บริการหอบรรณสารสนเทศที่มีความถี่สูงสุดในขณะที่เมื่อเทียบกับจำนวนประชาคม มจร. พบว่า หอบรรณสารสนเทศมีสถิติการใช้บริการในระดับน้อยมาก โดยมีจำนวนผู้ใช้บริการเฉลี่ยปีละ 30 คน จากข้อมูลย้อนหลัง 10 ปี และมีผู้เข้าถึงในหอบรรณสารสนเทศเฉลี่ยวันละ 3 คน (สถิติการใช้งานลดลงจากการปิดปรับปรุงพื้นที่บางส่วนในหอบรรณสารสนเทศและสถานการณ์โควิด-19)

ภาพที่ 5 แผนภูมิแสดงสถิติการใช้งานหอบรรณสารสนเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2557-2566

ทุกกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์จึงต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น โดยกลุ่มนักศึกษา ศิษย์เก่า และผู้บริหารมีความเห็นตรงกันว่า ควรแสดงข้อมูลที่สะท้อนถึงประวัติพัฒนาการ

ของ มจร. โดยอาจจะใช้รูปภาพในการบอกเล่าเรื่องราวของมหาวิทยาลัยในพื้นที่อื่น ๆ นอกจากบริเวณหอบรรณสารสนเทศด้วย ต้องการให้ใช้เทคโนโลยีโดยอาจเป็นความจริงเสริม (Augmented Reality: AR) กับสภาพแวดล้อมในพื้นที่จริง เพื่อสร้างความประทับใจในการจัดแสดงข้อมูลภายในหอบรรณสารสนเทศมากขึ้น นอกจากนี้ความคาดหวังในกลุ่มผู้บริหารต้องการให้มีทรัพยากรที่สะท้อนการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย เช่น เอกสารการประชุมสภามหาวิทยาลัย สภาวิชาการ โดยสำเนาไฟล์ต้นฉบับไว้ทั้งหมด และมีการแบ่งลำดับชั้นในสิทธิ์การเข้าถึง นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรในความทรงจำ เช่น ข้อมูลสัมภาษณ์ สิ่งของ วัสดุ สิทธิบัตร ตลอดจนของที่ระลึกที่สามารถสะท้อนพัฒนาการ ความถนัดทางการวิจัย การเปลี่ยนแปลงของ มจร. และต้องการให้มีเอกสารสำเนาต้นฉบับหลักฐานที่สะท้อนแนวคิดของรัชกาลที่ 4 หนังสือกลุ่มราชวงศ์เพิ่มมากขึ้น รองรับการเข้าถึงแบบออนไลน์ เช่นเดียวกับอาจารย์และบุคลากรที่คาดหวังให้เข้าถึงได้แบบออนไลน์มากขึ้น แต่มีความพึงพอใจต่อทรัพยากรที่มีในปัจจุบันแล้ว และต้องการให้มีการแปลงอนาล็อกเป็นดิจิทัล เช่น การแปลงภาพฟิล์มเป็นไฟล์ เป็นต้น ศิษย์เก่า อาจารย์และบุคลากร และกลุ่มผู้บริหารมีความยินดีในการสนับสนุนทรัพยากรที่หอบรรณสารสนเทศต้องการให้มีจัดเก็บเข้ามาเพิ่ม เพื่อประกอบเป็นข้อมูลความทรงจำของมหาวิทยาลัยให้ชัดเจนขึ้น

2.2 ลักษณะกายภาพของพื้นที่

กลุ่มนักศึกษา อาจารย์และบุคลากรมีความเห็นตรงกันว่าต้องการให้การเข้าถึงในพื้นที่นั้นสามารถจับต้องได้มากขึ้น หรือมีสิ่งที่จับต้องได้บ้าง หรือมีกิจกรรมระหว่างการประชุม ทางด้านศิษย์เก่าต้องการพื้นที่รองรับการรวมกิจกรรมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรื่องราวของมหาวิทยาลัย มีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน มีเครื่องดื่มต้อนรับ ซึ่งในมุมมองของผู้บริหารให้ความเห็นว่าควรมีพื้นที่เสมือนจริง (Virtual Exhibition) เสริมเข้าไปด้วย

2.3 การสนับสนุนด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

กลุ่มผู้บริหาร และอาจารย์และบุคลากรมีความเห็นว่าจะต้องปรับเปลี่ยนให้เข้ากับความต้องการหรือพฤติกรรมของผู้ใช้ ปรับเปลี่ยนวิธีการเข้าถึงความรู้ จากเดิมที่คนเดินทางเข้ามา ให้สื่อสารด้วยวิธีใหม่ให้นำความรู้เข้าไปหาคน สร้างทางเลือกให้แก่ผู้ใช้บริการ เช่น สื่อในรูปแบบวีดิทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ในรูปแบบออนไลน์ นอกจากนี้ยังมีความเห็นอีกว่าต้องการให้มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการดำเนินงานมากขึ้น เช่น การจัดท่าระบบสืบค้นการประชุมโดยให้ AI เป็นผู้ช่วย รวมถึงการใช้ระบบเทคโนโลยีในการช่วยรักษาความปลอดภัยของข้อมูลด้วย

2.4 การบูรณาการกับทรัพยากรที่มี

บุคลากรและอาจารย์มีความเห็นตรงกันว่าทรัพยากรที่หอบรรณสารสนเทศจัดเก็บนั้นมีมากเพียงพอแล้ว แต่ยังขาดการเล่าเรื่องให้สะท้อนถึงความเป็น มจร. ให้มากขึ้น โดยกลุ่มผู้บริหารให้ความเห็นว่ายังขาดการเข้าถึงเนื้อหา สังเคราะห์ และเรียบเรียงข้อมูล โดยรวมเข้ากับเนื้อหาที่ประสบการณ์รายบุคคล เพื่อทำให้เกิดสื่อที่ให้ข้อมูลความรู้ เช่น บทความออนไลน์จากประสบการณ์ที่นอกเหนือจากข้อมูลแบบนิทรรศการหรือโปสเตอร์ เป็นสื่อที่สร้างประสบการณ์เสมือนได้

2.5 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

กลุ่มผู้บริหารมีความเห็นว่าต้องหาเครือข่ายความร่วมมือให้มากขึ้นทั้งภายในมหาวิทยาลัย หน่วยงานอื่น ๆ นอกจากสำนักหอสมุด ให้เป็นในรูปแบบอาสา ผู้ที่มีความชื่นชอบในทางประวัติศาสตร์ รวมถึงภายนอกมหาวิทยาลัยที่มีองค์ความรู้ด้านนี้ โดยเฉพาะให้เข้ามาช่วยในการศึกษาวิจัยทาง พัฒนาการรากฐานของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้มากขึ้น รวมทั้งเครือข่ายสามพระจอมเกล้ากับ อีกสองสถาบันการศึกษา เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ในขณะที่อาจารย์และบุคลากรต้องการให้มี เครือข่ายกับกลุ่มผู้ปกครองและศิษย์เก่าให้เป็นพื้นที่รองรับ และเห็นถึงอัตลักษณ์ของ มจร. ให้เกิด ความภาคภูมิใจและไว้วางใจต่อองค์กร เช่นเดียวกับศิษย์เก่าเห็นด้วยว่าควรมีเครือข่ายความร่วมมือ กับกลุ่มศิษย์เก่าให้เพิ่มมากขึ้น เพราะเป็นแรงสนับสนุนที่ดีต่อมหาวิทยาลัย

2.6 การสร้างผลกระทบที่ดีต่อสังคม

กลุ่มผู้บริหารมีความเห็นว่าอย่างน้อยผลกระทบที่ดีต่อสังคม คือ การมีองค์ความรู้ใหม่ เช่น การจัดทำโครงการพระจอมเกล้าศึกษา ในส่วนหนึ่งของงานหอบรรณสารสนเทศนั้น ทำให้เกิดองค์ ความรู้ใหม่ในด้านการสะท้อนรากฐานการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไทยที่มีแนวคิดริเริ่มตั้งแต่ สมัยรัชกาลที่ 4 และต้องการให้เกิดเป็นพื้นที่การเรียนรู้ ตลอดจนการสร้างทุนการศึกษาต่อยอดการ วิจัยทางด้านประวัติศาสตร์เทคโนโลยีของไทยด้วย โดยมีความเห็นโดยสรุปได้ว่า การเรียนรู้ที่ดีย่อม สะท้อนถึงภาพอนาคตที่ชัดเจนและมั่นคง

2.7 การอบรมและฝึกปฏิบัติการให้แก่เจ้าหน้าที่

ปัจจุบันเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในงานหอบรรณสารสนเทศเป็นบรรณารักษ์ เพราะอยู่ใน หน่วยงานสำนักหอสมุด และเผชิญกับภาระการจัดการกับทรัพยากรของหอบรรณสารสนเทศที่มีจำนวน มาก ซึ่งในรั้ววิชาชีพด้านสารสนเทศ มีทั้งบทบาทภัณฑารักษ์ที่รับผิดชอบในพิพิธภัณฑ์ นักจดหมายเหตุที่รับผิดชอบในหอจดหมายเหตุ ซึ่งแม้ว่าจะมีรั้ววิชาชีพด้านสารสนเทศเช่นเดียวกัน แต่มีความ แตกต่างกันในแต่ละชนิดทรัพยากรสารสนเทศ และการเข้าถึงของผู้ใช้บริการที่ต่างกันไป ดังนั้น จึงต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอบรม และการฝึกปฏิบัติการแก่เจ้าหน้าที่ อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง ซึ่งปัจจุบันผู้ปฏิบัติงานได้ศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเองเพื่อหาแนวทางการจัดการทรัพยากร โดย ศึกษาเพื่อกำหนดนโยบายการรับมือ โดยต้องมีส่วนร่วมจากส่วนผู้บริหาร จึงมีการรายงานผลอย่าง ต่อเนื่อง และผู้ปฏิบัติสามารถจัดหาโปรแกรมอบรมที่ตนเองสนใจอบรม และเสนอให้ผู้บังคับบัญชา พิจารณา ซึ่งสำนักหอสมุดสนับสนุนให้มีการอบรมประมาณปีละ 1 ครั้ง และจำนวนผู้ปฏิบัติงานไม่ เพียงพอกับปริมาณงาน และการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ปฏิบัติงานคนอื่น ๆ และต้องศึกษาเรื่องการ ดูแลพิพิธภัณฑ์ต่อไป

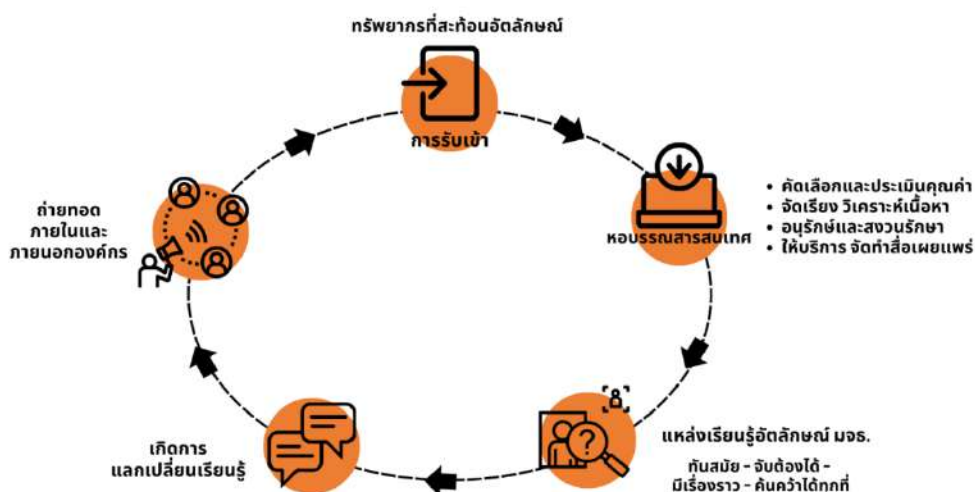
สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาแนวทางในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาหอบรรณสารสนเทศให้เป็นแหล่งเรียนรู้ อัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

1. การสนับสนุนให้เกิดการรับรู้อัตลักษณ์ของ มจร. เกิดจากการมีส่วนร่วมกับอัตลักษณ์ เช่น มีส่วนร่วมกับการแต่งเนื้อเพลงของมหาวิทยาลัย จะช่วยให้คำนึงถึงการใช้สัญลักษณ์ สี ค่านิยมขององค์กร และรับรู้ถึงวัฒนธรรมขององค์กร สำหรับคุณภาพขององค์กรเป็นสิ่งที่ทุกคนรับรู้ได้ชัดเจนจากการติดตามข่าวสารและค้นคว้าในเว็บไซต์มหาวิทยาลัย ในส่วนของการค้นคว้าหรือใช้ข้อมูลในหอบรรณสารสนเทศ พบว่า หอบรรณสารสนเทศมีสถิติการใช้บริการในระดับน้อยมาก โดยมีจำนวนผู้ใช้บริการเฉลี่ยปีละ 30 คน ในขณะที่ทรัพยากรที่เก็บรวบรวมนั้นมีจำนวนมาก ซึ่งเป็นความทรงจำขององค์กรและหลักฐานการดำเนินงานของหน่วยงาน โดยรับมอบจากบุคคลสำคัญของมหาวิทยาลัย แต่ไม่มีผู้รับรู้เพราะขาดการถ่ายทอด เผยแพร่เนื้อหา เมื่อสอบถามไปยังบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน พบว่า มีปัญหาด้านการจัดการทรัพยากรจำนวนมาก จึงต้องทบทวนบริบทของหอบรรณสารสนเทศ เพื่อกำหนดแนวทางการจัดทำนโยบายการรับมอบจดหมายเหตุของหอบรรณสารสนเทศ สำนักหอสมุด มจร. ด้วย

2. บริบทของหอบรรณสารสนเทศ ผลการศึกษาพบว่า หอบรรณสารสนเทศมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) แหล่งเรียนรู้ที่เกื้อหนุน 3 พระมหากษัตริย์ ได้แก่ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช รัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 9 โดยมีแนวทางที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกษัตริย์ทั้งสามพระองค์ โดยมุ่งหวังที่โครงการอันเกี่ยวข้องกับรัชกาลที่ 4 ก่อน เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของชื่อของสถาบัน 2) แหล่งเรียนรู้สะท้อนอัตลักษณ์ มจร. โดยมีหน้าที่ในการสร้างความผูกพันต่อองค์กร จากการเก็บรวบรวมทรัพยากรจดหมายเหตุความทรงจำของ มจร. ทั้งของที่ระลึก เอกสารจดหมายเหตุของหน่วยงาน และสารสนเทศที่เรียบเรียงขึ้นใหม่ เช่น หนังสือครอบรอบหน่วยงาน สิ่งพิมพ์ประจำปีที่บ้านทีกและเรียบเรียงจากบุคคลที่มีความร่วมสมัยกับเหตุการณ์สำคัญของ มจร. และ 3) ศูนย์กลางทรัพยากรของ มจร. มีแนวทางในการเก็บรวบรวมทรัพยากรทุกประเภทเข้าสู่ฐานข้อมูลเพื่อให้ค้นคืนได้ เพื่อพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้แก่สังคม โดยในการจัดการปัจจุบันใช้แนวคิด GLAM ในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เชื่อมโยงถึงกันได้ด้วย

3. ความคาดหวังต่อการพัฒนาหอบรรณสารสนเทศที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้สะท้อนอัตลักษณ์ มจร. ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนต้องการค้นคว้าทรัพยากรในฐานะข้อมูลออนไลน์ด้วยตนเองได้ โดยนักศึกษาคาดหวังให้มีการจัดแสดงทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับความทรงจำของ มจร. แบบที่จับต้องได้ รวมถึงการมีกิจกรรมการเรียนรู้สอดแทรก และผู้บริหารคาดหวังให้จัดทำเนื้อหาเล่าเรื่องราวให้มีความน่าสนใจ เปรียบเทียบอดีต-ปัจจุบัน อีกทั้งทุกคนต้องการให้มีการแปลงทรัพยากรให้อยู่ในรูปแบบออนไลน์ให้สามารถเข้าถึงจากที่ใดก็ได้ และต้องการให้ใช้เทคโนโลยีสนับสนุนให้เกิดความน่าสนใจ เข้าถึงเนื้อหาได้อย่างรวดเร็ว ทุกคนต้องการให้มีการจัดการทรัพยากรสารสนเทศที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ มจร. ให้เป็นไปอย่างเหมาะสม สามารถเข้าถึงได้ รักษาความเป็นต้นฉบับ อนุรักษ์และสงวนรักษา และเผยแพร่อย่างต่อเนื่องให้แก่ผู้ใช้บริการ โดยแนวทางในการพัฒนาหอบรรณสารสนเทศให้เป็นแหล่งเรียนรู้อัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีมีความสำคัญและทำได้อย่างต่อเนื่อง ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 วงจรการพัฒนาหอบรรณสารสนเทศให้เป็นแหล่งเรียนรู้อัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย

จากภาพที่ 6 วงจรการพัฒนาหอบรรณสารสนเทศให้เป็นแหล่งเรียนรู้อัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยประยุกต์จากแนวคิดของ Cook (2013) การรับรู้อัตลักษณ์จากจดหมายเหตุ โดยจะเห็นได้ว่า เริ่มจากการรับทรัพยากรทั้งเอกสารจดหมายเหตุและจดหมายเหตุความทรงจำ ที่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยมาเข้าสู่กระบวนการงานหอบรรณสารสนเทศ ทั้งการคัดเลือกและประเมินคุณค่า วิเคราะห์เนื้อหา การจัดเรียง อนุรักษ์และสงวนรักษา การเผยแพร่และจัดทำสื่อที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดเป็นสารสนเทศใหม่ในแหล่งเรียนรู้อัตลักษณ์ มจร. ที่สามารถค้นคว้า เข้าถึงเรื่องราวผ่านการตีความจากสิ่งที่จับต้องได้ เกิดเป็นประสบการณ์ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดทั้งภายในและภายนอกองค์กร ทำให้คนในองค์กรซึมซับในอัตลักษณ์ของ มจร. และเห็นความสำคัญสนับสนุนและจัดหาทรัพยากรจดหมายเหตุที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของ มจร. เข้าหอบรรณสารสนเทศต่อไป

บทบาทของหอบรรณสารสนเทศ ในการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของ มจร. เกิดจากทรัพยากรจดหมายเหตุความทรงจำที่จัดเก็บภายในหอบรรณสารสนเทศ ยังไม่มีใครค้นคว้าและรับรู้ได้มากนัก จึงต้องมีส่วนของกระบวนการงานหอบรรณสารสนเทศที่เริ่มจากการรับมอบ คัดเลือก ประเมินคุณค่า จัดเรียงให้สามารถค้นคว้า และบริการเผยแพร่ รวมทั้งการจัดทำเป็นสื่อใหม่ ซึ่งมีความสำคัญในการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของ มจร. นั้น ส่งผลต่อการรับรู้อัตลักษณ์ของประชาคม มจร. เพราะจากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์นั้น พบว่า สามารถรับรู้อัตลักษณ์ได้จากการมีส่วนร่วมในอัตลักษณ์นั้น ๆ และการเข้าถึงข้อมูลได้เป็นส่วนสำคัญ และเมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาเรื่องแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ พบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

แนวทางการจัดการมีเป้าหมายเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของ มจร. เมื่อวิเคราะห์ร่วมกับการเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ในงานเขียนของ Prapanwong (2008) และ Pluemsamrungsit & Wilaikum (2018) พบว่า ทั้งหอบรรณสารสนเทศ มจร. และแหล่งเรียนรู้ชุมชน

ต่างมีเป้าหมายเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับบุคคลทั่วไป โดยไม่จำกัดวัย อาชีพ หรือสถานะทางการศึกษา ให้บริการทรัพยากร แม้ว่าทั้งสองแห่งจะมีทรัพยากรสารสนเทศ เอกสารจดหมายเหตุ และจดหมายเหตุความทรงจำที่แตกต่างกัน แต่ทั้งสองแห่งต่างจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น นิทรรศการ กิจกรรมฝึกอบรม กิจกรรมที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมกับทรัพยากรที่ให้บริการ โดยต้องพัฒนาการเข้าถึงผ่านระบบออนไลน์ แอปพลิเคชัน และเทคโนโลยีต่าง ๆ สอดคล้องต่อแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เชื่อมโยงถึงกันได้ของ GLAM ที่ต้องการให้หอศิลป์ หอสมุด หอจดหมายเหตุ และพิพิธภัณฑ์ (Gallery Library Archives Museum: GLAM) สามารถจัดการทรัพยากรที่ตนเองจัดเก็บ เชื่อมโยง และใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกันได้ด้วย API (Application Programming Interface)

แม้ว่าเนื้อหาของทรัพยากรจดหมายเหตุที่หอบรรณสารสนเทศจัดเก็บจะมุ่งเน้นที่การสร้างอัตลักษณ์ของนักศึกษา บุคลากร ศิษย์เก่า และอาจารย์ของ มจร. ซึ่งสะท้อนได้จากองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และวิศวกรรมศาสตร์เป็นหลัก ในขณะที่แหล่งเรียนรู้ของชุมชนมุ่งเน้นไปที่ประชาชนทั่วไปซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่มีประเด็นในการพัฒนาเนื้อหาที่เหมือนกัน คือ เน้นที่ตัวบุคคลและบริบทของสถานที่แห่งนั้นเป็นหลัก จึงกล่าวได้ว่า หอบรรณสารสนเทศมีต่างอะไรกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สามารถนำกรอบคิดเรื่องศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมาประยุกต์ใช้ รวมทั้งสร้างความร่วมมือในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ใกล้เคียงของพื้นที่ มจร. เพื่อให้การเกิดการเรียนรู้และเชื่อมโยงถึงกันจากทรัพยากรที่จัดเก็บให้ผู้ที่สนใจได้รับรู้และขยายเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Candela, G. and Carrasco, R. C. (2022). Discovering emerging topics in textual corpora of galleries, libraries, archives, and museums institutions. **Journal of the Association for Information Science and Technology**, 73(6), 820–833.
- Cook, T. (2013). Evidence, memory, identity, and community: Four shifting archival paradigms. **Archival Science**, 13, 95-120.
- Hatch, M. J. and Schultz, M. (2002). The dynamics of organizational identity. **Human Relations**, 55(8), 989-1018.
- King Mongkut's University of Technology Thonburi. (2007). รายงานประจำปี 2549 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี [Annual report 2006 King Mongkut's University of Technology Thonburi]. Bangkok: Author. [In Thai]
- King Mongkut's University of Technology Thonburi. (2008). รายงานประจำปี 2550 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี [Annual report 2007 King Mongkut's University of Technology Thonburi]. Bangkok: Author. [In Thai]

- KMUTT. (2024). 13 มกราคม 2567 วันเด็กแห่งชาติ [Children's Day in January 13, 2024]. Retrieved from <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=790660053106291&set=pb.100064869094890.-2207520000&type=3> [In Thai]
- Ministry of Education. (2002). คู่มือการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ [Handbook for learning media development]. Bangkok: The Teachers Council of Thailand Ladprao Press. [In Thai]
- Pluemsamrungit, P. and Wilaikum, F. (2018). Museum: Learning resources for developing learners in 21st century. *T.L.A. Bulletin*, 62(1), 43-67. [In Thai]
- Prapanwong, S. (2008). Management of Lifelong Learning: Library. *Information*, 15(1), 14-19. [In Thai]
- Tansirilum, S. (2018). *Corporate identity design for Naresuan University*. (Bachelor's independent study). Naresuan University, Thailand. [In Thai]

พฤติกรรมสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์¹

ธัญญาลักษณ์ ใจเที่ยง^{2*}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ 2) ปัญหาและอุปสรรคด้านพฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาปริญญาตรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (ส่วนกลาง) ชั้นปีที่ 1-4 ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 264 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.75) ด้านความต้องการสารสนเทศ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.71) ส่วนใหญ่เพื่ออนุรักษ์ สืบสาน ศิลปวัฒนธรรมไทย ด้านการแสวงหาสารสนเทศ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.78) ส่วนใหญ่นักศึกษาแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งที่มีความน่าเชื่อถือ ด้านการใช้สารสนเทศ ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.78) ส่วนใหญ่ใช้สารสนเทศ การทำรายงาน/ศิลปนิพนธ์ การแสดง เพิ่มพูนความรู้ และเลือกใช้แหล่งสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย เช่น บุคคล สถาบัน สถานที่ สื่อมวลชน อินเทอร์เน็ต 2) ปัญหาและอุปสรรคด้านพฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.90) ด้านปัญหาและอุปสรรคการแสวงหาสารสนเทศ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.14$, S.D. = 1.09) ส่วนใหญ่นักศึกษาขาดเครื่องมือทางเทคโนโลยีสารสนเทศในการแสวงหาสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และไม่มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รวบรวม จัดเก็บสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ด้านปัญหาและอุปสรรคการใช้สารสนเทศ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$, S.D. = 1.13) ส่วนใหญ่คือ สารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาส่งผลกระทบต่อการใช้งานไปใช้ประโยชน์

คำสำคัญ: พฤติกรรมสารสนเทศ; การแสวงหาสารสนเทศ; มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

¹ บทความนี้ได้ผ่านการนำเสนอในการประชุมและการนำเสนอบทความทางวิชาการระดับชาติ เรื่อง "การจัดการศึกษาและวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน" ที่จัดโดยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2566

² ภาควิชาศึกษาทั่วไป คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

* Corresponding author: thanya02523@gmail.com

Information Behavior for Learning Intangible Cultural Heritage of Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts Students¹

Thunyaluk Jaitiang² *

Abstract

The purposes of this research were to 1) study information behavior for learning cultural heritage of students at Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts and 2) explore problems and obstacles regarding information seeking and use of the students. The sample group was 264 undergraduate students, years 1-4, semester 1, Academic Year 2023 of the head branch, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts. The research instrument was a questionnaire. Descriptive statistics used in data analysis were percentages, means, and standard deviations.

It was found that the overall picture of the information behavior of the students was at the highest level ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.75). In terms of information needs, it was at the highest level ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.71), mainly related to Thai arts and culture protection and preservation. In the aspect of information seeking, it was at a high level ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.78), and most students sought information from reliable sources. In terms of information use, it was at a high level ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.78). Students used the information in learning and conducting their reports, thesis and performance. The information on cultural heritage they chose was from various sources such as people, institutions, places, mass media, and the Internet. In regard to the problems and obstacles, the researcher found that the overall picture was at a high level ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.90). In terms of problems and obstacles in seeking information, it was at a moderate level ($\bar{X} = 3.14$, S.D. = 1.09), in which most students needed more information technology tools in seeking information, and there were no responsible departments in collecting and storing the related information. It was at a moderate level for problems and obstacles in utilizing information ($\bar{X} = 3.02$, S.D. = 1.13). Students found it difficult to access most cultural heritage information due to intellectual property issues.

Keyword: Information behavior; Information seeking; Intangible cultural heritage

¹ The article was presented at a national conference on “Education Management and Library & Information Science Research for SDGs” organized by the Thai Library Association on November 29, 2023.

² General Education, Faculty of Art Education, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts

* Corresponding author: thanya02523@gmail.com

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) และแนวทางการยุทธศาสตร์ด้านวัฒนธรรมระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ได้เล็งเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาศิลปวัฒนธรรมไทย วิถีชีวิตที่ปฏิบัติและสืบทอดกันมา โดยสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ของชาติ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม นับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ได้มีการสร้างสรรค์ ส่งเสริม และสืบทอดในชุมชน จากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมชุมชนของตน (Department of Cultural Promotion, 2016; The Secretariat of the Senate, 2016; Office of the National Economic and Social Development Board, 2019) และนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง และถือว่าเป็นทรัพยากรทางด้านความคิด ความรู้ การสร้างสรรค์ ที่สามารถนำมาสร้าง ต่อยอดให้กับสินค้า การบริการ เกิดการสร้างอุตสาหกรรม นวัตกรรมและเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนได้ (UNCTAD, 2008)

อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เป็นอำเภอที่มีทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลากหลาย ตลอดจนพลังประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาอย่างยาวนาน และมีสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานถึงระดับอุดมศึกษา ที่จะช่วยขับเคลื่อนการทำงานบำรุงศิลปวัฒนธรรม สืบสาน พื้นฟู อนุรักษ์ และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาติได้ (Lorterapong, 2022) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 กล่าวว่า “สถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่ในการทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม โดยการอนุรักษ์ พื้นฟู สืบสาน และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาติ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการการทำงานบำรุงศิลปวัฒนธรรมกับการเรียนการสอนของผู้เรียน (The Office of the Council of State officials, 2019) ดังนั้น สถาบันการศึกษาถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม โดยเฉพาะนักศึกษา นับเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการทะนุบำรุง อนุรักษ์ พื้นฟู สืบสาน และเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และสร้างทักษะพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ชีวิตให้สอดคล้องในศตวรรษที่ 21

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม ตั้งอยู่ที่ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เป็นสถานศึกษามีหน้าที่จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานวิชาชีพ เฉพาะ ถึงระดับปริญญาเอก ด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ คีตศิลป์ และทัศนศิลป์ทั้งไทยและสากล รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ทำการสอนการแสดง การวิจัย ตลอดจนอนุรักษ์ สืบสาน สร้างสรรค์ ส่งเสริม ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ และศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลายในท้องถิ่น ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ เพื่อให้บรรลุตามหน้าที่ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จึงต้องมีการศึกษา การค้นคว้า การวิจัย เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของชาติ การศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เป็นการศึกษาวิจัยหนึ่งที่ช่วยพัฒนาสถาบันให้บรรลุตามหน้าที่ที่ตั้งไว้ (Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts, 2023)

การศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศ (Information behavior) ของนักศึกษา เป็นการใช้กระบวนการและระเบียบวิธีวิจัยมาตรฐานเพื่อให้ได้ผลลัพธ์หรือข้อสรุปที่จะใช้อธิบายถึงวิธีต่างๆ ที่นักศึกษามีปฏิสัมพันธ์กับสารสนเทศ ทั้งในด้าน ความต้องการสารสนเทศ (Information need) การแสวงหาสารสนเทศ (Information seeking) และการใช้สารสนเทศ (Information use) (Wilson, 2000; Afzal, 2012) และจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้ปริมาณของสารสนเทศมีปริมาณ

เพิ่มขึ้น ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิต การจัดเก็บ และการเผยแพร่สารสนเทศ โดยรูปแบบของสารสนเทศอยู่ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศนวัสดุ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้นนักศึกษาสามารถเลือกช่องทางการเข้าถึงสารสนเทศได้ง่ายและสะดวกขึ้น (Pongsadiloke, 2016) จากความก้าวหน้านี้ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ พฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของนักศึกษามีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ ถึงแม้ว่านักศึกษาจะเรียนหลักสูตรเดียวกัน แต่คนละชั้นปี คนละสาขาวิชา พฤติกรรมสารสนเทศย่อมมีความแตกต่างกัน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นห้องสมุดที่มีหน้าที่ให้บริการสารสนเทศ ผู้สอนมีหน้าที่แนะนำให้ความรู้แก่นักศึกษา จำเป็นต้องมีความตระหนัก เข้าใจพฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาที่มีความแตกต่างกัน เพื่อสร้างผลลัพธ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในศตวรรษที่ 21 (Office of the Education Council, 2017)

จากการศึกษาทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ พบจำนวน 2 เรื่อง เรื่องแรก ศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาและการใช้สารสนเทศของนักศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ พบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมการแสวงหาและการใช้สารสนเทศโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ศึกษาด้านวัตถุประสงค์ ด้านแหล่งสารสนเทศ ด้านลักษณะของสารสนเทศ และด้านวิธีการแสวงหาสารสนเทศ และศึกษาปัญหาในการแสวงหาและการใช้สารสนเทศ (Jaitiang, 2016) เรื่องที่ 2 ความต้องการและการใช้สารสนเทศของนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ พบว่า นักศึกษามีความต้องการและการใช้สารสนเทศ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวัตถุประสงค์ของการใช้สารสนเทศ ด้านลักษณะของสารสนเทศ ด้านวิธีการค้นหาสารสนเทศ และด้านแหล่งสารสนเทศตามลำดับ และศึกษาปัญหาในการค้นหาและการใช้สารสนเทศ (Laksanawichian, 2020) จากการศึกษางานวิจัยทั้ง 2 เรื่อง มุ่งศึกษาในประเด็นพฤติกรรมการแสวงหาและการใช้สารสนเทศ ความต้องการและการใช้สารสนเทศ ในด้านวัตถุประสงค์ ด้านแหล่งสารสนเทศ ด้านลักษณะของสารสนเทศ และด้านวิธีการแสวงหาสารสนเทศ และปัญหาในการแสวงหา การใช้สารสนเทศ การค้นหาสารสนเทศ แต่ยังไม่ได้มีการศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศเฉพาะทางด้านมรดกภูมิปัญญาทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ดังนั้นงานวิจัยเรื่องนี้จะช่วยเป็นแนวทางในการพัฒนาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ได้ผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับทั้งระดับชาติและนานาชาติตามพันธกิจของสถาบัน

จากปัญหาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษามีความสำคัญและมีความจำเป็น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ที่จะช่วยให้เกิดการแสดงออกถึงพฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษา ในด้านความต้องการสารสนเทศ การแสวงหาสารสนเทศ และการใช้สารสนเทศ ผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ด้านหน่วยงานห้องสมุดสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างพฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษา สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมสารสนเทศนักศึกษาเพื่อให้ตรงกับความต้องการและสามารถนำไปใช้ประกอบการค้นคว้าการเรียนรู้ การสอนได้ ด้านผู้สอนสามารถออกแบบการสอน กระบวนการเรียนรู้ นวัตกรรมการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และมีสมรรถนะที่สอดคล้องกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์สามารถใช้เป็นแนวทาง

ในการอนุรักษ์ พัฒนา พื้นฟู สืบสาน และเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้กับสถาบัน หรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไปได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของ นักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคด้านการแสวงหาและการใช้สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

นิยามศัพท์

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมายถึง การประเพณีปฏิบัติ หรือทักษะทางวัฒนธรรมที่ แสดงออกถึงความรู้ ผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุ ที่ชุมชนให้การยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น อาจมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมชุมชน ท้องถิ่นของ ตน โดยแบ่งประเภทมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ดังนี้ 1) วรรณกรรมพื้นบ้าน 2) ศิลปะการแสดง 3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล 4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและ จักรวาล 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม 6) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว และ 7) ลักษณะอื่น ๆ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวงวัฒนธรรม ของอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

สารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมายถึง สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม เช่น ลักษณะทางกายภาพ แนวคิด วิธีการผลิต บุคคลสร้างสรรค์ผลงาน การอนุรักษ์ การค้นคว้าวิจัย และ การบำรุงรักษา

พฤติกรรมสารสนเทศ หมายถึง การแสดงออกของนักศึกษาในด้านความต้องการสารสนเทศ การแสวงหาสารสนเทศและการใช้สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม อำเภอ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ความต้องการสารสนเทศ หมายถึง ความต้องการสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ นำไปสู่การแสวงหาสารสนเทศเพื่อนำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ของนักศึกษา

การแสวงหาสารสนเทศ หมายถึง การค้นคว้า การค้นหา สารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทาง วัฒนธรรม อย่างใดอย่างหนึ่งของนักศึกษา

การใช้สารสนเทศ หมายถึง การนำสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่แสวงหาได้ไป ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อนักศึกษา

นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (ส่วนกลาง) ได้แก่ คณะศิลปศึกษา คณะศิลปนาฏดุริยางค์ และคณะศิลปวิจิตร ที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2566

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพฤติกรรมสารสนเทศของ นักศึกษา เพื่อเป็นแนวทางการศึกษา ดังนี้

ความหมายพฤติกรรมสารสนเทศ

พฤติกรรมสารสนเทศ (Information behavior) เป็นแนวคิดที่เริ่มกล่าวถึงในปี ค.ศ. 1948 ในระยะเริ่มแรก มุ่งศึกษาที่เน้นผู้ใช้เฉพาะกลุ่ม เช่น นักวิทยาศาสตร์ นักเคมี วัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางในการจัดบริการด้านต่าง ๆ และให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ใช้มากที่สุด (Information Technology major, Buriram Rajabhat University, n.d.) ต่อมาเริ่มศึกษากลุ่มผู้ใช้หลากหลายสาขาวิชามากขึ้น โดยพฤติกรรมสารสนเทศ (Information behavior) เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่เชื่อมโยงบุคคลผู้นั้นให้เข้าถึงแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ โดยผ่านวิธีการ กิจกรรม หรือใช้ช่องทางในการเผยแพร่จากสื่อต่าง ๆ ได้มาซึ่งสารสนเทศที่ต้องการอย่างมีจุดมุ่งหมาย เกี่ยวกับความต้องการสารสนเทศ พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ พฤติกรรมการค้นหาสารสนเทศ การตัดสินใจเลือกสารสนเทศ และการใช้สารสนเทศ (Ellis, 1989; Wilson, 2000; Wittayawuttikul, 2011)

ปัจจุบันงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสารสนเทศ ได้ศึกษาจากกลุ่มคนหลากหลายอาชีพ ไม่ว่าจะเป็น นักเรียน นักศึกษา นักวิจัย ผู้สูงอายุ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อาสาสมัครหมู่บ้าน ผู้ใช้ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ผู้ใช้งานจารึก นักประวัติศาสตร์ ปราชญ์ชาวบ้านด้านข้าว โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษาได้มีการศึกษาวิจัยเพิ่มมากขึ้น โดยศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ เช่น พฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (Hiangrat, boonyuen, & Detphimon, 2023) พฤติกรรมการใช้สารสนเทศและสื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (Bunchongkien, 2023) พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น ในช่วงสถานการณ์ไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) (Duangbao, 2021)

ตัวแบบ (Model) พฤติกรรมสารสนเทศ

นักวิชาการได้พัฒนาตัวแบบพฤติกรรมสารสนเทศดังต่อไปนี้

ปี ค.ศ. 1981-1999 วิลสัน ได้พัฒนาตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ ดังนี้

- 1) พฤติกรรมสารสนเทศ ที่ได้รับแรงผลักดันที่มาจากความต้องการสารสนเทศ ซึ่งจะครอบคลุมกิจกรรม 1) พฤติกรรมการแสวงหา 2) พฤติกรรมการใช้สารสนเทศ 3) ผู้ใช้ แลกเปลี่ยน พูดคุย ความคิดเห็นกับบุคคลรอบข้าง 3) หากได้รับสารสนเทศไม่เพียงพอ จะแสวงหาสารสนเทศภายใน หรือแหล่งใกล้เคียง ถ้าได้รับสารสนเทศใกล้เคียงถือว่าสำเร็จ หากไม่ได้รับสารสนเทศตามต้องการถือว่าล้มเหลว
- 4) ถ้าการแสวงหาสารสนเทศภายในล้มเหลว ผู้ใช้จะเปลี่ยนมาใช้ระบบสารสนเทศภายนอกแทน
- 5) หากยังแสวงหาสารสนเทศไม่พบ อาจจะกลับไปค้นหาสารสนเทศอีกครั้ง และ 6) การแสวงหาสารสนเทศสำเร็จ ผู้ใช้นำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ หรือนำสารสนเทศนั้นไปถ่ายทอดหรือบอกต่อ (Wilson, 2000)

ปี ค.ศ. 1989-1993 แอลลิส และฮัวแกน ได้พัฒนาตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเป็นผลงานเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเริ่มต้น 2) การเชื่อมโยง 3) การสำรวจเลือกดู 4) การแยกแยะ 5) การตรวจสอบ 6) การคัดเลือก 7) การทบทวน สอบความถูกต้อง 8) การสิ้นสุด ซึ่งถือว่าเป็นตัวแบบที่ได้รับการยอมรับ และนิยมใช้กันแพร่หลาย เพราะเป็นตัวแบบพื้นฐานของการวิจัยทดลอง (Ellis & Haugan, 1997)

ปี 2006 ก๊อดโบว ได้ศึกษาและพัฒนาตัวแบบของวิลสันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ตัวแบบเกิดความยืดหยุ่นและมีความหลากหลาย โดยเริ่มต้นที่ ความรู้ ผ่านเข้าสู่กระบวนการของวงล้อการแสวงหาสารสนเทศ เพื่อให้ได้รับความรู้ใหม่ (Godbold, 2006)

ปี 1989 เบท ได้นำเสนอตัวแบบที่เรียกว่า Berrypicking โดยมีแนวคิดว่าการบวนการสืบค้นไม่ได้มีขั้นตอนเป็นลำดับขั้น แต่เน้นการนำเสนอกลยุทธ์การสืบค้นสารสนเทศ 6 ประการ ได้แก่ 1) การติดตามเชิงอรรถ หรือรายการอ้างอิง 2) การสืบค้นจากดัชนีรายการอ้างอิง 3) การสืบค้นจากวารสาร 4) การสำรวจชั้นหนังสือ 5) การสืบค้นโดยใช้บรรณานุกรม ดัชนีและสารสังเขป 6) การสืบค้นจากผู้แต่ง (Bates, 1989)

ปี 1996 วิลสัน และเวลส์ ได้จำแนกปัญหาและอุปสรรคที่ขัดขวางการแสวงหาสารสนเทศ 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) ลักษณะเฉพาะของบุคคล ได้แก่ ความสับสนจากการได้รับสารสนเทศที่ขัดแย้งกัน ลักษณะทางกายภาพ เช่น ความพิการทางด้านร่างกาย ความบกพร่องทางการพูดหรือการได้ยิน 2) อุปสรรคทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายโดยตรงจากการแสวงหาสารสนเทศ เช่น ค่าเดินทาง ค่าเช่าใช้บริการแหล่งสารสนเทศ 3) อุปสรรคทางสังคมหรืออุปสรรคระหว่างบุคคล เกิดจากการแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งบุคคลหรือจากแหล่งสารสนเทศอื่น ๆ ที่จำเป็นต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องในสังคม เช่น การสื่อสารระหว่างผู้แสวงหาสารสนเทศกับผู้ให้สารสนเทศ ความร่วมมือของผู้ใช้สารสนเทศ 4) อุปสรรคจากสภาพแวดล้อมหรือจากสถานการณ์ ได้แก่ ข้อจำกัดทางด้านเวลา สภาพภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมชุมชน 5) ลักษณะเฉพาะของแหล่งสารสนเทศ ได้แก่ ความสะดวกในการเข้าถึงสารสนเทศ ความน่าเชื่อถือของแหล่งสารสนเทศ และช่องทางการรับหรือเผยแพร่สารสนเทศ (Wilson & Walsh, 1996)

จากพัฒนาตัวแบบพฤติกรรมสารสนเทศของนักวิชาการหลายท่าน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยใช้ตัวแบบพฤติกรรมสารสนเทศที่พัฒนาจากวิลสันและเวลส์ ประกอบด้วย การเริ่มต้นจากความต้องการสารสนเทศ การแสวงหาสารสนเทศ และการใช้สารสนเทศ ปัญหาและอุปสรรคการแสวงหาสารสนเทศ เนื่องจากมีกระบวนการครอบคลุมพฤติกรรมสารสนเทศในบริบทสภาพแวดล้อมยุคดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ หมายเลขใบรับรอง BIEC-003-2566 ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (ส่วนกลาง) 3 คณะ ดังนี้ คณะศิลปศึกษา จำนวน 534 คน คณะศิลปนาฏดุริยางค์ จำนวน 136 คน และคณะศิลปวิจิตร จำนวน 107 คนที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 รวมทั้งหมดจำนวน 777 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (ส่วนกลาง) 3 คณะ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากสูตร ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างดังนี้ คณะศิลปศึกษา จำนวน 181 คน คณะศิลปนาฏดุริยางค์ จำนวน 46 คน และคณะศิลปวิจิตร จำนวน

37 คนที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 รวมจำนวนทั้งหมด 264 คน สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Yamane, 1973) ดังนี้

$$\begin{aligned}
 N &= \frac{N}{1 + Ne^2} \\
 &= \frac{777}{1 + 777 \times (0.05)^2} \\
 &= 264 \text{ คน} \\
 \text{เมื่อ } n &= \text{จำนวนกลุ่มตัวอย่าง} \\
 e &= \text{ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง} \\
 N &= \text{ขนาดของประชากร}
 \end{aligned}$$

จากนั้นผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) กำหนดชั้นภูมิตามชั้นปีและคณะ เนื่องจากมีคุณสมบัติตามที่เกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างชั้นภูมิตามชั้นปีและคณะ

คณะ	ศิลปศึกษา		ศิลปนาฏดุริยางค์		ศิลปปริจิตร	
	กลุ่มประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	กลุ่มประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	กลุ่มประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
ชั้นปีที่ 1	134	45	52	18	23	8
ชั้นปีที่ 2	159	54	30	10	35	13
ชั้นปีที่ 3	113	38	29	10	25	8
ชั้นปีที่ 4	130	44	25	8	24	8
รวม	534	181	136	46	107	37

2. เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือแบบสอบถาม แบ่ง 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ ลักษณะคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ประกอบด้วย เพศ ชั้นปี คณะ สาขาวิชา อายุ

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จำนวน 24 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert) โดยกำหนดช่วงออกเป็น 5 ระดับ คือ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก มากที่สุด

ส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคการแสวงหาและการใช้สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จำนวน 16 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) โดยกำหนดช่วงออกเป็น 5 ระดับ คือ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก มากที่สุด

ส่วนที่ 4 สรุปผลข้อเสนอแนะ ลักษณะคำถามแบบเติมความ

3. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือดังนี้

3.1 ศึกษา ค้นคว้าวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พฤติกรรมสารสนเทศ

3.2 นำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสอบถาม

3.3 นำเครื่องมือแบบสอบถาม ที่สร้างเสร็จแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบหาความเที่ยงตรง และหาความเชื่อมั่น ดังนี้

3.3.1 การหาความเที่ยงตรง (Validity) นำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหา ด้านการวัดและประเมินผล ด้านระเบียบวิธีการวิจัย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา จากนั้นนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Object Congruence - IOC) ผลการวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม จำนวน 45 ข้อ พบว่า แบบสอบถามมีผลการตามเกณฑ์ที่กำหนด จำนวน 41 ข้อ มีค่า IOC ในภาพรวมเท่ากับ 0.94 ทั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.5 ขึ้นไป สามารถนำมาใช้เป็นข้อคำถามได้

3.3.2 การหาความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดสอบ (Try-out) กับกลุ่มนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์ (ศาลายา) ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีวัดค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α alpha coefficient) ของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.85

3.3.3 นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้ว เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

4.1 เตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

4.2 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยนำแบบสอบถามไปสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 264 ชุด ได้รับแบบสอบถามกลับมา 264 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

4.3 นำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ 100 ก่อนนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปดังนี้

5.1 นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ทุกฉบับ จากนั้นกำหนดรหัส (Coding)

5.2 นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์และบรรยายประกอบตาราง

5.3 สรุป เรียบเรียง บรรยาย ตรวจสอบพิสูจน์อักษร ความถูกต้อง และจัดพิมพ์
รูปเล่มวิจัยต่อไป

6. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน โดยเสนอข้อมูลในลักษณะความเรียง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด จำนวน 264 คน
จำแนกตามเพศ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 58.33 จำแนกตามชั้นปี ส่วน
ใหญ่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 30.30 จำแนกตามคณะ ส่วนใหญ่เป็น
นักศึกษาคณะศิลปศึกษา จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 68.56 และจำแนกตามอายุ ส่วนใหญ่มีอายุ
19 ปี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 26.52

2. พฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แบ่งออก
3 ด้าน ได้แก่ ด้านความต้องการสารสนเทศ ด้านการแสวงหาสารสนเทศ และด้านการใช้สารสนเทศ
ดังนี้

2.1 ด้านความต้องการสารสนเทศ

ตารางที่ 2 ความต้องการสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ข้อ	ด้านความต้องการสารสนเทศ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1	ต้องการสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อทำความเข้าใจและเพิ่มพูนความรู้	4.34	0.66	มากที่สุด
2	ต้องการสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อถ่ายทอดให้คนในท้องถิ่นเกิดความรัก ความสามัคคีในชุมชน	4.26	0.67	มากที่สุด
3	ต้องการสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่ออนุรักษ์ สืบสาน ศิลปวัฒนธรรมไทย	4.41	0.72	มากที่สุด
4	ต้องการสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อต่อยอดแนวทางเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์	4.35	0.70	มากที่สุด
5	ต้องการสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจาก นักวิชาการ ปรชาญชาวบ้าน หน่วยงานราชการ หรือองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่านั้น	4.18	0.74	มาก
6	ต้องการสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่นำเสนอในรูปแบบภาพ เสียง ข้อความ ตัวอักษร ขนาดตัวอักษร ที่สื่อความหมายที่เข้าใจง่าย	4.33	0.73	มากที่สุด

ข้อ	ด้านความต้องการสารสนเทศ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
7	ต้องการสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในรูปแบบจัดเก็บอย่างเป็นระบบ สามารถสืบค้นได้ ไม่จำกัดเวลาและสถานที่	4.39	0.72	มากที่สุด
8	ต้องการศึกษา สื่อสาร แนะนำ แลกเปลี่ยนสารสนเทศหรือความรู้อย่างสม่ำเสมอ	4.37	0.74	มากที่สุด
รวม		4.33	0.71	มากที่สุด

ตารางที่ 2 พบว่า พฤติกรรมความต้องการสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของนักศึกษา มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.71) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ส่วนใหญ่ต้องการสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่ออนุรักษ์ สืบสาน ศิลปวัฒนธรรมไทย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.72) รองลงมาต้องการสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในรูปแบบจัดเก็บอย่างเป็นระบบ สามารถสืบค้นได้ ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.72) และน้อยที่สุด คือ ต้องการสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากนักวิชาการ ปรชาญชาวบ้าน หน่วยงานราชการ หรือองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่านั้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.74)

2.2 ด้านการแสวงหาสารสนเทศ

ตารางที่ 3 การแสวงหาสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ข้อ	ด้านการแสวงหาสารสนเทศ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1	แสวงหาสารสนเทศทางด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้วยตนเอง	3.97	0.81	มาก
2	แสวงหาสารสนเทศทางด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้วยการช่วยเหลือจากบุคคลอื่น	4.06	0.80	มาก
3	แสวงหาสารสนเทศทางด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากแหล่งที่มีความน่าเชื่อถือ	4.30	0.80	มากที่สุด
4	แสวงหาสารสนเทศทางด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนและคนในท้องถิ่น	4.02	0.79	มาก
5	แสวงหาสารสนเทศทางด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	4.14	0.78	มาก
6	ช่องทางการแสวงหาสารสนเทศอยู่ในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อออนไลน์ สื่อวีดิทัศน์ แผ่นพับ เป็นต้น	4.21	0.77	มากที่สุด
7	แสวงหาสารสนเทศทางด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อบอกต่อหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนด้วยกัน	4.14	0.76	มาก

ข้อ	ด้านการแสวงหาสารสนเทศ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
8	ตรวจสอบ ประเมินความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และความทันสมัยของสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่แสวงหามาได้ก่อนการนำไปใช้หรือแนะนำต่อ	4.25	0.73	มากที่สุด
รวม		4.14	0.78	มาก

ตารางที่ 3 พบว่า พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของนักศึกษา มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.78) เมื่อพิจารณาข้อพบว่า ส่วนใหญ่แสวงหาสารสนเทศทางด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากแหล่งที่มีความน่าเชื่อถือ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.80) รองลงมาแสวงหาสารสนเทศด้วยการตรวจสอบ ประเมินความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และความทันสมัยของสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่แสวงหามาได้ก่อนการนำไปใช้หรือแนะนำต่อ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.73) และน้อยที่สุด คือ แสวงหาสารสนเทศทางด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้วยตนเอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.81)

2.3 ด้านการใช้สารสนเทศ

ตารางที่ 4 การใช้สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ข้อ	ด้านการใช้สารสนเทศ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1	วัตถุประสงค์การใช้สารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เช่น การทำรายงาน/ศิลปนิพนธ์ การแสดง เพิ่มพูนความรู้	4.34	0.74	มากที่สุด
2	นำสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับมาเพื่อทำความเข้าใจและเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์	4.25	0.73	มากที่สุด
3	นำสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดรายได้ต่อตนเอง และครอบครัว	4.08	0.88	มาก
4	นำสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับมา มาใช้ประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน	4.02	0.87	มาก
5	นำสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาใช้ตัดสินใจในชีวิตประจำวัน	4.18	0.81	มาก
6	เลือกใช้แหล่งสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย เช่น บุคคล สถาบัน สถานที่ สื่อมวลชน อินเทอร์เน็ต	4.34	0.67	มากที่สุด
7	เลือกใช้สารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง	4.19	0.73	มาก

ข้อ	ด้านการใช้สารสนเทศ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
8	เลือกใช้แหล่งสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่บอกแหล่งที่มาได้อย่างชัดเจน	4.30	0.72	มากที่สุด
รวม		4.21	0.77	มากที่สุด

ตารางที่ 4 พบว่า พฤติกรรมการใช้สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.77) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์การใช้สารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เช่น การทำรายงาน/ศิลปนิพนธ์ การแสดง เพิ่มพูนความรู้ และเลือกใช้แหล่งสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย เช่น บุคคล สถาบัน สถานที่ สื่อมวลชน อินเทอร์เน็ต อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.74; $\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.67) รองลงมาเลือกใช้แหล่งสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่บอกแหล่งที่มาได้อย่างชัดเจน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.72) และน้อยที่สุด คือนำสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับมา มาใช้ประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.87)

3. ปัญหาและอุปสรรคการแสวงหาและการใช้สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 2 ด้านดังนี้

3.1 ปัญหาและอุปสรรคการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ตารางที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ข้อ	ด้านปัญหาและอุปสรรคการแสวงหาสารสนเทศ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1	ไม่สามารถแสวงหาสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้ด้วยตนเอง	2.89	1.01	ปานกลาง
2	ไม่สามารถแสวงหาสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในรูปแบบการพูดคุย สันทนาการได้	2.94	1.05	ปานกลาง
3	ขาดเครื่องมือทางเทคโนโลยีสารสนเทศในการแสวงหาสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	3.27	1.14	ปานกลาง
4	ไม่มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รวบรวม จัดเก็บสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	3.27	1.14	ปานกลาง
5	ขาดทักษะการใช้เครื่องมือสำหรับการสืบค้นเพื่อการแสวงหาสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	3.23	1.13	ปานกลาง
6	ไม่ทราบแหล่งสารสนเทศในการแสวงหาสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	3.24	1.09	ปานกลาง
7	การเข้าถึงแหล่งสารสนเทศออนไลน์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไม่สะดวก ยุ่งยาก ซับซ้อน	3.00	1.15	ปานกลาง

ข้อ	ด้านปัญหาและอุปสรรคการแสวงหาสารสนเทศ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
8	ไม่สามารถตรวจสอบ ประเมินความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือของสารสนเทศที่ทันสมัยของสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้วยตนเอง	3.25	1.04	ปานกลาง
รวม		3.14	1.09	ปานกลาง

ตารางที่ 5 พบว่า ปัญหาและอุปสรรคการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.14$, S.D. = 1.09) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ส่วนใหญ่นักศึกษาขาดเครื่องมือทางเทคโนโลยีสารสนเทศในการแสวงหาสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และไม่มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รวบรวม จัดเก็บสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$, S.D. = 1.14) รองลงมาไม่สามารถตรวจสอบ ประเมินความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือของสารสนเทศที่ทันสมัยของสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้วยตนเอง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$, S.D. = 1.04) และน้อยที่สุด คือไม่สามารถแสวงหาสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้ด้วยตนเอง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.89$, S.D. = 1.01)

ตารางที่ 6 ปัญหาและอุปสรรคการใช้สารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ข้อ	ด้านปัญหาและอุปสรรคการใช้สารสนเทศ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1	เมื่อได้รับสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาแล้ว ไม่สามารถแนะนำ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบุคคลได้	3.02	1.11	ปานกลาง
2	ไม่สามารถนำสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไปต่อยอดเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวได้	2.94	1.11	ปานกลาง
3	ขาดความมั่นใจ หรือไม่กล้าตัดสินใจนำสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไปต่อยอดสร้างรายได้ เป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้	2.98	1.02	ปานกลาง
4	ทรัพยากรสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กระจาย ทำให้การใช้สารสนเทศเป็นไปด้วยความยากลำบาก	3.19	1.19	ปานกลาง
5	ไม่สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้ด้วยตนเอง	3.19	1.14	ปานกลาง
6	ไม่เข้าใจคุณค่าและความสำคัญสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	2.72	1.20	ปานกลาง
7	ไม่สามารถประเมินความน่าเชื่อถือสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	2.94	1.12	ปานกลาง

ข้อ	ด้านปัญหาและอุปสรรคการใช้สารสนเทศ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
8	สารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา ส่งผลต่อการใช้ประโยชน์	3.21	1.15	ปานกลาง
รวม		3.02	1.13	ปานกลาง

ตารางที่ 6 พบว่า ปัญหาและอุปสรรคการใช้สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$, S.D. = 1.13) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ส่วนใหญ่สารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา ส่งผลต่อการใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$, S.D. = 1.15) รองลงมา ทรัพยากรสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกระจาย ทำให้การใช้สารสนเทศเป็นไปด้วยความยากลำบาก และไม่สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้ด้วยตนเอง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$, S.D. = 1.19; $\bar{X} = 3.19$, S.D. = 1.14) และน้อยที่สุด คือ ไม่เข้าใจคุณค่าและความสำคัญสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตนเอง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.72$, S.D. = 1.20)

ตารางที่ 7 พฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ข้อ	พฤติกรรมสารสนเทศ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1	ความต้องการสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	4.33	0.71	มากที่สุด
2	การแสวงหาสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	4.14	0.78	มาก
3	การใช้สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	4.21	0.77	มากที่สุด
รวม		4.23	0.75	มากที่สุด

ตารางที่ 7 พฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.75) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ส่วนใหญ่ความต้องการสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.71) รองลงมา การใช้สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.77) และน้อยที่สุด คือ การแสวงหาสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.78)

ตารางที่ 8 ปัญหาและอุปสรรคการแสวงหาและการใช้สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ข้อ	ด้านปัญหาและอุปสรรค	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1	การแสวงหาสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	3.14	1.09	ปานกลาง

ข้อ	ด้านปัญหาและอุปสรรค	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
2	การใช้สารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	3.02	1.13	ปานกลาง
	รวม	3.77	0.90	มาก

ตารางที่ 8 ปัญหาและอุปสรรคการแสวงหาและการใช้สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.90) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ส่วนใหญ่ปัญหาและอุปสรรคการแสวงหาสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.14$, S.D. = 1.09) รองลงมา ปัญหาและอุปสรรคการใช้สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$, S.D. = 1.13)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. พฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

1.1 ความต้องการสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม นักศึกษาส่วนใหญ่ต้องการสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่ออนุรักษ์ สืบสานศิลปวัฒนธรรมไทย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ มีหน้าที่ พันธกิจ และวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการสอน การวิจัย และให้บริการความรู้ทางวิชาการ ตลอดจนอนุรักษ์ ส่งเสริม สืบสาน สร้างสรรค์ ทำนุบำรุง และเผยแพร่วัฒนธรรมชุมชนและของชาติ (Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts, 2023) คณะครูอาจารย์ได้มีการอบรม สั่งสอนและปลูกฝังให้ลูกศิษย์รักและศรัทธาศิลปวัฒนธรรมไทย ส่งผลให้นักศึกษามีความรัก ความศรัทธาที่จะอนุรักษ์ สืบสานศิลปวัฒนธรรมไทยไว้ นอกจากนี้ นักศึกษายังต้องการสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในรูปแบบจัดเก็บอย่างเป็นระบบสามารถศึกษา ค้นคว้าสืบค้นได้ โดยไม่จำกัดด้านเวลาและสถานที่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีความก้าวหน้า ทันสมัย เข้าถึงได้ง่าย สะดวกทุกที่และเวลา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sriwong (2016) ที่พบว่า นักศึกษาส่วนมากใช้แหล่งสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ต เพื่อการเรียนรู้ เช่น การลงทะเบียนเรียน การสื่อสารกับอาจารย์ การเรียนออนไลน์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Shimray & Ramaiah (2021) พบว่า เยาวชนต้องการสารสนเทศทางวัฒนธรรม จากแหล่งอินเทอร์เน็ต สื่อสังคม ตามลำดับ ประกอบกับแนวโน้มทางพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของนักศึกษาที่เน้นการใช้สื่อออนไลน์มากขึ้น หลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดในวงกว้างของเชื้อไวรัสโคโรนา (Corona Virus Disease-19)

1.2 การแสวงหาสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของนักศึกษาส่วนใหญ่แสวงหาสารสนเทศจากแหล่งที่มีความน่าเชื่อถือ และสามารถตรวจสอบ และประเมินความถูกต้อง ความสมบูรณ์ ความทันสมัยของสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่แสวงหามาได้ก่อนการนำไปใช้หรือแนะนำต่อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาต้องนำความรู้จากมรดกภูมิปัญญาไปใช้ประโยชน์ เช่น การทำรายงาน การทำศิลปนิพนธ์ การสร้างสรรค์ชุดการแสดง เป็นต้น

ดังนั้นสารสนเทศเหล่านี้จึงต้องมีความน่าเชื่อถือ นั้นหมายความว่า การแสวงหาสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาต้องมีความน่าเชื่อถือ ถูกต้อง ตรวจสอบ และประเมินได้ ประกอบกับสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เป็นสถาบันการศึกษาเฉพาะด้านนาฏศิลป์และดนตรี ดังนั้นคณะครูอาจารย์ที่สอนจึงมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ ดนตรี ศิลปินแห่งชาติ ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งสารสนเทศบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ นักศึกษาจึงมีความคุ้นเคยกับแหล่งสารสนเทศประเภทบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonprakong, Laosachuea, Apisuphachok, & Lerdpaisalwong (2018) พบว่า นักวิจัยโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมหมักเบียร์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ค้นหาข้อมูลประกอบการทำงานวิจัย โดยมีการแสวงหาสารสนเทศจากผู้เชี่ยวชาญและแยกแยะความน่าเชื่อถือ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wesoho (2020) พบว่า วิธีการประเมินสารสนเทศที่นักศึกษาใช้มากที่สุด คือ ผู้ให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ

1.3 การใช้สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ส่วนใหญ่ มีวัตถุประสงค์การใช้สารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เช่น การทำรายงาน/ศิลปนิพนธ์ การแสดง เพิ่มพูนความรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า อาจารย์มอบหมายนักศึกษาทำรายงานเดี่ยว รายงานกลุ่ม เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาค้นคว้าและฝึกการเรียนรู้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Yuttasinsewee, & Sutthisarakorn (2016) พบว่า มีพฤติกรรมสารสนเทศด้านการค้นคว้าเพื่อทำงานที่ได้รับมอบหมายจากรายวิชาต่าง ๆ มากที่สุด คือ การนำเสนอผลงานในชั้นเรียนประกอบการรายงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hiangrat (2019) ที่พบว่า พฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษาส่วนใหญ่มีความต้องการสารสนเทศเพื่อประกอบการทำรายงาน รองลงมาคือ เพื่อเตรียมตัวสอบ

2. ปัญหาและอุปสรรคการแสวงหาและการใช้สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 2 ด้านดังนี้

2.1 ปัญหาและอุปสรรคการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ส่วนใหญ่นักศึกษาขาดเครื่องมือทางเทคโนโลยีสารสนเทศในการแสวงหาสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทางสถาบันยังไม่มีหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบรวบรวม จัดเก็บสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยตรง จึงทำให้การพัฒนาเทคโนโลยีไม่ต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaichuay (2017) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการนำเอาวิทยาการ และเทคโนโลยีมาเป็นสื่อกลางจะช่วยการอนุรักษ์และสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม รวมไปถึงการนำเนื้อหาหรือจำลองทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้งาน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การประชาสัมพันธ์ข่าวสาร และเป็นสื่อกลางให้นักศึกษาสามารถเข้าถึงสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้ง่าย และสะดวกมากยิ่งขึ้น

3.2 ปัญหาและอุปสรรคการใช้สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ส่วนใหญ่สารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา ส่งผลต่อการใช้ประโยชน์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมยังไม่มีกฎหมายใดที่ให้การคุ้มครองด้านทรัพย์สินทางปัญญาโดยตรง ถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายที่ให้การคุ้มครองด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เช่น พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร ก็ตาม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaiboon (2021) พบว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ยังไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับโทษการละเมิด หรือการแบ่งปัน

ผลประโยชน์อันเกิดจากการใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หากเกิดกรณีนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไปใช้อย่างไม่เหมาะสมจะมีการเจรจาเพื่อให้มีการขอโทษและเพิกถอนหรือยกเลิกการใช้รองลงมา ทรัพยากรสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กระจัดกระจาย ทำให้การใช้สารสนเทศค่อนข้างไม่สะดวก และไม่สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีจำนวนเพิ่มขึ้น และอยู่กระจัดกระจายตามชุมชน ดังนั้น การที่จะรวบรวมและจัดเก็บได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐบาล เอกชน และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม สอดคล้องกับข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการของ Jansuri, Chantuk, & Siritwong (2019) พบว่า ภาครัฐ และชุมชนต้องทำการศึกษาอย่างละเอียด โดยการสำรวจ ศึกษาสภาพการณ์ด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัจจุบันรวมทั้งเป็นการรวบรวมเพื่อเป็นฐานข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. สถาบันควรมีการจัดเก็บสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สามารถเข้าถึงได้ เช่น การจัดทำเว็บไซต์ การจัดทำระบบฐานข้อมูล ที่สามารถสืบค้นได้ เพื่อนักศึกษาจะได้นำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ เช่น การทำรายงาน การทำศิลปนิพนธ์ การสร้างสรรค์ชุดการแสดง การทำสื่อสร้างสรรค์ประวัติมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น

2. ผู้สอนควรมีการมอบหมายงานให้นักศึกษาได้ฝึกการค้นคว้าด้วยตนเอง จากแหล่งสารสนเทศที่หลากหลาย เช่น ผู้เชี่ยวชาญ ศิลปินแห่งชาติ ปราชญ์ชาวบ้าน เพราะจะช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาฝึกการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ ฝึกการประเมิน การตรวจสอบความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ และการเลือกนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างสร้างสรรค์

3. สถาบันควรสนับสนุนให้นักศึกษาลงพื้นที่ชุมชนโดยรอบสถาบัน เพื่อจะได้ศึกษาเรียนรู้วิจัยสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความเข้าใจศิลปวัฒนธรรมในชุมชน ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถต่อยอดความรู้สร้างเพื่อรายได้

4. สารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับทรัพยากรสารสนเทศทางสถาบัน ควรจะมีการจัดอบรมให้กับคณะครู อาจารย์ นักศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ การลอกเลียนแบบผลงานผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรดำเนินการวิจัยด้วยวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต เพื่อศึกษารายละเอียดขั้นตอนพฤติกรรมสารสนเทศแบบเชิงลึก เพื่อจะได้ข้อมูลพฤติกรรมสารสนเทศที่ชัดเจนขึ้น

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมสารสนเทศของนักศึกษา แยกตามข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เพราะฉะนั้นนักศึกษาที่มีลักษณะพื้นฐานใกล้เคียงกัน ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะมีความต้องการสารสนเทศเหมือนกัน เพราะแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างในด้านต่าง ๆ เช่น ความสนใจ เฉพาะตัว ประสบการณ์ สภาพแวดล้อม และความตั้งใจ เป็นต้น

3. ควรศึกษากลุ่มประชากรที่หลากหลาย เช่น อาจารย์ เจ้าหน้าที่สายสนับสนุน เพื่อมีความรู้ความเข้าใจพฤติกรรมสารสนเทศของประชากรแต่ละกลุ่ม และนำผลที่ได้ไปพัฒนาการให้บริการสารสนเทศมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่องการศึกษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม สู่การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 โดยได้รับทุนสนับสนุนวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) และขอบคุณสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่จัดสรรทุนวิจัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

รายการอ้างอิง

- Afzal, W. (2012). **Human information behavior in management of information organizations**. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/topics/computer-science/information-behavior>
- Bates, M. J. (1989). The design of browsing and berrypicking techniques for the online search interface. **Online Review**, 13(5), 407-424.
- Boonprakong, K., Laosaichuea, G., Apisuphachok, W., & Lerdpaisalwong, S. (2018). TheLaem-phak-bia environmental research and development project under the Royal Patronage of His Majesty the Late King. **Humanities Journal**, 25(1), 371-390. [In Thai]
- Bunchongkien, W. (2023). Information and social media usage behavior of undergraduate students, Faculty of Science and Technology Suan Sunandha Rajabhat University. **Journal of Academic Information and Technology**, 4(1), 45-58.
- Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts. (2023). **About of institute**. Retrieved from <https://www.bpi.ac.th/history>
- Chaichuay, V. (2017). Cultural heritage information: Concept and research issues. **Journal of Information Science**, 35(2), 130-153. [In Thai]
- Chaiboon, K. (2021). Intangible cultural heritage and intellectual property: Limitations and legal gap. **Journal of Liberal Arts, Rmutt**, 2(2), 1-14. [In Thai]
- Department of Cultural Promotion. (2016). **Intangible cultural heritage**. Retrieved from <https://ich-thailand.org/>
- Duangbao, S. (2021). Practice of information searching performed by students at Rajamangala University of Technology Isan in KhonKaen campus during the COVID-19 pandemic situation period. **Lampang Rajabhat University**, 10(1), 109-120. [In Thai]

- Ellis, D. (1989). A behavioural model for information retrieval system design. **Journal of Information Science**, 15(4-5), 237-247.
- Ellis, D. & Haugan, M. (1997). **Modeling the information seeking patterns of engineers and research scientist in an industrial environment**. Retrieved from <http://www.emeraldinsight.com/insight.viewContentItem.do>
- Godbold, N. (2006). **Beyond information seeking: Towards a general model of information behavior**. Retrieved from <http://informationr.net/ir/11-4/paper269>
- Hiangrat, P. (2019). Information behavior of undergraduate students at Rajabhat Mahasarakham Universities. **Chophayom Journal**, 30(2), 241-248. [In Thai]
- Hiangrat, P, boonyuen, C, & Detphimon, N. (2023). Information behaviors of the graduate students of Rajabhat Maha Sarakham University. **Journal of Library and Information Science Srinakharinwirot University**, 16(1), 18-30. [In Thai]
- Information Technology major, Buriram Rajabhat University. (n.d.). **Chapter 2 information behavior**. Retrieved from <https://shorturl.asia/4YbCm>
- Jaitiang, T. (2016). Information seeking behaviors and utilization of Bunditpatanasilpa Institute's Students. **Journal of Information**, 15(2), 58-71. [In Thai]
- Jansuri, A. Chantuk, T. & Siriwong, P. (2019). Development of Indicators in intangible cultural heritage management for creative tourism, Chumphon Province. **Journal of politics, administration and law**, 12(1), 371-395. [In Thai]
- Laksanawichian, P. (2020). Information needs and uses of students Sukhothai College of Dramatic Arts Bunditpatanasilpa Institute Students. **E-Journal of Media Innovation and Creative Education**, 3(1), 1-12. [In Thai]
- Lorterapong, P. (2022). **Higher education arts and culture work**. Retrieved from <https://www.mhesi.go.th/index.php/en/news-and-announce-all/news-all/executive-ps-news/6911-20.html>
- Office of the Education Council. (2017). **The National education plan B.E. 2560-2579**. Bangkok: Author. [In Thai]
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2019). **National Strategy 2018 – 2037 (Summary)** (2nd ed.). Bangkok: Author. [In Thai]
- Pongsadiloke, S. (2016). **Information seeking behaviors of graduate students at the Faculty of Medicine, Chulalongkorn University**. Master of Arts (Library and Information Science). Bangkok: Chulalongkorn University. [In Thai]
- Shimray, Somipam R. & Ramaiah, C. K. (2021). Exploring sources for seeking cultural heritage information. **DESIDOC Journal of Library & Information Technology**, 41(6), pp. 407-414, DOI: 10.14429/djlit.41.6.16849. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jil/article/view/260999/180439>

- Sriwong, J. (2016). Information behavior of undergraduate students at Thammasat University. **TLA Research Journal**, 9(1), 81-92. [In Thai]
- The Office of the Council of State officials. (2019). **The higher education Act 2019**. Retrieved from <https://www.mhesi.go.th/images/2563/pusit/legal-all/1p2562.pdf>
- The Secretariat of the Senate. (2016). **The promotion and preservation of intangible cultural heritage Act B.E. 2559**. Bangkok: Author. [In Thai]
- UNCTAD (2008). **Creative economy report 2008**. Geneva: Author.
- Wesoho, A. (2020). **Information behavior in digital environment of students from Rajamangala University of Technology Phra Nakhon**. Bangkok: Rajamangala University of Technology Phra Nakhon. [In Thai]
- Wilson, T. D. (2000). Human information behaviour. **Informing Science**, 3(2), 49-56.
- Wilson, T. D. & Walsh, C. (1996). **Information behaviour: An interdisciplinary perspective**. Sheffield: University of Sheffield Department of Information Studies. Retrieved from <http://informationr.net/tdw/publ/infbehav/index.html>
- Wittayawuttikul, R. (2011). พฤติกรรมสารสนเทศ [Information behavior]. Retrieved from <https://shorturl.asia/NU3MG>
- Yamane, T. (1973). **Statistics: An introductory analysis** (2rd ed.). New York: Harper & Row.
- Yuttasinseewee, N., & Sutthisarakorn, S. (2016). Information behavior of undergraduate students at Phetchabun Rajabhat University. **Journal of The Way Human Society**, 4(2), 255-277. [In Thai]

ปัจจัยในการตัดสินใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตพื้นที่ บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ในการเข้าศึกษาต่อหลักสูตร ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษและบรรณารักษศาสตร์¹

ปัทมา จรัสรุ่งรวิวรร² วรนุช ศรีพลัง³ * ชนันรัตน์ รูปใหญ่⁴
กัญญารัตน์ ศรีสวัสดิ์⁵ สุมาลินี ไชยศรีสุข⁶ วาสนา ชาวผ่อง⁷

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งหมายที่จะศึกษาปัจจัยในการตัดสินใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ในการเข้าศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษและบรรณารักษศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 17 โรงเรียน จากโรงเรียนที่มีสถิติการรับนักศึกษาเข้าศึกษาต่อในปีการศึกษา 2566 มากกว่า 100 คน จำนวน 221 คน โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีแนวโน้มหรือความต้องการเรียนในระดับมาก และปัจจัยในการตัดสินใจของนักเรียนโดยภาพรวมมีแนวโน้มหรือความต้องการที่จะตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษและบรรณารักษศาสตร์อยู่ในระดับมาก โดยมีผลตามปัจจัยต่าง ๆ คือ ด้านสังคม ด้านสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย ด้านหลักสูตร และด้านสถาบันโดยรวมอยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ และมีข้อเสนอแนะคือผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปต่อยอดได้หลายด้าน เพราะภาษาอังกฤษในปัจจุบันมีความสำคัญในการสื่อสาร และการประกอบอาชีพอื่น ๆ ต้องการให้เปิดหลักสูตรนี้เพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพ

คำสำคัญ: ปัจจัยในการตัดสินใจเรียน; หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต; ภาษาอังกฤษ; บรรณารักษศาสตร์

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยในการตัดสินใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ในการเข้าศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษและบรรณารักษศาสตร์ และบทความนี้ได้ผ่านการนำเสนอในการประชุมและการนำเสนอบทความทางวิชาการระดับชาติ เรื่อง การจัดการศึกษาและวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่จัดโดยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2566 แล้ว

^{2,3,4} อาจารย์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ^{5,6,7} อาจารย์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

* Corresponding author: woranuch.s@ubru.ac.th

Decision Factors of High School Students in the Service Area of Ubon Ratchathani Rajabhat University for Admission to the Bachelor of Education Program, Department of English and Library Science¹

Pattama Jaratroongraweewon², Woranuch Sriphalang^{3*}, Chananrath Roobyai⁴, Kunyarat Srisawat⁵, Sumaline Chaisrisuk⁶, Wassana Khawpong⁷

Abstract

This research aimed to study Decision Factors of High School Students in the service area of Ubon Ratchathani Rajabhat University for admission to the Bachelor of Education program, Department of English and Library Science. The sample were Secondary 6 students in 17 schools, service area of Ubon Ratchathani Rajabhat University, from schools with more than one hundred students admission statistics in the academic year 2023, 221 students by specific selection. The tools used to collect data is questionnaire. Analyze data by finding percentages, averages, and standard deviations. The results showed that most students had a high-level tendency or desire to study and the decision-making factor of students as a whole tends or needs to decide to study the Bachelor of Education program, Department of English and Library Science were at the high level. The effect depends on various factors, namely social factors. The environment within the university, the curriculum and the institution Overall, it was at a high level. in order. And there is a suggestion that learners can apply their knowledge to the top in many areas. Because English today is important in communication. And other occupations. They want to this course to be opened for increase career opportunities.

Keywords: Factors in deciding to study; Bachelor of Education program; English; Library Science

¹ This research article is part of the research on Decision Factors of High School Students in the service area of Ubon Ratchathani Rajabhat University for admission to the Bachelor of Education program, Department of English and Library Science and it has been presented at a National Conference and Academic Presentation on the Subject of Education and Research in Library and Information Science for Sustainable Development. Organized by the Library Association of Thailand on November 29, 2023.

^{2,3,4} Lecturer in Library and Information Science Major ^{5,6,7} Lecturer in English Major Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University

*Corresponding author: woranuch.s@ubru.ac.th

บทนำ

การศึกษาทำให้คนในชาติได้รับการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ โดยการศึกษาแต่ละระดับต่าง ๆ ต้องการให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ทักษะ และต่อยอดให้พัฒนาสมรรถนะของตนเองอย่างเหมาะสม อีกทั้งการพัฒนาที่มุ่งประโยชน์สู่ส่วนรวม เพื่อให้สังคมและประเทศชาติเจริญก้าวหน้า ดังนั้นจึงทำให้การศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบันมีหลายรูปแบบ อาทิ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้เพื่อเอื้อต่อความสนใจและความจำเป็นของแต่ละกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย จึงเป็นที่มาของการวางแผนเปิดสอนสาขาวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะการศึกษาในระดับปริญญาตรี ผู้จัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลความต้องการศึกษา เพื่อให้เป็นแนวทางในการเตรียมการเปิดหลักสูตร ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ใกล้เคียงกับความสนใจของกลุ่มเป้าหมายที่สนใจเข้าเรียนในหลักสูตรดังกล่าว (Khongphun et al., 2024)

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มีหน้าที่หลักในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ พัฒนาองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริ บริการวิชาการแก่สังคมและท้องถิ่น ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวมีคุณภาพตามเจตนารมณ์ของมหาวิทยาลัยที่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น จึงได้ประชาสัมพันธ์ถึงข้อมูลเชิงบวกของมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางมาเรียนที่สะดวกสบาย อยู่ในชุมชนเมือง ค่าเล่าเรียนและค่าใช้จ่ายไม่แพง ประหยัดค่าครองชีพ อีกทั้งมีคณาจารย์ที่ได้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ สำเร็จการศึกษา และบุคลากรที่ได้ตำแหน่งชำนาญการ ในปี พ.ศ. 2565 (Ubon Ratchathani Rajabhat University, 2022) ทำให้เห็นถึงปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ ที่ดี รวมถึงการพัฒนาทางด้านวิชาการของบุคลากรในมหาวิทยาลัยที่ส่งผลต่อความสนใจของผู้ที่จะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาอีกด้วย

จากพันธกิจดังกล่าว หลักสูตรต่าง ๆ ที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีมีความน่าสนใจ โดยเฉพาะหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตที่เปิดสอนในด้านการผลิตครู ซึ่งมีคณะครุศาสตร์ที่จัดการเรียนการสอนมาตั้งแต่การเป็นวิทยาลัยครูอุบลราชธานีจนถึงปัจจุบัน (Ubon Ratchathani Rajabhat University, 2016) และขณะเดียวกัน จำนวนของผู้สมัครเรียนในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มีจำนวนไม่ถึง 10 คน ต่อเนื่องกัน 3 ปี เนื่องจากเป็นอาชีพที่มีภาพลักษณ์ที่ไม่น่าสนใจ ไม่เป็นที่นิยม แม้จะมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรแล้ว มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีจึงมีแผนและนโยบายในการเตรียมเปิดหลักสูตรใหม่ที่มีการบูรณาการระหว่างคณะครุศาสตร์และคณะอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัย เพราะหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตเป็นหลักสูตรที่นักเรียนให้ความสนใจศึกษาต่อ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จึงมีแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษและบรรณารักษศาสตร์ หลักสูตร 4 ปี สาขาวิชาเอกคู่ ซึ่งคาดว่าจะเป็นการเพิ่มจำนวนนักศึกษาให้มากขึ้น เนื่องจากประกอบด้วยศาสตร์ด้านการสอนภาษาอังกฤษและช่วยเสริมทักษะการสื่อสารในงานบรรณารักษศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดการเรียนการสอน คือ วิชาชีพครูสอนโดยคณาจารย์คณะครุศาสตร์ ด้านวิชาเอกสอนโดยคณาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มุ่งเน้นการบูรณาการร่วมกันระหว่างสองศาสตร์ มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัยให้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ ซึ่งบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจะเป็นครูที่มีคุณภาพ มีความภาคภูมิใจ และสามารถพัฒนาท้องถิ่นของตนเองอย่างยั่งยืน (Ubon Ratchathani Rajabhat University, 2022) ตามปรัชญาที่ว่า เป็นหลักสูตรผลิตครูภาษาอังกฤษและบรรณารักษ์ที่มีความรู้ คู่คุณธรรม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทันสมัย รู้เท่าทันเทคโนโลยี มีทักษะการสื่อสารภาษาไทยและ

ภาษาอังกฤษ สามารถบูรณาการความรู้ ทักษะ เจตคติคุณธรรม และจริยธรรมแห่งวิชาชีพไปสู่การจัดการศึกษาการพัฒนาครูให้เป็นคนดี มีสติปัญญา มีความสามารถในการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข (Wongyai, n.d.)

จากการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว คณะผู้วิจัยในฐานะเป็นอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเปิดรับนักศึกษา ในปีการศึกษา 2567 จึงได้ศึกษาปัจจัยที่จะส่งผลต่อการตัดสินใจในการศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการและความคาดหวังของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษและบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่กำลังศึกษาในโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ อุบลราชธานี ยโสธร อำนาจเจริญ และศรีสะเกษ และเป็นโรงเรียนที่มีสถิติการรับนักศึกษาในปีการศึกษา 2566 มากกว่า 100 คน จำนวน 17 โรงเรียน จำนวน 3,079 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 221 คน โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive)

2. ค้นคว้าจากวารสารวิชาการ เอกสาร สารสนเทศ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสอบถามเรื่อง ปัจจัยในการตัดสินใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีในการเข้าศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษและบรรณารักษศาสตร์ ที่ได้ผ่านการประเมินคุณภาพเครื่องมือและความเชื่อมั่นจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน มีค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC) เท่ากับ 0.81 ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ แผนการเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และแนวโน้มในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษและบรรณารักษศาสตร์ มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิด

ตอนที่ 2 การศึกษาปัจจัยในการตัดสินใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายต่อหลักสูตร มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสถาบันการศึกษา ด้านสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย ด้านหลักสูตร และด้านสังคม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ดังนี้ (Srisaard, 2002)

ระดับคะแนน 5 หมายถึง เห็นด้วยในระดับมากที่สุด

ระดับคะแนน	4	หมายถึง เห็นด้วยในระดับมาก
ระดับคะแนน	3	หมายถึง เห็นด้วยในระดับปานกลาง
ระดับคะแนน	2	หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อย
ระดับคะแนน	1	หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

และมีการแปลความหมายของคะแนน มีเกณฑ์ดังนี้

4.51-5.00	หมายถึง เห็นด้วยในระดับมากที่สุด
3.51-4.50	หมายถึง เห็นด้วยในระดับมาก
2.51-3.50	หมายถึง เห็นด้วยในระดับปานกลาง
1.51-2.50	หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อย
1.00-1.50	หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ใช้สถิติร้อยละ ตอนที่ 2 การศึกษาปัจจัยในการตัดสินใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายต่อหลักสูตร ใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตอนที่ 3 สรุปข้อเสนอแนะ

5. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

6. จัดพิมพ์และส่งรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ทำการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้ ศึกษาปัจจัยในการตัดสินใจของนักเรียนในการเข้าศึกษาต่อ ได้แก่ ด้านสถาบันการศึกษา ด้านสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย ด้านหลักสูตร และด้านสังคม

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง

การวิจัยนี้ได้กำหนดขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6ที่กำลังศึกษาในโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ อุบลราชธานี ยโสธร อำนาจเจริญ และศรีสะเกษ โดยพิจารณาจากโรงเรียนที่มีสถิติการรับนักศึกษาในปีการศึกษา 2566 มากกว่า 100 คน จำนวน 17 โรงเรียน โดยมีจำนวนนักเรียนสมัครเข้าศึกษาต่อ 3,079 คน คำนวณขนาดตัวอย่างที่ใช้เป็นตัวแทนของประชากรตามทฤษฎีของ Yamane (Yamane, 1973) กำหนดค่าความคลาดเคลื่อน 0.65 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 221 คน

ผลการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามผ่าน Google Form ในช่วงระยะเวลา 3 เดือนคือ เดือนมีนาคม-พฤษภาคม 2566 ผลการวิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

ผลการวิจัยตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จำแนกตามเพศ และแผนการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และจำแนกตามแนวโน้มหรือความต้องการที่จะตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษและบรรณารักษศาสตร์ ดังตารางที่ 1-2 ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไป จำแนกตามเพศ และแผนการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ข้อมูลทั่วไป		จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	หญิง	148	67.00
	ชาย	73	33.00
แผนการเรียน	แผนการเรียนแบบใหม่ AP	2	0.90
	แผนการเรียนแบบใหม่ EP	1	0.45
	แผนวิทย์-คณิต	178	80.54
	แผนศิลป์-ทั่วไป	5	2.26
	แผนศิลป์-ภาษา	26	11.76
	แผนศิลป์-สังคม	1	0.45
	แผนศิลป์-คำนวณ	3	1.36
รวม		221	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 148 คน (ร้อยละ 67) และเพศชาย จำนวน 73 คน (ร้อยละ 33) ส่วนแผนการเรียนส่วนใหญ่นักเรียนเรียนแผนวิทย์-คณิต จำนวน 178 คน (ร้อยละ 80.54) รองลงมาคือ เรียนแผนศิลป์-ภาษา จำนวน 26 คน (ร้อยละ 11.76)

ตารางที่ 2 แนวโน้มหรือความต้องการที่จะตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษและบรรณารักษศาสตร์

แนวโน้มหรือความต้องการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มากที่สุด	19	8.60
มาก	89	40.27
ปานกลาง	77	34.84
น้อย	26	11.76
น้อยที่สุด	10	4.52
รวม	221	100

จากตารางที่ 2 พบว่าส่วนใหญ่มีแนวโน้มหรือความต้องการที่จะตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษและบรรณารักษศาสตร์ในระดับมาก จำนวน 89 คน (ร้อยละ 40.27) รองลงมาคือ ระดับปานกลาง จำนวน 77 คน (ร้อยละ 34.84) ระดับ

น้อย จำนวน 26 คน (ร้อยละ 11.76) ระดับมากที่สุด จำนวน 19 คน (ร้อยละ 8.60) และระดับน้อยที่สุด จำนวน 10 คน (ร้อยละ 4.52) ตามลำดับ

ผลการวิจัยตอนที่ 2 การศึกษาปัจจัยในการตัดสินใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายต่อหลักสูตร

การศึกษาปัจจัยในการตัดสินใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายต่อหลักสูตรจำแนกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ สถาบันการศึกษา สภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย หลักสูตร และสังคม ดังตารางที่ 3-7 ดังนี้

ตารางที่ 3 ปัจจัยในการเข้าศึกษาต่อ ในภาพรวมแต่ละด้าน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ด้านสถาบันการศึกษา	4.12	0.87	มาก
ด้านสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย	4.25	0.80	มาก
ด้านหลักสูตร	4.23	0.77	มาก
ด้านสังคม	4.29	0.77	มาก
ค่าเฉลี่ย	4.22	0.80	มาก

จากตารางที่ 3 ปัจจัยในการเข้าศึกษาต่อ ในภาพรวมแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$) เรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านสังคม ($\bar{X} = 4.29$) ด้านสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 4.25$) ด้านหลักสูตร ($\bar{X} = 4.23$) และด้านสถาบันการศึกษา ($\bar{X} = 4.12$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ปัจจัยในการเข้าศึกษาต่อ ด้านสถาบันการศึกษา

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. เป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับของสังคม	4.02	0.83	มาก
2. เป็นมหาวิทยาลัยที่มีความทันสมัยและมีความพร้อมในทุกด้าน	4.20	0.77	มาก
3. สถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัย สามารถเดินทางมาเรียนได้อย่างสะดวกสบาย	4.29	0.79	มาก
4. มีความร่วมมือกับสถาบันการเงินให้กู้ยืมเรียน	4.06	0.95	มาก
5. มีทุนการศึกษาหรือทุนช่วยงาน	4.03	0.99	มาก
ค่าเฉลี่ย	4.12	0.87	มาก

จากตารางที่ 4 ปัจจัยในการเข้าศึกษาต่อ ด้านสถาบันการศึกษาภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$) เรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ สถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัย สามารถเดินทางมาเรียนได้อย่างสะดวกสบาย ($\bar{X} = 4.29$) เป็นมหาวิทยาลัยที่มีความทันสมัยและมีความพร้อมในทุกด้าน ($\bar{X} = 4.20$) มีความร่วมมือกับสถาบันการเงินให้กู้ยืมเรียน ($\bar{X} = 4.06$) มีทุนการศึกษาหรือทุนช่วยงาน ($\bar{X} = 4.03$) และ เป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับของสังคม ($\bar{X} = 4.02$) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ปัจจัยในการเข้าศึกษาต่อ ด้านสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. เป็นมหาวิทยาลัยที่มีภูมิทัศน์ร่มรื่นและสวยงาม	4.21	0.84	มาก
2. มีความพร้อมในด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เทคนิค วิธีการใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอนทั้ง On site และ Online และสิ่งอำนวยความสะดวกในการค้นคว้า เช่น ห้องสมุด ศูนย์คอมพิวเตอร์ ระบบสารสนเทศของมหาวิทยาลัยที่ทันสมัย สถานศึกษาที่ร่วมมือในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ	4.24	0.76	มาก
3. มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น สนามกีฬา ฟิตเนส โรงอาหาร ศูนย์บริการสุขภาพ	4.30	0.79	มาก
ค่าเฉลี่ย	4.25	0.80	มาก

จากตารางที่ 5 ปัจจัยในการเข้าศึกษาต่อ ด้านสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$) เรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น สนามกีฬา ฟิตเนส โรงอาหาร ศูนย์บริการสุขภาพ ($\bar{X} = 4.30$) มีความพร้อมในด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เทคนิควิธีการใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอนทั้ง On site และ Online และสิ่งอำนวยความสะดวกในการค้นคว้า เช่น ห้องสมุด ศูนย์คอมพิวเตอร์ ระบบสารสนเทศของมหาวิทยาลัยที่ทันสมัย สถานศึกษาที่ร่วมมือในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ($\bar{X} = 4.24$) และเป็นมหาวิทยาลัยที่มีภูมิทัศน์ร่มรื่นและสวยงาม ($\bar{X} = 4.21$) ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ปัจจัยในการเข้าศึกษาต่อ ด้านหลักสูตร

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. หลักสูตรที่เปิดสอนเป็นหลักสูตรใหม่ ทันสมัยที่นิยมในปัจจุบัน	4.20	0.78	มาก
2. หลักสูตรมีทักษะด้านวิชาชีพที่ตรงกับความต้องการของสถานศึกษาและสถานประกอบการ	4.20	0.80	มาก

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
3. สามารถประกอบอาชีพได้ตรงตามวิชาเอกได้มากกว่า 1 วิชาเอก	4.28	0.78	มาก
4. อาจารย์ประจำหลักสูตรมีความเชี่ยวชาญและปรับหลักสูตรให้ทันสมัยหรือพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	4.24	0.74	มาก
ค่าเฉลี่ย	4.23	0.77	มาก

จากตารางที่ 6 ปัจจัยในการเข้าศึกษาต่อ ด้านหลักสูตรภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$) เรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ สามารถประกอบอาชีพได้ตรงตามวิชาเอกได้มากกว่า 1 วิชาเอก ($\bar{X} = 4.28$) อาจารย์ประจำหลักสูตรมีความเชี่ยวชาญและปรับหลักสูตรให้ทันสมัยหรือพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.24$) และหลักสูตรที่เปิดสอนเป็นหลักสูตรใหม่ ทันสมัยที่นิยมในปัจจุบันและหลักสูตรมีทักษะด้านวิชาชีพที่ตรงกับความต้องการของสถานศึกษาและสถานประกอบการ ($\bar{X} = 4.20$) ตามลำดับ

ตารางที่ 7 ปัจจัยในการเข้าศึกษาต่อ ด้านสังคม

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. เป็นอาชีพที่ได้รับการยอมรับของสังคม	4.22	0.80	มาก
2. เป็นอาชีพที่มีความมั่นคง	4.28	0.76	มาก
3. เป็นอาชีพที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม	4.25	0.75	มาก
4. เป็นอาชีพที่สามารถต่อยอดความรู้ในการพัฒนาตนเองได้	4.42	0.75	มาก
ค่าเฉลี่ย	4.29	0.77	มาก

จากตารางที่ 7 ปัจจัยในการเข้าศึกษาต่อ ด้านสังคมภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$) เรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ เป็นอาชีพที่สามารถต่อยอดความรู้ในการพัฒนาตนเองได้ ($\bar{X} = 4.42$) เป็นอาชีพที่มีความมั่นคง ($\bar{X} = 4.28$) เป็นอาชีพที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.25$) และเป็นอาชีพที่ได้รับการยอมรับของสังคม ($\bar{X} = 4.22$) ตามลำดับ

ผลการวิจัยตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ด้านความรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปต่อยอดได้ในหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ การสอนภาษาอังกฤษ การสื่อสารภาษาอังกฤษในงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ
2. ด้านการประกอบอาชีพ สามารถเพิ่มทางเลือกในการสอบเป็นข้าราชการหรือพนักงานของรัฐ

3. ความต้องการต่อการพัฒนาหลักสูตร ต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเพิ่มทางเลือกในการประกอบอาชีพ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยจากการศึกษาเรื่องดังกล่าว สามารถอภิปรายผลจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้

1. ด้านสังคม

ผลการวิจัยนี้พบว่า ปัจจัยด้านสังคมที่เกี่ยวกับอาชีพครู พบว่า เป็นอาชีพที่สามารถต่อยอดความรู้ในการพัฒนาตนเองได้ มีความมั่นคง มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม วัฒนธรรม และได้รับการยอมรับของสังคม เนื่องจากอาชีพครูบรรณารักษ์เป็นอาชีพที่มีความสำคัญต่อสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติศักดิ์ คงพูน และคณะ (Khongphun et al., 2024) ได้ศึกษาความต้องการศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (ค.บ. หลักสูตร 4 ปี) ด้านความจำเป็นและความสำคัญของหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ในด้านอาชีพครูบรรณารักษ์ ที่มีความจำเป็นและความสำคัญต่อสถานศึกษา โดยครูบรรณารักษ์มีความสำคัญและจำเป็นกับห้องสมุดโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา มีความสำคัญในการจัดการห้องสมุดและส่งเสริมการอ่านให้กับนักเรียนในโรงเรียน และจำเป็นต้องมีทักษะในการสอนเพื่อส่งเสริมการใช้บริการห้องสมุด แหล่งสารสนเทศ และรายวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นการชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของครูบรรณารักษ์และความจำเป็นที่ต้องมีครูบรรณารักษ์ในสถานศึกษา

2. ด้านสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย

ผลการวิจัยนี้พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย ทำให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น สนามกีฬา ฟิตเนส โรงอาหาร ศูนย์บริการสุขภาพ มีความพร้อมในด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เทคนิควิธีการใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอนทั้ง On site และ Online และสิ่งอำนวยความสะดวกในการค้นคว้า เช่น ห้องสมุด ศูนย์คอมพิวเตอร์ ระบบสารสนเทศของมหาวิทยาลัยที่ทันสมัย สถานศึกษาที่ร่วมมือในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และเป็นมหาวิทยาลัยที่มีภูมิทัศน์ร่มรื่นและสวยงาม เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ผู้เรียนในมหาวิทยาลัยต้องดำเนินชีวิต และศึกษาเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย สอดคล้องกับงานวิจัยของมนตรี รอดแก้ว และอาทิตย์ ชูชัย (Rodgaew and Choochai, 2020) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ในด้านสภาพแวดล้อมและจุดเด่นของสถานศึกษา ด้านความสะอาดของมหาวิทยาลัย ด้านหลักสูตรที่ได้รับความนิยมและน่าสนใจ รวมถึงด้านสวัสดิการของมหาวิทยาลัย ได้แก่ หอพักฟรี ซึ่งกล่าวได้ว่า เป็นปัจจัยรองลงมาที่กลุ่มเป้าหมายใช้เป็นตัวเลือกประกอบการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อ และยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่มีบทบาทสำคัญตามมา เช่น ด้านบุคลากร ด้านภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัย ด้านการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

3. ด้านหลักสูตร

ผลการวิจัยนี้พบว่า ปัจจัยด้านหลักสูตรทำให้ผู้เรียนเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว สามารถประกอบอาชีพได้ตรงตามวิชาเอกได้มากกว่า 1 วิชาเอก อาจารย์ประจำหลักสูตรมีความเชี่ยวชาญและปรับหลักสูตรให้ทันสมัยหรือพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และหลักสูตรที่เปิดสอนเป็นหลักสูตรใหม่ ทันสมัยที่

นิยมในปัจจุบัน และหลักสูตรมีทักษะด้านวิชาชีพที่ตรงกับความต้องการของสถานศึกษาและสถานประกอบการ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการศึกษของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติศักดิ์ คงพูน และคณะ (Khongphun et al., 2024) ได้ศึกษาความต้องการศึกษาต่อหลักสูตร ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (ค.บ. หลักสูตร 4 ปี) ด้านความจำเป็นและความสำคัญของหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร โดยหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต/ศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศึกษา มีประโยชน์ต่อผู้เรียนในการประกอบอาชีพครูและอาชีพที่เกี่ยวข้อง มีความต้องการสอดคล้องกับตลาดแรงงาน และตรงกับความ ต้องการของผู้เรียน ซึ่งเป็นปัจจัยอีกด้านหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อ และชี้ให้เห็น ความสำคัญของวิชาชีพบรรณารักษ์อีกด้วย

4. ด้านสถาบันการศึกษา

ผลการวิจัยนี้พบว่า ปัจจัยด้านสถาบันการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ตั้งของ มหาวิทยาลัยสามารถเดินทางมาเรียนได้อย่างสะดวกสบาย เป็นมหาวิทยาลัยที่มีความทันสมัยและมีความพร้อมในทุกด้าน มีความร่วมมือกับสถาบันการเงินให้กู้ยืมเรียน มีทุนการศึกษาหรือทุนช่วยงาน และเป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับของสังคม เนื่องจากเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำเนิน ชีวิตในมหาวิทยาลัยและส่งเสริมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนัชชา ชาญเศรษฐกุล (Chansedthakun, 2023) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อ ระดับอุดมศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งปัจจัยด้านถิ่นฐานและสถาบันมีผลต่อ การเข้าศึกษาต่อของนักเรียน โดยให้ความสำคัญกับแหล่งที่พักอาศัย การแนะแนวการศึกษา ระบบ การคัดเลือกนักศึกษา และคุณลักษณะของสถาบันการศึกษา บ่งชี้ถึงความมีชื่อเสียง ระบบการบริหาร จัดการ และบทบาทของมหาวิทยาลัยที่มีความสำคัญในสังคม และทำให้นักเรียนต้องการเข้ามาเรียน เพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 หลักสูตรฯ สาขาวิชาภาษาอังกฤษและบรรณารักษศาสตร์สามารถนำผลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรได้

1.2 หากหลักสูตรฯ สาขาวิชาภาษาอังกฤษและบรรณารักษศาสตร์สามารถเปิดรับ นักศึกษาได้ในปีการศึกษา 2567 จะนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้ในการประชาสัมพันธ์ให้ผู้สนใจหลักสูตร เอกคู่ ที่เป็นการเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพมากกว่าหลักสูตรอื่น ๆ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ความต้องการในการจัดกิจกรรมที่ช่วยสนับสนุน และเสริมสร้างทักษะทางด้านภาษาอังกฤษ และบรรณารักษศาสตร์สำหรับนักศึกษาในหลักสูตร

เอกสารอ้างอิง

- Chansedthakun, T. (2023). Factors affecting decision for further education in higher education of high school students. **Journal of Management Science Review**, 25(1), 65-79.
[In Thai]
- Khongphun, K., et al. (2024). Need of educational requirements for bachelor of education Program in Library and Information Studies, Phranakhon Rajabhat University (B.Ed. 4 Year Program 2024). **Journal of Library and Information Science Srinakharinwirot University**, 17(1), 15-27. [In Thai]
- Rodgaew, M. and Choochai, A. (2020). Factors affecting the decision making to study in an undergraduate Program at Mahamakut Buddhist University, Mahavajiralongkornrajavidyalaya Campus. **Academic Journal of Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus**, 9(2), 561-572. [In Thai]
- Srisaard, B. (2002). **Basic research**. (7th ed.). Bangkok: Suweeriyasarn. [In Thai]
- Ubon Ratchathani Rajabhat University. (2022). **Bachelor of education program, Department of English and Library Science (4 Year) New curriculum 2024**. Ubon Ratchathani: Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University.
[In Thai]
- Ubon Ratchathani Rajabhat University**. (2022). Retrieved from <http://www.ubru.ac.th>
[In Thai]
- Ubon Ratchathani Rajabhat University. (2016). **The 100th Anniversary of Ubon Ratchathani Rajabhat University**. Ubon Ratchathani: Ubon Ratchathani Rajabhat University.
[In Thai]
- Wongyai, W. **Curriculum**. Retrieved from http://www.curriculumandlearning.com/upload/หลักสูตร_1415863499.pdf [In Thai]
- Yamane, T. (1973). **Statistics: An introductory analysis**. United State of America: Harper & Row.

บทวิจารณ์หนังสือ

น้ำทิพย์ วิภาวิน, จิรบดี เตชะเสน, สุทธินันท์ ชื่นชม, จีรพรรณ ศรีวงษ์, สุชาติ แสนพิช, นราธิป ปิตินนบดี, มารุต บุรณรัช, ประสิทธิ์ชัย เลิศรัตนเคหกาล, ทรงลักษณ์ สกุลวิจิตรสินธุ, ดวงแก้ว เงินพูลทรัพย์, กันยารัตน์ เควียะเช่น, และ อารีย์ ธัญกิจจานุกิจ. (2567). หน่วยที่ 1-15. ใน ทรงลักษณ์ สกุลวิจิตรสินธุ (บ.ก.), เอกสารการสอนชุดวิชาการ สงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล 13315. สาขาวิชาศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วิจารณ์โดย

ปรິดี ปลื้มสำราญกิจ¹

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เอกสารการสอนชุดวิชา การสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล 13315 มีประจํากรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชา คือ รองศาสตราจารย์ ดร. น้ําทิพย์ วิภาวิน และมีผู้เขียนที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ด้านการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัลจากหลากหลายสถาบัน มาร่วมกันถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัลตามความสนใจและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องของผู้เขียน

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือภาษาไทยเล่มแรกด้านการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัลของประเทศไทย ที่มีเนื้อหาสมบูรณ์และครอบคลุมครบถ้วน เนื้อหาในหนังสือมีทั้งหมด 15 หน่วย ดังนี้

หน่วยที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล ผู้เขียน คือ รองศาสตราจารย์ ดร. น้ําทิพย์ วิภาวิน เนื้อหาในหน่วยนี้กล่าวถึง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสารสนเทศดิจิทัล แนวคิดเกี่ยวกับการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล และองค์ประกอบของการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล

หน่วยที่ 2 เอกสารและทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัลในบริบทการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล ผู้เขียน คือ อาจารย์ ดร. จิรบดี เตชะเสน เนื้อหาในหน่วยนี้กล่าวถึง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเอกสารและทรัพยากรสารสนเทศ และประเภทของเอกสารและทรัพยากรสารสนเทศ

หน่วยที่ 3 นโยบายและแผนการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล ผู้เขียน คือ รองศาสตราจารย์ ดร. สุทธิพันธ์ ชื่นชม เนื้อหาในหน่วยนี้กล่าวถึง นโยบายการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล แผนการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล และกรณีศึกษา นโยบายและแผนการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล

หน่วยที่ 4 การคัดเลือกและการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล ผู้เขียน คือ อาจารย์ ดร. จีรพรรณ ศรีวงษ์ เนื้อหาในหน่วยนี้กล่าวถึง การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล การคัดเลือกทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล และการจัดหาและการจัดเตรียมทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล

หน่วยที่ 5 การแปลงสารสนเทศดิจิทัล ผู้เขียน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาติ แสนพิช เนื้อหาในหน่วยนี้กล่าวถึง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการแปลงสารสนเทศดิจิทัล กระบวนการ ขั้นตอน และเครื่องมือการแปลงสารสนเทศดิจิทัล และรูปแบบการแปลงไฟล์ดิจิทัลจําแนกตามประเภทสารสนเทศ

หน่วยที่ 6 เมตาดาตาในการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล ผู้เขียน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นราธิป ปิติธนบดี เนื้อหาในหน่วยนี้กล่าวถึง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเมตาดาตาในการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล ประเภทของเมตาดาตาและมาตรฐานในการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล และตัวอย่างเมตาดาตาที่ใช้ในการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล

หน่วยที่ 7 แนวคิดและหลักการของโมเดลอ้างอิงโอเอไอเอส ผู้เขียน คือ อาจารย์ ดร. มารุต บุรณรัช เนื้อหาในหน่วยนี้กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับโมเดลอ้างอิงโอเอไอเอส และโมเดลข้อมูล และโมเดลฟังก์ชันของโมเดลอ้างอิงโอเอไอเอส

หน่วยที่ 8 คลังสารสนเทศดิจิทัลและเทคโนโลยีที่ใช้สำหรับคลังสารสนเทศดิจิทัล ผู้เขียน คือ อาจารย์ ดร. มารุต บุรณรัช เนื้อหาในหน่วยนี้กล่าวถึง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคลังสารสนเทศดิจิทัล เทคโนโลยีการจัดเก็บ การค้นคืน และการเข้าถึงข้อมูลในคลังสารสนเทศดิจิทัล และเทคโนโลยีสำหรับการทำงานร่วมกันระหว่างคลังสารสนเทศดิจิทัล

หน่วยที่ 9 การจัดเก็บรักษาเว็บถาวรและการจัดการคลังสารสนเทศจดหมายเหตุ ผู้เขียน คือ อาจารย์ ดร. ประสิทธิ์ชัย เลิศรัตนเคหกาล เนื้อหาในหน่วยนี้กล่าวถึง การจัดเก็บรักษาเว็บถาวร การจัดการคลังสารสนเทศจดหมายเหตุ และกรณีศึกษาการจัดเก็บรักษาเว็บถาวรและการจัดการคลังสารสนเทศจดหมายเหตุ

หน่วยที่ 10 มาตรฐานการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล ผู้เขียน คือ รองศาสตราจารย์ ดร. น้ำทิพย์ วิภาวิน เนื้อหาในหน่วยนี้กล่าวถึง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมาตรฐานการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานการรับรองคลังสารสนเทศดิจิทัลที่เชื่อถือได้ และแนวทางการขอการรับรองมาตรฐานการจัดการข้อมูลในคลังสารสนเทศดิจิทัลที่เชื่อถือได้

หน่วยที่ 11 การจัดการ การบริการและการเผยแพร่สารสนเทศดิจิทัลในองค์กรสารสนเทศ ผู้เขียน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทรงลักษณ์ สกฤตวิจิตรสินธุ์ เนื้อหาในหน่วยนี้กล่าวถึง การจัดการสารสนเทศดิจิทัลในองค์กรสารสนเทศ การบริการและการเผยแพร่สารสนเทศดิจิทัลในองค์กรสารสนเทศ และกรณีศึกษาการจัดการ การบริการและการเผยแพร่สารสนเทศดิจิทัลในองค์กรสารสนเทศ

หน่วยที่ 12 วิทยาการแบบเปิดและธรรมาภิบาลข้อมูลเพื่อการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล ผู้เขียน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดวงแก้ว เงินพูลทรัพย์ เนื้อหาในหน่วยนี้กล่าวถึง วิทยาการแบบเปิดเพื่อการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล และธรรมาภิบาลข้อมูลเพื่อการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล

หน่วยที่ 13 ความร่วมมือและเครือข่ายในการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัลและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กันยารัตน์ เครือเย็น เนื้อหาในหน่วยนี้กล่าวถึง ความร่วมมือและเครือข่ายในการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล

หน่วยที่ 14 แนวปฏิบัติที่ดีขององค์กรด้านการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล ผู้เขียน คือ อาจารย์ ดร. อารีย์ ธัญกิจจานุกิจ เนื้อหาในหน่วยนี้กล่าวถึง ความหมายและความสำคัญของแนวปฏิบัติที่ดี แนวปฏิบัติที่ดีขององค์กรในการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล และปัญหาและปัจจัยแห่งความสำเร็จขององค์กรที่มีแนวปฏิบัติที่ดีในการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล

หน่วยที่ 15 ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล ผู้เขียน คือ รองศาสตราจารย์ ดร. น้ำทิพย์ วิภาวิน เนื้อหาในหน่วยนี้กล่าวถึง ความท้าทายและแนวโน้มของการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล ปัจจัยแห่งความสำเร็จและการเตรียมความพร้อมตามมาตรฐานการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล และองค์การและโครงการความร่วมมือในการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล

เนื้อหาแต่ละบทของหนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยเนื้อหาที่ผู้เขียนได้สังเคราะห์จากเอกสารต่าง ๆ และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ มีภาพประกอบ แผนภูมิ แผนผัง เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น และยังมีแบบประเมินผลตนเองก่อนเรียน แบบประเมินผลตนเองหลังเรียน และเฉลยแบบประเมินผลตนเองในแต่ละหน่วย เพื่อให้ผู้เรียนหรือผู้อ่านได้ตรวจสอบความเข้าใจและความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาเนื้อหาแต่ละหน่วย นอกจากนั้นเนื้อหาของหนังสือยังมีตัวอย่างองค์กรสารสนเทศที่ได้นำแนวทางการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัลมาใช้ในการดำเนินงาน จนกระทั่งประสบผลสำเร็จและได้รับการรับรองมาตรฐานจากองค์กรระดับสากล จึงเป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ที่มีทั้งเนื้อหาในภาคทฤษฎีและเนื้อหาที่มา

จากการปฏิบัติจริง เป็นแบบอย่างสำหรับหน่วยงานในประเทศไทยที่จะศึกษาและปฏิบัติตามด้านการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัลได้ในเชิงประจักษ์

หนังสือเล่มนี้มีประโยชน์โดยตรงสำหรับบรรณารักษ์ ภัณฑารักษ์ นักสารสนเทศ นักจดหมายเหตุ นักวิจัย นักวิชาการ ผู้บริหาร คณาจารย์ และผู้เรียนในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ สารสนเทศศึกษา และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานการศึกษาภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงผู้สนใจและผู้ปฏิบัติงานในองค์กรสารสนเทศที่ต้องการศึกษาเรื่องการสงวนรักษาสารสนเทศดิจิทัล เพื่อนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้ได้ตามความเหมาะสมกับบริบทของวิชาชีพในองค์กรสารสนเทศและบริบทของวิชาการในหน่วยงานทางการศึกษา